

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІДНОВЛЕННЯ
ТА РОЗВИТКУ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ
ВІДНОСИН В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

*Матеріали
Всеукраїнського студентського
науково-практичного онлайн-семінару*

(м. Дніпро, 11 квітня 2024 р.)

Дніпро
2024

УДК 347
А 43

*Рекомендовано до друку та поширення
мережею Інтернет науково-методичною
радою Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 10 від 22.05.2024)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

к.ю.н., доцент **Володимир КИЯН** – завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін; д.ю.н., професор **Лілія ЗОЛОТУХІНА** – професор кафедри цивільно-правових дисциплін; д.ю.н., доцент **Тамара ЯРОШЕВСЬКА** – професор кафедри цивільно-правових дисциплін; д.ю.н., доцент **Наталія ОБУШЕНКО** – професор кафедри цивільно-правових дисциплін; к.ю.н. **Олександра НЕСТЕРЦОВА-СОБАКАРЬ** – доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, доцент; к.ю.н. **Денис МОІСЕЄНКО** – доцент кафедри цивільно-правових дисциплін; к.ю.н., доцент **Роман КАРПЕНКО** – доцент кафедри цивільно-правових дисциплін; доктор філософії в галузі «Право», доцент **Катерина ШАПОВАЛОВА** – старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін.

А 43 Актуальні проблеми відновлення та розвитку цивільно-правових відносин в сучасних умовах: матеріали Всеукраїнського студентського науково-практичного онлайн семінару (м. Дніпро, 11 квітня 2024 р). Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2024. 294 с.

ISBN 978-617-560-003-0

Збірник містить матеріали Всеукраїнського студентського науково-практичного онлайн семінару, у якому взяли участь науковці, викладачі та здобувачі вищих навчальних закладів і наукових установ України. Матеріали семінару можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навчальному процесі спеціалізованих ВНЗ, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

ISBN 978-617-560-003-0

© Автори, 2024
© ДДУВС, 2024

ЗМІСТ

Авраменко М. Д. Міжнародна організація праці: історичний аспект	11
Артимович А. М. Особливості цивільного судочинства у зоні бойових дій	14
Атулхова К. С. Загальна характеристика юридичної відповідальності за порушення еколого-правових норм	17
Афонський В. В. Обов'язки повіреного за договором доручення	20
Бондар О. С. Щодо обов'язкових елементів трудового договору та правових наслідків їх порушень	22
Бондаренко Р. О. Проблема реалізації права на доступ до суду іноземців в умовах воєнного стану	25
Бондаренко А. І. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства	27
Вискарка Т. В. Правовий зміст ендавмент фондів	29
Вишня А. І. Особливості визначення особистого закону фізичної особи в МПрП	32
Візер А. Є. Гарантії захисту прав та інтересів громадян у нотаріальному процесі: проблеми та шляхи їх вирішення	35
Власенко І. В. Пеня за несплату аліментів у взаємозв'язку з валютним кредитом (іпотекою) : актуальні питання	38
Гавро Д. О. Захист житлових прав	42

Галушко Р. В. Особливості нотаріального посвідчення	44
Гіренко Р. Д. Ефективність захисту прав за допомогою обмежувального припису	47
Hladky V. V. Crafting an inclusive society: combatting socio-economic inequality through theory, practice, and future directions	51
Головань Т. Г. Значення соціального діалогу для забезпечення сталого розвитку України	54
Гончар А. В. Щодо змісту трудового договору	57
Горбенко С. О. Організаційно-правові засади діяльності нотаріату в Україні	61
Грицай А. О. Деякі питання щодо біженців в контексті війни в Україні	63
Гринік А. В. Права та гарантії працівника в сфері охорони праці	66
Гринік А. В. Правовий аналіз інституту охорони праці неповнолітніх	69
Давидова Є. О. Співвідношення понять «свобода» та «особиста недоторканність» у сімейному та кримінальному праві	73
Дейнеко К. І. Сутність фінансової стійкості комерційного банку	76
Дейнеко К. І. Роль оцінки ефективності митних органів в процесі реформування митної системи в Україні	79
Джаним А. С. Особливості організації трудових відносин в умовах воєнного стану ...	82

Дідківська С. С. Сучасна роль судових дебатів у цивільних справах	84
Дуняшенко О. О. Правовий режим майна подружжя в контексті актуальних питань сімейного права	87
Журавель О. Є. Державна інноваційна політика у сфері господарської діяльності під час воєнного стану	90
Жучков Р. Ф. Особливості змін у правовому забезпеченні державної реєстрації обмежень у використанні земель	95
Зардов Р. Р. Віддалена робота в умовах воєнного конфлікту: аналіз проблематики	101
Зардов Р. Р. Експерт в галузі права: новий суб'єкт цивільного процесу	104
Зацарна А. В. Особливості форми заповіту за законодавством України	107
Івко М. А. Органи, які виконують судові рішення по цивільній справі	111
Ізвіцька Г. В. Метод заохочення як спосіб забезпечення дотримання поліцейськими дисципліни праці	113
Ільченко І. П. Зарубіжний досвід правового регулювання утримання одного з подружжя	115
Каверіна Т. П. Питання набуття особою статусу зниклої безвісти за особливих обставин	119
Карпенко Н. М. Екологічна безпека та кризове управління: правовий та інституційний контекст у забезпеченні сталого розвитку та захисту довкілля в Україні	122

Карпенко Р. В. Особливості використання та охорони рекреаційних територій України	124
Кишкань М. А. Проблемні аспекти релізації принципу розумності строків в умовах воєнного стану	127
Кобченко І. Є. Держава як суб'єкт фінансових правовідносин	130
Коваленко О. О. Окремі питання правової регламентації трудового договору з тимчасовими та сезонними працівниками у світлі реформування законодавства про працю	133
Коваль І. І. Проблеми укладення та розірвання шлюбу в умовах воєнного стану	135
Ковіненко О. О. Нотаріальні послуги під час війни: найкращі практики та можливості адаптації для України	139
Козій І. Р. Проблеми застосування спрощених форм судового розгляду адміністративних справ у законодавстві європейських країн	143
Коптевський О. Ю. Особливості регулювання сімейних відносин	147
Коптевський О. Ю. Природа права інтелектуальної власності	150
Косенко Є. Є. Окремі питання робочого часу в умовах воєнного стану	153
Косяченко К. Е. Актуальні питання проведення податкових перевірок у період воєнного стану в Україні	156

Крюк Альона, Крюк Анастасія Нотаріат в умовах воєнного стану: виклики та адаптація	158
Крюк Альона, Крюк Анастасія Захист прав та законних інтересів клієнтів нотаріусами	162
Крюк Альона, Крюк Анастасія Правове регулювання податкової системи України	165
Крюк А. А. Фінансове право в умовах воєнного стану	167
Кучерява К. А. Екологічний аудит та сертифікація: значення, принципи та впровадження в контексті збереження природного середовища	170
Лещенко А. С. Співвідношення цивільного та цивільного процесуального права	171
Лещенко А. С. Особливості захисту сімейних прав та інтересів	173
Лисенко А. А. Про проблеми формування доходів місцевих бюджетів	176
Литвинова А. В. Питання забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану	179
Лужецька В. Р. Захист права власності внутрішньо переміщених осіб під час війни	183
Люберда Є. М. Щодо поняття правової охорони об'єктів тваринного світу	186
Марчук Я. О. Вплив російської агресії на екологію України	188
Мельниченко В. Р. Особливості оформлення заповіту під час дії воєнного стану в Україні	190

Миргородська К. М. Особливості реалізації права на доступ до екологічної інформації в умовах воєнного стану	192
Мішина А. А. Актуальні аспекти оподаткування в Україні: проблеми та перспективи	194
Моїсеєнко Д. М. «Гонорар успіху» в контексті відшкодування судових витрат	197
Мосякіна О. А. Поняття й особливості детермінанти «охорона атмосферного повітря»	199
Мякінін М. О. Відновлення втраченого судового провадження у цивільному судочинстві під час воєнного стану	201
Новак О. Є. Електронні договори у системі цивільного права: реалії та перспективи	204
Носенко Ю. В. Загальна характеристика укладення трудового договору в умовах воєнного стану	207
Носенко Ю. В. Особливості вирішення трудових спорів у воєнний період	208
Пазинич Л. Ю. Здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням законодавства про працю у період дії воєнного стану	210
Перетяцько К. С. Вплив євроінтеграції на трудове право України	212
Петрів С. Ю. Андрієцький Р. В. Екоцид в Україні під час війни	216

Поліщук М. Г.

Наслідки розірвання договору фінансового лізингу
після оновлення закону України «про фінансовий лізинг» 218

Прохоренко М. С.

Тенденції та перспективи розвитку житлового права
у сучасній Україні 221

Рак С. Ю.

Дослідження сучасних підходів до розгляду
справ про встановлення батьківства 223

Руденко К. В.

Особливості укладання шлюбу з іноземним елементом в Україні 227

Рудник О. Р.

Колізійні принципи, що підлягають застосуванню
у правовідносинах з іноземним елементом 231

Рукіна Д. О.

Шляхи гарантування гендерної рівності у трудових відносинах 235

Серга Д. О.

Сучасні виклики реалізації цивільних прав
в умовах воєнного стану 238

Серга Д. О.

Фінансовий контроль в умовах воєнного стану 241

Сидоренко А. А.

Роль та місце приватного права в сучасних умовах
становлення правової держави та громадянського суспільства 243

СозаВідал А. К.

Криптовалюта як засіб платежу в Україні 246

Стоєва Т. І.

Порядок надання відпусток працівникам в умовах воєнного стану 249

Стоєва Т. І.

Актуальні питання надання неповнолітній особі
повної цивільної дієздатності у цивільному процесі 252

Твердохліб Я. В. Аналіз зарубіжного досвіду діяльності вищих органів незалежного фінансового контролю	257
Томенко Д. Ю. Питання правового регулювання поділу майна подружжя	260
Фокша Л. В. Гіг-контракт: особливості та умови застосування	263
Kateryna Khmelenko Legal regulation of franchising in ukraine: the franchise agreement. The general rules	267
Хританкова А. А. Окремі проблеми охорони прав на винаходи в Україні в умовах воєнного стану	272
Черевко В. В. Волонтерство як рушійна сила під час війни. Переваги та недоліки	276
Шакало Л. С. Здійснення господарської діяльності в період воєнного стану	279
Южека Р. С. Комп'ютерні програми як об'єкт права інтелектуальної власності: національний та міжнародний аспект	283
Якушева Д. А. Організаційно – правові форми суб'єктів господарювання за європейським законодавством	286
Ярошевська Т. В. Проблеми законодавчого регулювання сфери штучного інтелекту в Україні	290

Авраменко М. Д.

здобувач вищої освіти, групи Ю-111
(Національний університет
«Запорізька політехніка»)

Науковий керівник:

Смолярова М. Л.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного,
адміністративного та трудового права
(Національний університет
«Запорізька політехніка»)

МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Вже минуло 105 років з моменту заснування Міжнародної організації праці у 1919 р. і за період свого існування вона відіграла значну роль у міжнародному регулюванні праці. Створена за умовами Версальського договору, який завершив Першу світову війну, Міжнародна організація праці втілювала віру в те, що досягнення універсального та вічного миру залежить від принципів соціальної справедливості. Конституція Міжнародної організації праці була розроблена на початку 1919 р. Комісією праці під керівництвом Семюела Гомперса, який очолював Американську федерацію праці у Сполучених Штатах. Ця комісія включала представників з дев'яти країн: Бельгії, Куби, Чехословаччини, Франції, Італії, Японії, Польщі, Великої Британії та Сполучених Штатів. Розробка Конституції призвела до створення унікальної тристоронньої організації, яка була єдиною у своєму роді на той час і об'єднувала представників урядів, роботодавців та працівників у своїх виконавчих органах. Преамбула Конституції Міжнародної організації праці закріпила такі принципи: стійкий мир може бути досягнутий лише за умови соціальної справедливості; наявність несприятливих умов праці, що характеризуються несправедливістю, тяжкістю та небезпекою для здоров'я, призводить до неспокоїв, які загрожують глобальному миру та гармонії, що підкреслює необхідність негайного поліпшення цих умов; відсутність гуманних стандартів праці в будь-якій нації заважає зусиллям інших націй, що прагнуть покращити умови на своїй території.

Створення Міжнародної організації праці було вмотивоване різними факторами, які включали питання безпеки, гуманітарні аспекти, політичні та економічні виклики. Засновники організації визнавали важливість соціальної справедливості для досягнення та збереження миру, особливо з урахуванням експлуатації робітників у державах зі стрімкими темпами розвитку, основу державної економіки яких становила промисловість.

Майже одночасно з цими подіями у світовій спільноті почало зростати усвідомлення взаємозв'язку між економіками світу та необхідності співпраці для забезпечення однакових умов праці серед країн, які конкурують між собою на міжнародному ринку.

Влітку 1920 р. Міжнародна організація праці переїхала до Женеви, а Альбер Тома був призначений її першим Генеральним директором. Період його головування відзначився винятковою продуктивністю, що проявилася у прийнятті організацією дев'яти Міжнародних конвенцій про працю та десяти Рекомендацій за менше ніж два роки. Ці нормативно-правові акти мали на меті розв'язати такі критичні питання, як: регулювання робочого часу, заходи для боротьби з безробіттям, захист материнства для жінок, які працюють, обмеження нічної праці для жінок, встановлення мінімального віку для прийняття на роботу, обмеження нічної праці для неповнолітніх.

У 1926 р. було створено Комітет експертів для контролю за дотриманням стандартів Міжнародної організації праці. Цей комітет, який досі продовжує функціонувати, складається з незалежних юридичних експертів, яким доручено переглядати звіти урядів та представляти щорічний звіт для Конференції про виконання конвенцій та рекомендацій Міжнародної організації праці. Початок Великої Депресії, який характеризувався масовим безробіттям, був значним викликом для Гарольда Батлера, який очолив організацію після Альберта Тома в 1932 р. Розуміючи потребу в міжнародному співробітництві у розв'язанні питань працевлаштування, Сполучені Штати приєдналися до Міжнародної організації праці у 1934 р., попри те, що не були членами Ліги Націй. У 1939 р. Джон Вінант був призначений на посаду генерального директора Міжнародної організації праці у період загострення ситуації перед початком Другої світової війни. З метою уникнення можливої небезпеки, Вінант тимчасово переніс штаб-квартиру організації до Монреалю (Канада), у травні 1940 р. У 1946 р. Міжнародна організація праці змінила статус, ставши спеціалізованою структурою в складі новоствореної Організації Об'єднаних Націй. Пізніше, у 1960 р. Міжнародна організація праці заснувала Міжнародний інститут з працевлаштування в Женеві, а також створила Міжнародний навчальний центр у Турині у 1965 р. Крім того, в 1969 р., організації була присуджена Нобелівська премія миру, присвячена її 50-річчю [1]. До 1970 р. Міжнародна організація праці прийняла загалом 134 Конвенції та 142 Рекомендації, які стали закріпили важливі стандарти для урегулювання різних аспектів праці та соціальних відносин. Ці міжнародні нормативні акти є основою для розробки національного законодавства у сфері праці та практичного застосування цих норм країнами-членами Міжнародної організації праці [2].

Деякі аспекти умов праці, що вимагали негайного поліпшення і були визначені у Преамбулі Конституції, що залишаються актуальними й сьогодні. Серед них важливість регулювання робочого часу та доступу до праці, докладання належних зусиль для запобігання безробіття та

гарантування справедливої та достатньої заробітної плати для забезпечення гідного рівня життя. Крім того, Преамбула підкреслює значення соціального захисту для працівників, дітей, молоді та жінок. Також Преамбула визнає кілька фундаментальних принципів, таких як рівна оплата за однакову роботу та свобода асоціації, які залишаються важливими у сучасних трудових умовах. Вона також наголошує на важливості професійної та технічної освіти серед інших ключових принципів, які є вирішальними для розвитку прав та добробуту працівників [1]. Крім того, Міжнародна організація праці приділяє велику увагу розвитку соціальної політики та захисту працівників. Вона сприяє розробці та впровадженню програм із соціального захисту, включаючи мінімальні соціальні стандарти, стандарти охорони праці та стандарти щодо умов праці. Також Міжнародна організація праці активно займається проблемами зайнятості та робочого часу, сприяючи розвитку ефективних стратегій та політик, які забезпечують гідні умови праці та соціальний захист для всіх працівників [2].

Щорічно у червні Міжнародна організація праці організовує Міжнародну конференцію праці у Женеві. Під час цієї конференції уряди, міжнародні організації та інші зацікавлені сторони представляють пропозиції для створення конвенцій, рекомендацій та проектів настанов. Цю подію часто називають «Парламентом праці», оскільки вона слугує форумом для обговорення та прийняття рішень з приводу критичних питань, пов'язаних зі сферою праці. Також Міжнародна організація праці активно працює над ліквідацією примусової праці та забезпеченням справедливої оплати для робітників. Вона встановлює чіткі та універсальні стандарти, які повинні дотримуватися компаніями. Для досягнення цих цілей Міжнародна організація праці прийняла Декларацію про основні принципи та права на роботі під час Міжнародної конференції праці 1998 р. Ця декларація підкреслює важливість дотримання фундаментальних прав працівників, включаючи заборону примусової праці та гарантію оплати праці не нижче мінімального рівня, як важливі складові для забезпечення гідних умов праці для всіх [3]. Також Міжнародна організація праці проявила себе у таких важливих подіях та процесах ХХ ст. як процес деколонізації, появи професійної спілки «Солідарність» в Польщі та подолання системи апартеїду в Південній Африці [1].

З моменту свого створення Міжнародною організацією праці керували шістьма Генеральними директорами: Альбер Тома (1919-1932 рр.) (Франція), Гарольд Б. Батлер (1932-1938 рр.) (Великобританія), Джон Г. Вінант (1938-1941 рр.) (Сполучені Штати), Едвард Дж. Філан (1941-1948 рр.) (Ірландія), Девід Е. Морс (1948-1970 рр.) (Сполучені Штати), Вілфред Дженкс (1970-1973 рр.) (Великобританія), Франсис Бланшар (1973-1989 рр.) (Франція), Хуан Сомавія (1999-2012 рр.) (Чилі), Гай Райдер (2012 р. – дотепер) (Велика Британія) [1, 2].

Таким чином, Міжнародна організація праці пройшла довгий шлях

розвитку та становлення і зараз є однією з найвпливовіших міжнародних організацій, відіграє важливу роль у формуванні нормативної основи трудової діяльності для підтримки справедливої глобалізації, а також встановлює міжнародні стандарти й норми, сприяючи створенню прозорих умов праці, захисту прав працівників та вирішенню соціально-економічних викликів у всьому світі й гарантуванню гуманного та стабільного робочого середовища, що сприяє покращенню якості життя та сталому розвитку інституту праці у всіх державах.

Список використаних джерел:

1. History of the ILO. *International Labour Organization* : веб-сайт. URL : <https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/history/lang--en/index.htm> (дата звернення : 04.04.2024).
2. International Labour Organization – History. *The Nobel Prize* : веб-сайт. URL : <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1969/labour/history/> (дата звернення : 05.04.2024).
3. 10 amazing facts about International Labour Organisation. *India Today* : веб-сайт. URL: <https://www.indiatoday.in/education-today/gk-current-affairs/story/international-labour-organisation-317335-2016-04-11> (дата звернення: 06.04.2024).

Артимович А. М.

здобувач освітнього ступеня
бакалавр
(Львівський державний
університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:

Парасюк В. М.

кандидат юридичних наук,
доцент
доцент кафедри теорії права,
конституційного та приватного
права
(Львівський державний
університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА У ЗОНІ БОЙОВИХ ДІЙ

З початком повномасштабного вторгнення рф на територію України 24 лютого 2022 року судочинство на великій території країни або перестало відбуватися взагалі або частково/тимчасово припинило діяльність. Проте життя не припиняється, розвиток економіки та обороноздатності країни триває, відповідно і цивільне судочинство продовжує виконання, покладених на цей владний орган, завдань, зокрема

і у зоні ведення активних бойових дій.

З метою забезпечення доступу суб'єктів до правосуддя, Верховним судом оперативно здійснювалася зміна територіальної підсудності тих судів, що через бойові дії, не могли виконувати свою функцію. Але, в той час, переважну більшість громадян, які опинилися в відносній близькості до активних бойових дій, турбувало, перш за все, збереження свого життя, життя близьких та майна, а вже потім – судові справи [3, с. 367].

Існують численні прецеденти, коли судді цивільного спрямування відкладають розгляд справи по декілька разів та не застосовують наслідків неявки учасників, передбачених ст. 223 ЦПК України. В обґрунтування судді посилаються на роз'яснення Ради Суддів України від 02.03.2022 та на ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Однак, в свою чергу, такі дії можуть порушувати права іншої сторони по справі. Тому, на нашу думку, в кожному конкретному випадку, мають досліджуватися причини неявки та матеріали, що надані на підтвердження цих причин. Також, має враховуватись місцезнаходження суду та відповідного сучасника справи [3, с. 368].

На нашу думку, одними з особливостей цивільного судочинства у зоні бойових дій є можливість обмеження принципу відкритості цивільного судочинства (щодо відкритих реєстрів), додаткові механізми повідомлення учасників справи про час та місце її розгляду, процедуру отримання копій судових рішень, що винесені судами, та що згодом опинилися на окупованій території, додаткові механізми поновлення втраченого провадження, зокрема того, по якому ще не винесене рішення суду, або, врегулювати можливість повторного звернення з аналогічним позовом на підконтрольній території.

Пошук відповідей на проблеми, що виникають у цивільному судочинстві в умовах воєнного стану та у зоні бойових дій, слід розпочати зі зміни територіальної підсудності справ. Адже, перешкодою для звернення суб'єкта до суду є неможливість здійснення правосуддя судами, які знаходяться в зоні активних бойових дій. Варто зазначити, що головним завданням судової гілки влади є забезпечення права на захист осіб, що гарантоване ст. 55 Конституції України. На жаль, зараз, коли в країні діє режим воєнного стану, цивільне правосуддя може бути припинено, окрім невідкладних справ. Для забезпечення здійснення правосуддя на територіях, де суди вимушені припинити свою роботу, Верховний Суд затвердив «Перелік судів, територіальна підсудність яких було змінено у зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя під час 50 воєнного стану». Проблема, яка склалася внаслідок зміни територіальної підсудності судів, є втрачені провадження. Громадяни не мають можливості отримати копії судових рішень у відповідних справах [1, с. 49].

Воєнний стан також не є перешкодою для розлучення і способи розірвання шлюбу як до введення воєнного часу, так і після залишилися без змін, але все ж таки є певні особливості, які обов'язково необхідно

врахувати. Під час війни досить ефективним нововведенням, яке буде користуватися популярністю і надалі є електронне судочинство, адже особа може не з'являтися до суду з будь-яких поважних причин, але в свою чергу зможе отримати копію судового рішення на свою електронну адресу. Саме таке цивільне судочинство дасть змогу військовим, які перебувають в зоні проведення бойових дій, іноземцям, внутрішньо переміщеним особам вирішувати такі питання на відстані і в свою чергу зберегти свій час та ресурси [2, с. 182].

Що стосується діджиталізації цивільного судочинства, напрацьований досвід під час пандемії тепер застосовується в умовах воєнного стану, а саме в аспекті поглиблення можливостей цифровізації під час доступу до правосуддя. Так, в ДП «Центр судових сервісів» було запроваджено нову модель відеоконференцзв'язку, який відповідає за спрощення процедури трансляції судових засідань. Також почав працювати сервіс «Електронний кабінет», який надає можливість надсилати документи іншим учасникам перед відправкою до суду з отриманням підтвердження про доставлення. Фахівці звернули увагу, що направлена до суду заява повинна містити електронний цифровий підпис. Подання документів в електронній формі не має підстав вимагати додання їх копій. А також судовий збір можна сплачувати онлайн у кабінеті клієнта банку, а квитанція, що надходить на електронну адресу як підтвердження сплати судового збору [4].

Отже, цивільно-правова судова система України впоралася з викликом відкритої військової агресії, зберегла свою функціональність і успішно продовжує здійснювати правосуддя. Однак, це сталося не завдяки, а, скоріш, попри діюче на той момент цивільне законодавство, яке виявилось не пристосованим до випробування воєнним чи надзвичайним станом. Для запобігання такій ситуації в подальшому, на наш погляд, слід вдосконалювати процесуальне законодавство шляхом доповнення процесуальних кодексів окремим розділом, що регулює порядок здійснення правосуддя в умовах воєнного чи надзвичайного стану та у зоні бойових дій.

Список використаних джерел:

1. Дідик В., Андрієнко І. Проблемні питання здійснення цивільного судочинства в умовах воєнного стану. Державотворення та правотворення в умовах війни та післявоєнний період: збірник тез доповідей учасників учасників Всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 15 грудня 2023 року) / Упорядники: Д. Є. Забзалюк, В. О. Кучер. Львів: ЛьвДУВС, 2023. С. 49-51. (дата звернення: 04.04.2024).
2. Коваль І. І. Розгляд справ у суді про розірвання шлюбу у період воєнного стану. Проблемні питання правоохоронної та правозахисної діяльності в контексті євроінтеграційних тенденцій: матеріали міжнародної курсантсько-студентської наук.-практ. конф., м. Одеса, 28 квітня 2023 р. / редкол. В. П. Маковій, та ін. Одеса, ОДУВС, 2023. С. 179-183. (дата звернення: 04.04.2024).
3. Моїсеєнко Д. Цивільне судочинство: доступ в умовах воєнного стану.

4. Сакара Н. Діджиталізація цивільного судочинства та забезпечення права на доступ до правосуддя в умовах військового стану. URL:https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_Didgitaliz_dostup_pravosud.pdf (дата звернення: 04.04.2024).

Атулхова К. С.

викладач німецької
та англійської мов
(Екологічний коледж
Львівського національного аграрного
університету)

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЕКОЛОГО-ПРАВОВИХ НОРМ

Згідно з Конституцією України, кожна особа має право на безпечне довкілля, яке не завдає шкоди життю та здоров'ю. В разі порушення цього права, особа має право на відшкодування завданої шкоди. Порушення прав у сфері охорони довкілля включає в себе дії, які шкодять конституційному праву громадян на безпечне довкілля, а також у сфері охорони, використання, збереження та відтворення природних ресурсів. Це також охоплює заходи для забезпечення екологічної безпеки, запобігання та усунення негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє середовище, а також збереження природної спадщини.

Недотримання вимог законодавства, яке регулює суспільні відносини в цій сфері, може призвести до негативних наслідків і привести до юридичної відповідальності. Юридична відповідальність має значення у мотивації людей дотримуватися екологічних вимог та уникати порушень, а також у стримуванні осіб від повторного вчинення порушень. Для захисту екологічних прав громадян вона є ефективним і пріоритетним засобом [1, с. 16].

У сфері екологічних правовідносин, юридична відповідальність має свою специфіку, оскільки вона обумовлена специфікою порушення вимог екологічного законодавства. Це призвело до розробки концепції «еколого-правової відповідальності» як окремого виду відповідальності. Однак, поки немає достатніх підстав для визнання її як окремого виду відповідальності, оскільки існуючі санкції охоплюються іншими видами відповідальності [3, с. 45].

В сфері екологічних правовідносин домінуючими залишаються заходи адміністративної, кримінальної, цивільно-правової та

дисциплінарної відповідальності. Термін «еколого-правова відповідальність» може використовуватися як комплексний правовий інститут, що передбачає застосування різних видів відповідальності у сфері екологічних правопорушень. Не розглядаючи конкретних видів правопорушень, можна навести певні цифри щодо завданої шкоди природному середовищу та здоров'ю людей.

Екологічні правопорушення різноманітні за своєю природою та ступенем суспільної небезпеки, інститут юридичної відповідальності за них має комплексний характер. Незважаючи на їх різноманітність, екологічні правопорушення мають спільні юридичні ознаки, що дозволяють розкрити їх зміст як підстави для застосування екологічних санкцій. Ця сукупність ознак формує склад екологічного правопорушення, до якого належать об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона [1, с. 18].

Об'єкт екологічного правопорушення – це комплекс суспільних правовідносин екологічного характеру, які складають екологічний правопорядок в країні. Він може бути загальним, що стосується охорони навколишнього природного середовища в цілому, або спеціальним, що стосується конкретних сфер, таких як охорона надр, водних об'єктів, лісів тощо.

Об'єктивна сторона екологічних правопорушень характеризується протиправними діями або бездіяльністю, які призводять до заподіяння чи загрози заподіяння екологічної шкоди. Ці дії можуть бути активними (наприклад, незаконна порубка лісу) або пасивними (наприклад, неповідомлення про аварійні ситуації на водних об'єктах). Протиправність таких дій завжди визначається залежно від ступеня суспільної небезпеки, яка може відобразитися у винесенні адміністративних або кримінальних санкцій [3, с. 36].

Суб'єкт екологічного правопорушення може бути фізичною або юридичною особою, яка порушує екологічні норми, при цьому може існувати як умисливе, так і неумисне порушення.

Суб'єктивна сторона екологічного правопорушення визначається мотивами та намірами суб'єкта, який вчинив порушення. Наприклад, намір здійснити незаконний вируб лісу або бездіяльність у відповіді на аварійну ситуацію, що може призвести до забруднення водних ресурсів. Екологічні правопорушення є складними явищами, які мають різноманітні аспекти і потенційно можуть призвести до серйозних наслідків для навколишнього середовища та здоров'я людей [4].

Екологічні правопорушення, як складна сукупність юридичних порушень, відображають різноманітність явищ та ситуацій, що виникають у сфері охорони навколишнього середовища. Значна частина таких порушень базується на формальних складах, тобто визначених законом конкретних діях або бездіяльності, які згідно із законодавством вважаються правопорушенням, незалежно від того, чи наступили негативні

наслідки. У таких випадках встановлення причинного зв'язку між дією (чи бездіяльністю) та настанням небезпечних наслідків відпадає, оскільки відповідальність за правопорушення настає лише за фактом вчинення дії, незалежно від подальших наслідків [2].

Наприклад, порушення вимог пожежної безпеки в лісах або приховування інформації про екологічний стан чи захворюваність населення є правопорушеннями, за якими передбачена відповідальність навіть у випадках, коли негативні наслідки ще не настали, або коли їх настання не передбачається.

Законодавство також передбачає ситуації, коли відповідальність за правопорушення настає як за фактом настання негативних наслідків, так і за наявності реальної загрози їх настання. Наприклад, введення в експлуатацію виробничих об'єктів без необхідного обладнання для запобігання шкідливому впливу на ліси або незаконне видобування корисних копалин може призвести до реальної загрози негативним наслідкам для навколишнього середовища.

За чинним законодавством одні екологічні правопорушення вважаються такими тільки занааявності умислу (незаконне полювання – ст. 248 КК України), інші – необережності (порушення вимог пожежної безпеки в лісах – ст. 77 КУпАП), атреті – якумислу, так і необережності залежно від конкретних обставин (забруднення атмосферного повітря – ст. 241 КК України, порушення правил охорони вод – ст. 242 КК України). Тільки в окремих випадках вина не є обов'язковим елементом екологічних правопорушень. Це стосується цивільно-правового відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки (статті 1187 та 1188 ЦК України) [4, 5].

Суб'єктами екологічних правопорушень можуть бути фізичні особи, включаючи посадових осіб, які вчиняють дії в організаційно-господарській сфері, а також юридичні особи. Відповідно до виду правопорушення та його наслідків, передбачено різні види юридичної відповідальності. Наприклад, за кримінальні правопорушення відповідають фізичні особи, за адміністративні та цивільно-правові правопорушення можуть нести відповідальність як фізичні, так і юридичні особи.

Суб'єктивна сторона екологічних правопорушень виражається у формі вини, яка може бути умисною або необережною. Вина у формі умислу виявляється, коли особа свідомо ризикує або бажає настання негативних наслідків своїми діями. Вина у формі необережності виявляється, коли особа необачно допускає можливість настання шкідливих наслідків, які вона повинна була передбачити та уникнути [5].

Відповідальність за екологічні правопорушення важлива для забезпечення сталого розвитку та охорони довкілля. Норми екологічного права містять вимоги щодо використання природних ресурсів та охорони навколишнього середовища, а санкції за їх порушення містяться у різних галузях законодавства, залежно від характеру порушення та наслідків, які

ВОНО МАЄ.

Список використаних джерел:

1. Карташов М. С. Особливості цивільно-правової відповідальності за екологічні правопорушення. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 5. Т. 1. С. 128-134.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96ВР (в ред. від 01.01.2020). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Пивоваров В. В., Чепур В. О. Кримінологічний погляд на корпоративний характер сучасної екологічної злочинності. *Правові горизонти*. 2020. Вип. 23 (36). С. 50-55.
4. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III (в ред. від 29.12.2022). *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.

Афонський В. В.

здобувач вищої освіти,
групи Б-ПД-131
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Фокша Л. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОБОВ'ЯЗКИ ПОВІРЕНОГО ЗА ДОГОВОРОМ ДОРУЧЕННЯ

Стаття 1006 Цивільного кодексу України (далі ЦКУ)[1] розглядає обов'язки повіреного, але не описує всі ці обов'язки детально. Це може бути зумовлено наміром законодавця уникнути надмірностей та повторень, оскільки інші статті глави 68 ЦКУ вже врегульовують певні аспекти, такі як збереження змісту доручення (згідно з пунктом 1 статті 1004 ЦКУ), особисте виконання доручення (згідно з пунктом 1 статті 1005 ЦКУ) та сповіщення про замісника у певних ситуаціях передоручення (згідно з пунктом 1 статті 1005 ЦКУ) тощо.

Навіть з урахуванням зазначених міркувань, не можна пояснити відсутність у статті 1006 Цивільного кодексу України згадки про основний обов'язок повіреного – діяти в інтересах довірителя. Це дійсно дивно, оскільки ніякої прямої згадки про цей обов'язок немає в главі 68 ЦКУ, і

лише невелика і фрагментарна згадка про це мається в главі 17, яка регулює питання представництва. Наприклад, згідно з третьою частиною статті 238 ЦКУ, представник не може діяти в інтересах самого себе або іншої особи, яку він представляє, за винятком випадків комерційного представництва або у випадку, коли це встановлено законом для інших осіб[1].

Відносини, які виникають з договору доручення, є представницькими і фідуціарними, що означає, що вони ґрунтуються на особливому рівні довіри. Коли я доручаю комусь вчинити щось від мого імені, я маю очікування, що ця особа вчинить це так само, як я б це зробив, тобто вчинить це на мою користь, маючи на увазі мої інтереси. Такі відносини несуть у собі ризик для довірителя, оскільки він стає вразливим: довіритель передбачає, що він буде зв'язаний діями, які він сам не здійснював.

Оскільки всі юридичні наслідки дій повіреного падають на довірителя, а не на самого повіреного, останній може не бути таким обережним і уважним, як у випадку, коли наслідки були б його власними. Чи навіть гірше, він може свідомо скористатися своїм становищем і зловживати повноваженнями на шкоду довірителю. Тому закон встановлює захист довірителя як вразливої сторони, вимагаючи від повіреного виключно діяти в інтересах довірителя, а не власних або інтересів третіх осіб. Як зазначено Верховним Судом, повірений діє від імені та за рахунок довірителя і повинен керуватися інтересами довірителя, діючи відповідно до наданих вказівок [2].

Обов'язок діяти в інтересах довірителя включає у себе уникнення ситуацій, де може виникнути конфлікт інтересів. Конфлікт інтересів виникає, коли інтереси довірителя протирічать особистим інтересам повіреного або інтересам третіх осіб, яких повірений також представляє за певних обставин. У судовій практиці України встановилася позиція, згідно з якою, якщо повірений, діючи від імені довірителя, укладає угоду з собою як контрагентом або якщо один і той самий повірений укладає угоду від імені обох сторін, то така угода може бути визнана недійсною через порушення вимог частини третьої статті 238 Цивільного кодексу України.

У одній справі, коли позивач дав повноваження відповідачу на продаж своєї земельної ділянки. Відповідач, використовуючи це повноваження, уклав договір купівлі-продажу, в якому земельна ділянка була продана його дружині. Позивач, незадоволений умовами угоди, звернувся до суду з проханням визнати договір недійсним через низьку ціну продажу порівняно з ринковою вартістю. Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, проте апеляційна та касаційна інстанції підтримали позивача і визнали договір недійсним.

Верховний Суд України підтвердив законність та обґрунтованість рішення, зазначивши, що спірний договір було укладено під час шлюбу між повіреним і покупцем. Отже, повірений, не дотримуючись вимог

частини третьої статті 238 Цивільного кодексу України, уклав угоду купівлі-продажу у своїх інтересах та в інтересах своєї родини, оскільки за правилами статті 60 Цивільного кодексу земельна ділянка стає об'єктом права спільної власності подружжя[2].

Вищі судові інстанції підтверджували свою позицію щодо випадків конфлікту інтересів, вважаючи, що коли одна й та ж особа підписує договір від імені обох сторін, суд має законні підстави для визнання такої угоди недійсною через порушення вимог частини третьої статті 238 Цивільного кодексу України [1].

Проте важливо зазначити, що є виняток для відносин комерційного представництва. Згідно з цим винятком, комерційне представництво угоди між кількома сторонами може мати місце за згодою цих сторін або в інших випадках, передбачених законом (згідно з частиною 2 статті 243 та частиною 3 статті 238 Цивільного кодексу України).

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>. (дата звернення: 03.04.2024).

2. Крат В. Довіреність: матеріальні та процесуальні аспекти. Верховний суд. 30 червня 2023 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/2023_06_30_Prezent_dovirenist.pdf (дата звернення: 03.04.2024).

Бондар О. С.

кандидат юридичних наук,
доцент,
доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЩОДО ОBOB'ЯЗKOBИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ ТА ПРАВОВИХ НАСЛІДКІВ ЇХ ПОРУШЕНЬ

Закріплюючи фундаментальні принципи взаємодії відповідно до українського законодавства, зокрема Конституції України та Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) трудовий договір є основоположним елементом у структурі трудових відносин між працівником та роботодавцем. З огляду на те, що останнім часом відбулось чимало зміни в законодавстві про працю, учасникам трудових відносин треба постійно бути обізнаними з актуальними правилами та нормами, які регулюють процес праці, оскільки тема набуває особливої актуальності. В першу чергу це стосується тих змін, які відбулися у 2022 році після початку повномасштабної війни в Україні, коли українське законодавство

вимушено було адаптуватися до нових викликів, поставлених перед суспільством та державою. Ці зміни неминуче призвели до перегляду та адаптації норм, які регулюють трудові відносини, з метою забезпечення гнучкості та захисту як працівників, так і роботодавців в умовах війни.

Трудовий договір, як основа індивідуально-договірного регулювання суспільних відносин у сфері найманої праці, визначається в науковій літературі як ключовий елемент трудових правовідносин, з такою думкою погоджуються вчені та науковці, які досліджують трудове право на протязі всього часу його існування. За визначенням Венедіктова С. В. трудовий договір будучи закріпленим в положеннях Розділу III КЗпП є центральним інститутом трудового права, який, здійснює свій істотний вплив на реалізацію трудових правовідносин [1].

На думку Вавженчука С. Я., Мидель А. [2], трудовий договір закладає основу для взаємовідносин між працівником і роботодавцем, де працівник зобов'язується виконувати певну роботу, а роботодавець – забезпечувати умови для її виконання та оплату праці. Митрофанов І. І. та Плєскун О. В. [3] наголошують на зобов'язанні роботодавця надавати роботу, обладнання, та забезпечувати безпечні умови праці, а також на важливості своєчасної виплати заробітної плати.

Чинне трудове законодавство України зокрема КЗпП у ст. 21 закріплює легальне визначення трудового договору під яким слід розуміти – угоду між працівником і роботодавцем (роботодавцем – фізичною особою), за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, а роботодавець (роботодавець – фізична особа) зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін [4].

Обов'язковими елементами трудового договору прийнято вважати його умови, які в науці трудового права прийнято поділяти на основні та додаткові. До основних умов трудового договору зазвичай відносять: місце роботи (організаційно-правова форма роботодавця з яким працівник перебуває у трудових відносинах, також поняття «місце роботи» слід відрізняти від поняття «робоче місце»); трудова функція (розкривається крізь професію, спеціальність, кваліфікацію або посаду працівника); строк трудового договору та час початку роботи (фактично виражається у тривалості трудових відносин між працівником та роботодавцем а також моменті коли працівник повинен приступити до виконання своєї роботи); оплата праці (винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу). До додаткових умов трудового договору прийнято відносити наступні: випробування при працевлаштуванні, нерозголошення певної інформації (наприклад комерційної таємниці), рівень володіння іноземною мовою, відпочинок у санаторії, влаштування дитини у дитячий садок, підвищення кваліфікації, суміщення професій (посад), використання

власного обладнання чи транспортного засобу, компенсація витрачених коштів зателефонний зв'язок тощо.

За порушення законодавства про працю можуть наставати різноманітні правових наслідки, які встановлені з метою забезпечення справедливих та безпечних умов праці, захисту прав працівників та регулювання відносин між працівниками та роботодавцями. Вітчизняне трудове законодавство, зокрема Кодекс законів про працю України (далі КЗпП), містить цілий ряд положень, спрямованих на запобігання правопорушень у сфері трудових відносин та встановлення відповідальності за них.

В разі порушення трудового законодавця роботодавця можуть притягнути до: дисциплінарної, матеріальної, адміністративної, фінансової та навіть кримінальної відповідальності.

Дисциплінарна відповідальність за порушення трудового законодавства або неналежну оплату праці може бути застосована до посадових осіб у формі догани або звільнення, відповідно до статей 41 та 147 Кодексу законів про працю України.

Адміністративна відповідальність за порушення трудового законодавства може бути застосована до посадових осіб та фізичних осіб-підприємців, які є роботодавцями, відповідно до статті 41 Кодексу про адміністративні правопорушення. Така відповідальність зазвичай передбачає накладання штрафів і базується на рішенні суду, яке виноситься на основі протоколу від інспектора Держпраці.

Фінансова відповідальність передбачає накладення штрафів на підприємства та фізичних осіб-підприємців за порушення трудового законодавства, згідно зі ст. 265 Кодексу законів про працю України. З 2020 року введено нові розміри штрафів, які залежать від виду порушення і визначаються під час перевірок Держпраці або інших контролюючих органів.

Кримінальна відповідальність за порушення трудового законодавства встановлюється за серйозні злочини і передбачає розслідування органами МВС на підставі заяв працівників чи актів перевірок Держпраці, з подальшим рішенням суду. До таких порушень відносяться, наприклад, умисне перешкодження діяльності профспілок, незаконне звільнення працівника, грубе порушення умов трудової угоди, примушування до участі у страйку чи перешкодження йому, а також безпідставна невплата заробітної плати.

Список використаних джерел:

1. Трудове право України: підручник. С. В. Венедіктов. Київ: «Видавництво Людмила», 2021. 216 с.
2. Вавженчук С. Я., Мидель А. Трудовий договір з умовою про початок роботи в майбутньому. *Підприємництво, господарство і право*, 2018, № 9, С. 75–79.
3. Митрофанов І. І., Плескун О. В. Трудовий договір як юридичний факт у трудовому праві : монографія. За заг. ред. І. І. Митрофанова. Одеса. Фенікс, 2014. 272 с.

URL: <https://z-lib.io/book/16636465>.

4. Кодекс законів про працю України, Кодекс України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.

Бондаренко Р. О.

здобувач вищої освіти, групи № 3-13
(Державний торговельно-
економічний університет)

Науковий керівник:

Тищенко Ю. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
(Державний торговельно-
економічний університет)

ПРОБЛЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ДОСТУП ДО СУДУ ІНОЗЕМЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року з приходом російських загарбників на територію України, були порушені основні права осіб, які перебувають на окупованих територіях, зокрема, право на доступ до суду, адже через окупацію це право, наразі, складно реалізувати.

Право на доступ до суду є одним з основних прав людини, гарантованим міжнародними та національними правовими актами. Як випливає з п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зазначене право є невід'ємною складовою справедливого судового процесу та забезпечує можливість кожній особі захищати свої права та інтереси перед компетентними судовими органами[1]. На нашу думку, поняття «кожна особа» охоплює не лише громадян України та юридичних осіб, які зареєстровані в Україні, а й іноземців, осіб без громадянства, іноземних юридичних осіб. Проте, виключення цього права можливе у випадках, коли це необхідно у демократичному суспільстві з метою забезпечення національної безпеки або громадського порядку.

Відповідно до вище сказаного спостерігаємо порушення ч. 1 ст. 73 Закону України «Про міжнародне приватне право», який зазначає, що дані категорії суб'єктів правовідносин мають право звертатися до судів України для захисту своїх прав, свобод чи інтересів[2]. Дане порушення проявляється через неможливість іноземців вільно обирати та звертатися до суду за захистом своїх прав та інтересів, адже, не дивлячись на положення статей 10 та 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», вони не встановлюють ніяких приписів стосовно

припинення повноважень судів, а навпаки встановлюють заборону будь-якого скорочення чи прискорення форм судочинства[3]. Водночас через активні бойові дії та тимчасову окупацію окремих територій діяльність багатьох судів фактично призупинялась: суди у Донецькій, Запорізькій, Миколаївській, Херсонській областях, чим було порушено не просто право, а навіть можливість вчинити хоча б якусь спробу подати позов до суду.

У зв'язку з реаліями сьогодення, було внесено деякі зміни до законодавства, які допоможуть усунути колізії щодо правосуддя в Україні. Певне значення має внесена зміна до ч. 7 ст. 147 Закону України «Про судоустрій та статус суддів», яка визначає, що у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об'єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами може бути здійснено передачу усіх справ до іншого суду, який територіально наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду, за рішенням Вищої ради правосуддя[4]. Таким чином, умови воєнного стану не є перешкодою для реалізації права іноземців на доступ до суду, але можуть вплинути на порядок і механізми його забезпечення з урахуванням конкретних обставин.

Отже, умови воєнного стану становлять серйозну проблему для реалізації права на доступ до суду іноземців. У таких надзвичайних обставинах може виникнути неможливість або обмеження доступу до суду через відсутність безпеки, перешкоди у забезпеченні судового захисту та зміни процедур. Однак необхідно враховувати, що право на доступ до суду є однією з основних гарантій прав людини і має бути забезпечене навіть у непередбачених обставинах. Тому вважаємо, що не дивлячись на те, що росія хоче відібрати права та свободи кожної особи, державний апарат України розробляє ефективні механізми забезпечення доступу до судового захисту для іноземців під час воєнного стану, враховуючи безпекові та правові аспекти ситуації та дотримання принципів справедливості, незалежно від наявності конфліктних ситуацій чи надзвичайних обставин.

Список використаних джерел:

1. Європейська конвенція про захист основних прав і основоположних свобод від 04.11.1950 р. Рим. № 4. XI URL : <https://www.coe.int/uk/web/compass/the-european-convention-on-human-rights-and-its-protocols> (дата звернення 07.04.2024).
2. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>(дата звернення 07.04.2024).
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>(дата звернення 07.04.2024).
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/T161402?an=0&ed=2024_03_26 (дата звернення 07.04.2024).

Бондаренко А. І.

здобувач вищої освіти, групи ЮД-041
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Косяченко К. Е.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Питання про фінансово-економічний стан підприємства сьогодні актуальне для українських компаній. Зростаюча незалежність підприємств, їх економічна та юридична відповідальність є наслідком ринкових відносин.

Мета цієї статті – розкрити сутність та проаналізувати фінансово-економічний стан підприємства у сучасних умовах.

Для ефективного функціонування суспільства фінансова діяльність суспільства має регулюватися з метою забезпечення систематичного надходження та ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання облікової та кредитної дисципліни суспільства та фінансової дисципліни суспільних та суспільних відносин. стабільність. 1, 167].

Саме тому існує необхідність та практичне значення систематичного процесу фінансового стану підприємства, який відіграє значну роль у забезпеченні стабільного фінансового стану. Фінансово-економічний стан підприємства – це реальна та потенційна здатність підприємства забезпечити відповідний рівень фінансування господарської діяльності, що характеризується сукупністю показників наявності, розміщення та використання джерел фінансування. компанія. їхнє фінансування. Аналіз фінансово-економічного стану – модерується оцінка фінансового стану, фінансових результатів та ефективності діяльності компанії. Це дозволяє виявити напрями та обмеження фінансового розвитку компанії. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства є певною процедурою виконання аналітичної роботи [2, с. 303].

Аналізуючи фінансово-господарську діяльність підприємства, можна назвати такі етапи.

Етапи фінансово-економічного аналізу:

– Уточнення тематики, цілей та завдань аналізу, підготовка планів аналітичних робіт.

– Розробка системи синтетичних та аналітичних характеристик, що характеризують об'єкт аналізу;

– Збір та підготовка до аналізу запитуваної інформації (перевірка її достовірності, порівняння тощо);

– Порівняння фактичних результатів діяльності з плановими показниками звітного року, фактичними даними минулих років, із досягненнями провідних компаній та галузі в цілому;

– Виявлення невикористаних та перспективних резервів підвищення ефективності

Виробництво.

Оцінка результатів діяльності з урахуванням впливу різних факторів та розрахункових невикористаних резервів, розробка заходів щодо їх використання;

Факторний аналіз: виявляються фактори та визначається їх вплив на результат.

Використовуючи цей перелік етапів аналізу фінансово-економічного стану, кожен власник зможе своєчасно виявити тенденції розвитку компанії, можливі можливості зростання прибутку, чому сприятиме якість інформаційної бази.

На нашу думку, актуальна та об'єктивна оцінка фінансово-економічного стану компанії є обов'язковою частиною розробки планів та прогнозів фінансового зміцнення та оздоровлення компанії.

Зміст фінансово-економічного аналізу підприємства визначається напрямками його проведення, а саме:

1) аналіз фінансових показників – аналіз рівня, структури та динаміки прибутку, оцінка факторів, її визначальних;

2) аналіз руху коштів;

3) аналіз фінансового стану - загальна оцінка, аналіз фінансової стійкості, аналіз ліквідності балансу, аналіз ділової активності та платоспроможності, аналіз оборотів, вимог та зобов'язань;

4) аналіз ефективності бізнесу – динаміка показників прибутку, рентабельності та ділової активності;

5) аналіз ефективності інвестиційних проектів [3; 4].

Компанія має забезпечити такий стан фінансових ресурсів, за якого вона могла б стабільно працювати. Зіставлення доходів і витрат, досягнення максимального прибутку за мінімальних витрат є вирішальними умовами формування позитивного фінансово-економічного стану підприємства.

Метою оцінки фінансово-економічного стану підприємства є пошук резервів підвищення рентабельності виробництва, посилення комерційного розрахунку як основи та діяльності підприємства, виконання зобов'язань перед контрагентами, бюджетом та банками.

У процесі аналізу фінансово-економічного стану підприємства

використовують такі методи дослідження: абсолютний лінійний аналіз, горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, коефіцієнтний аналіз.

Завдання аналізу фінансово-економічного стану підприємства може бути різними залежно від поставленої мети. Мета досягається на основі вивчення динаміки абсолютних та відносних характеристик та виділення наступних основних частин аналізу фінансово-економічного стану: аналіз балансу, аналіз активів та джерел їх формування, аналіз грошово-кредитної ситуації. Ліквідність та платоспроможність, аналіз фінансової стійкості та стійкості, аналіз операцій, аналіз фінансових результатів та рентабельності діяльності.

Важливо за результатами аналізу фінансово-економічного стану підприємства вжити заходів щодо усунення виявлених недоліків чи покращення показників фінансово-економічного стану. Висновки та пропозиції щодо результатів аналізу мають стати основою для розробки заходів щодо вдосконалення маркетингової діяльності, які підвищать економічну ефективність компанії.

Відповідно, можна стверджувати, що оцінка фінансово-економічного становища об'єктивно може здійснюватися не через один показник, а через систему показників, які докладно і всебічно характеризують економічне становище підприємства.

Список використаних джерел:

3. Турило А. М. Визначення відмінностей у сутності й оцінці категорій «Економічний стан підприємства» і «Фінансовий стан підприємства». *Актуальні проблеми економіки*. 2010 № 7. С. 164-168.

4. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства: навчальний посібник для студентів вузів / В. І. Гринчуцький, Е. Т. Карапетян, Б. В. Погріщук – К.: Центр учбової літератури, 2012. 303 с.

5. Організаційний розвиток підприємства: фінансово-економічний аналіз стану підприємства. URL : <http://library.if.ua/article/28/1907.html>.

Вискарка Т. В.

провідний фахівець відділу
докторантури та аспірантури
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРАВОВИЙ ЗМІСТ ЕНДАВМЕНТ ФОНДІВ

Система освіти в Україні перебуває наразі на стадії значного перетворення, оскільки потрібно адаптуватися до нових міжнародних стандартів та змін, які відбуваються у нашій країні. Для забезпечення ефективної діяльності системи вищої освіти, що вимагає значних інвестицій (дослідницька робота, науково-технічні розробки, інтеграція у

національну та світову наукову спільноту), бюджетного коштів і коштів акумульованих як оплата за навчання стає недостатньо. Тому заклади вищої освіти мають використовувати альтернативні механізми наповнення власних бюджетів.

Одним з таких інструментів, що вже зарекомендував себе у світі, є формування та використання коштів ендавмент фондів, що надає можливість накопичення коштів для розвитку і розширення наукової та матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів, додаткового фінансування діяльності та запровадження інноваційних ідей [1, с. 82].

Ендавмент (англ. endowment) або сталий фонд – цільовий фонд, призначений для використання в некомерційних цілях, що створюється на основі благодійних внесків.

У розвинутих країнах ендавмент-фонди представляють потужний інструмент фінансування інноваційних освітніх програм, наукових досліджень. Найвідомішими є цільові фонди Гарвардського, Йельського, Принстонського та Стенфордського університетів.

У кожній країні існують свої унікальні особливості та моделі ендавмент фондів, проте загальна мета полягає в забезпеченні стабільного фінансування для підтримки важливих суспільних, освітніх та культурних ініціатив.

Ендавменти – це вид інвестицій, який використовується для фінансування діяльності організації або установи, зазвичай для благодійних, освітніх або культурних цілей. Можна виділити загальні ознаки ендавментів:

1. Довгостроковий характер: ендавменти зазвичай призначені для тривалого інвестування, з метою забезпечення стабільного джерела доходу в майбутньому.

2. Стабільність інвестиційного портфеля: ендавменти зазвичай розміщуються в широкому спектрі активів, які сприяють стабільному доходу і зменшенню ризиків.

3. Постійність виплат: доходи від ендавментів часто використовуються для фінансування конкретних цілей, і вони можуть бути виплачені періодично або за потреби.

4. Збільшення капіталу: у деяких випадках ендавменти можуть розраховуватися на збільшення капіталу за рахунок накопичення прибутку.

5. Призначення для благодійних цілей: більшість ендавментів призначені для фінансування благодійних, освітніх або культурних ініціатив.

6. Прозорість та управління: ендавменти зазвичай підлягають прозорому управлінню, а їх доходи та використання можуть бути об'єктивно оцінені.

7. Інвестиційна політика: інвестиційна політика ендавменту може бути визначена у статуті або регуляторному документі, і вона зазвичай

зорієнтована на досягнення довгострокових фінансових цілей.

В Україні діяльність ендавмент-фондів регламентується низкою нормативних актів, що лише фрагментарно регулюють питання створення і функціонування фондів. Поняття «сталий фонд (ендавмент) закладу вищої освіти» закріплено Законом України «Про вищу освіту» [2], і визначено як сума коштів або вартість іншого майна, призначена для інвестування або капіталізації на строк не менше 36 місяців, пасивні доходи від якої використовуються закладом вищої освіти з метою здійснення його статутної діяльності у порядку, визначеному благодійником або уповноваженою ним особою.

Більш конкретно термін «ендавмент» визначено у Податковому кодексі України [3], як сума коштів або цінних паперів, які вносяться благодійником у банк або небанківську фінансову установу, завдяки чому набувач благодійної допомоги отримує право на використання процентів або дивідендів, нарахованих на суму такого ендавменту.

Можна визначити наступні ознаки ендавменту, що впливають із норм податкового законодавства:

1. формування основного капіталу виключно з коштів і цінних паперів, що благодійник вносить у банк або небанківську фінансову установу;

2. цільове призначення інвестиційного доходу (процентів і дивідендів, нарахованих на основний капітал) – надання цільової благодійної допомоги;

3. можливий строк надання і використання допомоги – понад 12 місяців, що не передбачено для інших видів допомоги;

4. обов'язок отримувача, який не використав кошти до закінчення такого строку, – сплатити податок на невикористану суму допомоги.

5. набувач не має права витратити або відчужувати основну суму такого ендавменту без згоди благодійника [4].

Відносно активів, що можуть використовуватися для формування та поповнення сталого фонду в Україні, то єдиного переліку нормативно не закріплено. Закон України «Про вищу освіту» закріплює право закладів вищої освіти отримувати майно, кошти і матеріальні цінності, зокрема будинки, споруди, обладнання, транспортні засоби, від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб, у тому числі як благодійну допомогу [2]. Проте Податковий кодекс України закріплює, що лише кошти або цінні папери можуть надаватися як благодійна допомога для формування ендавменту.

Схема організації діяльності фонду наступна: для формування фонду цільового капіталу благодійники надають кошти, далі фонд передає капітал у довірче управління відповідній структурі (органу, який створюється самим фондом, управлінській компанії тощо) при координації та контролі з боку відповідних органів як фонду, так і організацій, для підтримки яких він був створений. Прибуток від управління цільовим

капіталом передається повністю тим організаціям, для підтримки яких він був створений, а сам цільовий капітал залишається недоторканим.

В Україні досі не відбулося значного розвитку ендавмент-фондів, і в значній мірі це пов'язано із відсутністю чіткого правового регулювання. Загалом, в Україні назріла потреба прийняття окремого нормативного акту, що визначить правовий статус ендавмента, конкретизує учасників правовідносин у сфері створення і функціонування ендавмента, закріпить їх права і обов'язки, визначить порядок та умови створення ендавменту, порядок розподілу прибутку тощо.

Список використаних джерел:

1. Фокша Л. В., Амбражей О. А. Державно-приватне партнерство в сфері вищої освіти: можливості та альтернативи. Стратегічні напрямки розвитку науки: фактори впливу та взаємодії : матеріали міжнародної наукової конференції (Суми, 22 травня 2020 р.). Суми, 2020. С. 80–83.

2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. No 1556-VII. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-183> (дата звернення: 04.04.2024).

3. Податковий кодекс України : Кодекс від 02.12.2010 No 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 04.04.2024).

4. Згама А. А. Ендавмент в Україні : правовий аспект. *Наукові записки міжнародного гуманітарного університету*. 2016. No 1. С. 34–36.

Вишня А. І.

здобувачка вищої освіти,
групи № 3-13
(Державний торговельно-
економічний університет)
Науковий керівник:

Тищенко Ю. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедр міжнародного,
цивільного та комерційного права
(Державний торговельно-
економічний університет)

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОГО ЗАКОНУ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ В МПРП

З метою з'ясування правового статусу фізичної особи, потребує дослідження колізійна прив'язка «особистий закон фізичної особи (*lex personalis*)». Для розкриття поняття, доцільно звернутися до доктринального визначення, при цьому варто зазначити, що немає такого

який є загальною визначеною. Достатньо змістовним є тлумачення наведено Стрельцовою Є. Д. яка зазначає, що це є комплекс правових норм відповідної держави/держав, до якої належить фізична особа, і які регулюють питання правоздатності і дієздатності фізичної особи, особисті немайнові, сімейні, спадкові відносини за участю фізичних осіб тощо [1, с. 123-124]. Дана прив'язка існує в двох різновидах, а саме закон місця проживання або ж доміцилію (*lex domicilii*) та закон громадянства (*lex nationalis*).

Щодо того яка саме колізійна прив'язка особистого закону застосовується як вона трактується визначається кожною державою окремо з врахуванням її історичного розвитку та правової системи. Визначення шляхом застосування закону громадянства є характерним для країн континентального права, а за законом місця проживання для країн загального права. Але варто зазначити, що в умовах сьогодення в силу активних глобалізаційних процесів застосовується змішаний підхід до визначення колізійної прив'язки особистого закону. Необхідність такого змішаного підходу зумовлена наявністю спеціальних суб'єктів у відносинах з іноземним елементом, для яких застосування прив'язки закону громадянства може бути проблематичною, зокрема такими особами є біпатриди, апатриди та біженці.

Якщо говорити про розуміння особистого закону в українському законодавстві, то відповідно до ч. 1 ст. 16 Закону України «Про міжнародне приватне право» під ним вважається право держави, громадянином якої вона є. Гужій І. О. та Солончук І. В. слушно зауважують, що у випадку наявності у фізичної особи кількох громадянств прив'язка до закону громадянства може бути неефективною. У цьому випадку з метою пошуку правопорядку, з яким правовідносини мають найбільш тісний зв'язок, застосовується субсидіарна колізійна норма [2, с. 160]. Так, ч. 2 ст. 16 Закону України «Про міжнародне приватне право» передбачено, що якщо фізична особа є громадянином двох або більше держав, її особистим законом вважається право тієї з держав, з якою особа має найбільш тісний зв'язок, зокрема, має місце проживання або займається основною діяльністю [3]. Відповідно до ч. 3-4 ст. 16 Закону України «Про міжнародне приватне право» особистим законом особи без громадянства вважається право держави, у якій ця особа має місце проживання, а за його відсутності – місце перебування. Особистим законом біженця вважається право держави, у якій він має місце перебування [3]. Отже, варто наголосити, що особистий закон фізичної особи в українському законодавстві визначається за законом громадянства, місця проживання та найбільш тісного зв'язку, що відповідає змішаному підходу.

Особливо важливо застосовувати до визначення особистого закону фізичної особи змішаний підхід в контексті можливості запровадження у нашій державі множинного громадянства. Так, на політичному рівні

неодноразово піднімалася тема, щодо необхідності даного інституту. 22 січня 2024 року Президент України Володимир Зеленський вніс на розгляд до Верховної Ради законопроект № 10425, яким передбачено запровадження множинного громадянства. Звичайно не варто говорити про те, що законопроект буде проголосований, тим більше і в суспільстві дана тема викликає дискусії. Не забудемо також, що ст. 4 Конституції України передбачає, що в Україні існує єдине громадянство. Підстави набуття і припинення громадянства України визначаються законом [4]. А ч. 2 ст. 157 Конституції України встановлено, що Конституція України не може бути змінена в умовах воєнного або надзвичайного стану [4]. Тобто, на даний час цей законопроект не може бути прийнятий. Проте, говорити про можливі перспективи запровадження та їхнє відображення на правовідносинах з іноземним елементом, гадаємо, варто.

Так, як зазначалося вище, особистим законом біпатрида є закон найбільш тісного зв'язку під яким мається на увазі місце проживання або зайняття основною діяльністю. Тобто, питання особистого закону особи з множинним громадянством передбачене чинним законодавством. Але тут варто говорити про більш детальне розуміння закону місця проживання. Так, для прикладу, дана колізійна прив'язка як відомо застосовується у Великій Британії, яка є країною загального права. Гужій І. О. та Солончук І. В. зауважують, що Велика Британія проводить розмежування між доміцилієм походження та доміцилієм набутим або обраним. Тобто в англійській концепції доміцилій наближається до статусу громадянства. Можемо зробити висновок, що громадяни Великої Британії та іноземці зберігають свій доміцилій походження навіть у випадку тривалого їх проживання за кордоном [2, с. 160]. Тому в контексті можливого запровадження множинного громадянства варто говорити про запровадження єдиного підходу до розуміння закону місця проживання. Це можливо за допомогою двох способів: або шляхом конкретного визначення на законодавчому рівні або шляхом формування судами єдиної практики.

Таким чином, визначення особистого закону фізичної особи в українському законодавстві передбачає змішаний підхід, який зумовлений глобалізаційними процесами, і розкривається за допомогою закону громадянства, місця проживання та найбільш тісного зв'язку. Також розглядаючи можливе запровадження інституту множинного громадянства необхідно сформулювати єдиний підхід до трактування доміцилію фізичної особи.

Список використаних джерел:

1. Стрельцова Є. Д. Особистий закон фізичної особи в контексті міжнародного приватного права: окремі аспекти. Матеріали 72-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Одеса : Фенікс, 2017. С. 123-126. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/11695/1/123-126.pdf> (дата звернення 02.04.2024).

2. Гожій І. О., Солончук І. В. Проблемні аспекти застосування особистого закону фізичної особи. *Науковий вісник міжнародного Гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2019. № 37. С. 159-162. URL:<https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc37/41.pdf>(дата звернення 04.04.2024).

3. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 року № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#n83> (дата звернення 04.04.2024).

4. Конституція України : від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80_#n4931 (дата звернення 08.04.2024).

Візер А. Є.

здобувач вищої освіти, групи № П22_1
(Університету митної справи та фінансів)
Науковий керівник:

Зуєва О. А.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного,
господарського та екологічного права
(Університету митної справи та фінансів)

ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН У НОТАРІАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Згідно ст. 59 Конституції України кожному громадянину гарантоване право на одержання правової допомоги [1]. Нотаріат є одним із правових інститутів, котрий забезпечує реалізацію даного конституційного права громадян. Звертаючись до основного Закону, яким регулюється діяльність нотаріусів, – Закону України «Про нотаріат», а саме згідно з ч. 3 ст. 5 нотаріус зобов'язаний сприяти фізичним та юридичним особам у здійсненні їх прав та захисті законних інтересів, роз'яснити права та обов'язки, попереджати про наслідки вчинюваних нотаріальних дій для того, щоб юридична необізнаність не могла бути використана їм на шкоду[4]. Тобто нотаріус виконує функції, яким наділила його держава, що забезпечуватимуть дотримання єдності інтересів громадян та держави.

У своїй діяльності нотаріуси повинні дотримуватися принципу законності, котрий полягає в дотриманні чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності, застосовувати всі свої знання і професійну майстерність для належної охорони і захисту прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб[3]. Отже, одним із ключових місць в здійсненні нотаріальної діяльності займає захист прав та інтересів громадян.

У наш час постає нагальне питання підвищення якості надання

нотаріальних послуг, а також вдосконалення механізмів контролю за діяльністю нотаріусів. Адже не дивлячись на те, що роль нотаріусів останнім часом значно зростає, зростає і порушення з боку нотаріусів чинного законодавства, а тим самим й зростає порушення прав громадян.

Громадяни нашої держави потрапляють у пастки так званих «чорних нотаріусів», даний термін законодавчо не закріплений, проте його можна охарактеризувати як, нотаріуси, котрі здійснюють свою діяльність поза межами закону та з порушенням професійної етики. Функціонування «чорних» нотаріусів у державі це перш за все про загрозу безпеки держави, завдання шкоди інтересам фізичних та юридичних осіб, загрозу довіри до інституту нотаріату в цілому.

Для боротьби з «чорними» нотаріусами важливо реагувати на порушення законодавства з їх боку, проводити ефективний нагляд з боку відповідних органів за діяльністю нотаріусів, забезпечувати високі стандарти професійної етики серед нотаріусів. Одним із яскравих прикладів реагування держави на діяльність «чорних» нотаріусів було рішення Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату від 26.02.2020 про анулювання їх свідоцтв про право на зайняття нотаріальною діяльністю[2]. Анулювання свідоцтв відбулося на підставі підпункту «е» п. 2 ч. 1 ст. 12 ЗУ «Про нотаріат», де зазначено, що за рішенням Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату, прийнятим на підставі подання Міністерства юстиції, анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю відбувається у випадку неодноразового порушення нотаріусом законодавства або грубого порушення закону, яке завдало шкоди інтересам держави, фізичним та юридичним особам, при вчиненні нотаріальних дій та/або інших дій, покладених на нотаріуса відповідно до закону, за умови що такі порушення встановлені рішенням суду за рішенням [4].

Міністерство юстиції не запинилося на діях в 2020 році, а продовжило і надалі очищення інституту нотаріату від недобросовісних нотаріусів. Згідно чинного законодавства Міністерство юстиції України та його територіальні органи спрямовують свою діяльність на забезпечення порядку вчинення нотаріальних дій та перевірку організації їх діяльності. Проте не зважаючи на діяльність державних органів, варто пам'ятати і про гарантії та способи захисту прав громадян.

Одним із головних гарантій забезпечення та захисту прав і законних інтересів громадян, які є клієнтами нотаріуса, є юридична відповідальність нотаріуса. Шкода завдана приватним нотаріусам, незаконними або недбалими діями, відшкодовується у повному розмірі, про що зазначено в ч. 1 ст. 27 ЗУ «Про нотаріат». Відповідальність державного нотаріуса полягає в тому, що шкода завдана внаслідок незаконних дій державного нотаріуса, відшкодовується в порядку, передбаченому законодавством України, про що вказує ст. 21 ЗУ «Про нотаріат». Водночас, законодавством, встановлено можливість захисту своїх прав та законних інтересів у судовому порядку. Так, згідно ч. 1 ст. 50 ЗУ «Про нотаріат»

нотаріальна дія або відмова у її вчиненні оскаржуються до суду[4].

Вказані норми законодавства сприяють забезпеченню захисту прав громадян у сфері нотаріату, відповідальність нотаріусів за свої дії, що сприяє дотриманню принципу верховенства права та законності.

Для належного розуміння застосування даних гарантій захисту прав пропонуємо розглянути рішення Червонозаводського районного суду м. Харкова від 12.07.19 року по справі № 646/701/17. Встановлено, що приватний нотаріус Харківського міського нотаріального округу Кравченко С. В., не пересвідчившись в повноваженнях ОСОБА_4 видавати довіреність у порядку передоручення на спірний автомобіль на імя ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7, посвідчила довіреність 14.11.2014 року у порядку передоручення за реєстрованим № 2015, чим порушила вимоги ч. 3 ст. 58 ЗУ «Про нотаріат». Наслідком недійсності довіреності, посвідченої нотаріусом, стало визнання недійним договору купівлі-продажу автомобіля, власником якого є ОСОБА_8, сторонами договору виступали представник ОСОБА_6 та ОСОБА_3, крім того, ОСОБА_3 було зобов'язано повернути автомобіль власнику, внаслідок чого ОСОБА_3 позбавилася майна та зазнала майнової шкоди. Як наслідок, суд постановив стягнути з приватного нотаріуса Харківського міського нотаріального округу Кравченко Світлани Вікторівни на користь ОСОБА_3 в рахунок заподіяної майнової шкоди 108600 (сто вісімтисячшістсот) грн. 00 коп[5].

На основі аналізу даного судового рішення, можемо побачити, що відповідальність нотаріуса є фундаментальною основою для забезпечення довіри громадян до інституту нотаріату. А саме відповідальність є важливою у даних аспектах:

- для захисту прав та інтересів громадян, під час виконання нотаріусом своїх обов'язків.
- Для запобігання зловживанням своїх повноважень та шахрайству, тобто для усунення існування «чорних» нотаріусів
- Для забезпечення виконання нотаріальних дій у відповідності з вимогами чинного законодавства, що сприяє зміцненню законності.

На основі вищевикладеного можна говорити про важливість забезпечення захисту прав та інтересів громадян у нотаріальному процесі, що передбачає покращення довіри до інституту нотаріату. На шляху до досягнення цієї мети ключовим моментом є вирішення проблем, що наявні в діяльності нотаріусів. Важливим залишається контроль за діяльністю нотаріусів, врегулювання механізму вирішення спорів, що виникають під час оскарження дії нотаріусів. Завдяки забезпечити надійний захист прав та інтересів громадян і зміцнити довіру до нотаріату.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (дата звернення: 06.04.2024).

2. Ольга Оніщук: вища кваліфікаційна комісія анулювала свідоцтва недобросовісним нотаріусам. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/olga-onischuk-vischa-kvalifikatsiy-na-komisiya-anulyovala-svidotstva-nedobrosovisnim-notariusam> (дата звернення: 06.04.2024).

3. Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України : Наказ М-ва юстиції України від 07.06.2021 р. № 2039/5 : станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-21#Text> (дата звернення: 07.04.2024).

4. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-ХІІ : станом на 30 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 06.04.2024).

5. Рішення Червонозаводського районного суду міста Харкова від 12.07.2019 р. у справі № № 646/701/17. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/84380463> (дата звернення: 06.04.2024).

Власенко І. В.

Юрист приватної практики,
голова правління
Громадської організації
«Закон має Право»

ПЕНЯ ЗА НЕСПЛАТУ АЛІМЕНТІВ У ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ З ВАЛЮТНИМ КРЕДИТОМ (ПОТЕКОЮ) : АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Кредит в іноземній валюті на придбання житла та несплата аліментів на утримання дитини. Яким чином вони можуть бути взаємопов'язані? В цій статті я розкрию дуже цікаву та актуальну тему несплати аліментів одним з подружжя і як наслідок утворення заборгованості, що і стало підставою для звернення іншим з подружжя до суду з позовною заявою про стягнення неустойки (пені) за несплату аліментів. Ви запитаете: «А до чого тут валютний кредит?»

Одним із основних прав дитини є право на утримання. Відповідно до ст. 27 Конвенції ООН про права дитини, прийнятої резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 року, держави-учасниці визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини. Батько(-ки) або інші особи, які виховують дитину, несуть основну відповідальність за забезпечення в межах своїх здібностей і фінансових можливостей умов життя, необхідних для розвитку дитини. Держави-учасниці вживають усіх необхідних заходів щодо забезпечення відновлення утримання дитини батьками або іншими особами, які відповідають за дитину як всередині держави-учасниці, так і за кордоном [1].

В цій статті я висвітлю ситуацію з власної юридичної практики. Мій

клієнт перебуваючи у шлюбі (2007 року) уклав кредитний та іпотечний договори з комерційним банком (2008 рік) в інтересах сім'ї, а саме, на придбання житла.

Світова фінансова криза в жовтні 2008 року, як наслідок неконтрольований ріст курсу долара США до гривні (з 5,00 гривень курс долара США виріс до 8,00 грн. за 1 долар США), що негативно вплинули на платоспроможність позичальників. В 2009 році у клієнта народжується дитина, а тому забезпечуючи потреби родини, останній укладає з банком додаткову угоду до кредитного договору та сплачує частину відсотків за кредитом. Курс долара росте, обслуговувати кредит стає дедалі важче, дружина, яка давала згоду на передачу квартири в іпотеку, розуміючи, що несе солідарну відповідальність, виїхала з квартири та подала до суду позовну заяву про розірвання шлюбу, а потім на стягнення аліментів.

На перший погляд здавалося б ситуація зрозуміла: батько повинен належним чином виконувати свої батьківські обов'язки по утриманні дитини, з іншого боку, валютний кредит, заборгованість за яким зростала щоденно.

Банк через приватного нотаріуса вчиняє виконавчий напис нотаріуса про звернення стягнення на предмет іпотеки та починає процедуру продажу квартири на прилюдних торгах. Одним із можливих варіантів було запропоновано клієнту самому знайти покупця, продати квартиру та погасити борг перед банком. Клієнт звертається до колишньої дружини з письмовою заявою про надання згоди на продаж квартири, яка є спільною сумісною власністю подружжя. Дружина ігнорує прохання, а в телефонній розмові говорить, що це виключно проблема клієнта. Через деякий час клієнт знову звертається до колишньої дружини з пропозицією надати згоду на продаж квартири та врегулювати питання аліментів (поділ боргових зобов'язань або відмова від аліментів і він самостійно врегулює питання з банком), але знову дружина не надає відповіді.

10 років – саме стільки часу витратив чоловік на самостійне врегулювання заборгованості перед банком.

За 10 років вирішуючи проблему заборгованості перед банком, користуючись правничою допомогою адвоката, у клієнта утворилася заборгованість по аліментам, що і стало підставою для звернення колишньої дружини до суду з позовною заявою про стягнення неустойки (пені) за несплату аліментів.

Рішенням суду першої інстанції (цивільна справа №696/890/22) задоволено позовні вимоги колишньої дружини та стягнуто з чоловіка неустойку за несплату аліментів, що відповідала 100% розміру заборгованості по аліментам[2]. Не погоджуючись з рішенням суду першої інстанції, чоловік звернувся до апеляційного суду з апеляційної скаргою, в якій посилаючись на порушення судом першої інстанції норм матеріального та процесуального права просив суд скасувати рішення суду та постановити нове рішення про відмову колишній дружині у задоволенні

ПОЗОВНИХ ВИМОГ.

Постановою Черкаського апеляційного суду (цивільна справа № 696/890/22) рішення Кам'янського районного суду Черкаської області скасовано та постановлено нову постанову про відмову у задоволенні позовних вимог про стягнення неустойки (пені) за несплату аліментів.[3].

Метою цієї статті є встановлення обставин вини/умислу з боку батька за несплату аліментів на дитину.

Частинами першою та другою статті 196 Сімейного кодексу України (СК України) встановлено, що у разі виникнення заборгованості з вини особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти за рішенням суду або за домовленістю між батьками, одержувач аліментів має право на стягнення неустойки (пені) у розмірі одного відсотка суми сплачених аліментів за кожен день прострочення від дня прострочення сплати аліментів до дня їх повного погашення або до дня ухвалення судом рішення про стягнення пені, але не більше 100 відсотків заборгованості[4].

Розмір неустойки може бути зменшений судом з урахуванням матеріального та сімейного стану платника аліментів[3].

Неустойка (пеня) – це спосіб забезпечення виконання зобов'язання[3].

Її завдання – сприяти належному виконанню зобов'язання, стимулювати боржника до належної поведінки. Однак таку функцію неустойка виконує до моменту порушення зобов'язання боржником. Після порушення боржником свого обов'язку неустойка починає виконувати функцію майнової відповідальності. Цедодаткові втрати боржника, майнове покарання його за невиконання або невчасне виконання обов'язку сплатити аліменти[3].

Стягнення неустойки є санкцією за ухилення від сплати аліментів[3].

Відповідно до частини четвертої статті 263 ЦПК України при виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування відповідних норм права, викладені в постановах Верховного Суду [5].

У постанові Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 14 грудня 2020 року у справі № 661/905/19 (провадження № 61-16670сво19) вказано, що положення Цивільного кодексу України (ЦК України) субсидіарно застосовуються для регулювання сімейних відносин. Стягнення пені, передбаченої абзацом першим частини першої статті 196 СК України, можливе лише у разі виникнення заборгованості з вини особи, зобов'язаної сплачувати аліменти. У СК України не передбачено випадки, коли вина платника аліментів виключається. У такому разі підлягають застосуванню норми цивільного законодавства. Якщо платник аліментів доведе, що вжив всіх залежних від нього заходів щодо належного виконання зобов'язання, то платник аліментів є невинуватим у виникненні заборгованості і підстави стягувати неустойку (пеню) відсутні. Саме на платника аліментів

покладено обов'язок доводити відсутність своєї вини в несплаті (неповній сплаті) аліментів [6].

Тобто відповідач зобов'язаний сплачувати аліменти, що свідчить про наявність презумпції вини платника аліментів у виникненні заборгованості з їх сплати та є підставою для застосування до відповідача відповідальності, передбаченої частиною першою статті 196 СК України [3].

При цьому стягнення пені, передбаченої абзацом першим частини першої 196 СК України, можливе лише у разі виникнення заборгованості з вини особи, зобов'язаної сплачувати аліменти [4].

Тлумачення статті 196 СК України свідчить про те, що відповідальність платника аліментів за прострочення їх сплати у виді неустойки (пені) настає лише за наявності вини цієї особи [4].

На платника аліментів не можна покласти таку відповідальність, якщо заборгованість утворилася з незалежних від нього причин [3].

Перелік причин з яких утворилась заборгованість не з вини платника аліментів не є вичерпним і може встановлюватись судом у кожному випадку окремо на підставі поданих доказів [3].

Особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність за наявності її вини (умислу або необережності), якщо інше не встановлено договором або законом. Особа є невинуватою, якщо вона доведе, що вжила всіх залежних від неї заходів щодо належного виконання зобов'язання [3]. Відсутність своєї вини доводить особа, яка порушила зобов'язання (частини перша та друга статті 614 ЦК України) [7].

У Сімейному кодексі України не передбачено випадки, коли вина платника аліментів виключається. Очевидно, що в такому разі підлягають застосуванню норми цивільного законодавства. Якщо платник аліментів доведе, що вжив всіх залежних від нього заходів щодо належного виконання зобов'язання, то платник аліментів є невинуватим у виникненні заборгованості, і підстави стягувати неустойку (пеню) відсутні. Саме на платника аліментів покладено обов'язок доводити відсутність своєї вини в несплаті (неповній сплаті) аліментів [3].

Таким чином, колегія суддів зазначає, що для застосування зазначеної вище санкції (стягнення неустойки) до платника аліментів необхідні такі умови: існування заборгованості зі сплати аліментів; наявність винних дій особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти, що призвели до виникнення заборгованості [3].

Суд першої інстанції, приймаючи оскаржуване рішення та визначаючи розмір неустойки за прострочення сплати аліментів, вважав, що заборгованість виникла з вини Відповідача [3]. Однак, з таким висновком апеляційний суд погодитись не може.

Отже, як вбачається з вищевикладеного та підтверджується судовою практикою, стягнення неустойки (пені) за несплату аліментів можливе за наявності заборгованості зі сплати аліментів та винних дій платника

аліментів. В даній ситуації колегія апеляційного суду дійшла правильного та обгрунтованого висновку про відсутність винних дій мого клієнта, а тому відмовила у задоволенні позовної зави колишньої дружини про стягнення неустойки (пені) за несплату аліментів.

Список використаних джерел:

1. Конвенція ООН про права дитини, прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 року (ст. 27).
2. Рішення Кам'янського районного суду Черкаської області (цивільна справа № 696/890/22). URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112495097>.
3. Постанова Черкаського апеляційного суду (цивільна справа № 696/890/22). URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115446664>.
4. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III.
5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV.
6. Постанова Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 14 грудня 2020 року у справі № 661/905/19 (провадження № 61-16670сво19). URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93708957>.
7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV.

Гавро Д. О.

здобувачка вищої освіти,
групи Б-ПД-131
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Фокша Л. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЗАХИСТ ЖИТЛОВИХ ПРАВ

Житло відіграє важливу роль у житті кожної людини. Воно не лише забезпечує фізичний комфорт, але й є символом стабільності та безпеки. Проте, багато людей на світі стикаються з проблемами, пов'язаними із захистом своїх житлових прав.

Спочатку слід зазначити, що житлові права є основним елементом прав людини. Вони визначаються не лише правовими нормами, а й моральними та етичними принципами. Кожна людина має право на житло, яке відповідає мінімальним стандартам проживання та забезпечує достатній рівень комфорту.

Однак, у багатьох країнах, проблеми з житловими правами стають

системними. Незаконна або примусова заборгованість, бездіяльність органів влади у вирішенні житлових конфліктів, недоступність адекватного житла для вразливих груп населення – це лише деякі з проблем, які потребують негайного вирішення.

Щоб забезпечити ефективний захист житлових прав, необхідно прийняти комплексний підхід. По-перше, необхідно удосконалити правову базу, що регулює цю сферу. Це включає в себе прийняття законів, які гарантують доступність житла для всіх громадян, запобігають безпідставним виселенням та захищають права орендарів та власників житла.

Крім того, важливо забезпечити ефективний механізм захисту житлових прав. Це може бути розробка системи альтернативного вирішення спорів, залучення громадських організацій та правозахисних організацій до моніторингу дотримання житлових прав, а також забезпечення доступної юридичної допомоги для тих, хто потребує захисту[1].

У кінці кінців, захист житлових прав – це не лише правовий обов'язок, а й моральний і соціальний імператив. Кожна людина заслуговує на безпечне та гідне житло. Це визначає якість її життя та рівень її гідності. Тому, спільні зусилля суспільства та влади у забезпеченні захисту житлових прав є важливим кроком на шляху до більш справедливого та гуманного суспільства.

Захист у житловій сфері, на відміну від цивільно-правового захисту, має свої особливості. Поняття захисту в житловій сфері необхідно розглядати як передбачені законодавством заходи, що здійснюються фізичною особою самостійно з визнання порушення та поновлення цих прав і законних інтересів як користувачів, так і володільців житла. У юридичній літературі визначається поняття захисту, під яким розуміють заходи, направлені на припинення правопорушень і притягнення правопорушників до передбаченої законом відповідальності відповідно до процесуального законодавства України[2].

Право фізичних осіб на житло є однією з основних форм забезпечення природних прав.

Забезпечення житла є не лише фізичною потребою, але й є ключовим елементом гідного життя, гідної людської існування. Житло забезпечує людині не лише простір для проживання, а й забезпечує безпеку, стабільність та затишок. Тому право на житло визнається як невід'ємна складова природних прав кожної людини, що гарантується законодавством та міжнародними нормами. Забезпечення доступності та недоторканості цього права є важливим завданням для будь-якого суспільства, що прагне досягнення соціальної справедливості та гуманізму.

Про захист житлових прав фізичних осіб слід говорити тільки у випадку порушення таких прав чи загрози їхнього порушення з боку інших осіб, у той же час змістом охорони житлових прав фізичних осіб є

сукупність відповідних заходів, які спрямовані на недопущення порушення таких прав.

Право на захист житлових прав є невід'ємною складовою прав людини і визнається як ключовий елемент гарантії гідного життя. Забезпечення доступності та недоторканості цього права відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності, безпеки та комфорту для кожної людини.

Тому суспільство та влада мають брати на себе відповідальність за розробку та впровадження ефективних механізмів захисту житлових прав, забезпечуючи всім громадянам рівний доступ до житла та захищаючи їх від будь-яких форм незаконного виселення чи обмеження права на житло. Виконання цієї місії сприятиме побудові більш справедливого, гуманного та гармонійного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Холод Р. В. Поняття судового захисту житлових прав фізичних осіб. <https://www.google.com/>.

URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://jrnل.nau.edu.ua/index.php/UV/article/view/8505/10331&ved=2ahUKEwj35e7gw6WFAxXNg_0HHRGaDygQFnoECBQQAQ&sqi=2&usg=AOvVaw13OP9qCLyM0FyVj_bHMsWB.

2. Попад'їна М. Захист житлових прав. Юридичні науки. 2023. С. 195. URL: https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/07/Lviv_120623.pdf#page=195.

Галушко Р. В.

здобувач вищої освіти, групи
ЮД-241

Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Нестерцова-Собакарь О. В.

кандидат юридичних наук,
доцент,

доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ НОТАРІАЛЬНОГО ПОСВІДЧЕННЯ

У світі, де судові спори можуть виникнути будь-якої миті, нотаріально посвідчені договори забезпечують важливий рівень захисту, безпеки та душевного спокою. Це невід'ємна частина нашої правової системи.

Розглядаючи особливості нотаріального посвідчення документів, в

першу чергу важливо розуміти, як вони важливі. Уявіть, що ви підписуєте контракт, який назавжди змінить ваше життя. Незалежно від того, купуєте ви будинок чи складаєте спадковий договір, спільним є те, що ці важливі документи потребують підтвердження. Тут на допомогу приходять нотаріальні посвідчення.

Нотаріальне завірнення документа – процес простий. Нотаріуси – це навчені професіонали, які допомагають забезпечити цілісність наших документів. З метою досягнення завдань нотаріату нотаріус вчиняє визначені законом нотаріальні дії з посвідчення безспірних прав та фактів, що мають юридичне значення, аби надати їм правової вірогідності. [1, с. 65-70]

Нотаріуси діють як неупереджений свідок, гарантуючи, що сторони, які підписали, є тими, за кого вони себе видають, і що зміст документа є автентичним. Вчиняючи нотаріальну дію, нотаріус повинен безпосередньо (особисто) дослідити документи-докази (оригінали документів), встановити осіб, що звернулися за вчиненням нотаріальної дії з метою посвідчення їхнього безспірного права, та перевірити справжність їхніх підписів. [2, с. 53-57]

Нотаріально посвідчений договір це документ, який нотаріально посвідчує державний нотаріус, який засвідчує особи підписантів і забезпечує юридичну силу в суді. Хоча не всі підписані договірні документи потребують нотаріального посвідчення, щоб мати юридичну силу, певні типи договорів, наприклад договори купівля-продаж, міни, дарування, пожертви, ренти, довічного утримання, спадковий договір нерухомого майна (ст. 657, 715, 719, 729, 732, 745, 1304 ЦК України). За законом вони вимагають нотаріального посвідчення, щоб запобігти суперечкам щодо контракту та забезпечити юридичну силу.

Процес нотаріального посвідчення включає пошук державного нотаріуса, підтвердження особи підписувачів і підтвердження дійсності договору шляхом засвідчення підписів. Свідки не є обов'язковими для всіх контрактів, але вони можуть надати додаткові докази того, що всі сторони добровільно погодилися з контрактом без примусу.

Але чому це так важливо? Що ж, нотаріальне посвідчення документів допомагає запобігти шахрайству та захищає обидві залучені сторони. Якщо професійний нотаріус посвідчить вашу особу та посвідчить підписання, ви можете спати спокійно, знаючи, що ваша угода має юридичну силу. Нотаріальне посвідчення виходить за рамки простого додавання підпису. Це передбачає ретельний процес, який додає вашим документам додатковий рівень безпеки. Нотаріус, ліцензований професіонал, призначений державою, ретельно перевіряє вашу особу, посвідчує підписання та ставить свій офіційний штамп або печатку. Цей процес надає вашому документу юридичної ваги, роблячи його офіційним і обов'язковим.

Важливою особливістю нотаріального посвідчення виступає те що,

нотаріальне посвідчення може здатися простим процесом, але його цінність неосяжна. Це потрібно сприймати як знак схвалення, який додає вашим документам рівень легітимності. Тому що, відповідно до частини першої статті 220 Цивільного кодексу України «У разі недодержання сторонами вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору такий договір є нікчемним». [3]

Коли ми стикаємося з документом, який потребує нотаріального посвідчення, краще не зволікати. Нотаріус, ліцензований професіонал, призначений державою, ретельно перевірить вашу особу, засвідчить підписання та поставить державну печатку. Цей процес надає нашому документу юридичної ваги, роблячи його офіційним і обов'язковим.

Більше того, нотаріально посвідчені документи мають перевагу в залах судів. Коли виникають суперечки, нотаріально завірені документи є надійними доказами, які можуть схилити м'ятник на вашу користь. Незалежно від того, чи йдеться про справжність заповіту чи про передачу майна, нотаріальне посвідчення ваших документів гарантує, що вони витримали перевірку.

Розглядаючи питання юридичної сила нотаріально посвідчених документів, може виникнути питання, чи нотаріальне посвідчення є необхідним для кожного документа у нашому житті? Відповідь – ні, але це важливо для певних типів документів. Хоча нотаріальне посвідчення договору може підвищити довіру в суді, потрібно мати на увазі, що не всі договори вимагають нотаріального посвідчення для юридичної дійсності.

На нашу думку, юридичні угоди, контракти та фінансові операції, які важливі для вас, але за законом не вимагають нотаріального посвідчення, все ж таки, краще нотаріально посвідчувати для забезпечення їх дійсності. Тому що, без нотаріального посвідчення достатньо однієї недобросовісної особи, щоб порушити цілісність угоди. А так, нотаріальне посвідчення відіграє вирішальну роль у міжнародних угодах. Коли ви маєте справу з документами, які потребують визнання в іноземних країнах, нотаріальне посвідчення може полегшити процес посвідчення. Це додає надійності та дійсності вашим документам, завдяки чому їх легше приймати за кордоном.

Також, нотаріально завірені документи можуть забезпечити душевний спокій і безпеку. Вони служать запобіжником від потенційних суперечок і шахрайства. Нотаріально посвідчуючи свої документи, ви активно захищаєте свої права та інтереси. Власники бізнесу можуть захистити свої компанії від суперечок щодо договорів, завіривши договори нотаріально.

Отже, особливостями нотаріального посвідчення документів є такі переваги, які додають юридичної та фінансової цінності угоди. Нотаріус допомагає у нотаріальному посвідченні договору та наданні йому правової сили. Це важлива частина захисту наших угод і юридичних операцій. Розуміння всієї важливості та всіх особливостей нотаріального

посвідчення, юридичної сили, яку воно забезпечує є важливим у сучасному світі. Правильне оформлення нотаріального посвідчення може допомогти нам уникнути потенційних судових проблем і гарантувати виконання наших договорів. Нотаріальне посвідчення договору може забезпечити додатковий правовий захист у разі виникнення спору щодо договору, щодо дійсності підписів, а також заощадити час і гроші на судові розгляди.

Основною особливістю нотаріального посвідчення і особливо важливим для правочинів те, що за законом вони мають бути в письмовій формі посвідчені нотаріусом, бо без цього договір буде просто недійсним.

Список використаних джерел:

1. Пузирний В. Проблема класифікації нотаріальних проваджень: сучасний стан та шляхи вдосконалення / В. Пузирний // *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 4 (125). С. 65-70.
2. Череватенко І. М. Принципи безпосередності та диспозитивності у нотаріальному провадженні щодо посвідчення безспірних прав / І. М. Череватенко // *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 11. С. 53–57.
3. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV : станом на 8 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 30.03.2024).

Гіренко Р. Д.

здобувачка вищої освіти, групи
ЮД-143 Навчально-наукового
інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:
Моїсєнко Д. М.
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАХИСТУ ПРАВ ЗА ДОПОМОГОЮ ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПISУ

В сучасному суспільстві питання захисту прав та свобод громадян вимагає балансу між необхідністю забезпечення безпеки та публічного порядку і повагою до основних принципів прав людини. Обмежувальні приписи, визначені законодавством, стають ефективним інструментом для влади в реагуванні на виклики та загрози, однак їхня ефективність та легітимність напряму пов'язані з прозорістю, обґрунтованістю та визначеністю в їхньому застосуванні.

Обмежувальний припис – це інструмент, який може використовуватися для захисту прав та свобод громадян, але ефективність його застосування визначається дотриманням принципів законності, пропорційності та забезпечення прав громадян на справедливий судовий розгляд.

Обмежувальні приписи можуть сприяти ефективному розслідуванню та виявленню правопорушників. Наприклад, використання технічних засобів для збору інформації або обмеження можливостей правопорушників може полегшити виявлення та припинення кримінальних правопорушень [5, с. 60- 65].

Обмеження прав та свобод може бути обґрунтованим в ситуаціях загрози тероризму. Наприклад, у випадку можливої терористичної атаки, влада може ввести обмеження на рух осіб або вжити інших заходів для запобігання подібним загрозам безпеці.

Обмеження прав може бути необхідним для захисту важливих об'єктів та інфраструктури. Наприклад, обмеження доступу до об'єктів критичної інфраструктури може допомогти уникнути можливих терактів або кібератак.

Обмеження використання певних технологій або засобів зв'язку може бути вжито для захисту від кіберзагроз. Контроль над інтернет-ресурсами та обмеження доступу до небезпечних технологій можуть бути необхідними для запобігання кібератак та зловживань.

Важливо наголосити, що будь-яке обмеження прав та свобод повинно бути обґрунтованим, пропорційним та необхідним у конкретних обставинах. Також важливо, щоб воно дотримувалося принципів правової держави та не порушувало основні права та свободи громадян [2, с. 163-166].

Захист важливих суспільних інтересів через обмежувальні приписи визначається необхідністю балансу між індивідуальними правами та потребами суспільства. Деякі ситуації вимагають реагування з боку влади для забезпечення загального блага та дотримання нормального функціонування суспільства.

Обмежувальні приписи можуть бути введені для забезпечення національної безпеки в обличчі загроз зовнішнього або внутрішнього характеру. Наприклад, введення тимчасових обмежень на свободу переміщення або комунікації може бути обґрунтованим для запобігання здійсненню терористичних дій чи викриття шкідливих діяльностей.

У випадках епідемій або загрози поширення інфекційних хвороб обмеження прав може бути застосоване для захисту громадського здоров'я. Наприклад, введення карантинних обмежень або обмеження права на вільне переміщення може допомогти запобігти масовому захворюванню та зберегти життя громадян.

Обмеження прав може бути виправданим для збереження громадського порядку та запобігання кримінальним правопорушенням.

Тимчасові заходи, такі як обмеження масових зібрань у потенційно небезпечних ситуаціях, можуть бути вжиті для запобігання можливим інцидентам. [4, с. 155-158].

Обмеження прав також може бути застосоване для забезпечення економічної безпеки та стабільності суспільства. Наприклад, введення обмежень на фінансові операції чи регулювання діяльності на фінансових ринках може допомогти запобігти економічним кризам та зберегти стабільність у країні.

Важливо зазначити, що такі обмеження повинні бути тимчасовими, пропорційними та необхідними, а також підлягати відповідному судовому контролю, щоб уникнути можливості зловживання владою.

Обмежувальні приписи можуть бути використані для захисту громадян від зловживання правами в різних сферах життя. Це особливо актуально в тих випадках, коли існує ризик, що особи можуть використовувати свої права для вчинення дій, які можуть призвести до шкоди іншим членам суспільства або загрожувати загальній безпеці.

В разі конкретної загрози для громадського порядку чи безпеки може бути введена тимчасова обмеження свободи руху. Наприклад, у випадку масових протестів чи надзвичайних ситуацій, коли важливо уникнути хаосу.

Інколи може виникнути необхідність обмежити свободу зборів та вираження поглядів, якщо існує ризик порушення громадського порядку або вчинення кримінальних правопорушень. Однак це має бути обґрунтовано і відповідати принципам пропорційності [1, с. 44-53].

В деяких випадках може бути важливим обмежити право на конфіденційність для забезпечення безпеки або розкриття інформації, яка може бути критичною для забезпечення правопорядку.

У випадках економічних або торговельних порушень, які можуть завдати шкоди громаді чи загрожувати національним інтересам, право на економічну діяльність може бути обмежено для запобігання зловживанню.

Обмежувальні заходи також можуть використовуватися в кримінальних провадженнях для забезпечення ефективного розслідування, таких як арешти, обшуки чи інші заходи, які дозволяють правоохоронним органам діяти ефективно, забезпечуючи при цьому збалансований захист прав підозрюваних.

Прозорість починається з чіткості та зрозумілості самого тексту припису. Чим більше точний та конкретний мовний апарат використовується в законодавстві, тим менше залишається місця для різних тлумачень, а отже, тим ефективніше може бути його застосування.

У приписах повинні бути чітко визначені умови та обставини, за яких можуть застосовуватися обмежувальні заходи. Наприклад, якщо йдеться про обмеження прав на свободу особи, то закон повинен точно визначити ситуації, при яких такі обмеження можуть бути застосовані.

Прозорість передбачає наявність ефективних механізмів контролю та можливості звернення проти неправомірних обмежень. Забезпечення

доступу до суду та можливість звертатися проти рішень є важливим елементом визначеності та захисту прав громадян.

Для забезпечення визначеності та прозорості обмежувальних приписів, їхнє створення може передбачати публічне обговорення та узгодження з різними зацікавленими сторонами. Цей процес сприяє уникненню потенційних непорозумінь та врахуванню різноманітних поглядів.

Для ефективного використання обмежувальних заходів, важливо забезпечити підтримку населення та залучення доцільної інформаційної кампанії. Зрозумілі пояснення щодо необхідності та області застосування приписів допомагають зберегти легітимність та довіру до владних структур.

Взаємодія цих елементів сприяє створенню системи обмежувальних заходів, яка є не тільки ефективною в боротьбі з порушеннями закону, але й відповідає принципам справедливості, законності та правової держави [3, с. 127-131].

Отже, ефективність захисту прав за допомогою обмежувальних приписів залежить від вдосконалення таких важливих аспектів, як прозорість, визначеність, механізми контролю та звернення, публічне обговорення та інформаційна прозорість. Чіткість та доступність правових норм, а також можливість громадян звертатися до суду у разі порушення їхніх прав, є критичними елементами успішної реалізації обмежувальних заходів.

Необхідно враховувати принципи законності та пропорційності при вживанні обмежувальних приписів, щоб уникнути можливих зловживань та порушень основних прав людини. Прозорість у розробці та застосуванні приписів сприяє збереженню легітимності та довіри громадян до владних органів. Запровадження визначених умов та механізмів контролю, а також публічного обговорення може допомогти у побудові балансу між захистом суспільних інтересів та прав людини.

Список використаних джерел:

1. Гриценко Л. Обмежувальні приписи: причини відмов у видачі та рекомендації щодо ефективного застосування. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. 2020. № 5 (63). С. 44–53.
2. Ковальова О. В., Дубенко О. М. Спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству: сучасні виклики та напрями їх вирішення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 163–166.
3. Пашковська М., Федоровська Н. Правові особливості винесення обмежувального припису. *Новели законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству: матеріали міжнародного круглого столу*. Київ: Національна академія прокуратури України, 2019. С. 127–131.
4. Коссак В. М. Цивільне процесуальне право України : підручник. За заг. ред. В. М. Коссака. Харків : Право, 2020. 752 с. С. 622.
5. Левченко К. Б. Терміновий заборонний та обмежувальний приписи. *Право і безпека*. 2018. №4(71). С. 60–65.

Hladky V. V.

*Doctoral student of the Ukrainian
Free University*

Master of Laws,

Master of Medical Psychology

CRAFTING AN INCLUSIVE SOCIETY: COMBATTING SOCIO-ECONOMIC INEQUALITY THROUGH THEORY, PRACTICE, AND FUTURE DIRECTIONS

In every contemporary society, certain individuals and social groups are especially vulnerable to poverty, unemployment, disability, and other forms of social and economic disparity due to factors such as age, gender, language, ethnicity, and disability. In states that prioritize equality and social justice, fostering an inclusive society, these individuals and groups have the potential for a dignified life, regardless of any factors affecting their social status – particularly those that contribute to their inequality. However, it is essential to recognize that a society characterized by inequality cannot be considered justly organized. It is marked by several conditions: first, vulnerable segments of the population often face situations where their human dignity is subjected to systematic and continuous humiliation. Second, these groups encounter significant barriers to harmonious development, limiting their ability to improve their social capital and realize their labor potential. Third, vulnerable groups are exposed to complex vulnerabilities across a broad spectrum of social and other risks, restricting their chances for further social and economic advancement.

The state, by instituting an intersectoral mechanism to address inequality – or alternatively, to foster an inclusive society – acts as a pivotal arbiter in ensuring equality and justice for all members of society. Functioning as a social and legal construct, this mechanism encompasses a comprehensive array of measures and procedures aimed at dismantling systemic barriers and prejudices that perpetuate inequality. The cross-sectoral approach highlights the necessity of synchronizing efforts across various domains, from labor relations to education and healthcare, thus crafting a cohesive policy on equality.

The initial phase of this mechanism involves preempting situations that fuel ongoing inequality. Effectively averting such scenarios requires proactive government intervention, including the implementation and enhancement of decent work standards. This entails ensuring equal opportunities and equitable compensation for all demographic groups [see, e.g., 1; 2]. Additionally, protecting the social rights of children is crucial, encompassing access to quality education and care for psychophysiological health. These measures become foundational in eradicating the roots of inequality from the outset of an individual's life journey [see, e.g., 3; 4]. Thus, the state, by implementing social protection measures through an intersectoral mechanism, lays the groundwork

for a fairer and more equitable society – an inclusive society. It is crucial to emphasize that this approach encompasses not only reactive measures to address current manifestations of inequality but also proactive strategies aimed at its prevention through the establishment of a system guaranteeing equal opportunities and conditions for a decent life for every individual.

The second step in establishing an inclusive society involves active intervention by the state – and to some extent, civil society actors – to amend pre-existing conditions of inequality. The significance of this phase is in transforming the living conditions of vulnerable groups in a manner that enables them not only to surmount their current disadvantages but also to participate actively in the social, economic, and cultural life of society on an equal footing with others. An illustration of such an application of the mechanism for building an inclusive society is the resocialization of persons with disabilities [see, e.g., 5], alongside efforts to enhance the employability of the unemployed in the labor market [see, e.g., 6; 7]. Resocialization of persons with disabilities entails establishing conditions for their complete integration into society, which includes ensuring access to education, employment, and social services, as well as adapting urban infrastructure to meet their needs. Therefore, the primary objective of these initiatives is to afford individuals with disabilities opportunities for full self-realization and independent living. Concurrently, enhancing the employability of the unemployed in the labor market encompasses programs for professional retraining, advanced training, and specialized education aimed at augmenting skills and competencies that are sought-after in the contemporary labor market.

The third step in the development of an inclusive society is to significantly alleviate the financial burden on individuals in vulnerable situations. Undertaking this measure indicates that a welfare state recognizes economic hardship as a primary cause or aggravating factor of various forms of inequality, including restricted access to education, healthcare, and social services. It is crucial to highlight that the provision of material (financial) assistance to vulnerable population segments directly contributes to enhancing their quality of life and increasing the success of their social integration. Examples of such support include unemployment and disability benefits.

The fourth step in fostering an inclusive society involves actively addressing unfair competition that results in restricted access to essential social services (and benefits in general) for vulnerable population groups. Initially, it's important to recognize that unfair competition manifests in various forms, including economic barriers, discriminatory practices, and market monopolization, all of which hinder individuals' access to quality education, healthcare, housing, and other vital services. Specifically regarding the challenge of ensuring equal access to quality education, it is imperative that the state ensures equal educational opportunities at all levels, removing financial and social barriers that impede vulnerable groups from achieving their educational aspirations. This commitment is fulfilled, in part, through the

implementation of scholarship programs (grants), the advancement of inclusive education, and the establishment of specialized educational initiatives tailored for individuals with special needs.

Concluding the above, it is imperative to underscore that the establishment of an inclusive society constitutes a foundational prerequisite for the civilizational advancement of a state that is legal, democratic, and socially oriented, striving to guarantee universal well-being. Significantly, it is the welfare state that most effectively ensures the social security of its population[see, e.g.,8]. In this context, it is crucial to responsibly plan, develop, and execute public policies aimed at eliminating or, at the very least, minimizing social and other types of risks that contribute to inequality. This strategy broadly reflects the combined aspiration of both the state and civil society towards the equitable distribution of social responsibilities and the prevention of the exclusion (or isolation) of various population groups from active participation in social life. Recognizing the inherent imperfections of the objective world, where it is impossible to entirely prevent all social and other types of risks for the socially safe existence of individuals, an important facet of creating an inclusive society is also the amelioration of the current conditions faced by vulnerable population groups. By undertaking this responsibility, the state (and to an appropriate extent, society) demonstrates a genuine (rather than merely declarative) commitment to the principles of equality, justice, and sustainable development. Moreover, a pivotal element of the strategy for fostering an inclusive society involves alleviating the financial burden on vulnerable groups. This not only improves the immediate living conditions of the aid recipients but also contributes to the economic development of society at large. This is attributed to the fact that financial support for such individuals stimulates the consumption of goods and services, bolstering economic activity and fostering labor market development. Therefore, this step not only addresses the immediate needs of vulnerable groups but also invests in preventing long-term inequality by stimulating economic growth and social mobility. The final, yet equally critical step in the strategy for building an inclusive society involves combating unfair competition and ensuring access to basic social services, necessitating comprehensive efforts across all levels of public policy and management. Assessing the socio-legal significance of this measure, we stress that only through deliberate actions founded on the principles of social justice, responsibility, solidarity, and legal equality can we create conditions where every society member has equal development and participation opportunities. These measures will not only aid in rectifying existing inequalities but also establish a foundation for the sustainable and harmonious growth of an inclusive society in the future.

References:

1. Bosch G., Hüttenhoff F. Der Mindestlohn von 12 Euro ist da – und nun: Ursachen wachsender Durchsetzungsprobleme und Maßnahmen zur Verbesserung. *Der Mindestlohn.*

Bonn: Abteilung Analyse, Planung und Beratung, 2022. S. 1–6.

2. González-Díaz R. R., Acevedo-Duque Á., Salazar-Sepúlveda G. Contributions of Subjective Well-Being and Good Living to the Contemporary Development of the Notion of Sustainable Human Development. *Sustainability*. 2021. Vol. 13 (6). Art. No 3298. P. 1–17. doi:10.3390/su13063298.

3. Butterwegge C., Butterwegge C. Kinder der Ungleichheit: Wie sich die Gesellschaft ihrer Zukunft beraubt. Köln: Campus Verlag, 2021. 303 s.

4. Bonaccio S., Connelly C. E., Gellatly I. R., Jetha A., Martin Ginis K. A. The Participation of People with Disabilities in the Workplace across the Employment Cycle: Employer Concerns and Research Evidence. *Journal of Business and Psychology*. 2020. Vol. 35 (2). P. 135–158. doi:10.1007/s10869-018-9602-5.

5. Ferrari L., Sgaramella T. M., Santilli S., Di Maggio I. Career Adaptability and Career Resilience: The Roadmap to Work Inclusion for Individuals Experiencing Disability. *Psychology of Career Adaptability, Employability and Resilience* / Ed. by M. Kobus. Cham: Springer, 2017. P. 415–431. doi:10.1007/978-3-319-66954-0_24.

6. Albert C. The Labor Market Impact of Immigration: Job Creation versus Job Competition. *American Economic Journal: Macroeconomics*. 2021. Vol. 13 (1). P. 35–78. doi:10.1257/mac.20190042.

7. Mor Barak M. E. Erecting Walls Versus Tearing Them Down: Inclusion and the (False) Paradox of Diversity in Times of Economic Upheaval. *European Management Review*. 2019. Vol. 16 (4). P. 937–955. doi:10.1111/emre.12302.

8. Hladky V. V. The Impact of Welfare State Policies on Social Security. *Creative Space*. 2023. Vol. 11. P. 62–64. doi:10.5281/zenodo.7495112.

Головань Т. Г.

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри державно-
правових дисциплін, кримінального
права і процесу
(Харківський національний
педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди)

ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Підтримуючи євроінтеграційні процеси Україна отримала можливість розвивати тісні відносини, що сприяють утвердженню стабільності, безпеки і добробуту. «Стратегічне партнерство між ЄС та Україною, яке ґрунтується на спільних цінностях та інтересах, є життєвим фактором зміцнення миру, стабільності та процвітання в Європі. Свобода, незалежність і стабільність України відносяться до найбільших досягнень нової Європи» [1].

Для країн, які зорієнтовані на членство в Європейському Союзі, обов'язковою умовою є сприяння розвитку соціальних та політичних процесів у державі. «Тому доречним є широке застосування вже успішно

випробуваних на практиці методів і форм здійснення демократичного регулювання, направлено на розвиток економічних відносин. Адже в основі добробуту мають бути такі механізми регуляції, які сприяли б ефективному розв'язанню економічних питань в інтересах усього суспільства. У сфері соціально-трудова відносин такою формою демократичного регулювання став соціальний діалог» [2, с.116].

Соціальний діалог в Європейському Союзі є ефективним та прогресивним напрямом стратегії забезпечення конкурентоспроможності. Країни, які обрали для себе євроінтеграційний вектор розвитку зорієнтовані на широке впровадження та застосування дієвих форм соціальної демократії. Адже це сприяє розвитку політичних та соціальних процесів з урахуванням міжнародних стандартів.

«В Україні також відбувається активне впровадження соціального діалогу як одного з випробуваних інструментів врегулювання соціально-трудова відносин, вирішення широкого кола соціально-економічних проблем. Однак, на жаль, соціальний діалог у країні загалом, у його цивілізованій формі перебуває на початковій стадії розвитку. Головною перешкодою на шляху до формування системи дієвого соціального діалогу в Україні є історичні та ідеологічні стереотипи, що дісталися у спадок соціальним партнерам від попереднього режиму» [3, с.236].

Україна є соціальною державою. Відтак вона повинна сприяти суспільному прогресу, що «базується на принципах соціальної рівності, загальної солідарності та взаємної відповідальності. При цьому визначальним є забезпечення балансу між соціальними гарантіями та економічним зростанням. Перехід від декларування до реальної імплементації такого переходу є першочерговим завданням органів влади і громадянського суспільства» [4, с.4].

В процесі забезпечення балансу сторони соціального діалогу відіграють ключову роль. Професійні спілки та об'єднання роботодавців є невід'ємними частинами такого процесу. Саме забезпечення балансу між соціальними гарантіями та економічним зростанням є дієвим інструментом в реалізації концепції сталого розвитку.

Проте в кризових умовах найефективнішим способом вирішення соціальних та економічних проблем є залучення інших громадських інституцій, які беруть активну участь в реалізації окремих програм сталого розвитку, створюють та впроваджують програми соціальної та економічної спрямованості. «Такі організації повинні бути залучені до процесу моніторингу виконання рішень сторін соціального діалогу, що в свою чергу, дозволить підвищити ефективність імплементації їх рішень з одного боку, а з іншої сторони отримати незалежну оцінку якості таких рішень та їх вплив на досягнення цілей сталого і людського розвитку» [4, с.5].

На важливість створення ефективною системи соціального діалогу в Україні як критично важливої умови для вступу в ЄС, зростання економіки, вирішення соціально-економічних проблем та підвищення

якості життя громадян постійно наголошують експерти, практики, профспілки та роботодавці.

«Війна і умови воєнного стану, спричинені повномасштабною російською агресією, підкреслюють важливість соціального діалогу в Україні як механізму для забезпечення співпраці між державою, громадськістю та бізнесом. Він є необхідним для координації заходів та мобілізації ресурсів для забезпечення безпеки та соціального захисту населення. Такий підхід також формує позитивний імідж України у міжнародному контексті, демонструючи здатність країни мобілізувати ресурси та приймати ефективні рішення на різних рівнях управління в умовах екстремальних викликів» [5].

За словами Голови Офісу Ради Європи в Україні, «Рада Європи продовжує підтримувати Україну у тісній співпраці з національними партнерами, зокрема імплементуючи План Дій Ради Європи для України «Стійкість, відновлення, відбудова» на 2023-2026 роки. Захист соціальних прав є фундаментом розбудови демократії в усіх державах, а під час війни вони є ще більш важливими. Війна порушила соціальні, економічні та трудові права мільйонів українців. Соціальний діалог може допомогти розв'язати економічні та соціальні проблеми, які стосуються працівників, роботодавців та урядів» [6].

Підводячи підсумок можна констатувати, що соціальний діалог був та залишається прогресивним та бажаним механізмом забезпечення соціальної стабільності в суспільстві, підвищення рівня і якості життя громадян та вироблення та реалізації державної соціальної і економічної політики. Соціальний діалог сприяє формуванню довіри до влади, що дозволяє приймати більш швидкі та ефективні рішення для виробників, експортерів, ринку праці. Проте, основним кроком на шляху розбудови ефективної системи соціального діалогу, в першу чергу, має стати належне нормативно-правове врегулювання зазначеної сфери, що дозволить ефективно вирішувати вже існуюче широке коло проблем у сфері праці.

Список використаних джерел:

1. Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e86e7493-29c3-45d1-8955-98a31f2f5e9e&title=> (дата звернення 10.04.2024).
2. Ченшова Н. В., Іванюк Н. В. Особливості соціального діалогу в країнах Європейського Союзу. URL: https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc16/part_2/33.pdf (дата звернення 10.04.2024).
3. Петрое О. М. Соціальний діалог у державному управлінні: європейський досвід та українські реалії : монографія / О. М. Петрое. – К. : НАДУ, 2012. – 304 с.
4. Інформаційні матеріали для розробки Стратегії модернізації соціального діалогу. URL: <https://bureau.in.ua/downloads/news/2015-12-15/Social%20dialogue%20in%20Ukraine.pdf> (дата звернення 10.04.2024).
5. В ЄС підписали декларацію про соціальний діалог: чого слід прагнути Україні? URL: <https://uspp.ua/news/actual/2018/v-yes-pidpysaly-deklaratsiiu-pro-sotsialnyi-dialoh-do-choho-slid-prahnuty-ukraini> (дата звернення 10.04.2024).

6. Соціальний діалог як інструмент порозуміння. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/social-dialogue-as-an-instrument-for-understanding> (дата звернення 10.04.2024).

Гончар А. В.

здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

24 групи факультету історії і права,
спеціальність 081 Право

(Харківський національний

педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди)

Науковий керівник:

Коваленко О. О.

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри цивільно-правових

дисциплін і трудового права імені

професора Процевського О. І.

(Харківський національний

педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди)

ЩОДО ЗМІСТУ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

Теорія трудового права має достатньо стійкі та непохитні, незалежно від часу, позиції відносно погляду на зміст трудового договору, що полягають у визначенні в якості критерію класифікації змісту трудового договору правові підстави внесення їх до трудового договору та порядок їх встановлення і, відповідно, поділ умов на безпосередні – ті, які безпосередньо визначаються його сторонами та похідні – ті, які витікають з норм чинного законодавства і є наслідком укладення власне цієї угоди, яка знаменує безумовне розповсюдження норм чинного трудового законодавства, що визначають стандарти в регулюванні умов праці, відповідальності тощо. При цьому сторону мають достатньо широкі правові можливості щодо включення в зміст трудового договору прийнятних для них умов, однак держава визначає дуже принципове правило: умови договорів про працю, які погіршують становище працівників порівняно з законодавством України про працю, є недійсними [1, ст.9].

Сьогодні з впевненістю можна сказати, що сторони трудового договору можуть за допомогою угоди, шляхом домовленості, вирішити будь-яке питання для того, щоб максимально врахувати свої потреби і задовольнити свої інтереси більш сприятливо, ніж це передбачає чинне

законодавство. Бо чинне трудове законодавство передбачає максимальне охоплення своєї увагою правового регулювання трудових відносин, у чому виражається його призначення: охорона та захист працівника, його прав та законних інтересів.

Слід погодитись із думкою Парпан Т. В., що зміст трудового договору формує узгоджена воля його сторін щодо його умов [2, с. 118]. Закон не забороняє сторонам впливати на зміст трудового договору. Навпаки, він передбачає в межах правового простору, повну свободу для реалізації волі сторін трудового договору. Такий висновок базується на принципі свободи праці, притаманному трудовому праву, який і дозволяє сторонам із різноманіття можливостей обрати прийнятну для себе.

Однак, слід зазначити, що у сучасних умовах господарювання, коли рівень безробіття є достатньо високим рівнем, роботодавець може диктувати свої умови, а працівник змушений на них погоджуватися, щоб не залишитися взагалі без роботи, а, отже, і засобів до існування його самого та його сім'ї. Особливо це проявляється зараз, в умовах повномасштабної збройної агресії. Хоча така гостра проблема безробіття виникає перманентно і вже була раніше, коли Україна переборювала наслідки світової фінансової кризи, відгомонам якої було, як зазначав М. І. Іншин, суцільні порушення трудових прав працівників та безпосередньо умов трудових договорів на підприємствах, численні скорочення, затримка та взагалі невивплата заробітної плати й інші негативні наслідки [3, с. 192]. Неабияку роль у цих порушеннях відіграє і нинішня ситуація в Україні, викликана посяганнями на її державний суверенітет та територіальну цілісність, внаслідок чого з'явилася велика кількість переселенців із півдня та південного сходу України, яка залишилася без даху над головою, без роботи, без засобів для існування. Тому, вкрай необхідним у сучасних умовах правового регулювання відносин у сфері праці, є реалізація тих механізмів трудового права, які розкривають та реалізують його дуальну природу, цивілізаційне значення та рухому рівновагу публічно-приватних інтересів [4, с.127].

У свою чергу, безпосередні умови трудового договору також класифікуються на певні групи. Як зазначає Болотіна Н. Б., у науці трудового права склалася традиційна думка про те, що умови, які виробляються сторонами трудового договору поділяються на обов'язкові (необхідні) і факультативні (додаткові) [5, с. 214]. І дійсно, таку класифікацію безпосередніх умов трудового договору на обов'язкові (необхідні) та додаткові (факультативні) бачимо у Пилипенка П. Д. [6, с. 167],.

Коваленко О. О. [7, с. 37].

Однак, чинне законодавство не містить легального поділу змісту трудового договору на такі умови.

Обов'язкові умови дозволяють відмежувати його від інших договорів, пов'язаних із працею, а отже, гарантувати сторонам охорону та

захист від порушення їх прав. Додаткові умови трудового договору у більшому ступеню втілюють волю конкретного суб'єкта щодо важливих індивідуальних питань. Додаткові умови трудового договору – це будь-які умови, які сторони бажають внести до його змісту, і які не погіршують положення працівника у порівнянні з чинним законодавством [4, с.295-296].

Які ж умови трудового договору є обов'язковими? Прилипко С. М., Ярошенко О. М. визначають обов'язкові (необхідні) умови як умови, які повинні міститися в будь-якому трудовому договорі. Без них договір не може вважатися укладеним [8, с. 276].

Місце роботи – це окреме підприємство, установа, організація. Звичайно, перш ніж приступити до роботи сторони мають визначитися із цією умовою, і означити, де саме буде протікати робота працівника. Таким чином, обов'язковість наявності цієї умови у трудовому договорі не викликає сумнівів.

Наступна обов'язкова умова трудового договору характеризує визначену трудовим договором роботу. До речі, саме так вона зараз зазначена у ст. 21 чинного КЗпП України. Під цією умовою розуміють трудову функцію [6, с. 170]. Ця умова є головною – бо вона визначає коло усіх інших умов трудового договору. Вона визначає що саме має виконувати певний працівник за якою спеціальністю і відповідно до якої кваліфікації.

Третьою обов'язковою умовою трудового договору слід назвати умову щодо оплати праці. Обов'язковість цієї умови у трудовому договорі зумовлена об'єктивними реаліями, адже людина, реалізує право на працю для того, щоб отримати джерело доходу для себе та сім'ї. Навіть саме право на працю визначається у Конституції України як можливість заробляти собі на життя [9, ст. 43].

Що стосується подальших обов'язкових умов трудового договору, раніше названих як суперечливі, – то до таких Прилипко С. М., Ярошенко О. М. [8, с. 276] відносять умову про час початку дії трудового договору. Ймовірно, у такий позиції закладене раціональне зерно – але зараз у чинному законодавстві не міститься такої вимоги.

До цього переліку слід додати ще спірну умову про строк (тривалість) дії трудового договору, яку вказували як необхідну Болотіна Н. Б. [5, с. 218], Прилипко С. М., Ярошенко О. М. [8, с. 276]. Однак, видається, виходячи з того, що трудові відносини це відносини довготривалі, перебуваючи в яких працівнику не треба було б хвилюватися про те, а чи буде завтра можливість працювати, отже, заробити собі на життя і зараз існує правило ст. 23 КЗпП України, ч. 2 ст. якої встановлює: «строковий трудовий договір укладається у випадках, коли трудові відносини не можуть бути встановлені на невизначений строк з урахуванням характеру наступної роботи або умов її виконання, або інтересів працівника та в інших випадках, передбачених законодавчими

актами» [1], мова йде про те, що за загальним правилом для трудових відносин строк не встановлюється, і тільки тоді коли об'єктивно, фактично не можливо встановити безстрокові відносини, може укладатися строковий трудовий договір. А тому напевно чи строк – можна визнати обов'язковою умовою трудового договору.

Відповідно ці умови, а також усі інші крім місця роботи, роду роботи (трудової функції), оплати праці, є умовами додатковими, які сторони на власний розсуд можуть визначити у договорі. Це можуть бути: випробування при прийнятті на роботу; строк дії трудового договору; умова про суміщення професій (посад); про надання дитині працівника позачергового місця в дитячому дошкільному закладі; про надання житлового службового приміщення; додаткова регламентація порядку виконання робіт; виділення земельної ділянки під забудову; обмеження виїздів у службові відрядження, робіт в певні зміни; надання можливості навчатися в інституті на вечірньому відділенні; підвищення кваліфікації; умова про нерозголошення комерційної таємниці тощо.

Список використаних джерел :

1. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08/page5#Text>.
2. Парпан Т. В. Співвідношення понять «зміна умов трудового договору» та «переведення на іншу роботу». Порівняльно-аналітичне право: Електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». 2014. № 1. С. 118–121. URL: http://www.pap.in.ua/1_2014/Parpan.pdf.
3. Іншин М. І. Трудовий договір крізь призму сьогодення: Сутність, значення, особливості. Право України. 2012. №9. С.192-197.
4. Коваленко О. О. Свобода воліпрацівника і роботодавця та її вплив на укладання, зміну та припинення трудового договору: монографія. Харків: ХНАДУ, 2015. 348 с.
5. Болотіна Н. Б. Трудове право України : підруч. К. : Вікар, 2003. 725 с.
6. Трудове право України: академічний курс. Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, Я. Козак та ін.; За ред. П. Д. Пилипенка. 2-е вид., перероб. і доп. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. 544 с.
7. Коваленко О. О. Трудове право : комплекс навчально-методичного забезпечення [Електронне видання]; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2024. 210 с. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d0700d7e-c1cb-488a-b47c-78b480950539/content>.
8. Прилипко С. М., Ярошенко О. М. Трудове право України: підручник. [3-тє вид., переробл. і доп.]. Харків :Видавництво «ФІНН», 2010. 752 с.
9. Конституція України: прийнята на V сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. №254к/96-ВР. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

Горбенко С. О.

здобувачка вищої освіти, групи
ЮЗ-221-МС

Навчально-наукового інституту
заочного навчання та

підвищення кваліфікації

Науковий керівник:

Фокша Л. В.

кандидат юридичних наук,
доцент,

доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ

Нотаріат в Україні – це система органів та посадових осіб, які вчинюють нотаріальні дії, посвідчують права та законні інтереси фізичних та юридичних осіб, а також забезпечують захист їх прав та законних інтересів. Діяльність нотаріату ґрунтується на принципах законності, незалежності, гласності, доступності, професіоналізму та етики.

Нотаріат в Україні має багату історію, що сягає часів Київської Русі. Перші згадки про нотаріусів на території України датовані XI століттям.

Основні етапи розвитку нотаріату в Україні:

– XI-XIII ст. : зародження нотаріату, функції нотаріусів виконують писці;

– XIV-XVIII ст. : розвиток нотаріату в період феодалної роздробленості, функції нотаріусів виконують різні посадові особи;

– XVIII-початок XX ст. : нотаріат в Російській імперії, реформування нотаріату, прийняття Положення про нотаріальну частину;

– 1917-1920 рр. : нотаріат в Українській Народній Республіці, прийняття Закону про нотаріат;

– 1920-1991 рр. : нотаріат в Українській Радянській Соціалістичній Республіці, державний нотаріат;

– з 1991 року: сучасний нотаріат, прийняття Закону України «Про нотаріат».

Основним нормативно-правовим актом, що регулює діяльність нотаріату в Україні, є Закон України «Про нотаріат» [1]. Цей Закон визначає: принципи організації та діяльності нотаріату; права та обов'язки нотаріусів; порядок вчинення нотаріальних дій; відповідальність за порушення законодавства про нотаріат.

Характеризуючи сучасний нотаріат, слід зазначити, що він має унікальну дуалістичну природу, функціонуючи на межі публічних і приватних інтересів, а тому є сполучною ланкою між державою і громадянським суспільством. Як зазначає Шишленко В. Г., з одного боку, нотаріус – це особа, уповноважена державою на виконання державної функції із захисту прав і свобод громадян, діє від імені держави, з іншого – представник вільної професії, і діє у ролі незалежного юридичного консультанта сторін [2, с. 972].

Принцип публічності нотаріальної діяльності є основоположним при характеристиці юридичної природи нотаріату.

В Україні існує два види нотаріальних органів: державні нотаріальні контори, що створюються та утримуються за рахунок коштів державного бюджету; приватні нотаріуси, які здійснюють свою діяльність на основі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

Таким чином, нотаріат представляє собою недержавний інститут, якому відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону делеговані окремі повноваження держави за посвідченням прав, а також фактів, що мають юридичне значення з метою виконання однієї з найважливіших державних функцій – захисту прав і законних інтересів громадян і юридичних осіб. Іншими словами, нотаріат наділений повноваженнями державно-владного характеру і своєю діяльністю реалізує публічну владу держави.

Приватний нотаріус, як і державний, здійснює свою діяльність від імені держави, яка делегує йому певною частиною прав та обов'язків, але наприклад, Комаров В. В. зазначає, що недоліком чинного нотаріального законодавства слід вважати відсутність у нього вказівки на те, що нотаріус уповноважений вчиняти нотаріальні дії державою. Це уточнення сприяло би більш правильній регламентації вступу на посаду приватного практикуючого нотаріуса [3, с.36], тому що приватні нотаріуси не перебувають у штаті державного органу і організують свою діяльність самостійно.

Нотаріальні дії – це дії, що вчинюються нотаріусами від імені держави з метою посвідчення прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Нотаріальна діяльність в Україні має важливе значення для забезпечення правової впевненості та захисту прав громадян та підприємств. Завдяки своїм діям нотаріуси забезпечують автентичність та законність юридичних угод та документів, запобігають шахрайству та забезпечують безпеку у правових відносинах. Важливість ролі нотаріату в Україні підтверджується його впливом на правову систему країни та забезпеченням верховенства права.

Отже, можна зробити висновок, що нотаріат є невід'ємною складовою правової системи України, яка відіграє ключову роль у забезпеченні правової впевненості та захисту прав та інтересів громадян і підприємств.

Для подальшого розвитку нотаріату в Україні можуть бути визначені наступні напрямки: вдосконалення законодавства з метою відповідності міжнародним стандартам, вдосконалення процедур надання нотаріальних послуг, забезпечення доступності та широкого використання нотаріальних послуг у всіх регіонах країни.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про нотаріат» : від 02.09.1993 р. // ВВР України. – 1993. – № 39. – Ст. 384.
2. Шишленко В. Г. Правове регулювання та організація діяльності нотаріату України. *Форум права*. 2010. № 4. С. 971–975. URL : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10svgdnu.pdf> (дата звернення 25.03.2024).
3. Нотаріат в Україні : підручник / за ред. В. В. Комарова. К. : Юрінком Інтер, 2006. – 320 с.

Грицай А. О.

здобувачка вищої освіти, групи № 12
(Державний торговельно-
економічний університет)

Науковий керівник:

Тищенко Ю. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
(Державний торговельно-
економічний університет)

**ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО БІЖЕНЦІВ
В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ**

Сам термін «біженці» в міжнародному праві не новий, адже проблеми правового статусу біженців мають тривалу історію ще з часів першої світової війни. Актуальність проблеми статусу біженця зумовлена головним чином тим, що збільшується їх чисельність, і не дивно, що з початком повномасштабного вторгнення велика кількість українців була вимушена переміститися за кордон, зокрема на територію країн Європейського Союзу. Саме тому виникають такі питання як: чи хочуть біженці повертатися додому, і яких зусиль має докласти держава аби повернути своїх громадян назад?

Здавалося б, у сучасному прогресивному світі кількість збройних конфліктів має ставати все менше і менше, проте останню тенденцію до збільшення збройних конфліктів, що активізують великі міграційні потоки важко проігнорувати. Такі основоположні акти усього міжнародно-правового регулювання захисту прав біженців як Конвенція про статус

біженців 1951 року та Протокол щодо статусу біженців 1967 є базовими регуляторами даного питання, але їх правовий статус визначається й актами загального характеру, навіть тієї ж самої Загальної декларації прав людини 1948 року відповідно до якої кожна людина має право на соціальний міжнародний порядок, при якому її права та свободи, що гарантує дана Декларація, можуть бути повністю здійснені. Та й біженці як такі, на рівні з іншими категоріями населення держави, користуються основними правами людини універсального характеру[1].

Відповідно ж до Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» біженець означає особу, яка не є громадянином України, але внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за такими ознаками як: раса, віросповідання, національність, громадянство, належність до певної соціальної групи або політичні переконання перебуває за межами своєї країни та не може користуватися її захистом або не бажає ним користуватися унаслідок таких побоювань, або ж не маючи громадянства, перебуває за межами країни свого постійного проживання і не може чи не бажає до неї повернутися внаслідок тих же побоювань[2].

Після 24 лютого 2022 року біженцями стали мільйони українців, що були вимушені покинути територію України через повномасштабне російське вторгнення. Переважна кількість людей шукала захисту у сусідніх країнах. З 2022 року неурядовий український дослідницький центр, що є громадською організацією і націлений на аналіз найбільш важливих аспектів державної політики та підтримки економічних реформ громадськістю проводить так звані «хвилі» дослідження щодо стану та настрою українських біженців і впливу їхнього повернення на економіку України. 28 березня 2024 року вийшла їх третя і на цей момент остання хвиля дослідження даного питання.

Результати показують кількість українських біженців і як вони живуть за кордоном, а також що потрібно для їхнього повернення. Не дивним є факт того, що більшість біженців є жінки та діти, та все ж за розрахунками організації, станом на кінець січня 2024 року, через війну за кордоном перебуває 4,9 мільйона українців. Більш ніж половина з них перебувають у Німеччині та Польщі – 30 та 22 відсотки відповідно. Проте не тільки Європа стала прихистком наших громадян, Сполучені Штати Америки, Велика Британія та Канада прийняли до себе майже 750 тисяч осіб. Однак третій рік поспіль європейські та інші країни вже не можуть надавати таку суттєву підтримку як на початку повномасштабного вторгнення, тому багато країн стали поступово скорочувати витрати на біженців і робити більш жорсткі умови проживання для них[3].

Аби розглянути процес відтоку громадян України в динаміці варто зауважити, що згідно з даними цієї ж організації, станом на кінець 2022 року за кордоном перебувало 3,8-4,7 мільйона українських біженців. А станом на кінець червня 2023 року кількість громадян що виїхали

коливалася між 5,6-6,7 мільйона українців. Слід також зазначити, що спонукали їх до виїзду не лише не опосередковані загрози, що несє собою війна. Удари по енергосистемі України, спричинені масованими ракетними атаками у холодні пори року були також одним з основних причин відтоку громадян [4, 5].

Існує така думка, що потреба в захисті прав і свобод біженців, що перебираються в інші країни саме через війни та загалом збройні конфлікти заслуговує на особливу увагу і регулювання, яке нині важко прогледіти, адже їх певною особливістю є примусова та небажана зміна місця проживання за кордон, на відміну від тих же внутрішньо переміщених осіб.

Гарантування поваги та забезпечення захисту цих прав людини є одночасно способом розв'язання проблеми біженців і способом запобігання їх появі. В такому випадку увага зосереджена на необхідності забезпечення захисту прав і свобод людини в рідній державі біженців до того як спонукати останніх до повернення на батьківщину або на постійне місце проживання. У другому випадку це спроба запобігти обґрунтованому страху переслідувань у громадян певних держав через окремі причини [6, с.180].

У підсумку варто зазначити, що кроки для стимулювання повернення українців завжди залишаються передбачуваними – це є співпраця з ЄС та іншими країнами, до котрих виїхали наші громадяни, щодо повернення останніх після закінчення війни, належна допомога населенню із постраждалим від окупації регіонів під час їх активної відбудови і, що не менш важливо, діалог із виїхавшими за кордон громадянами та докладання зусиль для їх впевненості у надійності їх підтримки у післявоєнний час. З огляду на це доречним було б запропонувати розроблення державної програми для соціальної та економічної інтеграції постраждалих громадян у вигляді окремого закону чи низки постанов, які б надавали певні переваги або пільги для біженців, що повертаються до України. Найнеобхіднішим було б надання податкових пільг, фінансова допомога та допомога при працевлаштуванні, котрі повинні мати широку інформаційну кампанію для збільшення кількості обізнаних громадян аби зробити процес їх повернення більш доступним і привабливим.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення 30.03.2024).
2. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 8 липня 2011 року № 3671-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text> (дата звернення 30.03.2024).
3. Українські біженці. Майбутнє за кордоном та плани на повернення. Третя хвиля дослідження / Вишлінський Г. та ін. Центр економічної стратегії. URL: https://ces.org.ua/ukrainian_refugees_third_wave_research/. (дата звернення 30.03.2024).

4. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? – Центр економічної стратегії. *Центр економічної стратегії – Неурядовий дослідницький центр з питань економічної політики*. URL: <https://ces.org.ua/who-are-ukrainian-refugee-research/>. (дата звернення 30.03.2024).

5. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Друга хвиля дослідження – Центр економічної стратегії. *Центр економічної стратегії - Неурядовий дослідницький центр з питань економічної політики*. URL: <https://ces.org.ua/refugees-from-ukraine-ukr-final-report/>. (дата звернення 30.03.2024)

6. Войціховський А. В. Міжнародне право: навчальний посібник Харків, 2020. 544 с.(дата звернення 30.03.2024)

Гринік А. В.

здобувач вищої освіти,

групи ЮД-143

Науковий керівник:

Киян В. Я.

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри

цивільно-правових дисциплін

(Дніпропетровський державний

університет внутрішніх справ)

ПРАВА ТА ГАРАНТІЇ ПРАЦІВНИКА В СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Питання охорони праці на сьогодні є дуже актуальними. Цей факт обґрунтовується тим, що в сучасному світі на виробництві відбувається понад 2,2 млн нещасних випадків, щорічно зростає частка виробничих захворювань серед працівників та багато іншого. У більшості випадків це відбувається саме через недотримання правил охорони праці на виробництві, через порушення законодавства про охорону праці, недостатньо серйозне ставлення до нормативних актів з охорони праці не тільки роботодавцем або працівником, а й органами, що здійснюють нагляд та контроль за дотриманням законодавства про охорону праці. Не можна не помітити, що держава створює всі умови для того, щоб питання охорони праці знайшло повний науково-правовий розвиток.

Конституційне право працівників на охорону їхнього здоров'я та життя під час професійної діяльності, на безпечні та здорові умови праці забезпечують відповідні органи державної влади, які регулюють взаємовідносини роботодавця та працівника з питань безпеки праці, гігієни праці та безпеки виробничого середовища і встановлюють єдиний порядок забезпечення охорони праці в Україні [1].

В даний час розроблено багато нормативних актів з охорони праці працівників, видано багато науково-методичної літератури, що дозволяє

вивчати цей аспект у сфері праці через усіх суб'єктів трудових відносин. Також створені спеціальні державні органи, які контролюють виконання стандартів безпеки праці, яких буквально кілька десятиліть тому не дотримувалися. З цієї причини зрозуміло, що законодавець приділяє цьому питанню багато уваги та часу [3, с. 11].

Охорона праці – система, призначена для забезпечення безпеки життя і здоров'я працівників на виробництві. Дуже важливо, що наша держава вкладає багато сил і коштів у розвиток цього інституту охорони праці. Для контролю за виконанням інструкцій, правил та інших нормативних актів з охорони праці створено спеціальні державні органи. Не тільки працівник, але й роботодавець має певні обов'язки щодо забезпечення безпечних і здорових умов праці.

Права громадян, у тому числі працівників, закріплені у відповідних нормативно-правових актах, можуть бути реалізовані тільки за умови, якщо в нормативному порядку будуть встановлені для цього необхідні гарантії. Закон України «Про охорону праці» передбачає цілий ряд гарантій прав громадян на охорону праці як при укладенні трудового договору, так і під час роботи на підприємстві [4].

Працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо виникла виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я, людей, які його оточують, виробничого середовища чи навколишнього середовища. Про це він зобов'язаний негайно повідомити свого безпосереднього керівника або роботодавця. Факт наявності такої ситуації, у разі необхідності, підтверджується спеціалістами з охорони праці підприємства за участю представника профспілки, членом якої він є, або особи, уповноваженої працівниками з питань охорони праці. (якщо на підприємстві не створено профспілку), а також страхового експерта з охорони праці. У період простою не з вини працівника за ним зберігається середній заробіток.

Працівник має право розірвати трудовий договір за власним бажанням, якщо роботодавець не дотримується законодавства про охорону праці або не виконує умов колективного договору з цих питань. У цьому випадку працівникові виплачується вихідна допомога у розмірі, передбаченому колективним договором, але не менше тримісячного заробітку.

Працівника, який за станом здоров'я згідно з медичним висновком потребує надання легшої роботи, роботодавець зобов'язаний за згодою працівника перевести на таку роботу на строк, зазначений у медичному висновку, а в разі необхідності встановити скорочений робочий день та організувати навчання працівника з набуття іншої професії відповідно до законодавства [2, с. 105]. Під час зупинки підприємства, цеху, дільниці, окремого виробництва чи устаткування орган державного нагляду за охороною праці або служба охорони праці зберігають за працівником місце роботи, а також середній заробіток.

Слід зазначити, що велика відповідальність за безпеку працівника лежить на роботодавці. Це пояснюється тим, що саме роботодавець приймає на роботу, роботодавець регулює впровадження та забезпечення необхідних умов праці на підприємстві, в установі, організації, роботодавець організовує виробництво певних працівників в організації тощо. Також роботодавець несе більшу відповідальність за будь-які порушення охорони праці.

Відповідальність за контроль і контроль за дотриманням умов охорони праці також лежить на органах влади. У межах своєї відповідальності вони повинні ретельно регулювати виконання державних нормативних актів з охорони праці. Держава надає працівникам багато прав і багато гарантій у сфері охорони праці, але не можна не зауважити, що це все ж не повністю запобігає нещасним випадкам на виробництві. Необхідно переходити від суто формальних форм моніторингу і контролю до більш глибокої роботи – детально вивчати причини кожної окремої аварії, ретельно аналізувати конкретні виробничі проблеми з точки зору їх небезпеки і творчо діяти, аж до планування заходів щодо їх усунення.

Наявність самих гарантій і прав є просто необхідною. Вони є основою всіх взаємовідносин у сфері охорони праці. Проте максимальний ефект буде досягнутий тоді, коли ці гарантії та права виконуватимуться суворо й у повному обсязі, коли кожній дрібниці приділятиметься максимальна увага, коли жодна деталь у цій сфері не буде обійдена увагою та «відкладена на завтра» [5, с. 173].

Отже, необхідно пам'ятати, що інститут охорони праці – лише одна зі складових реалізації та захисту права на життя в сфері праці. Тому гарантії, встановлені в його межах, повинні бути розумними. Так, абсолютно правильним є закріплення заборони роботодавцю пропонувати особі роботу, протипоказану медичним висновком. Отже, права і гарантії працівника є основою, на якій будуються відносини між працівником, роботодавцем, органами державної влади та самою державою в галузі охорони праці. А також найважливіша гарантія захисту працівника від протиправних дій роботодавця у сфері праці, наприклад, незаконних звільнень, незабезпечення необхідними засобами індивідуального захисту на виробництві у шкідливих умовах праці, виплати обов'язкових допомог у випадок втрати працездатності тощо.

Список використаних джерел :

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 02.04.2024).
2. Охорона праці та цивільний захист: Підручник / О. Г. Левченко, О. І. Полукаров, В. В. Зацарний, Ю. О. Полукаров, О. В. Землянська за ред. О. Г. Левченка. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 417 с.
3. Пожарова О. В. Охорона праці: навчальний посібник / О. В. Пожарова. Одеса, 2022. 86 с.

4. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 49, ст.668. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12> (дата звернення: 02.04.2024).

5. Ткачук К. Н., Мольчак Я. О., Каштанов С. Ф., Полукаров О. І. та ін. *Управління охороною праці: Навчальний посібник*. Луцьк: 2015. 287 с.

Гринік А. В.

здобувач вищої освіти,

групи ЮД-143

Науковий керівник:

Киян В. Я.

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри

цивільно-правових дисциплін

(Дніпропетровський державний

університет внутрішніх справ)

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ ОХОРОНИ ПРАЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Охорона праці неповнолітніх є невід’ємною складовою сучасного законодавства багатьох країн, оскільки забезпечення безпеки та добробуту цієї особливо вразливої категорії працівників є найважливішим завданням. Завдяки правовим нормам, що регулюють умови праці для неповнолітніх, забезпечується їхній адекватний захист від можливих небезпек та експлуатації на робочому місці.

Міжнародні стандарти з охорони праці неповнолітніх грають критичну роль у забезпеченні безпеки та добробуту молодих працівників у всьому світі.

Конвенція № 138 «Про мінімальний вік для прийняття на роботу» визначає мінімальний вік, з якого дозволяється наймати осіб на роботу, а також встановлює винятки та умови для праці осіб, які досягли цього віку. Ця конвенція має на меті захистити неповнолітніх від вибухових ризиків праці та забезпечити їхній адекватний розвиток [6].

Конвенція № 182 «Про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці» націлена на ліквідацію найгірших форм дитячої праці, таких як рабство, работоргівля, експлуатація та використання дітей у військових конфліктах. Вона визнає право кожної дитини на повноцінний розвиток та забезпечення безпечного та здорового оточення [4, с. 8-9].

Встановлення мінімального віку для праці є ключовим аспектом законодавства з охорони праці неповнолітніх. Ця норма спрямована на

захист інтересів дітей та підлітків, які вважаються особливо вразливою категорією на ринку праці. Визначення оптимального віку для початку робочої діяльності базується на різноманітних наукових дослідженнях та соціальних вимогах. Основна мета полягає в тому, щоб забезпечити адекватний фізичний та психологічний розвиток дитини без негативних впливів від праці, яка може бути шкідливою або небезпечною для її здоров'я та добробуту.

Законодавство, що регулює мінімальний вік для праці, зазвичай встановлює як обов'язковий межу відповідно до законів країни. Цей вік може відрізнятися залежно від країни та контекстуальних умов, але в основному розраховується на те, щоб забезпечити, що дитина досягне фізичної та психічної зрілості перед тим, як розпочне займатися роботою.

Підвищення мініимального віку для праці може також бути відображенням соціального прогресу та зростаючого рівня освіти та усвідомленості щодо прав дитини. Деякі країни також враховують контекстуальні аспекти, такі як економічна ситуація та доступність освіти, при встановленні мініимального віку для праці [2, с. 297-304].

Законодавство про мініимальний вік для праці також може включати винятки для невеликих сімейних підприємств або робіт, які не є небезпечними для здоров'я та розвитку дитини. Однак в таких випадках також можуть бути встановлені обмеження щодо робочого часу та умов праці, щоб забезпечити належні умови для дитини, що працює.

Обмеження видів праці для неповнолітніх є важливою складовою законодавства про охорону праці, оскільки деякі види робіт можуть бути небезпечними або шкідливими для їхнього фізичного та психологічного здоров'я. У багатьох країнах ці обмеження здебільшого спрямовані на захист неповнолітніх від потенційних ризиків, пов'язаних з роботою в умовах, що можуть становити загрозу для їхнього здоров'я та безпеки.

Часто забороняється праця у небезпечних умовах, де існує високий ризик травм або інших негативних наслідків для здоров'я. Наприклад, це може включати роботу на будівельних майданчиках, роботу з важкими машинами чи обладнанням, або роботу на висоті.

Деякі види праці, які потребують взаємодії з шкідливими хімічними речовинами або токсичними речовинами, також можуть бути заборонені для неповнолітніх. Це може включати роботу з отруйними речовинами у хімічних лабораторіях або певні види сільськогосподарської роботи, які пов'язані з використанням пестицидів [7, с. 69-73].

Деякі країни обмежують роботу, що вимагає підвищеної фізичної напруги або має велику експозицію до стресу. Це може включати роботу з важким фізичним навантаженням або роботу в умовах, коли необхідно виконувати роботу протягом тривалого періоду часу без достатнього відпочинку.

Робочий час та відпочинок для неповнолітніх є важливим аспектом законодавства з охорони праці. Більшість країн мають конкретні норми,

що регулюють тривалість робочого часу для цієї категорії працівників. Зазвичай ці норми передбачають обмеження кількості годин, які неповнолітні можуть працювати протягом дня або тижня. Ці обмеження встановлюються з урахуванням фізіологічних особливостей та потреб розвитку дитини або підлітка.

Законодавство зазвичай встановлює обов'язкові перерви під час робочого дня для неповнолітніх працівників. Ці перерви не лише забезпечують відпочинок та відновлення сил, але й допомагають уникнути перевтомлення та зниження продуктивності праці. Звичайно, тривалість цих перерв і час їхнього надання також регулюється законом [1, с. 10-14].

Неповнолітні також мають право на відповідний відпочинок між робочими днями та під час вихідних. Це важливо для забезпечення не лише фізичного, але й психологічного відновлення. Законодавство може встановлювати мінімальну тривалість вихідних, а також гарантувати право на оплачувані відпустки або інші форми відпочинку.

У випадках порушення встановлених норм робочого часу та відпочинку для неповнолітніх, законодавство передбачає відповідні механізми контролю та відповідальності для роботодавців. Це не лише захищає права цієї вразливої категорії працівників, але й сприяє їхньому здоров'ю та добробуту, що є одним із пріоритетних завдань охорони праці [5, с. 80-82].

Ефективний контроль є ключовим елементом системи охорони праці неповнолітніх. Це охоплює різні аспекти, включаючи перевірку дотримання законодавства стосовно мінімального віку для праці, обмежень видів робіт та робочого часу. Органи державного управління, такі як інспекції праці, відіграють ключову роль у здійсненні контролю, здійснюючи перевірки на підприємствах та встановлюючи відповідальність за порушення законодавства.

Важливо забезпечити ефективну відповідальність за порушення прав неповнолітніх у сфері праці. Це може включати в себе належне розслідування порушень та застосування відповідних санкцій до порушників, які можуть включати штрафи, адміністративні заходи чи навіть кримінальну відповідальність у випадках серйозних порушень.

Система соціального захисту неповнолітніх працівників має на меті забезпечення їхнього добробуту та безпеки в умовах праці. Це охоплює такі аспекти, як медичне обстеження перед прийняттям на роботу, доступ до медичної допомоги у разі травм або захворювань, а також психологічну та освітню підтримку для надання допомоги у розвитку та адаптації до умов праці.

Система соціального захисту може передбачати компенсаційні виплати у випадку травм або інвалідності, а також підтримку у підготовці до професійного розвитку або зміни робочого місця у випадку необхідності. Важливо, щоб ці заходи були доступні для всіх неповнолітніх працівників, незалежно від їхнього соціального статусу чи

фінансового положення [3, с. 97-105].

Отже, у сучасному світі система охорони праці неповнолітніх є невід'ємною складовою структури правового захисту працівників. Завдяки відповідному законодавству, неповнолітні мають можливість працювати в умовах, які забезпечують їхню безпеку та захист їхніх прав. Проте, важливо постійно вдосконалювати законодавство та забезпечувати його ефективне виконання для запобігання можливим випадкам порушень та захисту інтересів неповнолітніх на робочому місці. Тільки таким чином можна забезпечити повноцінний розвиток та безпеку цієї важливої категорії працівників.

Список використаних джерел:

1. Грицай Ю. В. Правове регулювання охорони праці молоді: сучасний стан та шляхи вдосконалення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2015. Вип. 34(2). С. 10–14.
2. Дмитрієв В. О., Маліновська Т. М. Особливості експертного дослідження в галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності неповнолітніх. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2016. Вип. 16. С. 297–304.
3. Кахнова М. Г., Швець Н. М. Правове регулювання охорони праці неповнолітніх в Україні та європейських країнах. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 9(3). С. 97–105.
4. Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182. *Інформаційний вісник. Вища освіта*. 2016. № 18. С. 13.
5. Мединська Л. В. Правове регулювання праці неповнолітніх за законодавством України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 3. 2016. С. 80-82.
6. Про мінімальний вік для прийняття на роботу. Конвенція №138 від 26.06.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/993_054/
7. Пузирна Н. С. Особливості регулювання праці неповнолітніх: міжнародний досвід для України. *Держава та регіони*. Серія «Право». 2018. № 4(62). С. 69–73.

Давидова Є. О.

здобувач вищої освіти, групи
М-ЮЗ-323

Науковий керівник:

Ярошевська Т. В.

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільно-
правових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «СВОБОДА» ТА «ОСОБИСТА НЕДОТОРКАНІСТЬ» У СІМЕЙНОМУ ТА КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Останні десять років стали вирішальним для народу України. Майдан, захоплення українських земель у 2014 році, повномасштабне вторгнення у 2022 році показало, що Україна повинна розвиватися в сторону Європи та до ідеалів демократичної спільноти.

Стратегічним напрямом розвитку Україна обрала інтеграцію в європейський економічний, політичний і правовий простір. Вступ до Європейського Союзу (ЄС) визначено ключовим зовнішньополітичним пріоритетом і стратегічною метою України на найвищому національному рівні та відображено в кримінальному та сімейному законодавстві.

Європейський шлях нашої держави вимагає серйозних зусиль щодо реформування української правової системи у напрямку забезпечення прав людини. Серед особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи, важливу роль відіграє право на свободу та особисту недоторканність. Згідно, з статтею 29 Конституції України, що гарантує: «Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність» [1]. Ці норми знайшли своє відображення у кримінальному та сімейному законодавстві. Тема «Співвідношення понять «свобода» та «особиста недоторканність» у сімейному та кримінальному праві» є досить комплексною і вивчалася багатьма юристами-науковцями та філософами права. Ці поняття займають центральне місце в дискусіях про права людини, особисті свободи, захист особистості та її недоторканності. Видатні науковці в цій галузі включають:

Рональд Дворкін (Ronald Dworkin) - американський філософ та юрист, який розглядав питання прав і свобод особистості в контексті правової філософії. **Джон Роулз** (John Rawls) – американський філософ, відомий своєю теорією справедливості, яка включає принципи свободи та недоторканності особистості як основу справедливого суспільства. **Роберт Нозік** (Robert Nozick) – американський філософ, що висловлював ідеї про

мінімальну державу, особисту свободу та права індивіда. **Джеремі Бентам** (Jeremy Bentham) та **Джон Стюарт Мілл** (John Stuart Mill) – британські філософи, чиї роботи з утилітаризму значно вплинули на розвиток правових доктрин, особливо в аспектах свободи та особистої недоторканності.

У сімейному кодексі зазначено **«Стаття 56. Право дружини та чоловіка на свободу та особисту недоторканність :1.** Дружина та чоловік мають право на вільний вибір місця свого проживання. 2. Дружина та чоловік мають право вживати заходів, які не заборонені законом і не суперечать моральним засадам суспільства, щодо підтримання шлюбних відносин. 3. Кожен з подружжя має право припинити шлюбні відносини. 4. Примушування до припинення шлюбних відносин, примушування до їх збереження, в тому числі примушування до статевого зв'язку за допомогою фізичного або психічного насильства, є порушенням права дружини, чоловіка на свободу та особисту недоторканність і може мати наслідки, встановлені законом.» [2].

Також у статті 3 «Сім'ї» у розділі 2 зазначено: 2. Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки.

Подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно [3]. Законодавство визначає особисту недоторканність як примус у формі психічного та фізичного насильства. Право людини на свободу та особисту недоторканність не є абсолютним. У передбачених законом обставинах, особливо в сімейних справах, вони є відносними. Тобто вони тісно пов'язані з особистістю.

Прикладом здійснення права на свободу в сімейному праві може слугувати справа **«Левчук проти України»**. В цій справі чоловік – Пара О. Л. випивав та знущався з неї (Заявниці), погрожував їй та дітям, а іноді **вдавався до фізичного насильства щодо неї**[6]. Декілька разів заявниця була настільки налякана його спалахами насильства, що тікала та залишалася на певний час у родичів чи знайомих. Суд признав виним – Пара О. Л., також Постановив, що було порушено статтю 8 Конвенції: **«СТАТТЯ 8 Право на повагу до приватного і сімейного життя : 1.** Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції». [5] Також, **Стаття 173-2. Вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми:** «Вчинення насильства в сім'ї, тобто умисне вчинення будь-яких дій фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування фізичного насильства, що не завдало фізичного болю і не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо),

внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання захисного припису особою, стосовно якої він винесений, [та] непроходження корекційної програми особою, яка вчинила насильство в сім'ї громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до семи діб. ...».[6]

В кримінальному процесуальному кодексі зазначено в статті 18 : «1. Жодна особа не може бути примушена визнати свою винуватість у вчиненні кримінального правопорушення або примушена давати пояснення, показання, які можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні нею кримінального правопорушення. 2. Кожна особа має право не говорити нічого з приводу підозри чи обвинувачення проти неї, у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання, а також бути негайно повідомленою про ці права».[4].

Також у «статті 146. Незаконне позбавлення волі або викрадення людини», говориться про обов'язок на будь-яку іншу особу, в тому числі на посадових осіб і представників судів і правоохоронних органів, не порушувати особисті права особи, яка перебуває в певному місці в певний час. Це право може бути обмежено лише на підставах і в порядку, встановлених законом. Порушення цього права можуть полягати у затриманні особи в місці, куди вона просто не хоче або більше не хоче йти (обмеження волі), а також поміщенні в місце, де вона не повинна перебувати. Можливість вільно виїхати, незважаючи на його бажання це зробити (позбавлення волі). Це можуть бути місця (кімнати, камери, підвали тощо), комплекси місць (місця позбавлення волі, психлікарні) або інші місця (даху багатоповерхових будинків).

Це право закріплено в кількох міжнародних актах: Європейській конвенції з прав людини, Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р, Загальна декларація прав людини (1948). Україна приєдналася до Ради Європи (1995 р.) та ратифікувала Конвенцію та протоколи до неї (Протокол I та протоколи № 2, 4, 7 та 11) 17 липня 1997 р., визнавши її чинність у національному законодавстві пол. Режим і обов'язки Рішення Європейського суду з прав людини є обов'язковими для всіх питань, пов'язаних з тлумаченням і застосуванням Конвенції.

Список використаних джерел:

1. Електроний ресурс (дата звернення 03.04.2024) URL: <https://ips.ligazakon.net/document/Z960254K?an=80>.
2. Електроний ресурс (дата звернення 01.04.2024) URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T022947?an=247>.
3. Електроний ресурс (дата звернення 02.04.2024) URL: https://protocol.ua/ru/simeyniy_kodeks_ukraini_stattya_3/.
4. Електроний ресурс (дата звернення 03.04.2024). URL: https://protocol.ua/ua/kriminalniy_protseualniy_kodeks_ukraini_stattya_18/.
5. Електроний ресурс (дата звернення 03.04.2024). URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n54.

6. 6.Електроний ресурс (дата звернення 04.04.2024). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f92#Text.

Дейнеко К. І.

здобувач вищої освіти, групи ЮД-041
Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти

Косяченко К. Е.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Важливість розгляду фінансової стійкості комерційного банку полягає, на самперед, у тому, що сьогодні одним із основних завдань комерційних банків є їхнє подальше існування, забезпечення власної конкурентоспроможності та стійкості в умовах постійних змін в економіці, політиці та політиці соціального життя. сфера. Адже лише фінансовостійкий банк зможе продовжити свою діяльність навіть у разі виникнення не передбачених подій чи ризиків.

Сьогодні одні вчені всього світу ототожнюють фінансову стійкість комерційного банку з його платоспроможністю чи рентабельністю, інші — з ефективною діяльністю банку, його здатністю сформувати таку структуру активів та пасивів, яка буде найменш вразливою у разі непередбачених обставин. події. обставини чи кризові явища.

На основі виконаної роботи сформовано визначення, що найкраще характеризує це явище: фінансова стійкість комерційного банку – це стан банківської установи, при якому вона платоспроможна, ліквідна і має достатній обсяг регулятивного капіталу для покриття всіх можливих ризиків. пов'язаний із банківською справою. діяльності, причому вона залишається досить прибутковою, тобто її активи використовуються максимально ефективно.

Сьогодні існує велика кількість факторів, що впливають на формування життєздатності комерційного банку. Відмінність у характері, напрямках та формах їх відкриття потребує їх систематизації.

Сьогодні можна використовувати явний в економічній літературі досвід для систематизації факторів, що впливають на стійкість і надійність комерційного банку. Як правильно зауважив Р. Шіллера, досі не вироблено

чітких критеріїв, за якими окремі фактори слід віднести до тієї чи іншої групи; Чітких показників з метою оцінки значущості цих чинників немає. Класифікація факторів, що впливають на стійкість, повинна будуватися за різними напрямками та з урахуванням різних характеристик [1].

Фінансова стійкість комерційного банку залежить від багатьох сторін його діяльності та має складну структуру. До його складових належать стабільність капітальної бази, стабільність ресурсної бази, організаційно-структурна стійкість банку та його комерційна стійкість [3]. Сукупність власні кошти засновників і акціонерів становить капітал комерційного банку. Обсяг цих активів зростає внаслідок ефективної банківської діяльності у процесі капіталізації прибутку, і навіть з допомогою додаткових вкладів учасників банку.

Організаційна та структурна стійкість банку – це адекватність структури банку обраної стратегії розвитку та ринкових умов.

Комерційна життєздатність включає у собі рівень зв'язку банків коїться з іншими суб'єктами ринкової інфраструктури, міцність відносин із державою і якість співробітництва з кредиторами і клієнтами [4].

У банківській сфері одним із основних показників, що свідчать про фінансову стійкість банку, є показник достатності капіталу. Під достатністю капіталу банку слід розуміти його здатність покривати витрати та непередбачені збитки від своєї діяльності лише за рахунок власного капіталу. Крім того, у зв'язку з постійною диверсифікацією ризиків у сучасному економічному просторі пріоритетним завданням банківського співтовариства залишається постійне вдосконалення методології оцінки ризиків та її застосування щодо ступеня достатності власного капіталу банку. потреби економічного розвитку. Необхідною умовою успішного вирішення цього завдання є координація зусиль як наглядових органів, так і банківських установ, рейтингових агентств, науковців та практиків, зацікавлених у розробці ідеального методу розрахунку показників достатності банківського капіталу [5].

Для покращення ситуації у банківському секторі доцільно запровадити певні заходи, а саме: стабілізацію курсу національної валюти (регулювання пропозиції іноземної валюти, зниження доларизації вітчизняної економіки), стабілізацію банківської системи (гарантування безпеки депозитів, обмеження боргового тиску на позичальників, удосконалення управління ризиками), активізація процесу реорганізації та реструктуризації банків (законодавче регулювання заходів щодо стабілізації банківської діяльності).

Ще одним важливим заходом вважатимуться збільшення розміру затвердженого капіталу чи резервних фондів, що дозволить знизити рівень ризику як клієнтури, так самих банків. НБУ звернув увагу на це питання і прийняв ухвалу «Про приведення статутного капіталу банків до мінімально встановленого розміру».

Також було б доцільно запровадити жорсткіші вимоги до

новостворених банків, адже навіть якщо найбільші банки України не завжди здатні відповідати стандартам НБУ, то про інші можна говорити. Загалом нашій країні було б доцільно скоротити кількість банків. Це можна зробити шляхом запровадження більш жорстких стандартів НБУ та вимог до створення нових банків. Таким чином можна досягти більшої стійкості банків, що відновить довіру клієнтів до банківської системи, а населення, у свою чергу, переказуватиме кошти в банки, що забезпечить достатній рівень їхнього капіталу. Це трохи знизить вартість банківських послуг (у тому числі кредитування) і знову стане стимулом для людей вкладати свої кошти в банки, а не тримати їх «під матрацом».

Таким чином, можна визначити, що запропоновані способи забезпечення фінансової стабільності мають швидше адміністративний характер, однак у нинішніх умовах у нашій країні це буде найефективніший спосіб стабілізації банківського сектора та забезпечення його надійності.

Список використаних джерел:

1. Управління діяльністю комерційного банку (банківський менеджмент) / Під ред. доктора економічних наук, професор О. І. Лаврушина. К. : КНЕУ, 2003. 688 с.
2. Макеева І. В. Сутнісна Характеристика поняття «фінансова стійкість» та її основні параметри / І. В. Макеева. URL: http://www.rusnauka.com/NPM_2006/Economics/7_makeeva.doc.htm.
3. Кочетков В. М. Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку: теоретико методологічні аспекти: Монографія. К. : КНЕУ, 2002. 238 с.
4. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій Вергуненко, А. М. Арістова, В. С. Білошапка та ін.; за ред. А. М. Герасимовича. К. : КНЕУ, 2003. 599 с.
5. Батракова О. М. Особливості визначення та оцінки достатності капіталу банку / О. М. Батракова. URL: <http://nauka.zinet.info/17/batrakova.php>.

Дейнеко К. І.

здобувач вищої освіти, групи
ЮД-041

Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти

Косяченко К. Е.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

РОЛЬ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ МИТНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Оцінка ефективності роботи митних органів у процесі реформування митної системи України має стати основою для ухвалення важливих управлінських рішень. Основною метою аналізу та оцінки діяльності митних органів є порівняльна оцінка роботи служби в цілому, а також митниці та митниці за основними складовими фіскальних функцій, оцінка ефективності своєї діяльності що визначається значеннями показників, що відображають досягнуті результати, а також їх динамікою.

Основні завдання аналізу фінансово-господарської діяльності митних органів можна звести до перевірки виконання плану, вивчення та кількісного виміру впливу різних факторів на виконання плану, визначення шляхів та резервів підвищення ефективності роботи митних органів за допомогою плану матеріально-технічна база та кадрові ресурси митних органів, а також підготовка якісних управлінських рішень щодо розвитку митного управління.

Проведено порівняльний аналіз з метою виявлення потенційних можливостей та резервів підвищення ефективності роботи митного органу. При його реалізації використовуються такі види економічного аналізу: порівняння показників звітності з плановими показниками, показниками ефективності за попередній період, використання відносних показників, виявлення факторів як зовнішнього, так і внутрішнього характеру, що визначають вплив та рівень впливу про зміну показників ефективності.

Економічний аналіз господарську діяльність митних органів включає у собі аналіз використання людських ресурсів, аналіз матеріально-технічної бази, аналіз виконання кошторису витрат утримання митних органів, аналіз фінансовий стан митниці митного органу, аналіз результатів роботи митних органів та аналіз ризиків в митних органів. При проведенні аналізу використовуються методи порівняння, абсолютних та

відносних відмінностей, ланцюгових замінів, факторного аналізу та методу коефіцієнтів.

У результаті аналізу використання людських ресурсів вивчається динаміка показників ефективності роботи, впливом геть них зовнішніх і внутрішніх чинників, виявляються резерви підвищення ефективності роботи митних органів. Джерелом інформації для аналізу є статистичні дані, дані бухгалтерського та управлінського обліку. У процесі аналізу розраховуються такі показники, як рівень прийому та звільнення працівників у митних органах, загальна плинність кадрів та ефективність роботи з розрахунку на одного працівника.

Аналіз матеріально-технічної бази передбачає вивчення динаміки показників, що з майном митних органів, впливом геть них зовнішніх і внутрішніх чинників, визначення резервів підвищення ефективності роботи митних органів з допомогою раціонального використання коштів. Джерелом інформації для аналізу активів є фінансові звіти та дані бухгалтерського обліку ферм. У ході аналізу розраховуються такі показники, як коефіцієнт надходження та вибуття активів митних органів, фондів віддача, фондів місткість та фондів віддача.

Аналіз здійснення оцінки витрат за митне обслуговування спрямовано вивчення динаміки витрат як у цілому, і у розрізі окремих видів, впливом геть них внутрішніх та зовнішніх чинників, і навіть виявлення та узагальнення резервів. Зниження витрат. Витрати митних органів. Джерелом інформації для аналізу витрат є фінансові звіти, дані бухгалтерського обліку та інформація про господарство. У процесі аналізу розраховується участь окремих витрат у їхній загальній сумі, а також в інших показниках діяльності митних органів.

Аналіз фінансового стану митного органу проводиться з метою вивчення динаміки показників, що характеризують фінансовий стан митного органу, впливу на них внутрішніх та зовнішніх факторів, а також визначення резервів покращення фінансового стану митних органів митна влада. Джерелом інформації для аналізу фінансового стану є фінансові звіти, дані бухгалтерського обліку, відомості про господарство. У процесі аналізу розраховуються різні коефіцієнти, що характеризують фінансове становище митних органів.

Аналіз ризиків митних органів визначає ризики, пов'язані з виконанням мит, вплив різних факторів на виникнення ризиків, а також визначення резервів щодо запобігання ризикам при виконанні мит.

Насамперед аналіз проводиться з метою підготовки варіантів прийняття управлінських рішень та пропозицій щодо вдосконалення діяльності митних органів. Результати аналізу діяльності митних органів дозволяють оцінити потенційні можливості митного органу та своєчасно реагувати на зміни умов зовнішньоекономічної діяльності у регіоні.

Як показує практика, найбільш конструктивні пропозиції щодо підвищення ефективності роботи митного органу пропонують регіональні

митні органи [1]. З цієї причини практична участь у розробці методики оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності митних органів має бути зосереджена на місцевому рівні.

На сьогоднішній день існує кілька основних резервів підвищення ефективності роботи митних органів за рахунок покращення результатів їхньої діяльності. Насамперед, це створення комплексної системи показників, що відбивають діяльність посадових осіб митних органів у виконанні ними своїх обов'язків і рівень досягнення ними поставленої мети. Це дозволить їм зосередити увагу на основних пріоритетах стратегії митної реформи. Також завдяки використанню системи показників стає можливим забезпечити фінансування переважно стратегічно важливих пунктів пропуску у місцях проходження міжнародних транспортних коридорів. За рахунок скорочення часу, необхідного для митного оформлення вантажу одного декларанта, можна збільшити потік у пунктах проходження товарів через митний кордон. Це дозволить мінімізувати витрати митних органів та збільшити надходження митних платежів до бюджету. Пропускна спроможність може бути збільшена внаслідок активного використання в роботі митних органів таких інструментів, як попереднє інформування, електронне декларування товарів та системи управління ризиками [2].

Зменшити рівень злочинності можливо за рахунок інформування громадян про зміни у законодавстві, збільшення розмірів санкцій за вчинення протиправних дій, а також удосконалення систем митного контролю, зокрема після випуску товарів.

Роботу митних органів можна покращити за рахунок скорочення плинності кадрів, планування кадрових резервів, підвищення професійного рівня співробітників та зміцнення службової дисципліни та спеціалізації співробітників під час виконання завдань.

Оптимізація роботи з іншими контролюючими органами на кордоні дозволить прискорити митні операції на пунктах пропуску, знизити витрати бізнесу та мінімізувати рівень корупції. Важливо впровадити нові інформаційні технології у роботу митних органів для взаємодії з іншими відомствами (наприклад, обмін документацією щодо різних видів контролю на пунктах пропуску з прикордонною службою).

Тому основними завданнями аналізу та оцінки діяльності митних органів є: наукове обґрунтування, виявлення та оцінка відхилень показників звітності від планових, зміни цих показників у часі та визначення причин відхилень; оцінка ефективності використання матеріальних, людських та грошових ресурсів митних органів; визначення та вимір резервів підвищення ефективності роботи митних органів; розробка заходів щодо реалізації виявлених резервів; узагальнення інформації для ухвалення оптимальних управлінських рішень. Аналіз дозволяє оцінити як ефективно використання ресурсного потенціалу митних органів, а й обґрунтованість витрачання бюджетних коштів.

Список використаних джерел:

1. Оцінка ефективності роботи митних підрозділів ДФС України / Науково-аналітична доповідь // Д. Серебрянський, А. Вдовиченко, А. Зубрицький, М. Стадник, Г. Орос. Ірпінь : НДІ фінансового права, 2015. 59 с
2. Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975).

Джаним А. С.

здобувач вищої освіти,

групи ЮД-141

Навчально-наукового інституту

права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Киян В. Я.

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри

цивільно-правових дисциплін

(Дніпропетровський державний

університет внутрішніх справ)

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Норми трудового права виступають інструментом реалізації працевдатності, працевлаштування та взагалі трудових відносин у суспільстві. Їх роль має неабияке значення у трудовій сфері та її функціонуванню. Однак зважаючи на різноманітність трудових суб'єктів, їх врегулювання потребує спеціального процесу, що виокремлюю їх в спеціальні норми.

З початком повномасштабної війни в Україні, законодавство пройшло повну модернізацію та новітніх змін. Варто також зазначити, що з початком російсько-української війни були введені специфічні правила трудових відносин.

Найбільше акцентування у змінах припало на військових, постраждалих та інвалідів війни. Дія Кодексу законів про працю України (КЗпП) не поширюється на несення працівниками військової служби. Однак у випадку увільнення від іншої роботи для вступу на військову службу за ними зберігається попереднє місце роботи, посада і середній заробіток, а також відпускні[1]. Питання трудових відносин військовослужбовців є пріоритетним у змінах даного законодавства, започатковується низка додаткових прав та оформлення їх важливості. Також варто підкреслити про забезпечення захисту трудових прав

добровольчих корпусів. Насправді, це питання набирає всебічного розголосу та уваги. На членів добровольчих формувань територіальних громад під час їхньої участі в заходах з підготовки добровольчих формувань територіальних громад, а також виконання ними завдань територіальної оборони, поширюються гарантії соціального і правового захисту, передбачені Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»[2]. Законодавство, що регулює відносини добровольців територіальної оборони Збройних сил України було прийнято нещодавно, Закон 16.07.2021 року, Положення 29.12.2021 року, Форма контракту 07.03.2022 року. Тому вже виникає безліч питань щодо його запровадження. Найпоширенішими проблемами є відмова добровольцю приймати контракт, якщо він стоїть на військовому обліку в іншому місці, але на даний час проживає на місцем розташування добровольчого формування. Також однією з поширених проблем захисту трудових прав добровольців є позиції Верховного Суду з багатьох питань в мирний час, не будуть застосовуватись при розгляді трудових спорів, які виникають у воєнний час, у зв'язку зі всіма відомим фактом – ВІЙНА, що вже визнано форс-мажором на національному рівні. Перелічена проблематика повинна у найшвидшому темпі бути проаналізована та висвітлена у модернізованому форматі, усуваючи всі можливі прогалини законодавства України.

Одним з найбільш поширених змін було корегування робочих днів та часового фактору. Наразі, не є доцільним оформлення вихідних днів на період свят, або ж не забороняється робота у вихідний день. Ця новизна у трудових відносинах отримала дискусійну реакцію суспільства. Регулювання трудових відносин під час воєного стану має неабияке значення для підтримки економіки, фінансової сфери країни, соціально-морального стану суспільства. Реалізація всіх цих чинників сприятиме ефективному функціонуванню законодавства країни, повноважень влади та захисту національної безпеки України.

Реалії війни демонструють складність нинішнього життя, державно-правової системи, її витокам і засадам. Оскільки багата кількість населення України мігрувала закордон, то фіксація її трудової діяльності все ще регулюється Трудовим Кодексом та чинним законодавством України. Дистанційна робота і за положенням 2021 року має місце бути у трудовій сфері України, а її зміни полягають у пом'якшенні вимог попередження роботодавця щодо свого місцеперебування[3]. Це питання має певну проблематику. Вона полягає у своєрідності законодавства тієї країни, в якій перебуває людина. В цьому випадку слід ретельно ознайомитися з правовою системою країни та звернути увагу на міжнародну конвенцію щодо уникнення повторного оподаткування. Це стосується за умови тривалого перебування особи закордоном. Про цю зміну варто зауважити, оскільки вона набуває пріоритетної значущості, і запити населення щодо цього питання і надалі є актуальними.

Отже, підсумовуючи вищенаведений матеріал, можна дійти висновку, що трудова діяльність зазнала суттєвої трансформації, яка надалі потребує вдосконалення та врегулювання на основі захисту соціальних та трудових прав суспільства. Трудове право України наразі – це процесуальний інструмент у боротьбі зі країною-агресором, оскільки сталий економічний фактор слугує ефективному функціонуванню всіх сфер діяльності країни та її населення.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України // затверджується Законом №322-VIII від 10.12.71 ВВР, 1971.
2. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей».
3. Наказ Мінекономіки України від 05.05.2021 № 913-21 «Про затвердження типових форм трудових договорів про надомну та дистанційну роботу».

Дідківська С. С.

здобувачка вищої освіти, групи ЮД-141
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Моїсеєнко Д. М.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

**СУЧАСНА РОЛЬ СУДОВИХ ДЕБАТІВ
У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ**

Сучасні процеси трансформації правової системи України які викликані постійними динамічними змінами політичної, правової, економічної, соціальної складової суспільства потребують дієвих механізмів забезпечення основоположних прав і свобод людини та громадянина під час судового процесу. Так, судові дебати, як самостійний інститут займає особливе місце, оскільки саме вони забезпечують одну із основоположних конституційних засад судочинства – змагальність сторін, яка є необхідною умовою дієвості цивільного судового процесу також.

Порядок проведення судових дебатів передбачений ст.242 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України)[1]. Під ними слід розуміти процес, у якому учасники справи викладають суду свої аргументи на підставі досліджених доказів і узагальнюють результати розгляду цивільної справи. Ми переконані, що саме ця стадія цивільного

судочинства є однією із найскладніших, адже такий вид комунікації між позивачем і відповідачем є важливим засобом захисту їхніх прав.

Сторони справи мають протилежні погляди на висунуті вимоги та надані докази, тому, кожен учасник наводить обставини та докази, необхідні йому для обґрунтування або спростування вимог, у зв'язку з цим суть таких дій полягає у з'ясуванні змісту доказів з метою переконання суду у правильності його правової позиції.

Як самостійна частина судового провадження судові дебати складаються з: діяльності суду, пов'язаної з організацією, управлінням за їх здійсненням. Процесуальним законодавством передбачено, що суд зобов'язаний встановлювати порядок виступів із судовими промовами, крім того, він виконує обов'язок безпосередньо зупиняти осіб, які вийшли за межі справи, що впливає на якість судових промов справи, що розглядається, оскільки переконання щодо предмета судового розгляду має ґрунтуватися на свідомому сприйнятті, аналізі та оцінці інформації. Така позиція цілком правильна, бо якщо цього порядку не буде, то виникнуть проблеми з анонсуванням виступів, що спричинить хаотичність та порушить законодавчо визначений порядок.

Щодо тривалості то, як правило, вона визначається головуючим суддею, але при цьому враховується думка учасників справи. Суди не мають повноважень обмежувати тривалість суперечок часовими критеріями, оскільки в більшості випадків вони також хочуть, щоб сторони висловили свою позицію щодо заявленого спору якомога простіше та докладніше. При цьому суддя не обмежує права сторін на виступ у судових дебатах. За клопотанням сторін і третіх осіб у судових дебатах можуть виступати лише їхні представники [1].

Учасникам за умови дозволу суду можна обмінюватись різними репліками – відповіді, зауваження, заперечення. Водночас ч. 1 ст. ст. 242 ЦПК України під час розмови сторони ні в якому разі не можуть посилатися на докази та обставини, які суд не досліджував під час судового розгляду [1]. Через це, якщо мовець виходить за межі справи, повторюється або значно перевищує встановлений судом час для виступу, суддя може припинити виступ і прокоментувати його. Виступаючи в судових дебатах, сторони та представники третіх осіб зобов'язані проаналізувати матеріали, розглянуті під час розгляду справи, підтвердити свої вимоги чи заперечення встановленими фактами з посиланням на відповідні нормам матеріального і процесуального права на основі яких потрібно ухвалити рішення у справі.

Також у судовій практиці найбільше занепокоєння мають психологічні фактори, одним з яких є внутрішні переконання судді. Основою судового рішення має бути не лише логічна необхідність, а й моральний обов'язок. Перш за все, судді, здійснюючи судочинство в обсязі та порядку, визначених процесуальним законом, повинні виявляти тактовність, ввічливість, терпіння, поважати людську гідність,

справедливо ставитися до людей. Усіма своїми діями судді зобов'язані зміцнювати авторитет судової влади та зміцнювати довіру громадян до чесності, незалежності, неупередженості та справедливості судів. Процес формування внутрішнього переконання судді пов'язаний із безперервним вирішенням сумнівів, які виникають під час розгляду справи. Конституція України передбачає, що будь-які сумніви тлумачаться на користь обвинуваченого. Крім того, у суддівській діяльності на суддів часто впливають такі психологічні фактори, як зовнішній тиск.

Безперечно коли суд розглядав справу, він не може встановити абсолютні факти. Вони завжди неповні, односторонні і відносні. Головне знайти об'єктивні і правильно відобразити їх у висновку, а не дозволяти закону застосовуватися автоматично. Тому судді повинні використовувати різноманітні аналітичні методи під час вирішення та розгляду справ [3, с. 145-146].

Підсумовуючи, вважаємо, що ця стадія - судові дебати є важливою для цивільного процесу, і судді повинні надавати їй великого значення при розгляді справ, адже це ще раз забезпечує можливість учасникам справи висловити свою думку та переконати суд у необхідності задоволення їхніх вимог. Звичайно, успіх судової промови залежить від сукупності певних чинників, а саме: 1) оратора (знання теми судової промови, комунікативні навички, підготовка до виступу); 2) слухачі (цілі та мотивація, рівень розуміння, соціально-демографічний склад, ставлення до оратора); 3) текст промови (зміст, структура, стиль); 4) канали комунікації (усні, візуальні). Тому, лише забезпечивши активність судового процесу між суб'єктами, правосуддя може бути повно і всебічно реалізовано. Так зване словесне змагання сторін щодо переконання суду у правильності своєї правової позиції призводить до певного правового результату, який має значення для реалізації дотримання прав і свобод людини та громадянина при здійсненні правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон від 18.03.2004 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
2. Дзюба І. В. Особливості судових дебатів у судовому процесі розгляду цивільної справи та їх специфіка. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 171-178
3. Музичук О. М., Невядовський В. О. Морально-етичні, організаційні та правові засади оцінювання роботи судів в Україні та світі. *Європейські перспективи*. 2023. № 4. С. 143-149

Дуняшенко О. О.

курсант 2-го курсу

Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

Резворович К. Р.

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри цивільного права
та процесу

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ В КОНТЕКСТІ АКТУАЛЬНИХ ПИТАНЬ СІМЕЙНОГО ПРАВА

Спільна сумісна власність подружжя є однією з найважливіших складових сімейних відносин. Власність, набута в подружжі, наділяється особливими правами та обов'язками, що визначаються законодавством країни, у якій вони проживають. Поняття спільної сумісної власності стає предметом поглибленого аналізу не лише для подружжя, але й для юристів, сімейних консультантів та всіх, хто цікавиться сферою сімейного права. Від розуміння цього поняття залежить належний захист прав та інтересів кожного з подружжя. У даному матеріалі ми розглянемо основні аспекти права спільної сумісної власності подружжя, його характеристики, обов'язки та права сторін, а також особливості регулювання цього питання, згідно чинного законодавства.

Питання права спільної сумісної власності подружжя досліджували в наукових публікаціях такі вчені, як Вінтоняк Н. Д., Гриняка А. Б., Жилінкової І. В., Корнієнкової К. М., Олійник О. С., Сафончик О. І., Тичковської О. В., Фолошні Д. І., Спасибо-Фатеева І. В., Явор О. А. тощо. Так, Жилінкова І. В., під правовим режимом майна членів сім'ї розуміє сформований на єдиній диспозитивній основі порядок, який регулює майнові відносини членів сім'ї, що виникає в результаті дії комплексу правових засобів (дозволів, зобов'язань, заборон, санкцій тощо) та метою якого є впорядкування таких відносин, забезпечення та загальний захист майнових прав та інтересів членів сім'ї. Позиція Спасибо-Фатеевої І. В. в тому, що правовий режим майна подружжя, який, як правило, вважається абсолютним, набуває також відносних рис, а також не виключається й видозміна суто речових відносин спільної власності на зобов'язальні відносини між подружжям з приводу їх спільного майна. Оскільки кожен із подружжя має отримати згоду на розпорядження майном від іншого з подружжя. Правовий

режим майна подружжя можна визначити як правовий порядок, що ґрунтується на засадах рівності та розпорядчості, містить комплекс правових засобів (таких як згода, заборона, обов'язок, засоби впливу тощо), за допомогою яких регулюються права на майно подружжя [2].

Спільне майно подружжя може бути поділено під час: перебування у шлюбі, у процесі його розірвання, а також після розірвання шлюбу. Правовий режим майна подружжя регламентується Главою 8 Право спільної сумісної власності подружжя (ст.60-74) Сімейного Кодексу України. Так, ст. 60 СК України прописує підстави набуття права спільної сумісної власності подружжя, а саме:

– Майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, управління домашніми справами, опіка за дітьми, недуги тощо) особистого заробітку (доходу).

– Вважається, що кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей індивідуального користування, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя [5].

Коли жінка та чоловік проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі, майно, набуте ними за час спільного проживання, також належить їм на праві спільної сумісної власності.

В такому випадку подружжя має право розділити майно за спільною згодою, уклавши договір про поділ майна або договір про виділ майна зі складу майна подружжя. При цьому угода про поділ чи виділ нерухомого майна підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню. Спір може бути вирішений судом, якщо дружина та чоловік не домовилися про порядок поділу майна. Крім того, договором можна передбачити утримання дружини після розлучення або про припинення права на утримання. Не менш важливим моментом у процесі поділу майна подружжя, є визначення строку, у межах якого один із подружжя може звернутись до суду із відповідною вимогою. Проблема поділу майна, яке є об'єктом спільної сумісної власності подружжя, зазвичай, стає актуальною після розірвання шлюбу. Так, застосовується позовна давність у три роки, відповідно до ч. 2 ст. 72 Сімейного кодексу України до вимоги про поділ майна, заявленої після розірвання шлюбу. Позовна давність обчислюється від дня, коли один із співвласників дізнався або міг дізнатися про порушення свого права власності. Отже, щоб визначити момент, з якого розпочинається перебіг строку позовної давності у 3 роки, необхідно виходити з часу, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення свого майнового права, а не з часу, коли сторони розірвали шлюб. До прикладу, строк позовної давності поновлюється, якщо дружина після розлучення продовжує проживати в квартирі придбаній під час шлюбу, яка зареєстрована на колишнього чоловіка [3]. Крім того, вважається, що кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей

індивідуального користування, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. У той же час, Сімейний Кодекс України встановлює випадки, коли майно не розподіляється між подружжям, яке регулює розділ 7 Сімейного кодексу України, а саме особистою приватною власністю дружини/чоловіка є:

- майно, набуте нею/ним до шлюбу;
- майно, набуте нею/ним за час шлюбу, але на підставі договору дарування або в порядку спадкування;
- майно, набуте нею/ним за час шлюбу, але за кошти, які належали їй/йому особисто;
- житло, набуте нею/ним за час шлюбу внаслідок його приватизації відповідно до Закону України «Про приватизацію державного житлового фонду»;
- згідно Земельного кодексу України, земельна ділянка, набута нею/ним за час шлюбу внаслідок приватизації земельної ділянки, що перебувала у її/його користуванні, або одержана внаслідок приватизації земельних ділянок державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій, або одержана із земель державної і комунальної власності в межах норм безоплатної приватизації;
- речі індивідуального користування, в тому числі коштовності, навіть тоді, коли вони були придбані за рахунок спільних коштів подружжя;
- премії, нагороди, які вона/він одержали за особисті заслуги;
- кошти, одержані як відшкодування за втрату (пошкодження) речі, яка їй/ йому належала, а також як відшкодування завданої їй/йому моральної шкоди;
- виплати (страхові виплати та виплати викупних сум), одержані за договорами страхування життя та здоров'я.

Аналізуючи судову практику в контексті сімейного права, можемо стверджувати, що суди при винесенні рішень про визнання майна спільною сумісною власністю подружжя, поділ спільного сумісного майна подружжя, допускають ряд помилок. До прикладу наведемо ухвалу Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпропетровська за Справою № 199/3650/23 (ЄДРСР), згідно якої: У задоволенні заяви представника третьої особи ОСОБА_2 ОСОБА_1 про роз'яснення судового рішення рішення Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпропетровська від 06 лютого 2024 року по цивільній справі №199/3650/23 (провадження №2/199/190/24) за позовом ОСОБА_3 до ОСОБА_4, третя особа ОСОБА_2, про визнання майна спільною сумісною власністю подружжя, поділ спільного сумісного майна подружжя відмовити.

Ухвала суду набирає законної сили в порядку, визначеному ст. 261 ЦПК України. Ухвала суду може бути оскаржена в апеляційному порядку

шляхом подання безпосередньо до суду апеляційної інстанції апеляційної скарги протягом п'ятнадцяти днів з дня її проголошення. Учасник справи, якому ухвала суду не була вручена у день її проголошення або складення, має право на поновлення пропущеного строку на апеляційне оскарження ухвали суду, якщо апеляційна скарга подана протягом п'ятнадцяти днів з дня вручення йому відповідної ухвали суду [1].

Отже, можна зробити висновок, що сімейне право в Україні регулює важливі аспекти сімейних відносин, включаючи права та обов'язки подружжя. Кожен з подружжя має право володіти, користуватися, розпоряджатися та розподіляти це майно згідно із законом. Спільна сумісна власність подружжя в Україні виникає при укладенні шлюбу та включає в себе майно, яке було набуто під час шлюбу, за винятком окремого майна, яке згідно із законом не підпадає під цей режим власності. Право на спільну сумісну власність подружжя один з ключових елементів сімейних відносин, однак хоч ця форма власності має свої характеристики, права та обов'язки сторін, також має ряд проблем, які необхідно вирішувати на законодавчому рівні.

Список використаних джерел:

1. Єдиний державний реєстр судових рішень (ЄДРСР). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 04.04.2024).
2. Менджул М. В. Порівняльне сімейне право: навчальний посібник. Ужгород: РІК-У, 2021. 296 с. URL: <http://surl.li/ehkzy> (дата звернення: 04.04.2024).
3. 3. Поділ спільного майна подружжя. URL: <https://www.rozluchennya.com/podil-majna-podruzzhzha-pry-rozluchenni/> (дата звернення: 04.04.2024).
4. Позняк В.М. Правовий режим спільної сумісної власності подружжя. URL: http://www.lsej.org.ua/8_2021/23.pdf (дата звернення: 04.04.2024).
5. Сімейний кодекс України. Документ 2947-III, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.01.2024, підстава – 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 04.04.2024).

Журавель О. Є.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ГОСПДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

В сучасному світі конфлікти та війни стають невід'ємною складовою геополітичної реальності. Україна, знаходячись у центрі геополітичних турбулентностей, не раз стикалася з викликами, що виникають у зв'язку з

воєнними конфліктами на своїй території. Одним із найважливіших аспектів таких конфліктів є їх вплив на економіку та соціально-економічний розвиток країни. У цьому контексті особливо важливим є дослідження впливу воєнного стану на господарські та інноваційні процеси.

Господарські інновації є ключовим фактором розвитку країни та її здатності до адаптації до нових умов. Проте, воєнний стан неминує призводить до перебудови пріоритетів у господарській сфері та зміни в умовах ведення бізнесу. У таких умовах необхідно ретельно проаналізувати як позитивні, так і негативні аспекти впливу воєнного стану на господарські інноваційні процеси, а також розглянути можливі стратегії подолання негативних наслідків.

У даній тезі ми спробуємо систематизувати цей важливий аспект, провівши детальний аналіз впливу воєнного стану на господарські інноваційні процеси в Україні та визначивши шляхи подальшого розвитку в умовах конфлікту.

Державна інноваційна політика в Україні в сфері господарської діяльності під час воєнного стану є ключовим інструментом розвитку країни в умовах конфлікту. Однією з важливих характеристик цієї політики є її адаптивність до змін суспільного та економічного середовища, яка виражається у перегляді пріоритетів та напрямків розвитку, введенні спеціальних заходів для підтримки інноваційної активності та збереження конкурентоспроможності підприємств.

У контексті воєнного стану державна інноваційна політика стає ще більш стратегічною, спрямованою на забезпечення ефективності господарської діяльності в умовах кризи. Вона передбачає розробку та впровадження спеціальних програм та заходів, спрямованих на підтримку інноваційного розвитку та збереження технологічної бази країни. Це може включати фінансову підтримку для наукових досліджень та розвитку нових технологій, створення стимулів для інноваційної діяльності підприємств, а також підтримку інфраструктурних проектів, спрямованих на збільшення доступності та ефективності інноваційних процесів.[1]

Одним із головних завдань державної інноваційної політики в умовах воєнного стану є забезпечення стабільності та неперервності інноваційного процесу, що дозволяє зберегти потенціал для подальшого відновлення та розвитку після закінчення конфлікту. Такий підхід допомагає забезпечити стратегічну безпеку країни та зберегти її конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

Воєнний стан, несумісно з традиційними умовами господарювання, вимагає рішучих заходів для забезпечення національної безпеки та економічного життя країни. У контексті цього, державна інноваційна політика набуває особливого значення, оскільки потребує використання новаторських підходів та інструментів для забезпечення ефективної реалізації в умовах кризи.

Зокрема, важливими інструментами в цьому контексті є стимулювання та фінансування наукових досліджень і розробок, спрямованих на вдосконалення виробничих процесів, підвищення конкурентоспроможності продукції та розвиток нових технологій, які дозволять ефективно функціонувати в умовах обмежень та загроз.

Крім того, важливими механізмами є створення сприятливого інституційного середовища для розвитку інноваційної діяльності, забезпечення доступу до інформаційних ресурсів та ринків, а також підтримка підприємницької ініціативи та співпраці між державними органами, бізнесом та науково-дослідними установами.

Вплив воєнного стану на інноваційну діяльність в сфері господарської діяльності в Україні останніх років є значним і має кілька аспектів. З одного боку, військова напруга стимулює розвиток інновацій в сфері оборонної промисловості, що може призвести до покращення технологій та виробництва зброї. З іншого боку, військовий стан може спричинити зниження інвестицій в інші галузі господарської діяльності, що, у свою чергу, може вплинути на інноваційну діяльність в інших секторах економіки.

Інноваційна діяльність пов'язана з різними ризиками. Наприклад, приватні інвестори стикаються з політичними ризиками (пов'язаними зі змінами в економічній політиці та регулюванні виробничо-господарської діяльності) та економічними ризиками (наприклад, економічна криза, проблеми з інфраструктурою, відсутність достатньої кількості людських ресурсів). До третьої групи належать ризики, пов'язані з форс-мажорними обставинами (наприклад, стихійні лиха). Четверта група ризиків, пов'язані з безпекою (війна, заворушення, високий рівень злочинності) [2].

Якщо наша країна перебуває у стані війни, то переважають ризики останньої групи. Водночас війна створює низку проблем (ризиків), особливо для країн, що межують з Україною. У бізнес-практиці існує багато інструментів, які використовуються для мінімізації різних ризиків. Однак сьогодні в Україні на першому місці стоять проблеми безпеки та логістики. Відомий приклад-блокада українських портів окупантами.

Давайте більш детально розглянемо загрози для розвитку інновацій у сфері господарської діяльності під час воєнного стану. Однією з основних загроз є погіршення інвестиційного клімату. Під час воєнного стану інвестори можуть бути стурбовані ризиками інвестування в підприємства, які можуть постраждати від воєнних дій. Це може призвести до зменшення обсягів інвестицій у інноваційні проекти та ініціативи, що може вплинути на можливість підприємств створювати нові технології, продукти та послуги.

Незважаючи на війну, деякі компанії вже вийшли на довоєнний рівень. Коли наші члени говорять про реалізацію великих проектів, вони

також показують, що продовжують інвестувати. 63% наших членів-організацій планують інвестувати навіть під час війни. Ми розуміємо, що ця цифра є дійсно винятковою, адже наша промислова асоціація налічує майже 913 компаній-членів. Наприклад, інвестуючи в будівництво заводу, для глобальної економіки країни це, можливо, не є великою подією, але для конкретного регіону така інвестиція є значним розвитком. Слід звернути увагу на можливості, які пропонує регіон, і взаємодію з ним. Наразі складається враження, що багато інвесторів віддають перевагу Західній та Центральній Україні. Коли йде мова про повномасштабне вторгнення, важливо мати страхування від політичних та військових ризиків перед інвестуванням в Україну. Крім того, роки війни можна використати для підготовки проектів, наприклад, для узгодження умов. Іншими словами, можна провести підготовчі процедури, щоб проект міг бути реалізований після закінчення війни. Більш активна інвестиційна фаза може бути розпочата одразу після закінчення війни [3]

Інший виклик полягає у порушенні ланцюгів постачання та логістики. Воєнний стан може призвести до зруйнування інфраструктури та транспортних систем, що може ускладнити доступ до ресурсів, матеріалів та обладнання, необхідних для інноваційної діяльності. Це може вплинути на ефективність процесу розробки інноваційних продуктів та послуг, а також на можливість їх виробництва та постачання на ринок. Окрім того, під час воєнного стану підприємства можуть зіткнутися з обмеженнями у використанні технологій та інструментів, необхідних для розвитку інновацій. Це може бути пов'язано з військовими обмеженнями, заборонами на експорт або імпорт певних технологій, а також з погіршенням доступу до інформації та навчальних матеріалів. У цій ситуації важливо, щоб підприємства та інноватори шукали альтернативні шляхи розвитку своєї діяльності та інноваційного потенціалу. Це може включати співпрацю з іноземними партнерами, використання альтернативних джерел фінансування, а також розробку нових технологічних рішень, які можуть бути більш стійкими до ризиків воєнного стану.

Підтримка інноваційних підприємств та організацій під час воєнного стану в Україні є ключовим фактором збереження економічної стабільності та розвитку інноваційного сектору країни. В умовах воєнного стану, надання фінансових стимулів для інноваційних підприємств, організацій та стартапів є важливим інструментом залучення інвестицій та забезпечення їх сталого функціонування. Підтримка інноваційних підприємств та організацій може бути реалізована шляхом створення інноваційних центрів, надання грантів та кредитів, підтримки наукових досліджень та розробок, а також залучення іноземних експертів та компаній. Також важливе значення має створення сприятливих умов для інновацій, захист інтелектуальної власності та сприяння обміну досвідом та ідеями між підприємствами та організаціями. В умовах воєнного стану,

підтримка інноваційних підприємств та організацій може забезпечити сталий розвиток інноваційного сектору, залучення інвестицій, створення нових робочих місць та збереження економічної стабільності в країні. Відтак, важливо реалізовувати комплексну політику підтримки інноваційних підприємств та організацій для забезпечення сталого економічного розвитку України під час воєнного стану.

Інноваційні інструменти залучення іноземних інвестицій є важливим кроком у розвитку інноваційного сектору України під час воєнного стану. Інтерактивна Карта інвестиційних та бізнес-можливостей України, створена GlobalBusinessforUkraine, надає можливість потенційним інвесторам ознайомитися з інвестиційними можливостями в різних регіонах України. Карта містить інформацію про кожен регіон, його деталі та характеристики, а також дозволяє залишити заявку на інтересних проектах. Наразі на карті представлено 156 проектів, які охоплюють 15 індустрій, у тому числі і сферу господарської діяльності[4]. Кожен проект описаний з урахуванням його ініціатора, статусу, локації, інвестиційних можливостей, суми інвестицій та деталей щодо мети та термінів реалізації. Таким чином, інтерактивна карта стає ефективним інструментом для залучення іноземних інвестицій та розвитку інноваційного сектору України.

Висновок. Під час воєнного стану державна інноваційна політика зіграє вирішальну роль у підтримці господарської діяльності. Узагальнення результатів дослідження свідчить про необхідність адаптації державної інноваційної політики до воєнного стану, що має забезпечити стабільність економіки та покращення інноваційного сектору. Ефективність державної інноваційної політики під час воєнного стану залежить від ефективного розподілу ресурсів, сприяння розвитку інноваційних підприємств та залучення іноземних інвестицій. Також важливим є створення сприятливих умов для інноваційної діяльності та забезпечення безпеки інтелектуальної власності. Для удосконалення державної інноваційної політики рекомендується:

- розвивати інноваційний сектор шляхом стимулювання інноваційної діяльності та залучення інноваційних підприємств у господарську діяльність.

- запроваджувати системи оцінювання та моніторингу інноваційної діяльності, що дозволить ідентифікувати проблемні сектори та забезпечити ефективне використання ресурсів.

- сприяти розвитку наукоємних парків та інноваційних кластерів, що дозволить створити сприятливе середовище для інноваційної діяльності та залучення інвестицій.

- запроваджувати системи підтримки інноваційних підприємств, такі як гранти, державні гарантії та податкові пільги, які можуть стимулювати інноваційну діяльність та розвиток індустрій.

– сприяти міжнародній співпраці та обміну досвідом, що може допомогти покращити ефективність інноваційної політики та залучити іноземні інвестиції.

– забезпечувати безпеку інтелектуальної власності шляхом посилення законодавства та створення інституційних механізмів для захисту прав інноваторів.

– сприяти розвитку цифрових технологій та інфраструктури, що може бути основою для інноваційної діяльності та розвитку індустрій.

Загалом, ефективна державна інноваційна політика під час воєнного стану може забезпечити стабільність економіки та покращення інноваційного сектору, що є важливим для збереження інноваційного потенціалу України та забезпечення конкурентоспроможності в світовому ринку.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2012, № 19-20, ст. 166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>.

2. Бураковський І. «Війна війною, але бізнес продовжить розвивати інновації» 24.06.2022 URL: <https://agroportal.ua/blogs/viyna-viynoyu-ale-biznes-prodovzhit-rozvivati-innovaciji>.

3. Європейська Бізнес Асоціація. «Для інвестицій потрібна сильна економічна дипломатія»: інтерв'юзвиконавчою директоркою ЕБА Анною Дерев'янко 17.08.2023. URL: <https://eba.com.ua/dlya-investytsij-potribna-sylna-ekonomichna-dyplomatiya-interv-yu-z-vykonavchoyu-dyrektorkoyu-eba-annoyu-derev-yanko/>.

4. Інтерактивна карта інвестиційних та бізнес-можливостей України. URL: <https://investmentmap.com.ua>.

Жучков Р. Ф.

здобувач вищої освіти,
групи 8.0513-ерз
(Запорізький національний
університет)

Науковий керівник:

Калініченко З. Д.

кандидат економічних наук, доцент
(Запорізький національний
університет)

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІН У ПРАВОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ОБМЕЖЕНЬ У ВИКОРИСТАННІ ЗЕМЕЛЬ

Земельні ресурси, як складова природно-ресурсного потенціалу країни, є унікальним об'єктом, на який спрямовані інтереси всіх членів суспільства. З економічного погляду земля є однією з основ створення

суспільного багатства, з правового—абстрактним набором прав власності, а зі соціального і культурного – джерелом, що живить людську духовність.

Ефективне управління суспільними відносинами щодо використання земельних ресурсів розуміється як управління процесами володіння, користування, розпорядження землею відповідно до принципів сталого розвитку.

Суттєвим результатом проведених заходів є відмова держави від монополії на земельні ресурси на користь приватної власності.

Зважаючи на недосконалість екологічного і земельного нормативно-правового регулювання та нестабільність політичної ситуації в Україні особливо актуальною стає проблема збереження, раціонального використання та охорони земель різного цільового призначення. Негативні тенденції, що спостерігаються у процесі використання земель, вимагають нових організаційно-правових підходів щодо регулювання землекористування і створення економічних стимулів раціонального використання та охорони земель в Україні.

Розглянемо новації щодо державної реєстрації обмежень у використанні земель у державному земельному кадастрі, що набули чинності у 2021 році. Особливо це стосується підстав, на основі яких до Державного земельного кадастру вносяться відомості та зміни до них про обмеження.

Питання складне, тому постає необхідність своєчасно змінювати наявні в Україні підходи та механізми щодо регулювання землекористування. Досвіду правління землекористуванням в умовах різних форм власності почав набуватися фактично лише на початку XXI ст. Методи і засоби регулювання питань при прийнятті рішень, в першу чергу, повинні працювати на покращення умов життєдіяльності населення; збереження екологічної стабільності територій; збільшення цінності й вартості земель та підвищення їх інвестиційної привабливості при забезпеченні паритету прав незалежно від форм власності.

Останнім часом вагомим значення набуває механізм встановлення обмежень використання земель, як регулятор забезпечення сприятливих умов життєдіяльності населення та розвитку територій. Одним з поширених напрямків застосування цього механізму є обмеження певних видів діяльності на територіях або окремих земельних ділянках, які призводять до негативних наслідків.

Обмеження використання земель—це комплекс дій щодо встановлення оптимального режиму використання земель та земельних ділянок. Потреба у встановленні обмежень використання земель обумовлена необхідністю збереження природних ресурсів; охороною історико-культурної спадщини; охороною навколишнього середовища; забезпеченням безпеки життєдіяльності населення; поліпшення умов соціального життя населення. Фактично, обмеження використання земель є втручанням держави в права власності. Але воно є обґрунтованим з точки

зору забезпечення гарантії вільного доступу доприродних ресурсів, соціальних благ та спрямоване на забезпечення захисту загальних суспільних інтересів та прав третіх осіб[1].

Законодавством закріплено, що до земель України належать усі землі в межах її території (стаття 18-19 Земельного кодексу України). Землі України за основним цільовим призначенням поділяються на такі категорії:

- а) землі сільськогосподарського призначення;
- б) землі житлової та громадської забудови;
- в) землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення;
- г) землі оздоровчого призначення;
- г) землі рекреаційного призначення;
- д) землі історико-культурного призначення;
- е) землі лісгосподарського призначення;
- є) землі водного фонду;
- ж) землі промисловості, транспорту, електронних комунікацій, енергетики, оборони та іншого призначення. Тобто кожній категорії земель притаманні свої особливості щодо її користування, що у свою чергу обмежує право на користування нею виключно тільки до її цільового призначення.

Поняття обтяження закріплюється у Законі України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» у якому йдеться, що *обтяження – заборона або обмеження розпорядження та/або користування нерухомим майном, встановлені законом, актами уповноважених на це органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, або такі, що виникли з правочину.*

Відповідно до статті 110 ЗК України *обмеження прав на землю може бути встановлено на використання власником земельної ділянки або її частини;*

Законом, прийнятими відповідно до нього нормативно-правовими актами, договором, рішенням суду можуть бути встановлені такі обмеження у використанні земель:

- а) умова розпочати і завершити будову або освоєння земельної ділянки протягом встановлених строків;
- б) заборона на провадження окремих видів діяльності;
- в) заборона на зміну цільового призначення земельної ділянки, ландшафту;
- г) умова здійснити будівництво, ремонт або утримання дороги чи ділянки;
- г) умова додержання природоохоронних вимог або виконання робіт;
- д) умови надавати право полювання, вилову риби, збирання дикорослих рослин на своїй земельній ділянці в установлений час і в установленому порядку;

е) обов'язок щодо утримання та збереження полезахисних лісових смуг.

Обмеження у використанні земель визначено одним з об'єктів ведення Державного земельного кадастру. Внесення до Державного земельного кадастру відомостей про обмеження стає обов'язковим та здійснюється у формі:

- державної реєстрації обмежень у використанні земель;
- внесення до Державного земельного кадастру відомостей про межі обмежень у використанні земель, безпосередньо встановлених законами та прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами, місто будівною документацією.

Проведення державної реєстрації обмежень у використанні земель регулюється наступними нормативно-правовими актами України:

1. Закон України «Про Державний земельний кадастр» №3613-VI від 07.07.2011, із змінами і доповненнями;

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин»;

3. Порядок ведення Державного земельного кадастру, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 1051 від 17.10.2012 року.

4. Деякі питання надання адміністративних послуг органів виконавчої влади через центри надання адміністративних послуг, затверджені розпорядженням Кабінету Міністрів України № 523-р від 16.05.2016.

Згідно Закону України «Про державний земельний кадастр» відмова у здійсненні державної реєстрації обмеження у використанні земель надається у разі, якщо:

- обмеження згідно із законом не підлягає державній реєстрації;
- із заявою про державну реєстрацію звернулася неналежна особа;
- подані документи невідповідають вимогам законодавства;
- заявлене обмеження вже зареєстровано.

Варто зазначити, що Постановою Кабінету Міністрів №1051, окрім вище наведених підстав для відмови, визначена ще одна – обмеження встановлюється на території дії повноважень іншого Державного кадастрового реєстратора. Проте, Законом України № 1423 щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин ця підстава у відмові була виключена.

Змінив законодавстві щодо державної реєстрації обмежень у використанні земель, що набули чинності у 2021 році, розглянемо з двох аспектів [4]:

- види обмежень у використанні земель, які підлягають державній реєстрації;
- підстави, на основі яких до Державного земельного кадастру

вносяться відомості (зміни до них) про обмеження у використанні земель.

У Порядку ведення Державного земельного кадастру наведений перелік обмежень у використанні земель, які підлягають обов'язковій реєстрації (додаток 6). Цей перелік був доповнений обмеженнями у використанні земель, що можуть встановлюватися комплексним планом просторового розвитку території територіальної громади; генеральним планом населеного пункту; детальним планом території. Відомості про встановлені комплексним планом обмеження у використанні земель та режимоутворюючі об'єкти, які обумовлюють наявність відповідних обмежень, вносяться до Державного земельного кадастру на підставі електронних документів окремо на кожен об'єкт Державного земельного кадастру.

Кабінетом Міністрів України затверджена класифікація обмежень у використанні земель, які мають бути встановлені в містобудівній документації місцевого рівня. Всі обмеження поділені на два класи [4].

5. Обмеження у використанні земель, що можуть встановлюватися комплексним планом просторового розвитку території територіальної громади; генеральним планом населеного пункту; детальним планом території щодо територій в лініях регулювання (червоної, зеленої, блакитної, жовтої).

6. Обмеження у використанні земель, що можуть встановлюватися комплексним планом просторового розвитку території територіальної громади; генеральним планом населеного пункту; детальним планом території відповідно до нормативних розмірів, визначених законами, підзаконними актами, державними будівельними нормами та санітарними правилами щодо охоронних зон (навколо (уздовж) об'єкта транспорту; об'єкта зв'язку; об'єкта енергетичної системи; санітарно-захисної зони навколо об'єкта; санітарної відстані (розриву) від об'єкта; санітарно-захисної смуги об'єкта водопостачання і інші.

Якщо порівнювати новий перелік обмежень у використанні земель та класифікацію обмежень, затверджену Постановою 2021 року, то можна зробити висновок, що обмеження кореспондуються. З іншої сторони, зміни стосуються підстав, на основі яких до Державного земельного кадастру вносяться відомості (зміни до них) про обмеження у використанні земель. Згідно [3] особливим видом документації є документація із землеустрою, яка одночасно є містобудівною документацією, комплексні плани просторового розвитку територій територіальних громад, генеральні плани населених пунктів, детальні плани територій. Узв'язку зі змінами в структурі містобудівної та землепорядної документації, змінився перелік підстав внесення відомостей про об'єкти до Державного земельного кадастру.

До Державного земельного кадастру вносяться відомості (зміни до них) про обмеження у використанні земельна підставі:

- договору чи рішення суду;

- схем землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць;
- комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад, генеральних планів населених пунктів, детальних планів територій;
- проектів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного, лісогосподарського призначення, земель водного фонду та водоохоронних зон, обмежень у використанні земель та їх режиму утворюючих об'єктів;
- проектів землеустрою, що забезпечують обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь;
- проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок;
- технічної документації із землеустрою щодо встановлення чи відновлення меж земельної ділянки.

Таким чином, на сьогодні відомості про обмеження у використанні земель зазначаються у схемах землеустрою і техніко-економічних обґрунтуваннях використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць, проектах землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення.

Відомості про такі обмеження вносяться до Державного земельного кадастру. З метою встановлення оптимального режиму використання земель законодавчо визначені обмеження у використанні земель, які запроектовані в комплексному плані просторового розвитку території територіальної громади, генеральному плані населеного пункту, детальному плані території та підлягають державній реєстрації в Державному земельному кадастрі.

Зміни в законодавстві щодо реєстрації обмежень у використанні земель відбулися щодо видів обмежень у використанні земель, які підлягають державній реєстрації та підстав, на основі яких до Державного земельного кадастру вносяться відомості або зміни до них про обмеження. Визначено всі види обмежень, включаючи обмеження визначені галузевими нормами із землеустрою, охорони земель тощо.

Список використаних джерел:

1. Земельний Кодекс. *Відомості Верховної Ради України*, 2002, № 3-4) № 2767-III, 25.10.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
2. Михальова М. Ю. Новації щодо державної реєстрації обмежень у використанні земель в державному земельному кадастрі. Містобудування та територіальне планування. Київ : КНУБіА, 2023. С.249-257.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель. Закон України № 711-IX від 17.06.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text>.
4. Про затвердження Класифікації обмежень у використанні земель. Постанова

Зардов Р. Р.

здобувач вищої освіти, групи ЮД-143
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Киян В. Я.

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри
цивільно-правових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

**ВІДДАЛЕНА РОБОТА В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ:
АНАЛІЗ ПРОБЛЕМАТИКИ**

У сучасному світі зростає популярність віддаленої роботи, що визначається як форма праці, яка виконується за допомогою засобів зв'язку, інформаційних технологій та без прямого фізичного контакту між працівником та роботодавцем. У той же час, військові конфлікти, конфлікти збройних сил, війни та збройні вирішення суперечок, які спостерігаються у багатьох країнах світу, створюють непередбачувані виклики та проблеми для працівників та роботодавців, які використовують віддалену форму праці. Ця теза ставить за мету проаналізувати проблематику віддаленої роботи в умовах воєнного конфлікту з урахуванням її впливу на різні сфери життя та правові аспекти.

По-перше ознайомимось з основними характеристиками дистанційної роботи. Ключовими характеристиками дистанційної роботи є:

1) Оформлення письмовим трудовим договором, що передбачається в часи загрози епідемії, пандемії, необхідності самоізолюватися або у випадку потенційної загрози збройної агресії, надзвичайної ситуації техногенного, природного чи іншого характеру, відповідно до вимог частини 1 статті 24 та частини 11 статті 602 Кодексу законів про працю України.

2) Самостійне визначення працівником робочого місця і забезпечення безпечних та нешкідливих умов праці на ньому, як передбачено частиною 3 статті 14 Закону України «Про охорону праці». Необхідно уникати поширеної помилки вказувати у наказі адресу, за якою

працівник буде працювати дистанційно, оскільки працівник самостійно обирає місце роботи та може виконувати роботу поза робочими приміщеннями або територією роботодавця.

3) Свобода розподілу робочого часу працівником відповідно до частини 5 статті 602 Кодексу законів про працю України.

4) Можливість працівника поєднувати дистанційний формат роботи з роботою на робочому місці у приміщенні або на території роботодавця, що передбачено частиною 6 статті 602 Кодексу законів про працю України.

5) Забезпечення працівника вільним часом для відпочинку, або періодом відключення, згідно з частиною 9 статті 602 Кодексу законів про працю України [1, С. 29].

Навіть при тому, що дистанційна робота на сьогодні є досить поширеною формою заняття, більшість працівників не мають чіткого розуміння відмінностей між надомною та дистанційною роботою. Це саме стало причиною прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу» від 4 лютого 2021 року. Згідно зі статтею 60-1 Кодексу законів про працю України (далі КЗпП), надомна робота – це робота, яка виконується працівником за місцем його проживання або в інших приміщеннях, що мають всі необхідні умови, такі як наявність технічних засобів і закріплену зону, необхідну для праці. Згідно зі статтею 60-2 КЗпП, дистанційна робота може виконуватися в будь-якому місці за вибором працівника. Основними умовами такої роботи є лише місце розташування за межами робочого приміщення та використання інформаційно-комунікаційних технологій [2, С. 227].

Воєнний конфлікт породжує різні виклики для віддаленої роботи як для працівників, так і для роботодавців. Однією з головних проблем є забезпечення безпеки та захисту даних працівників, що працюють з віддалених локацій. Умови воєнного конфлікту можуть призвести до зростання ризику кібератак, порушення конфіденційності та доступу до важливих інформаційних ресурсів. Роботодавцям необхідно розробляти та впроваджувати ефективні стратегії кібербезпеки та забезпечення конфіденційності, щоб захистити своїх працівників в умовах військового конфлікту.

Ще однією проблемою є забезпечення стабільного зв'язку та інфраструктури для віддалених працівників у зонах конфлікту. Воєнний стан може призвести до перерв у постачанні електроенергії, Інтернет-зв'язку та інших важливих ресурсів, що може значно ускладнити виконання роботи та спілкування між працівниками та роботодавцями.

У контексті воєнного конфлікту використання дистанційної роботи стало важливим засобом збереження працевлаштування та організації праці в умовах збереження безпеки. Важливо підкреслити, що режим

дистанційної роботи не межує працівників територіально або за робочим місцем, надаючи можливість працювати в будь-якому місці, навіть за межами країни, за умови доступу до інформаційно-комунікаційних технологій. Під час конфлікту інколи приміщення для праці може бути недоступним, тому дистанційна робота стає альтернативою. Використання дистанційних технологій дозволило забезпечити неперервність освітнього процесу, який був відновлений з 14 березня 2022 року після примусових канікул у форматі дистанційного навчання або комбінованого формату, в залежності від рівня безпеки в конкретному регіоні. Пізніше було урегульовано використання дистанційної роботи для працівників державних служб та працівників державних установ [3, С. 105].

Крім того, воєнний конфлікт може призвести до економічної нестабільності та погіршення умов праці в країні. Це може спровокувати скорочення робочих місць, зниження заробітної плати та інших соціальних пільг для віддалених працівників. У таких обставинах роботодавцям варто бути готовими до управління кризовими ситуаціями та забезпечити підтримку своїм працівникам, щоб забезпечити їхню стабільність та безпеку в умовах воєнного конфлікту. Так, ст. 10 ЗУ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», сказано щодо оплати праці.

Стаття 10. Оплата праці:

1) Заробітна плата виплачується працівникові відповідно до умов, визначених у трудовому договорі.

2) Роботодавець повинен зробити все можливе для того, щоб забезпечити вчасну виплату заробітної плати працівникам.

3) Роботодавець може бути звільнений від відповідальності за порушення обов'язку щодо вчасної виплати заробітної плати, якщо він доведе, що це порушення виникло внаслідок воєнних дій або інших непереборних обставин. Звільнення роботодавця від відповідальності за несвоєчасну виплату заробітної плати не звільняє його від обов'язку виплати цієї плати.

4) У випадку неможливості вчасної виплати заробітної плати через проведення воєнних дій, строк виплати може бути відтермінований до моменту відновлення діяльності підприємства [4, С. 4].

Роблячи висновок, можна сказати, що аналіз проблематики віддаленої роботи в умовах воєнного конфлікту підкреслює необхідність розробки та впровадження ефективних стратегій безпеки, забезпечення стабільності інфраструктури та підтримки працівників для забезпечення продуктивності та безпеки праці в умовах воєнного конфлікту. Виконання цих заходів допоможе зменшити негативний вплив воєнного конфлікту на економіку та соціальну сферу країни, зберегти робочі місця та забезпечити стабільність умов праці для всіх зацікавлених сторін. Такий підхід сприятиме підтримці та зміцненню робочої сили в складний період воєнного конфлікту та сприятиме подальшому розвитку країни після завершення конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Луценко О. Є. Трудо-правові аспекти використання дистанційної праці в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, серія ПРАВО. Випуск 72: частина 2. 2022. С. 27-31.
2. Рижова А. Д. Питання правового регулювання дистанційної роботи в Україні в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал* № 11/2023, С. 226-228. URL.: http://www.lsej.org.ua/11_2023/52.pdf.
3. Гусак М. А., Салаєва К. А. Правове регулювання дистанційної роботи в умовах воєнного стану. *Наука сьогодні: від досліджень до стратегічних рішень: матеріали V Міжнародної студентської наукової конференції*. Київ, 2022. С. 105–108. URL.: http://www.lsej.org.ua/11_2023/52.pdf.
4. Трудові права працівників в умовах воєнного стану: матеріали семінару-навчання профспілкового активу Первинної профспілкової організації працівників Львівського національного університету імені Івана Франка (12 червня 2022 року, м. Львів) / упоряд. В. Бурак, Ю. Бек, Ю. Гриценко. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022. – 91 с. ISBN 978-617-10-0730-7. URL.: <https://profkom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/TRUDOVI-PRAVA-PRATSIVNYKIV-2022-for-web.pdf>.

Зардов Р. Р.

здобувач вищої освіти, групи ЮД-143
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Моїсєнко Д. М.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЕКСПЕРТ В ГАЛУЗІ ПРАВА: НОВИЙ СУБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Реформування цивільного процесуального законодавства України ознаменувалося нормативним закріпленням нових процесуальних інститутів, які не були притаманні національному судочинству і стали новацією. Одним із таких нововведень стало поняття «експерта в галузі права» в цивільному процесі [3, с. 110].

Взагалі, питання судової ідентифікації експерта в цивільних справах, а також розуміння поняття «експерт» та «експерт в галузі права», їх статус в системі правовідносин цивільного судочинства, статус висновків експерта як виду доказів, не дивлячись на постійне дослідження, залишаються до кінця не розкритими і актуальними для дослідників. А закріплений у статті 15 Цивільного процесуального

кодексу України принцип змагальності сторін став поштовхом для участі експертів у цивільному судочинстві та дослідженні використання експертів та експертів в галузі права [4, с. 6-7].

Вцілому, складові поняття «експерт», наведені в юридичному словнику, відповідають загальній ідеї положень про експертів в галузі права у чинному законодавстві, а саме у Цивільному процесуальному кодексі України, Законі України «Про судову експертизу», Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендаціях з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень [9, с. 26].

Правова категорія «експерта» відображена в багатьох наукових працях вітчизняних учених. Зокрема, Ж. Васильєва-Шаламова у своїй праці, безпосередньо присвяченій судовій експертизі в цивільному процесі, погоджується і додатково підтверджує точку зору інших науковців про те, що експерт – це фізична особа, яка володіє спеціальними знаннями, має самостійні та незалежні здібності [7, с. 285]. Експерт має самостійний процесуальний статус, з можливістю проведення необхідних досліджень згідно з ухвалою суду, результати яких повинні бути виражені у формі висновку експерта [6, с. 98].

З точки зору законодавства, правовий статус експертів визначено частиною третьою статті 73, глави 4 частини першої статті 72 Цивільного процесуального кодексу України. Отже, згідно зі статтею 72 Цивільного кодексу України: «Експертом є особа, яка володіє спеціальними знаннями, необхідними для з'ясування відповідних обставин справи» [1]. Стаття ж 73 Цивільного процесуального кодексу України визначає поняття експерта саме в галузі права. Відповідно до неї: «Як експерт з питань права може залучатися особа, яка має науковий ступінь та є визнаним фахівцем у галузі права. Рішення про допуск до участі в справі експерта з питань права та долучення його висновку до матеріалів справи ухвалюється судом» [1].

Отож, йдеться про те, що процесуальний закон ставить дві вимоги до особи, яка могла б набути процесуального статусу експерта з питань права, і кожна із цих вимог потребує свого детального аналізу. Першою і об'єктивною вимогою є науковий ступінь. Іншою важливою вимогою такого вченого є те, що у науковому світі експертом-науковцем може виступати тільки практикуючий, активний науковець, який щоденно своєю працею привносить у світ нові знання [5, с. 18]. Однак зазначене вище визначення експерта в галузі права викликає питання: який ступінь має мати така особа? У якій галузі права фахівець повинен мати вищу освіту? У якій галузі права фахівець повинен мати вищу освіту? Кого слід вважати «визнаним фахівцем у сфері права»? По-перше, через відсутність детальних вимог до експертів-юристів на практиці можуть виникнути проблеми під час вирішення питання про допуск експерта до участі у справі. Тому необхідно законодавчо закріпити стандарти, якими мають

керуватися суди, ухвалюючи це рішення. Такими критеріями можуть бути:

- вимоги щодо досягнення певного наукового рівня, підтвердженого відповідними документами щодо присвоєння вчених звань,
- досвід наукової діяльності в юридичній сфері,
- наукові публікації,
- участь у розробці законопроектів тощо [1].

Треба зауважити, що особливою рисою експерта (як суб'єкта процесуальної діяльності) є те, що він не є стороною процесу і немає вмотивованої заінтересованості в кінцевому результаті вирішення цивільної справи на користь однієї із сторін у конкретній (визначеній) справі, оскільки його функцією (головним обов'язком) відповідно до законодавства України (у цьому напрямі) є провести повне дослідження і надати належний (обґрунтований, об'єктивний) письмовий експертний висновок (за поставленими перед ним запитаннями), який (тобто висновок експерта) є самостійним (окремим) джерелом доказів у суді [8, с. 44-45].

Висновком експерта з питань права в цивільній справі є складена за результатом проведеної експертизи в галузі права обґрунтована відповідь на питання щодо можливості застосування аналогії закону чи аналогії права до відносин, що є предметом судового спору. Висновки експертів займають окреме місце в сукупності доказів, оскільки містять відповіді на запитання, які може дати лише особа зі спеціальними знаннями. Гарантії незалежності правильності його висновку експерта в галузі права містяться в статті 4 Закону України «Про судову експертизу», а саме до них належать:

- визначений законом порядок призначення;
- заборона під загрозою передбаченої законом відповідальності втручатися будь-кому в проведення експертизи;
- існування установ експертиз, незалежних від органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування та суду;
- створення необхідних умов для діяльності експерта;
- кримінальна відповідальність експерта за дачу свідомо неправдивого висновку та відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків;
- тощо [2].

Отже, підводячи підсумок, можна зазначити, що фахівець у галузі права – це вчений-практик у галузі права, яка є предметом його дослідження, фахівець у галузі права, рішення про допуск якого до участі в справі ухвалюється судом за клопотанням учасників справи або з власної ініціативи суду з питань, зазначених в законодавстві, який несе відповідальність у випадках, встановлених законом. Судова практика ще дуже обережно ставиться до цього новоутвореного інституту

процесуального права. Сьогодні вбачається необхідність напрацювати і запропонувати судовій практиці єдиний алгоритм вирішення питань щодо залучення чи незалучення експерта з питань права та уніфікувати викладення інформації про них у судових рішеннях.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
7. Про судову експертизу: Закон України від 05.02.1994 № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>.
8. Бутирська І. А. Правовий статус експерта з питань права у господарському процесі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 48. С. 108–111.
9. Грабовська О. Експерт у цивільному судочинстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 5-10.
6. Заяць О. Проблемні аспекти участі експерта з питань права у цивільному судочинстві. *Траєкторія науки*. 2021. № 10. С. 17-23.
7. Коротка Н. О. Цивільно-правовий статус експерта з питань права та його висновки у галузі права як засіб доказування у цивільному процесі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 53. С. 97-100.
8. Кочура О. О. Визначення поняття «спеціальні знання» та їх використання у кримінальному провадженні. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу*. 2018. № 7. С. 284-286.
9. Кравченко А. В., Зеленкова І. І. Проблемні питання участі експерта в цивільному судочинстві. *Наука і практика*. 2021. № 12 (135). С. 43-45.
10. Татулич І. Ю. Правовий статус експерта з питань права у цивільному процесі. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 10. С. 25-35.

Зацарна А.В.

здобувачка вищої освіти,
групи М-ЮД-321
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Ярошевська Т. В.

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільно-правових
дисциплін

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМИ ЗАПОВІТУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Питання заповіту викликає велику увагу суспільства і держави, законодавців і дослідників, кожного громадянина, оскільки питання спадкування тією чи іншою мірою зачіпають інтереси кожної особи. Після

проголошення Україною державної незалежності суспільство зіткнулося з важливими проблемами, пов'язаними із заповітом як підставою для встановлення цивільно-правових відносин.

На конституційному рівні, передусім відповідно до ст. 41 Основного Закону України гарантується кожному право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, що знаходить своє продовження в праві кожної фізичної особи заповідати своє майно та майнові права [1].

Шевченко Я. М. наголошує на тому, що вказана конституційна гарантія може бути реалізована у повній мірі лише за умови впливу відповідних економічних, правових та інших чинників. Відповідно до ст. 1217 Цивільного кодексу України спадкування здійснюється за заповітом або за законом. Водночас положення про заповіт посідають першочергове місце [2]. Це, на наш погляд, можна пояснити тим, що право на спадкування виникає спершу у осіб, визначених у заповіті. На це імперативно вказує ст. 1223 Цивільного кодексу України. Лише у разі відсутності заповіту, його недійсності, неприйняття спадщини або відмови спадкоємців від її прийняття за заповітом, а також у разі, якщо заповіт не поширюється на всю спадщину, право на спадкування за законом одержують спадкоємці за законом. Після смерті заповідача заповіт стає своєрідною «юридично оформленою волею спадкодавця у спадкових відносинах за заповітом» [3, с. 408].

Відповідно до ст. 1233 Цивільного кодексу України, заповітом є особисте розпорядження фізичної особи на випадок смерті [2].

У цивільному праві заповіт постійно розглядається різними вченими цивілістами і тому в юридичній літературі існують різні думки, щодо визначення даного поняття. Зокрема Єременко А. вважає під поняттям заповіту акт, що не має юридичного характеру за життя його автора, і який включає в собі одностороннє розпорядження фізичної особи, складене в установленій формі, і яке повинно бути виконано після його смерті [4, с. 40].

Також в науковій літературі зауважується, що заповіт не можна вважати таким, що не має юридичного характеру за життя заповідача. Він до часу його смерті не має лише правової сили [5, с. 110].

Таким чином, заповіт – це особисте розпорядження фізичної особи про її майно, майнові права та обов'язки, яке набирає чинності після смерті, складене у встановленій законом формі та посвідчене особами, визначеними законом.

Досліджуючи заповіт як підставу виникнення цивільних правовідносин, бачимо, що він характеризується певними ознаками.

Передусім, заповіт, як правило, є одностороннім правочином, оскільки знаходить вираження у волі однієї особи – заповідача. Заповіт дає можливість розпоряджатися своїм майном, але не позбавляє права скасувати таке розпорядження до смерті поручителя.

На дієвість заповіту впливає його форма. Загальні вимоги до форми заповіту встановлені Цивільним кодексом України. Вони полягають в наступному:

– заповіт має бути складений письмово, із зазначенням місця та часу його складання;

– особисто підписаний заповідачем або особами, передбаченими ст. 207 Цивільного кодексу України;

– посвідчений нотаріусом або іншими посадовими, службовими особами, зазначеними у статтях 1251-1252 Цивільного кодексу України.

Порушення встановлених вимог до форми заповіту тягне за собою його нікчемність [2].

Водночас, розглядаючи форму заповіту, законодавець виділяє усну та письмову. Остання може бути простою та кваліфікованою (нотаріальне посвідчення).

Необхідно також зазначити про те, що Верховною Радою України 17 грудня 2009 р. був ухвалений Закон «Про приєднання України до Конвенції про колізії законів, які стосуються форми заповітів». Цим законодавчим актом Україна приєдналася до вказаної Конвенції із застереженнями до ст. 9, ст. 10 та ст. 12 [6].

Зокрема, відповідно до ст. 10 Конвенції, Україна залишає за собою право не визнавати заповіді, вчинені громадянами України в усній формі, крім тих, що вчинені за виняткових обставин. Проте, до цього часу, норма про усну форму заповіту не закріплена в чинному Цивільному кодексі України [7].

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що Україна зробила застереження щодо визнання усних заповітів, а отже, існує лише одна законодавчо встановлена форма заповіту – письмова, яка легалізується його нотаріальним посвідченням.

На даний момент серед цивілістів немає єдиної думки щодо єдиної та вірної форми заповіту та перспектив його генезису. Загалом подібні погляди можна розділити на два напрямки – класичний і сучасний. Представники класичного напрямку вважають, що письмова кваліфікована форма заповіту є єдиним способом закріплення останньої волі спадкодавця.

Так, Калініченко О., Скрипник О. та Леськів С. зазначають, що основною перевагою письмової форми є гарантія справжності заповіту та відповідності його змісту волі заповідача [8, с. 112; 9, с. 178].

Кухарев О. Є., в свою чергу, вважає, що правила щодо встановлення форми та порядку складення заповіту є основними умовами чинності заповіту [10, с. 78].

Натомість представники сучасної течії наголошують, що письмова кваліфікована форма заповіту є лише проміжною стадією, яка буде або модифікована технічними засобами, або поступово замінюватиметься

більш сучасною – електронною формою.

Наприклад, Мацегора М. В. вважає, що наразі форма заповіту пройшла свій розвиток від усної до нотаріально посвідченої форми, тому подальший розвиток вимог до форми заповіту відбувається у напрямку розвитку електронної бази даних, яка з часом може повністю замінити письмову форму заповіту [11, с. 149].

Таким чином, під поняттям форми заповіту слід розуміти як фактичний результат останньої волі довірителя. Законодавством України передбачена лише одна форма заповіту – письмова та нотаріальна посвідчена (ст. 1247 Цивільного кодексу України). Усна форма заповіту є відносно складним поняттям, але має свої переваги, які не можна заперечувати. Це може бути підтвердженням справжньої волі поручителя, виконанням волевиявлення особи, життю якої безпосередньо загрожує, наприклад, смертельна хвороба або надзвичайна ситуація.

Проте усна форма заповіту сьогодні в Цивільному кодексі України не відображена. Тому вважаємо за необхідне передбачити в цивільному законодавстві можливість складання усного заповіту. Ця форма може бути використана як доповнення до письмової, для перевірки справжньої волі та свободи слова заповідача та окремо за виняткових обставин (воєнний чи надзвичайний стан, стихійне лихо тощо) у присутності свідків з подальшим письмовим в письмовій формі з нотаріальним посвідченням за першої такої можливості.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 07.04.2024).
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003, №№ 40-44, ст.356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 04.04.2024).
3. Шишка Р. Б. Цивільне право в Україні. У 2 частинах. Частина 2. Особлива частина. Видання 2-ге. К. : Ліга-К, 2018. 996 с.
4. Єременко А. П. Поняття заповіту та його правова природа. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. № 09 (203), 2018. С. 38-40.
5. Короед С. О. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. К. : Центр учбової літератури, 2020. 1168 с.
6. Про приєднання України до Конвенції про колізії законів, які стосуються форми заповітів: Закон України від 17.12.2009 р. № 1772-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2010, № 9, ст. 82. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1772-17#Text> (дата звернення: 07.04.2024).
7. Конвенція про колізії законів, які стосуються форми заповітів від 05.10.1961 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_424#Text (дата звернення: 08.04.2024).
8. Калініченко О. Форми заповіту за Цивільним кодексом України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Юридичні науки. 2011. Вип. 88. С. 110–113.

9. Скрипник О. В. Форма заповіту за законодавством України та держав Західної Європи: порівняльний аналіз. Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр., 2009. Вип. 36. С. 172-180.

10. Кухарев О. Є. Проблеми обмеження свободи заповіту у спадковому праві України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія Юридичні науки. 2017. Випуск 6. Том 1. С. 75-78.

11. Мацегора М. В. Форма заповіту: становлення, розвиток, сучасні вимоги. Форум права. 2018. № 2. С. 146-150.

Івко М. А

здобувачка вищої освіти

групи ЮД-044

Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти

Фокша Л. В.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОРГАНИ, ЯКІ ВИКОНУЮТЬ СУДОВЕ РІШЕННЯ ПО ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ

В Конституції України [1] та Законі України «Про судоустрій та статус суддів» [2] говориться, що судові рішення обов'язкові до виконання. Для забезпечення обов'язковості судового рішення спочатку була створена Державна виконавча служба України. Потім з проведенням судової реформи в 2016 році було створено інститут приватних виконавців.

Виконавче провадження – це завершальна стадія судового процесу, яка передбачає винесення судом остаточного рішення, і виконання його певними органами або посадовими особами на підставі певних документів та за вимогами Конституції України, Законів України «Про виконавче провадження», «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», Цивільного процесуального кодексу України та інших.

Щодо основних органів, які можуть здійснювати виконавче провадження згідно ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» [3] відносяться органи Державної виконавчої служби та приватні виконавці. Правовий статус цих органів визначає Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів». За Законом державним виконавцем може бути особа, яка має юридичну освіту не нижче другого рівня, тобто

магістратури, вільно володіє державною мовою та здатна своїми особистими і професійними якостями виконувати роботу державного виконавця.

Приватним виконавцем може стати особа, яка має вищу юридичну освіту на рівні магістра, володіє державною мовою, має стаж в галузі права не менше двох років після отримання відповідного диплома, склала кваліфікаційний іспит та на момент одержання посади приватного виконавця виповнилося 25 років.

Не може обіймати посаду приватного виконавця особа, яка:

- не виконала вимоги щодо професійних та особистих якостей, зазначених в частині 1 статті 18 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»;
- визнана судом обмежено дієздатною або недієздатною;
- має не зняту судимість;
- вчинила корупційне правопорушення.[4]

Головною відмінністю цих органів є те, що приватні виконавці, не можуть виконувати рішення, якщо: йдеться про неповнолітніх, боржником є держава або державні органи, юридичні особи, державні та комунальні підприємства, установи, частка держави у статутному капіталі яких перевищує 25 %, стягувачам є держава або державні органи, рішення про виселення та вселення фізичних осіб і т.д. [3]

До спільних рис між вищезазначеними органами можна віднести те, що обидва органи виконують рішення суду, та можуть застосувати міри примусового виконання відкритого провадження.

Ще можна додати, що державні виконавці та приватні виконавці не можуть займатися іншою оплачуваною діяльністю, (крім науки, викладання, та творчості).

Також, у деяких випадках за законом, рішення по стягненню коштів та майна виконує податкова служба, а рішення щодо стягнення коштів – банками або іншими фінансовими установами. Якщо рішення про стягнення з держави, державних органів, державних та місцевих бюджетів здійснюється органами, що здійснюють казначейське обслуговування місцевих коштів.

Також, згідно зі статтями 500-502 Цивільного процесуального кодексу, суди України мають виконувати доручення іноземних судів з приводу правової допомоги щодо вручення викликів до суду, допиту свідків проведення експертизи та інших процесуальних дій. Виконується під час судового засідання або уповноваженим працівником суду [5].

Якщо громадянин України проживає в іноземній державі, судові доручення виконується дипломатичними або консульськими установами [4].

Отже, основними органами, які виконують виконавче провадження є Державна виконавча служба та приватні виконавці. Однак, виконувати

виконавче провадження можуть це податкова служба, фінансові установи, органи, що здійснюють казначейське обслуговування місцевих коштів та дипломатичні та консульські установи.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 07.04.2024).
2. Про судоустрій та статус суддів. Закон України від 30 09. 2016 року. Офіційний сайт *Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>(дата звернення: 07.04.2024).
3. Про виконавчепровадження: Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#n3>.(дата звернення: 07.04.2024).
4. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1403-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#n3>.(дата звернення: 07.04.2024).
5. Цивільний процесуальний кодекс України. 18 березня 2004 р. Кодекс. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>(дата звернення: 07.04.2024).

Ізвіцька Г. В.

здобувачка вищої освіти групи ЮД-141
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Киян В. Я.

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри
цивільно-правових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

МЕТОД ЗАОХОЧЕННЯ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ДИСЦИПЛІНИ ПРАЦІ

Національна поліція України посідає центральне місце серед правоохоронних органів у забезпеченні та захисті основоположних прав та свобод людини, її життя честі та гідності як найвищої соціальної цінності держави. Впровадження у діяльність поліції у зв'язку з введенням на території України воєнного стану від 24 лютого 2022 року рядудодаткових повноважень задлявиконання завдань щодо забезпечення охорони та захисту прав та свобод людини, внутрішньої безпеки держави в цілому відповідно спричинило збільшення обсягу навантаження на поліцейських. У зв'язку з чим мотивація працівників поліції, підвищення їх зацікавленості

до сумлінного виконання службових обов'язків та недопущення вчинення правопорушень є необхідною умовою задля високого рівня якості правоохоронної діяльності. Одним з таких засобів мотивації та підтримання трудової дисципліни працівниками поліції є заохочення.

Варто зауважити, що в галузі трудового права серед науковців відсутня єдність щодо трактування поняття «заохочення». Так заохочення розглядається як: ототожнення понять «заохочення» і «стимулювання»; пошана заслуг працівника; метод позитивного впливу на працівника з метою дотримання останнім трудової дисципліни. Слушною є позиція Іванюка Б. А., який зазначає, що при тлумаченні зазначеного терміну на перший план варто ставити форму в якій ця категорія проявляється, а не те, що вона собою уособлює [1].

Якщо ж звернутись до Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», яким на законодавчому рівні закріплено інститут заохочення у сфері поліцейської діяльності, то ч. 1 ст. 6 цього Закону визначено, що заохочення є засобом підтримання службової дисципліни, що полягає у відзначенні поліцейського за успішне виконання ним обов'язків, а також за інші заслуги перед державою та суспільством [2]. На нашу думку, до інших заслуг перед державою та суспільством слід віднести розслідування резонансних кримінальних правопорушень (тяжких та особливо тяжких злочинів), боротьба з організованою злочинністю, героїзм у протидії військовій агресії та ін.

У ч. 2 ст. 6 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» визначено вичерпний перелік засобів підтримання службової дисципліни поліцейських. Незважаючи на встановлену варіативність видів заохочення цікавою є думка Синявської О. Ю. щодо доповнення цього переліку такими заохоченнями як просування по службі, зачислення в резерв на вищу посаду [3].

Визначені законодавством заохочення застосовуються на підставі комплексної оцінки керівником особистості поліцейського та його діяльності, що виявляється у своєчасному виконанні останнім своїх службових завдань, його відношенні до служби в цілому, зацікавленість у забезпеченні виконання завдань покладених на поліцію.

Обраний вид заохочення відповідно має бути обґрунтованим та відповідати індивідуальному рівню досягнень та заслуг працівника. Проте з огляду на сучасний рівень оплати праці поліцейських, а саме його неспіврозмірність обсягу фізичного та психологічного навантаження вважаємо за доцільне зробити акцент на застосуванні матеріальних видів заохочень, зокрема такому виді заохочення як грошова винагорода, що стане фактором зменшення проявів вчинення в першу чергу корупційних правопорушень серед працівників поліції.

Отже, з огляду на вищезазначене можна стверджувати що метод заохочення в інституті службової дисципліни працівників поліції є не лише мотивацією, а й дієвим інструментом позитивного впливу на працівника

задля підтримання продуктивності праці, підвищення якості виконання ним своїх службових обов'язків. Враховуючи співвідношення заробітної плати з обсягом покладених на поліцейського обов'язків, нестабільного соціально-економічного становища вважаємо за доцільне визнання пріоритету застосування саме матеріальних видів заохочень. Що в свою чергу значно підвищуватиме результативність правоохоронної діяльності та зменшить корупційні прояви.

Список використаних джерел:

1. Іванюк, Б. А. Поняття та зміст заохочень працівників Національної поліції України *Юридична наука*. 2019. № 5 (95), т. 2. С. 104-110 URL: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/18123> (дата звернення 31.03.2024).
2. Закон України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України». *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 29. ст.233 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text> (дата звернення: 31.03.2024).
3. Синявська О. Ю. Заохочення як засіб розвитку мотивації особового складу щодо усвідомленого ставлення до служби в поліції. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України*. Харків. 2019. С. 228-230 URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/5154> (дата звернення: 31.03.2024).

Ільченко І. П.

аспірант кафедри цивільно-правової політики, права інтелектуальної власності та інновацій (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого)
Науковий керівник:

Надьон В. В.

доктор юридичних наук., професор кафедри цивільно-правової політики, права інтелектуальної власності та інновацій (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ УТРИМАННЯ ОДНОГО З ПОДРУЖЖЯ

Утримання одного з подружжя залишається актуальним, якщо не часто суперечливим, питанням у країнах загального права. З одного боку, деякі юрисдикції відмовилися від правого інструменту утримання одного з подружжя і на сьогоднішній день воно відіграє «дуже обмежену роль у

сучасному австралійському праві». З іншого боку, багато інших юрисдикцій намагаються зберегти правову основу для утримання одного з подружжя у відповідних випадках, хоча і переходять від дискреційної оцінки потреб і засобів до запровадження більш формульної або математичної основи для розрахунку обсягу і тривалості утримання [1, с. 63].

Зобов'язання з утримання виникає з співвідношення між потребою та можливістю за умови, що родинні зв'язки між особою, яка зобов'язана надавати таке утримання та особою, якій має бути надано таке утримання, доведені. Крім того, розмір аліментів може бути узгоджений у заповіті або встановлений компетентним судом. Незалежно від прийнятої форми, з боку боржника виникатимуть зобов'язання як у цивільній, так і в кримінальній сферах [2, с. 1].

Кровний або соціально-побутовий родинний зв'язок, потреба особи, якій необхідне таке утримання, і можливість особи, яка повинна надавати утримання, є передумовами виникнення аліментного зобов'язання, яке буде узгоджуватися або встановлюватися виходячи з розумності та співмірності потреби кредитора і можливості боржника [2, с. 2].

В Австралії питання утримання подружжя регулюється Законом про сімейне право 1975 року[3].

Стаття 72 Закону Австралії про сімейне право 1975 року передбачає право подружжя на утримання. Згідно з цією статтею, сторона у шлюбі зобов'язана утримувати іншу сторону в тій мірі, в якій перша згадана сторона є розумно спроможною це робити, якщо, і тільки якщо, ця інша сторона не в змозі утримувати себе належним чином з наступних причин:

(а) через те, що вона опікується та контролює дитину від шлюбу, яка не досягла 18-річного віку

(b) через вік або фізичну чи розумову нездатність до відповідної оплачуваної роботи; або

(с) з будь-якої іншої поважної причини;[3].

Суд повинен враховувати конкретні фактори, викладені в розділі 75(2)/90SF(3)Закону Австралії про сімейне право 1975 року при прийнятті рішення про утримання. До таких факторів відносяться:

– Вік і стан здоров'я кожної зі сторін.

– Дохід, майно та фінансові ресурси кожної зі сторін, а також їхню працездатність.

– Розумний рівень життя під час і після розставання або розлучення.

– Потенціал для збільшення заробітку через підтримку, наприклад, освіти або навчання.

– Тривалість шлюбу та його вплив на працездатність.

Зрештою, суд розглядає фінансові потреби сторони, яка подає позов, і фінансові можливості потенційного платника, а потім на власний розсуд

визначає яку суму він вважає розумною.

Приймаючи рішення про утримання подружжя, суд прагне до справедливого балансу. Він розглядає можливість підтримання рівня життя обох сторін, який вони мали під час їхніх стосунків, якщо це відповідає об'єктивним потребам такої особи.

Таким чином, аліменти на утримання подружжя в Австралії є тимчасовими і мають на меті допомогти одержувачу доти, доки він не зможе утримувати себе самостійно. Аліменти можуть виплачуватися одноразово або періодично, залежно від обставин кожного конкретного випадку. Заява на отримання аліментів має бути подана протягом певного періоду часу після розлучення. Зрештою, суд на власний розсуд визначає розумний розмір аліментів, виходячи з фінансових потреб одержувача та спроможності сторони, яка їх сплачує.

У Канаді Закон про розлучення [4] регулює процес розлучення і всі питання, пов'язані з розірванням шлюбу, включаючи правове регулювання утримання одного з подружжя.

Стаття 15,2 Закону про розлучення визначає утримання подружжя як грошову суму, яку один з подружжя сплачує або гарантує другому з подружжя на утримання після розірвання шлюбу або розлучення. Також відоме як аліменти або утримання, утримання подружжя може мати форму щомісячних або одноразових виплат [4].

У Канаді аліменти на утримання подружжя спрямовані на досягнення конкретної мети. Суд зобов'язує одного з подружжя виплачувати аліменти іншому, якщо він під час шлюбу втратив можливість заробляти гроші. Іншими словами, той з подружжя, хто вирішив залишитися вдома і відмовитися від кар'єрних можливостей для сімейного благополуччя та виховання спільних дітей, може звернутися за отриманням аліментів за умови, що надання такого утримання відповідає іншим законодавчим вимогам. Крім того, той з подружжя, хто бере на себе турботу про дітей, включаючи їх освіту і виховання, може подати на аліменти в Канаді, якщо подружнє життя між сторонами не склалось і шлюб розірвано. Тобто це стосується випадків, коли після розлучення один з подружжя опинився у скрутному фінансовому становищі, тому він/вона може подати заяву на утримання відповідно до канадського законодавства.

Відповідно до Закону Канади про розлучення, обидва з подружжя мають право на отримання аліментів після розлучення. Як правило, на аліменти претендує той з подружжя, хто має менший дохід. Приймаючи рішення про надання аліментів, судді беруть до уваги різні фактори. Фінансове становище кожного з подружжя відіграє вирішальну роль у процесі прийняття рішення. Рівень доходу після розлучення може суттєво відрізнятись у кожного з подружжя, що впливає на їхні потреби та фінансовий стан. Крім того, особисті обставини, такі як проблеми зі здоров'ям або інвалідність, також можуть вплинути на визначення розміру

аліментів.

Ще одним фактором, який бере до уваги суддя, є тривалість шлюбу та ролі, які кожен з подружжя виконував протягом шлюбу. Особлива увага приділяється обов'язкам, які виконував кожен з подружжя під час шлюбу, особливо якщо один з подружжя пожертвував кар'єрними можливостями заради догляду за дітьми або підтримки сім'ї.

Крім того, на право на отримання утримання в Канаді можуть впливати існуючі угоди або судові рішення, що стосуються подружжя. Якщо подружжя раніше домовилося про утримання за допомогою угоди або якщо є судовий наказ про аліменти, ці домовленості можуть вплинути на визначення розміру аліментів після розірвання шлюбу. Важливо зазначити, що відповідно до Закону про розлучення[4], неправомірна поведінка подружжя не може розглядатися як підстава для відхилення заяви про надання утримання. Це означає, що незалежно від будь-якої поведінки в минулому, суд не може відмовити в наданні аліментів на підставі неправомірної поведінки одного з подружжя відносно іншого.

На тривалість виплати аліментів на утримання подружжя впливає кілька факторів, зокрема, тривалість шлюбу, вік подружжя та інші відповідні обставини. У деяких випадках тривалість виплати аліментів може бути визначена в судовому рішенні або в договорі. Цей строк може бути встановлений до певної дати або до зміни обставин, що вимагають зміни порядку надання аліментів.

Таким чином, у Канаді утримання одного з подружжя, як зазначено в Законі про розлучення, спрямована на досягнення конкретних цілей, таких як компенсація за втрату кар'єрних можливостей, втрачених під час шлюбу, у зв'язку із доглядом за дітьми. При визначенні розміру аліментів беруться до уваги різні фактори, в тому числі фінансове становище кожного з подружжя, тривалість шлюбу і обов'язки, які вони виконували в шлюбі. Тривалість виплати аліментів залежить від таких факторів, як тривалість шлюбу, і може бути визначена в рішенні суду або договорі. Зобов'язання сплачувати аліменти зберігається до настання певних умов, включаючи зміну обставин, внесення змін до договору або конкретні зміни, зазначені в рішенні суду або договорі.

Отже, законодавство про утримання подружжя в Австралії та Канаді підкреслює важливість фінансової матеріального забезпечення одного з подружжя після розірвання шлюбу у разі об'єктивних на те потреб. В Австралії Закон про сімейне право 1975 року визначає права подружжя на утримання, враховуючи такі фактори як вік, стан здоров'я, дохід і працездатність кожної зі сторін, а також тривалість шлюбу і його вплив на їхню здатність утримувати себе. Аналогічно, канадський Закон про розлучення регулює питання утримання подружжя, беручи до уваги такі фактори, як різниця в доходах, роль особи в шлюбі, а також будь-які існуючі угоди або судові накази між подружжям.

Законодавчий підхід обох країн підкреслює, що метою утримання

одного з подружжя є надання фінансової допомоги тому з подружжя, хто її потребує, до того часу, поки він не зможе утримувати себе самостійно. Тривалість і розмір утримання визначаються на основі різних факторів, включаючи тривалість шлюбу, фінансові обставини та індивідуальні потреби. Крім того, обов'язок виплачувати утримання може тривати до виконання певних умов, таких як зміна обставин або виконання умов, визначених у договорах або судових рішеннях.

Тому можна зробити висновок про те, що законодавство про утримання подружжя в Австралії та Канаді спрямоване на досягнення справедливості та фінансової стабільності для осіб після розірвання шлюбу. Воно забезпечує основу для оцінки фінансових потреб одного з подружжя та надання відповідної матеріальної підтримки потребуючій особі.

Список використаних джерел:

1. Kathryn O'Sullivan. Spousal maintenance in Ireland: past, present and future. *Journal of Social Welfare and Family Law* 2022, vol 44, № 1. с. 63-83.
2. Pablo Franciano Steffen, Janaína Pereira de Jesus. Maintenance obligation: An analysis of civil and criminal liability. *Interdisciplinarity and Innovation in Scientific Research*. Chapter 48. URL: <https://doi.org/10.56238/interdiinnovationscrese-048> (Дата звернення: 07.04.2024).
3. The Family Law Act 1975 No. 53, 1975. URL: <https://www.legislation.gov.au/C2004A00275/2019-03-10/text> (Дата звернення: 07.04.2024).
4. Divorce Act (R.S.C., 1985, с. 3 (2nd Supp.)). URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/d-3.4/> (Дата звернення: 07.04.2024).

Каверіна Т. П.

головний спеціаліст
Управління з питань осіб,
зниклих безвісти за особливих
обставин МВС України

ПИТАННЯ НАБУТТЯ ОСОБОЮ СТАТУСУ ЗНИКЛОЇ БЕЗВІСТИ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН

Початок воєнної агресії росії проти України [1] поступово вніс корективи у всі галузі права. Особливим наслідком порушення законів та звичаїв війни, а з ними і основних положень Міжнародного гуманітарного права, стала втрата зв'язку рідних з цивільними та військовими особами, які перебували у зоні бойових дій чи на тимчасово окупованих територіях. Станом на 2014 рік існувало визначення «безвісно зникла особа». Але перманентна окупація частини Луганської та Донецької областей, анексія Криму, вплив керування росії на вказаних територіях і, як наслідок, низка

протиправних дій, спрямованих на вчинення кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи, її свободи та недоторканності, ґрунтовані в більшості на виключно політичних уподобаннях певних людей, потребували вирішення такого поняття як особа, зникла безвісти саме за обставин, які є особливими.

У липні 2018 року почав діяти Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» [2]. Проте фактично він так і не запрацював, бо його певні норми конкурували між собою, а комісія з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, діяльність якої була регламентована цим законом, так жодного разу і не зібралась. Законодавчий акт потребував серйозного доопрацювання і глибинної трансформації. Значна кількість осіб, яка вважалась зниклими безвісти внаслідок активних бойових дій та окупації на певних територіях Луганської, Донецької областей та Криму, активні дії з їх пошуку рідних та правоохоронних структур, знайшли своє відображення і у законотворчій діяльності, наслідком якої стало внесення критичних змін у вищезгаданий документ.

Проте лише 14 квітня 2022 року, на п'ятдесятій день повномасштабного вторгнення окупаційної армії РФ, були зроблені поправки до Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти», якими конкретизовано (уточнено) цей правовий статус як «зниклий безвісти за особливих обставин» [3]. Це дозволило розмежувати ситуації, пов'язані з безвісним зникненням до та після початку російської агресії. Замість комісії, що відповідає за зниклих безвісти осіб за особливих обставин, тепер існує Секретаріат Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин (далі – Секретаріат Уповноваженого), що належить до органу виконавчої влади і забезпечує роботу Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин [4] (далі – Уповноваженого). Змін зазнала і сама назва законодавчого акту. Згідно із Законом України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» (далі – Закон), встановлено визначення особи, яка зникла безвісти (*фізична особа, про яку невідомо місце перебування на момент подання заяви про її розшук*), та особи, яка зникла безвісти за особливих обставин (*особа, що зникла безвісти внаслідок збройного конфлікту, воєнних дій, тимчасової окупації частини території України, надзвичайних ситуацій природного або техногенного характеру*). Тож наразі Закон працює повноцінно. Основною цифровою базою, якою користується Уповноважений, є Єдиний реєстр осіб, які зникли безвісти в особливих обставинах (далі – Реєстр). Цей реєстр зберігає, захищає, обробляє, використовує та розповсюджує відповідну інформацію згідно із законом. Він містить дані про осіб, які зникли безвісти, їх невпізнані останки, наявність або відсутність судових рішень щодо їх статусу, а також інші дані, необхідні для пошуку цих осіб. Міністерство внутрішніх справ є уповноваженим держателем Реєстру, а його наповнення здійснюється різними органами, такими як Національна поліція України, Служба

безпеки України, Національна гвардія України, Уповноважений з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, Міністерство оборони України, Міністерство охорони здоров'я України, Офіс Генерального прокурора, Державна міграційна служба України, Департамент з питань виконання кримінальних покарань, міжрегіональні управління з питань виконання кримінальних покарань Міністерства юстиції, уповноважені органи з питань пробації, Державна судова адміністрація України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, Державна прикордонна служба України, Пенсійний фонд України, Головне управління розвідки Міністерства оборони України, Експертна служба Міністерства внутрішніх справ України, місцеві органи виконавчої влади [5].

На відміну від статусу «зниклої безвісти особи», правовий статус «особи, зниклої безвісти за особливих обставин», у відповідності до ст. 8 Закону має певні правові наслідки [4]. Такий статус не зменшує обсягу цивільної правоздатності особи, на відміну від визнання особи померлою, відповідно до рішення суду. Після внесення даних про особу, яка зникла безвісти в особливих обставинах, до Єдиного реєстру осіб, що зникли безвісти, може бути встановлено опіку над її майном згідно з Цивільним кодексом України. Якщо обидва батьки дитини зникли безвісти, то опіка/піклування над нею встановлюється відповідно до закону. Також, якщо на утриманні особи, що зникла безвісти, були повнолітні особи, які не можуть самостійно здійснювати свої права і обов'язки через стан здоров'я, то для них також встановлюється опіка. При цьому, набуття правового статусу особи, яка зникла безвісти, не впливає на її сімейний стан до моменту розірвання шлюбу за заявою другого подружжя через визнання її безвісно відсутньою або оголошення померлою. Інформація про місце роботи та посаду зберігається, але лише до моменту визнання її безвісно відсутньою чи оголошення померлою відповідно до законодавства. Згідно зі статтею 9 Закону, яка стосується осіб, що виконують функції держави і зникли безвісти в особливих обставинах, їх місце роботи, посада та середній заробіток на підприємстві, установі або організації зберігаються. Ця інформація залишається актуальною до моменту оголошення такої особи померлою відповідно до законодавства, але не довше.

Особам, які зникли безвісти в особливих обставинах під час своєї військової служби, надаються захист та підтримка відповідно до закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та інших відповідних правових актів.

Крім того, подання до Пенсійного фонду України інформації у формі витягу з Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин є підставою для призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника [6].

Таким чином, набуття особою статусу зниклої безвісти за особливих

обставин не лише не позбавляє її певних прав, а забезпечує ряд соціальних гарантій від держави, що є суттєвою підтримкою для родин, які перебувають у фактичному стані невизначеності через агресивні дії країни-окупанта.

Список використаних джерел:

1. Ключові питання та відповіді про російську агресію. URL: <https://mfa.gov.ua/klyuchovi-pitannya-ta-vidpovidi-pro-rosijsku-agresiyu> (дата звернення 04.04.2024).
2. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Перша редакція: Закон України від 12.07.2018 № 2505-VIII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19/ed20180712> (дата звернення 04.04.2024).
3. Про внесення змін до Закону України Про правовий статус осіб, зниклих безвісти та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних із набуттям статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Закон України від 14.04.2022 № 2191-IX/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2191-20#n5> (дата звернення 05.04.2024).
4. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Закон України від 12.07.2018 № 2505-VIII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19> (дата звернення 05.04.2024).
5. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин МВС України; Наказ. Положення від 29.08.2022 № 535. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0998-22> (дата звернення 05.04.2024).
6. Про затвердження Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Пенсійний фонд; Постанова, Порядок, Форма типового документа від 25.11.2005 № 22-1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1566-05> (дата звернення 05.04.2024).

Карпенко Н. М.

викладач

(Ніжинський агротехнічний коледж

Національного університету

біоресурсів і природокористування

України)

**ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА КРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ:
ПРАВОВИЙ ТА ІНСТИТУЦІЙНИЙ КОНТЕКСТ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ**

Екологічна безпека та кризове управління стають все більш актуальними у контексті зростаючих загроз для природного середовища та здоров'я громадян. Україна, як країна з багатими природними ресурсами, стикається з численними викликами, такими як забруднення повітря, води та ґрунтів, втрата біорізноманіття, а також зміни клімату. Однак,

ефективне управління кризовими ситуаціями та захист екології вимагають не лише оперативності, але й належної правової бази та інституційної підтримки.

Україна має ряд законодавчих актів, спрямованих на захист природи та забезпечення екологічної безпеки. Зокрема, Закон «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон «Про природно-заповідний фонд України», та інші. Ці закони встановлюють права та обов'язки органів влади, підприємств та громадян у сфері охорони природи [1].

Основні інституційні структури, що здійснюють управління екологічною безпекою та кризовими ситуаціями в Україні, включають Міністерство охорони навколишнього середовища та природних ресурсів, Державну службу з надзвичайних ситуацій, а також регіональні та місцеві органи влади.

Незважаючи на існуючі правові та інституційні механізми, Україна стикається з численними викликами у сфері екологічної безпеки. Недостатня ефективність управління відходами, незаконний вируб лісів, забруднення водою та інші проблеми потребують комплексного підходу та посилення контролю [2]. З метою вирішення цих проблем, необхідно зміцнювати механізми моніторингу, посилювати відповідальність за порушення екологічних законів, сприяти участі громадськості у прийнятті рішень та розвивати міжнародне співробітництво у сфері охорони довкілля.

Екологічна безпека та кризове управління в Україні вимагають поєднання правових та інституційних зусиль для забезпечення сталого розвитку та захисту природи [3]. Важливо продовжувати розвивати та вдосконалювати екологічне законодавство, підвищувати ефективність управління ресурсами, а також активно залучати громадськість у процес прийняття рішень. Тільки через спільні зусилля ми зможемо забезпечити екологічну безпеку та зберегти природне середовище для майбутніх поколінь. Зростаюча увага до екологічних проблем вимагає невідкладних дій та системних змін у політиці, економіці та суспільстві загалом.

Наприклад, одним з ключових напрямків може стати розвиток альтернативних джерел енергії, що є важливим кроком у зменшенні викидів парникових газів та забруднення навколишнього середовища. Також важливо вдосконалювати механізми контролю за дотриманням екологічних стандартів, у тому числі шляхом впровадження сучасних технологій моніторингу та нагляду.

Крім того, ефективне кризове управління вимагає розробки та впровадження систем запобігання та реагування на екологічні аварії та надзвичайні ситуації. Це включає в себе планування дій у випадку екологічних криз, розвиток штабів з надзвичайних ситуацій та підготовку кадрів до ефективної реакції на можливі загрози для навколишнього середовища та населення.

Не можна також забувати про важливість освіти та інформаційної кампанії щодо екологічних проблем. Свідомість громадян щодо впливу їхніх дій на довкілля та здоров'я може сприяти зміні поведінки та підвищенню вимог до влади та бізнесу у сфері охорони природи.

Узагальнюючи, екологічна безпека та кризове управління в Україні вимагають комплексного підходу, що об'єднує правові, інституційні, технологічні та освітні ініціативи. Тільки спільними зусиллями уряду, громадськості та бізнесу ми зможемо забезпечити стале та безпечне майбутнє для всіх громадян України.

Список використаних джерел:

1. Законодавство України про охорону навколишнього природного середовища: Збірка нормативно-правових актів. Київ: Парламентське видавництво, 2021.
2. Гринченко О. М. Екологічне право України: Навч. посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2018.
3. Державна екологічна політика України: актуальні питання та перспективи: Монографія / за заг. ред. А.А. Нестеренка. Харків: Право, 2020.

Карпенко Р. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Про поняття що ж таке взагалі рекреаційні території(зони) нам розповідає стаття 63 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища». Рекреаційними зонами є ділянки суші і водного простору, призначені для організованого масового відпочинку населення і туризму [1]. Завдяки цьому судженню можна зрозуміти, що природним ресурсам рекреаційних територій притаманні такі якості як: естетична привабливість і затишок, унікальність, наявність оздоровчих і відновлювальних властивостей, які благотворно впливають на організм людини. У повсякденному житті для короткочасного відпочинку використовуються парки і лісопарки, музеї, заклади культури, стадіони, зони відпочинку; для тривалого відпочинку – санаторії, будинки відпочинку, пансіонати, турбази, готельно-відпочинкові комплекси та різного виду засоби пересування[2]. Тобто , такі зони створені з метою відпочинку, оздоровлення та задоволення потреб людини в плані релаксу.

Проблеми розвитку, регулювання та використання природних ресурсів цікавили багатьох учених-фахівців з екологічного,

природоресурсного та земельного права: Андрейцев В., Бобкова А., Каракаш І., Ткаченко Е., Орлов А., Шемшученко Ю. та ін. Зокрема проблеми загального використання земель були досліджені Костяшкіним І. Згідно з ознайомленою інформацією, хочу зазначити, що основні проблеми ефективного використання рекреаційних ресурсів нашої країни пов'язані з досягненням максимального задоволення потреб населення у повноцінному лікуванні та оздоровленні, охороні і відновленні таких територій. Все через те, що якість послуг у цій сфері на даний час не завжди перебуває у задовільному стані. На такий стан впливає два аспекти: нестача додаткових інвестицій в оновленні та розширенні інфраструктури воєнні дії, які руйнують все прекрасне навколо. Поговоримо про кожний із аспектів окремо.

По-перше, перспективи розвитку рекреаційного комплексу України потребують залучення додаткових інвестицій в оновлення інфраструктури, що працює на потреби рекреаційного комплексу; інтенсивного розвитку туризму та індустрії відпочинку і оздоровлення в цілому; збільшення питомої ваги рекреаційної сфери у зростанні національного доходу країни, адже природні рекреаційні ландшафти спостерігаються майже на 40 відсотках території України. В найменш зміненому вигляді вони збереглися на землях, зайнятих лісами, чагарниками, болотами, на відкритих землях, площа яких становить близько 19,7 відсотка території країни. Враховуючи, що лише 44 відсотки лісів виконують захисні та природоохоронні функції, можна вважати, що стан, близький до притаманного природного, мають ландшафти на площі майже 12,7 відсотка території країни[3].

По-друге, воєнні дії, які сильно впливають на навколишнє середовище виражаються у локальних та глобальних наслідках для рекреаційних зон і не тільки. Наприклад, під окупацією зараз залишаються 8 заповідників та 10 національних природних парків. Серед них Чорноморський біосферний заповідник (розташований на території та акваторії Херсонської та частково Миколаївської областей), біосферний заповідник «Асканія-Нова», Азово-Сиваський національний природний парк, парк «Олешківські Піски», парк «Джарилгацький» (Херсонська область). Як розповідають в Міністерстві екології, через бойові дії служби охорони природно-заповідних територій часто не можуть виконувати свої функції та забезпечувати збереження рідкісних видів, а деякі заповідники та національні парки опинилися на межі гуманітарної кризи[4]. Також, у зоні ризику опинилися 2,9 млн гектарів Смарагдової мережі – територій, які потребують охорони на загальноєвропейському рівні. За словами екологів, ці території відіграють важливу роль у захисті біорізноманіття та збереження клімату. Смарагдова мережа захищає бурого ведмеда, чорного лелеку, рись, орлана-білохвоста та сотні інших видів тварин та рослин. Загалом внаслідок нападу росії постраждали 20 % природоохоронних

територій України загальною площею близько мільйона гектарів[5]. Крім таких територій, постраждало чимало санаторно-курортних комплексів, які мають велике значення і вплив на відновлення і лікування людей.

Що стосується захисту рекреаційних територій, найбільш захищеними є природні рекреаційні комплекси в межах територій природно-заповідного фонду. Відповідно до матеріалів державного кадастру територій та об'єктів ПЗФ України станом на 01.01.2020 р. в Україні є – 8512 території та об'єктів загальною площею 4,418 млн га. Показник заповідності України становить 6,77 % [6].

Говорячи про захист, потрібно згадати про важливість охорони повітряного басейну. В цьому випадку основними забруднювачами повітря є різний вид транспорту, підприємства хімічної промисловості і звісно ТЕС. Таке неякісне і шкідливе повітря впливає негативно не тільки на здоров'я людини, але і порушує функціонування рослинного світу, погіршує санітарний стан ґрунту і води в цілому. Становище ускладнюється і тим, що повітря мобільне, в результаті чого шкідливі речовини можуть переноситись на значні відстані. Локальні забруднення поступово переростають у регіональні. Тому необхідною умовою для забезпечення чистоти повітря та повноцінної діяльності рекреаційних ресурсів є передбачення та ліквідація шкідливих викидів не тільки в районі локалізації даних зон, але і на сусідніх територіях[7].

Також, хочу зазначити в своїй доповіді, що існує багато правових форм охорони рекреаційних зон, ними є :

1. Встановлення компетентними органами правил та норм, які регулюють відтворення та охорону природних об'єктів рекреаційних територій;

2. Введення обліку, контролю і нагляду за якістю природних об'єктів рекреаційних зон та дотримання вимог щодо їх правового режиму;

3. Закріплення прав та обов'язків з раціонального використання природних об'єктів рекреаційних зон;

4. Економічне стимулювання раціонального використання та охорони рекреаційних зон;

5. Проведення різних заходів з охорони рекреаційних територій по типу природоохоронних акцій та багато іншого.

Отже, рекреаційні зони – це спеціальні відведені земні ділянки, природні об'єкти, водні простори та інше, які використовуються для відпочинку, оздоровлення, туризму та екскурсій. Рекреаційні території – це цінний ресурс для нашої спадщини, який безумно потребує бережливого ставлення та раціонального використання з дотриманням усіх вимог. Особливості використання рекреаційних зон говорять про розвиток та обізнаність нашого суспільства, яке раціонально та без шкоди довіллю користується даними ресурсами. Крім використання цих зон потрібно щев першу чергу пам'ятати про захист таких місць, адже охорона рекреаційних територій – комплексна задача, яка потребує спільних зусиль держави та

суспільства, бо це запорука збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь що є чимало важливим.

Список використаних джерел:

1. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ : станом на 8 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 22.02.2024).
2. Заставний Ф. Д. Географія України. У 2-х кн. / Ред. М. П. Парцей. – Львів: Світ, 1994. – 472 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009964> (дата звернення: 22.02.2024).
3. Ривак З. М. Сучасний стан рекреаційних ресурсів України та перспективи покращення їх використання. Збірник наукових праць «Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції». 2010. Випуск XVI. №2. С. 472-478. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/ryvak2.htm (дата звернення: 22.02.2024).
4. «Після війни довкілля відновиться за століття». Що роблять Мінекології, активісти та ДСНС для збереження української природи – Хмарочос. Хмарочос. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2022/10/25/zaminovane-ta-ponivechene-yak-vidnovlyuvatymetsya-ukrayinske-dovkillya/> (дата звернення: 23.02.2024).
5. Природа та війна: як російська агресія вплинула на довкілля. *Слово і Діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/08/infografika/suspilstvo/pryroda-ta-vijna-yak-rosijska-ahresiya-vplynula-dovkillya/> (дата звернення: 23.02.2024).
6. Лекція 16 Сучасний стан природно-заповідного фонду України та Житомирської області. Державний університет «Житомирська політехніка». Освітній портал. URL : <http://surl.li/qwyuwx> (дата звернення: 24.02.2024).
7. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с. URL : https://tourlib.net/books_ukr/fomenko_full.htm (дата звернення: 24.02.2024).

Кишкань М. А.

здобувач вищої освіти, групи М-ЮД-321
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Ярошевська Т. В.

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ РОЗУМНОСТІ СТРОКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Забезпечення права кожного на справедливий судовий розгляд його справи є невід’ємною складовою гарантованого статтею 55 Конституції України права на судовий захист, що належить до основних

невідчужуваних прав і свобод людини, є гарантією всіх інших прав і свобод та передбачає ефективне відновлення в правах шляхом правосуддя, яке відповідає вимогам справедливості та забезпечує захист прав і свобод людини й громадянина [1]. Враховуючи позицію Конституційного суду України щодо визначення ролі розумних строків вказує на те, що це є однією з основних засад судочинства, визначених Конституцією України [2]. Навіть при закріпленні законодавцем норми, яка регулює право громадян на розгляд і вирішення справи по суті в розумний строк, і встановлення гарантій у випадку його порушення, на практиці виникає чимало проблем з реалізацією даного права в умовах воєнного часу.

Верховною Радою України було запропоновано внести зміни до Цивільного процесуального кодексу щодо проведення судочинства в умовах воєнного або надзвичайного стану. Однією з основних змін є вимога, щоб підготовче провадження та розгляд справи по суті відбувалися в межах розумних строків і з урахуванням можливості учасників брати участь у судовому процесі [3]. Оскільки в особи, чиї права порушені через надмірно довгий розгляд його позову (заяви) судом на стадії подання позову, за яким зрештою через доволі значний час було відкрито провадження по цивільній справі, свідчить про те, що нині немає ефективного засобу захисту права на судочинство в розумний термін.

Однак, існують випадки коли затягування строків відбувається через дії учасників процесу, про це свідчить практика Краснокутського районного суду Харківської області який постановив ухвалу залишення позову без розгляду через неявку позивача в судові засідання без поважних причин. Як визначено в ухвалі суду від 27.03.2024 року суд повинен припинити недобросовісні дії позивача та залишити позов без розгляду у разі повторного не приходу повідомленого позивача, від якого не надійшло заяви про розгляд справи без її участі [4]. Тому, хоча на суд і покладається обов'язок дотримуватися принципу розумності строків особливо в умовах воєнного стану, однак вагоме значення має також поведінка інших учасників судового процесу, оскільки в випадку неявки в судові засідання введений режим воєнного стану не можна вважати поважною причиною неявки, а тому, учасник справи повинен довести поважність його неявки в судові засідання, оскільки це може бути причиною затягування судового процесу, чим в кінцевому випадку затягується принцип розумності строків. Аналіз судової практики показав, що найбільш поширеними причинами затягування судочинства є:

- 1) значне порушення терміну ухвалення обґрунтованого рішення суду;
- 2) поведінка сторін яка проявляється в затягуванні судового процесу через свою неявку, чи необґрунтоване відкладення розгляду справи.

Наразі законодавство України досі не пристосувалось до умов воєнного стану, та в судовій системі відсутній дієвий механізм щодо дотримання принципу розумності строків. Всі інноваційні введення, що

стосуються розгляду справи через системи «Електронний суд» врегульовують більшість питань лише опосередковано, не торкаючись підстав, за яких проблеми реалізації керівних засад не були дотримані. Як зазначає «введення нових правових механізмів у правові моделі держав не завжди здатне вирішити проблему, і такий підхід потребує більш детального дослідження» [5, с. 118].

Однією з пропозицій які можуть вплинути на вирішення даної проблематики є застосування судової практики інших країн, що опинилися в аналогічних ситуаціях через стан війни в державі.

Отже, принцип розумності строків в цивільному судочинстві покликаний бути основою процесуальних дій та рішень, забезпечувати обґрунтованість застосування норм процесуального права. І в цьому сенсі принцип розумності охоплює всю діяльність учасників судочинства, визначаючи вибір того чи іншого процесуального рішення. На перший погляд, недобросовісна поведінка учасників судочинства повинна припинятися самим судом, оскільки існують заходи впливу на цих осіб у вигляді заочного провадження, штрафів або компенсації за фактичну втрату часу. Проте, на жаль, суд не завжди має можливість в розумні терміни ефективно впоратися зі своїми завданнями через велике навантаження на судові органи та їх апарат.

Підсумовуючи, слід відзначити, що розумний строк є однією з гарантій прав громадян у сфері цивільного судочинства, забезпечує гнучкість законодавства. Проте через перевагу позитивістських підходів і до певної міри неприйняття змін існує достатньо багато суперечок щодо застосування розумного строку.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 30.03.2024).
2. Судочинство протягом розумного строку | Конституційний Суд України. *Конституційний Суд України. Офіційний вебсайт*. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygu/4396-sudochynstvo-protyagom-rozumnoho-stroku> (дата звернення: 30.03.2024).
3. Проект Закону України від 26.04.2022 № 7316 «Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України (щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану)». URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JI07330A.html (дата звернення: 31.03.2024).
4. Ухвала № 117936546 від 27.03.2024 по справі 627/93/24. *Опендатабот*. URL: <https://opendatabot.ua/court/117936546-8dff7a0d07259a783989fec028988171> (дата звернення: 31.03.2024).
5. Щербина В. А. Розумні строки судового розгляду як елемент захисту права на справедливий суд у контексті практики ЄСПЛ: досвід Італії. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 3. С. 116–199.

Кобченко І. Є.

здобувачка вищої освіти, ЮД-045
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Косяченко К. Е.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ДЕРЖАВА ЯК СУБ'ЄКТ ФІНАНСОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Термін «суб'єкти фінансового права» можна визначити як утворень, осіб, організацій, які мають правовий статус і повноваження для участі у фінансових правовідносинах, включаючи процеси оподаткування, бюджетування, кредитування, також фінансовий контроль та інші аспекти такої діяльності. Дане поняття використовується для тлумачення учасників правовідносин, які здійснюють фінансові операції в межах встановленого правового та регуляторного середовища. Ним може бути держава (в особі уповноважених органів) фізичні та юридичні особи – платники податків, бюджетні установи та інші суб'єкти, які беруть участь у фінансових процесах.

Участь держави як суб'єкта фінансових правовідносин виявляється через дії органів державної влади, що регулюють відносини та реалізують державні приписи. Крім того, вона виступає у відносинах з іншими суб'єктами, які можуть бути фізичними або юридичними особами України або зарубіжних країн. Під час укладання фінансових угод суб'єкти проявляють свою компетенцію, яку велика кількість науковців називає – компетенційні відносини. За такою думкою, держава є першоджерелом таких відносин, виконуючи подвійну роль як суб'єкт права та система взаємопов'язаних інститутів і структур, які здійснюють її функції. Інститути та структури виступають безпосередніми учасниками фінансових правовідносин, тобто реальними учасниками цих відносин, тоді як держава може розглядатися як опосередкований або представницький суб'єкт бюджетних правовідносин[4].

Участь держави у фінансових правовідносинах, які передбачають володіння майном, відбувається в ролі владного суб'єкта, що ґрунтується на конкретних підставах. Ця участь обумовлена необхідністю утворення єдиного централізованого грошового резерву для забезпечення потреб усього суспільства. Потреба у мобілізації, розподілі та ефективному використанні коштів у цьому резерві породжує майнові владні відносини. Таким чином, держава бере участь у фінансових правовідносинах не лише

як користувач майна, але й як володар, який володіє майном на правах державної власності. Як відзначають деякі науковці: «держава володіє майном, яке значно перевершує власність інших суб'єктів права, тому можна розглядати її як суб'єкта господарювання». Очевидним є той факт, що органи держави управляють майном від імені держави. Навіть якщо майно тимчасово перебуває у володінні, розпорядженні чи використанні інших суб'єктів, воно залишається майном держави, що підкреслює необхідність визнання держави як самостійного суб'єкта права.

Фінансова діяльність держави базується на формуванні, розподілі та ефективному використанні коштів, що входять до Державного бюджету України та місцевих бюджетів, а також на контролі за діяльністю суб'єктів, таких як податкові, валютні, кредитні, митні та інші органи, що відповідають за різні аспекти фінансової сфери, та забезпеченні фінансових потреб держави [2. с. 179]. Держава бере участь у фінансових відносинах як владний суб'єкт, що виступає через уповноважені органи. Вона виконує такі функції у сфері публічних фінансів, які є унікальними та недоступними для інших суб'єктів фінансових правовідносин. Проте, при деталізації фінансових повноважень виникає питання про організацію та функціонування структур, які відповідають за виконання владних повноважень держави. Система державних органів використовує методи фінансової діяльності, такі як мобілізація, розподіл та використання публічних фондів, а також забезпечує контроль над цими процесами. Державні органи можуть мати різні ролі у фінансовій сфері: від спеціалізованих органів, що здійснюють фінансову діяльність, до органів загальної компетенції, які виконують функції у сфері публічних фінансів, разом із своїми основними завданнями.

Коли загальні державні органи (такі як Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Президент України) встановлюють основні принципи для впровадження єдиної фінансової політики та здійснюють загальне керівництво організацією державних фінансів, спеціалізовані структури (такі як Державне казначейство, Міністерство фінансів України, Державна податкова служба Українцита інші) вже на місцях виконують ці завдання. Іншими словами, створення системи спеціалізованих державних органів у сфері публічних фінансів пов'язане з потребою у координації руху публічних коштів на різних етапах їх мобілізації, розподілу та використання для забезпечення потреб усього суспільства. При оцінці державного органу зі спеціальною фінансовою компетенцією ключовим фактором є його повноваження владного характеру у сфері публічних фінансів. Оскільки ці суб'єкти виконують свою діяльність в інтересах держави, вони мають бути наділені відповідними повноваженнями. Ці правові можливості сприяють реалізації органами спеціальної фінансової компетенції державних завдань у фінансовій сфері. Держава, як система відповідних державних структур, розподіляє між ними різноманітні види владних повноважень відповідно до поставлених завдань, визначаючи їх

обсяг, зміст та методи реалізації. Це означає, що держава делегує свою фінансову компетенцію відповідним структурам влади залежно від їх функцій і завдань.

Розглядаючи систему державних органів зі спеціальною фінансовою компетенцією, важливо враховувати, що ці органи відіграють ключову роль у руху публічних фінансів. Жодна інша організаційна структура не має можливості так ефективно виконувати ці завдання. Для забезпечення ефективного функціонування всієї системи державних органів, вони повинні бути добре організовані та спрямовані на досягнення своїх цілей у фінансовій сфері.

Місце держави серед суб'єктів бюджетних правовідносин визначається її винятковою бюджетною компетенцією та особливостями як владного суб'єкта [3]. Держава безпосередньо здійснює право володіння, користування та розпорядження частиною грошових коштів, а також надає право володіння, користування та розпорядження державним підприємствам та організаціям. Ці аспекти визначають роль держави як суб'єкта бюджетних правовідносин, де вона виступає як владар коштів і розпорядник фінансових ресурсів.

Отже, у контексті фінансових правовідносин держава може бути розглянута як опосередкований суб'єкт, уявний інститут, тоді як безпосередніми акторами виступають органи державної влади. В цьому контексті формується спеціальний блок владних суб'єктів, що представляють державу і діють на основі наступних принципів: по-перше, вони є частинами цілого, представляючи державу в бюджетних правовідносинах; по-друге, вони становлять частину і цілого, що відтворює взаємовідносини між державою та управненими суб'єктами бюджетних правовідносин; і, нарешті, вони взаємодіють як управнені і зобов'язані суб'єкти в межах цілої системи. Це відображає складну та взаємозв'язану структуру фінансових відносин між державою та її учасниками.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. Київ. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Перепелиця М. До питання щодо повноважень учасників фінансових правовідносин. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 3 (58). С. 178–184.
3. Турпілько В. В. Характеристика поняття «Суб'єкт фінансових правовідносин» : thesis. 2017. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/66483> (дата звернення: 06.04.2024).
4. Яковлева Я. С. Держава як суб'єкт фінансових правовідносин : thesis. 2016. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/48846>(дата звернення: 06.04.2024).

Коваленко О. О.

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри
цивільно-правових дисциплін і
трудового права імені професора
Процевського О. І.
(Харківський національний
педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди)

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ З ТИМЧАСОВИМИ ТА СЕЗОННИМИ ПРАЦІВНИКАМИ У СВІТЛІ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАЦЮ

Перманентне реформування правового регулювання трудових відносин – одна із характеристик розвитку держави і права незалежної України. Однак, не зважаючи на потребу прийняття нового сучасного кодифікованого акту, який би врегулював відносини у сфері праці, і досі, не зважаючи на кількісні показники поданих проектів Трудових кодексів, Трудового кодексу сучасної України так і не прийнято.

У чинний Кодекс законів про працю України (далі – КЗпП України)[1] було внесено численні зміни, які вже не дозволяють говорити про «радянскість» цього акту. Проте, все одно, прагнучи до ідеалу правового регулювання, для незалежної України актуальним є прийняття сучасного кодексу, народженого саме в незалежній Україні.

На разі, не дивлячись на ті зміни, які були внесені до КЗпП України, не всі важливі питання ним врегульовано. Так, питання правового регулювання праці тимчасових і сезонних працівників і досі регламентуються радянськими нормативним актами, що змістовно майорять радянськими підходами, заважаючи сприйняттю тієї частини, що, все ж таки, відповідає сучасному праву [2; 3]. Зазначене, відповідно, є спільним у правовій регламентації праці тимчасових і сезонних працівників. Вона відбувається хоча й морально застарілими, але чинними і досі актами законодавства – Указами Президії Верховної Ради срср.

Також, спільним є і те, що працівникам, робота яких за трудовим договором обумовлена строком: або конкретно датами, місяцями, або сезоном, не встановлюється випробування [2, п. 4; 3, п. 5]. Хоча, акцентуємо увагу, що, звичайно, на період дії воєнного стану, ця норма не діє, бо спеціальний Закон – «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» встановив, що «при укладенні трудового договору в період дії воєнного стану умова про випробування працівника під час прийняття на роботу може встановлюватися для будь-якої категорії

працівників» [4, ч. 2 ст. 2].

Крім того, правове регулювання праці даних категорій працівників передбачає наявність додаткових підстав розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця: «а) припинення роботи на підприємстві, в установі, організації на строк більше одного тижня з причин виробничого характеру, а також скорочення роботи в них; б) нез'явлення на роботу протягом більше двох тижнів підрядвнаслідок тимчасової непрацездатності. В разі втрати працездатності внаслідок трудового каліцтва або професійного захворювання, а також коли законодавством союзу рср встановлено триваліший строк збереження місця роботи (посади) при певному захворюванні, за тимчасовими робітниками і службовцями місце роботи (посада) зберігається до відновлення працездатності або встановлення інвалідності, але не більш як до закінчення строку роботи за договором» [3, п. 6];

«а) припинення робіт на підприємстві, в установі, організації на строк більше двох тижнів з причин виробничого характеру або скорочення робіт в них; б) нез'явлення на роботу безперервно протягом більше одного місяця внаслідок тимчасової непрацездатності. У разі втрати працездатності внаслідок трудового каліцтва або професійного захворювання, а також коли законодавством союзу рср встановлено триваліший строк збереження місця роботи (посади) при певному захворюванні, за робітниками і службовцями, зайнятими на сезонних роботах, місце роботи (посада) зберігається до відновлення працездатності або встановлення інвалідності, але не більш як до закінчення строку роботи за договором» [4, п. 7].

Тобто мова йде про скорочені строки на відміну від тих, що передбачені для працівників, що працюють за строковими і безстроковими трудовими договорами за ст. 40 КЗпП України.

Також для тимчасових і сезонних працівників встановлено скорочений строк попередження роботодавця про звільнення за власним бажанням працівника у порівнянні зі ст. 38 КЗпП України: за 3 дні [2, п. 5; 3, п. 6].

Для тимчасових працівників встановлено особливості трансформації трудового договору у безстроковий, коли працівник продовжує робити після настання дня закінчення дії трудового договору або трудовий договір з ним переукладається [2, п. 11].

Отже, очевидно, що правова регламентація праці даних працівників містить певні особливості, які зумовлені специфікою виконання працівниками їх трудових обов'язків у межах визначеної тривалості трудових відносин. Однак, ці особливості має містити кодифікований акт, що регулює трудові відносини, а не окремі акти, тим більше у переважній більшості, змістовно застарілі.

Тому, вбачається необхідним у майбутньому Трудовому кодексі України вирішити це питання таким чином, щоб правова регламентація

праці була цілісною органічною системою.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08/page5#Text>.
2. Про умови тимчасових робітників і службовців. Указ Президії Верховної Ради N 311-09 від 24.09.74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0311400-74#Text>.
3. Про умови праці робітників і службовців, зайнятих на сезонних роботах. Указ Президії Верховної Ради N 310-09 від 24.09.74р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0310400-74#Text>.
4. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану. Закон України від 15 березня 2022 р. N 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>.

Коваль І. І.

здобувач вищої освіти
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

Науковий керівник:

Здреник І. В.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії права,
конституційного та приватного
права
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМИ УКЛАДЕННЯ ТА РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Початок повномасштабної війни вплинув на все життя українців. Проте законодавці активно почали приводити у відповідність нормативне регулювання у сферах життя кожного громадянина, в тому числі й у сфері сімейного права, а саме у напрямку реєстрації народження, смерті, укладення та розірвання шлюбів в умовах воєнного стану.

Як показує статистика, під час повномасштабної війни в Україні зросла кількість реєстрації шлюбу. А саме з початку по липень 2022 року одружилось більше 102 тисяч сімей. В умовах війни така тенденція є правильною з точки зору закону та наслідків шлюбу, тому що дає змогу впорядкувати питання про майно подружжя, виховання дітей та спадкування. Адже у випадку, якщо шлюб між чоловіком та жінкою не був зареєстрований, під час поділу майна подружжя та/або спадкування вимагають додатково підтверджувати у судовому порядку те, що особи проживали у цивільному шлюбі.[1]

За період воєнного стану органи державної реєстрації актів

цивільного шлюбу не припиняли свою роботу, тому проблем із укладенням шлюбу не було, тільки якщо взяти до уваги ті органи державної реєстрації актів цивільного шлюбу котрі знаходились на території, де велись активні бойові дії або де приміщення вказаного органу було фактично знищено. Проте зареєструвати шлюб можна в будь-якому найближчому працюючому відділі органу державної реєстрації актів цивільного шлюбу.

Як і в мирний час, зареєструвати шлюб можна на загальних засадах, тобто через місяць після подання відповідної заяви до органу державної реєстрації актів цивільного шлюбу. Якщо розглянути скорочені строки укладення шлюбу, то укладення можливе в рамках пілотного проекту «Шлюб за добу». А також, відповідно до частини 2 статті 32 Сімейного кодексу України дозволяється здійснити реєстрацію шлюбу у день подання відповідної заяви або у будь-який інший день за бажанням наречених протягом одного місяця, якщо є безпосередня загроза для життя нареченої або нареченого. Воєнний стан та загальна ситуація у країні підпадають під критерії цієї норми. Якщо розглядати укладення шлюбу за 24 години, то обмеження в часі можуть виникнути, якщо пара яка хоче укласти шлюб звернулась до органу державної реєстрації цивільних шлюбів в кінці робочого дня, або під час повітряної тривоги, та якщо один із наречених є іноземцем. Якщо один із наречених є іноземцем то укладення шлюбу може зайняти більше часу через додаткову перевірку законності його перебування на території іншої держави, тому в цьому випадку вказана процедура може зайняти більше часу ніж добу.

Також виділяють окреме питання стосовно укладення шлюбу зі військовослужбовцями. Оскільки, можливість перебування бійців, які захищають нашу державу, прибути до органів державної реєстрації цивільних шлюбів може бути обмеженою. Кабінет Міністрів України розглянули питання стосовно цього та 07.03.2022 року ним було видано Постанову №123 «Деякі питання державної реєстрації шлюбу в умовах воєнного стану». Ця постанова, надає військовослужбовцям можливість здійснювати реєстрацію шлюбу без особистої присутності в органі державної реєстрації цивільних шлюбів. За таких умов військовослужбовець подає заяву про державну реєстрацію шлюбу своєму командирі (керівнику), який засвідчує справжність даної заяви підписом. Саме ця заява є своєрідним доказом згоди на укладення шлюбу. Дальше така заява пережається відділу державної реєстрації цивільного шлюбу, до якого іншим із наречених подано заяву про реєстрацію шлюбу особисто. [2]

Іншим варіантом одруження зі військовослужбовцями, запропонованого в Постанові є складення акта про укладення шлюбу безпосереднім командиром (керівником) військовослужбовця. Це важлива можливість, особливо у випадку, коли один, або обидва наречених не можуть бути особисто присутніми через обставини, такі як військова

служба використання засобів відео зв'язку для здійснення процедури реєстрації робить процес більш доступним та зручним для всіх зацікавлених сторін.

В умовах воєнного стану реєстрація шлюбу може здійснюватися керівником закладу охорони здоров'я, в якому перебувають або працюють один чи обоє наречених. Акт про шлюб може бути складений у присутності наречених або з використанням засобів відео зв'язку з тим, хто відсутній. Але під час складення такого акта беруть участь також двоє свідків. В подальшому, як і в описаних вище процедурах, акт надсилається до відділу державної реєстрації цивільних шлюбів, де складається паперовий актовий запис про шлюб та вносяться відомості до відповідних реєстрів.

Щодо розірвання шлюбу в умовах воєнного стану. Воєнний стан не є перешкодою для розірвання шлюбу, оскільки це шлюбні добровільні відносини. Тому, незважаючи на воєнний стан, право на розірвання шлюбу не може бути обмеженим. Але є певні нюанси, які варто зазначити.

Також допомагає уникнути затримок у вирішенні подібних ситуацій можливість, коли один з подружжя може подати заяву про розірвання шлюбу від імені іншого через нотаріально засвідчений документ – це дозволяє забезпечити правовий захист інтересів того, хто через обставини не може зробити це особисто.

Орган державної реєстрації актів цивільного стану складає актовий запис про розірвання шлюбу після спливу одного місяця від дня подання такої заяви, якщо вона не була відкликана протягом цього періоду. Це дає сторонам можливість переглянути свої рішення і вирішити, чи бажають вони продовжувати процедуру розірвання шлюбу.

Але, зверніть увагу, що заява про державну реєстрацію шлюбу, про державну реєстрацію розірвання шлюбу, форми яких затверджені додатками 6, 9, 11, 12 до Правил, містить обов'язкову для заповнення графу «Відношення до військової служби», що передбачає зазначення таких відомостей щодо особи: де перебуває на обліку; назва міста, номер поштової скриньки військової частини, де служить; військове звання (категорія) (стосовно призовників зазначається «призовник»); серія та номер військового квитка (тимчасового посвідчення) або посвідчення про приписку.

Необхідність внесення до заяви вказаних відомостей впливає зі змісту частини четвертої статті 38 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» та пункту 57 Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2022 № 1487, якими визначено, що органи реєстрації актів цивільного стану зобов'язані в семиденний строк надати відповідним районним (міським) територіальним центрам комплектування та соціальної підтримки, Центральному управлінню або регіональним органам Служби безпеки

України, відповідному підрозділу Служби зовнішньої розвідки України відомості про події та дії, що нерозривно пов'язані з призовником, військовозобов'язаним, резервістом, його батьками та членами сім'ї (дружиною (чоловіком), дітьми) та підлягають обов'язковому внесенню до Реєстру (відомості про шлюб, про розірвання шлюбу).[3]

Якщо обидва з подружжя перебувають за кордоном і хочуть розлучитися і у них немає спільних неповнолітніх дітей, вони можуть подати заяву про розірвання шлюбу до найближчої консульської установи України. У випадку наявності спільних дітей або якщо одна зі сторін не погоджується з розлученням, такі спори вирішуються через судовий процес на території України.

Отже, подружжю доведеться повернутись на рідну землю, або знайти адвоката, який буде подавати позов від їхнього імені та захищати інтереси у суді. Для цього важливо належним чином оформити довіреність.

Якщо один із подружжя перебуває на тимчасово окупованій території. До повномасштабної війни це питання вирішувалося так: один з подружжя приїздив до найближчого міста на підконтрольну Україні територію і оформлював нотаріально засвідчену заяву до органу державної реєстрації цивільного шлюбу про розірвання шлюбу. Тоді він передавав цю заяву іншому з подружжя і повертався додому.

Якщо за законом подружжя може розлучитися тільки через судовий процес, в першу чергу необхідно визначити суд, до якого вони можуть звернутися. За загальним правилом, позов про розлучення подають в суд за зареєстрованим місцем перебування відповідача.

Однак, існують ситуації, коли можна подавати позов до суду за власним місцем проживання:

- на утриманні особи перебувають неповнолітні діти;
- за станом здоров'я або з інших поважних причин особа не може виїхати до місця проживання відповідача (в позові зазначається причина) [4].

У випадку розлучення через орган державної реєстрації цивільного шлюбу, іноземець має скласти заяву про розірвання шлюбу, нотаріально її засвідчити та переслати партнеру. Після цього партнер перекладає заяву на українську мову, нотаріально засвідчує та подає до органу державної реєстрації цивільного шлюбу. Якщо все оформлено відповідно до чинного законодавства, то жодних проблем не виникне.

Під час розгляду справи про розлучення через суд, важливо розглянути наявність міжнародного договору між Україною та країною громадянства чоловіка або дружини, який вирішує питання розлучення. Наприклад, якщо особа одружена з поляком, то процедура розлучення проводиться на території Польщі за місцевим законодавством. У відсутності такого договору, вирішення цих питань керується Законом України «Про міжнародне приватне право».

Розірвати шлюб з іноземцем в Україні можна, якщо на території нашої держави відповідач має зареєстроване місце проживання чи

перебування, а також якщо шлюб укладався в Україні. В інших випадках, доведеться звертатися до суду тієї країни, де ви уклали шлюб.[5]

Отже, укладення розірвання шлюбу в умовах воєнного стану вимагає особливої уваги до законодавства та встановлених процедур. Громадяни повинні дотримуватися встановлених правил та процедур, а владні структури зобов'язані забезпечити ефективне функціонування системи регулювання шлюбних відносин у такі складні часи.

Список використаних джерел:

1. Новели у сфері реєстрації шлюбів, народження та смерті під час війни URL : <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/noveli-u-sferi-reestraciyi-shlyubiv-narodzhennya-ta-smerti-pid-chas-viyini.html>.
2. Постанова №123 «Деякі питання державної реєстрації шлюбу в умовах воєнного стану» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213-2022-%D0%BF#Text>.
3. Особливості розірвання шлюбу у воєнний стан URL : <https://minjust.gov.ua/m/osoblivosti-rozirvannya-shlyubu-u-voenniy-chas>.
4. Розлучення в умовах війни : окремі проблемні питання URL : <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/rozluchennya-v-umovah-vijny-okremi-problemni-rytannya>.
5. Розлучення під час воєнного стану: що треба знати українцям URL : <https://chas.news/current/rozluchennya-pid-chas-voennogo-stanu-scho-varto-znati-ukraintsyam>.

Ковіненко О. О.

здобувачка вищої освіти,
групи ЮД-041
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Карпенко Р.В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

НОТАРІАЛЬНІ ПОСЛУГИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: НАЙКРАЩІ ПРАКТИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Військові конфлікти завжди становили велику загрозу безпеці людства, всі стратегії протидії якій виявилось випередити та вчасно зупинити важче ніж на те розраховували міжнародні організації та представники інституцій у системі органів національного законодавства на сучасному етапі.

Важливість нотаріальних послуг набуває особливого значення під

час війни, коли правова система країни та її інститути піддаються напруженню надзвичайного рівня, нотаріуси в цей час виконують критичну роль, так як здатні забезпечити правову стабільність, захистити права та свободи постраждалих громадян, що вимушено виїхали зі своєї домівки, та підтримати правопорядок.

Практика показує, що під час військових конфліктів і повномасштабних війн, попит на послуги нотаріусів значно підвищується з причини багатьох специфічних проблемних ситуацій.

Відтак, необхідність вивчення інших практик надання нотаріальних послуг під час війни, а також можливостей їх адаптації для впровадження в контексті України, набуває особливої актуальності для проведення дослідження, оскільки Україна з 2014 року продовжує жити як держава під постійним пригнічуючим тиском, агресією з боку російської федерації, і захист прав громадян у таких умовах – надважке завдання, яке повинні брати на себе всі країни світу.

Україна – країна класичного нотаріату, де нотаріус це посадова особа, яка наділена державною владою, та одночасно представник вільної юридичної професії.

У період введеного воєнного стану на території України система нотаріату піддалася деяким змінам. Зокрема, за постановою № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» встановлено мораторій на вчинення нотаріальних дій за зверненням громадян російської федерації, юридичних осіб, істотною часткою яких володіють громадяни російської федерації, чи якщо вони є кінцевим бенефіціаром компанії [1].

Цією ж Постановою скасовано необхідність використання спеціальних бланків нотаріальних документів для засвідчення справжності підписів на заявах про надання дозволу про виїзд дитини за кордон строком до трьох місяців (спрощено цю процедуру), засвідчення справжності підпису на інших документах, також при посвідченні довіреностей і заповітів. Замість цих бланків нотаріуси використовують звичайні аркуші паперу із зазначенням на них реквізитів. Повноваження підлягають повному обмеженню стосовно здійснення професійних дій із доступом до державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції в таких адміністративно-територіальних одиницях, як Луганська та Донецька області, Херсонська область, деякі районні центри Запорізької, Миколаївської, Харківської, Автономна Республіка Крим і місто Севастополь.

Класична модель нотаріату, що існує в мирний час, спершу сформувалася в Західній Європі і походить з часів Стародавнього Риму, коли для імперії були притаманні посади так званих писців зі знаннями профілю юриспруденції у приватних осіб для фахової роботи та допомоги в технічному плані – запису договорів, промов або інших творів стенографуванням [2].

В Італії поступово зростала авторизація представників інституту

нотаріату, якість безспірності вчинюваних ними документів все більш тісно пов'язувалася з фактом авторизації, наділенням нотаріусів офіційними державними повноваженнями на посадах представників верховної влади, і публічною силою.

Той же принцип після Італії перехопила і Франція разом із Німеччиною. У Франції відзначається великий вплив на інститут нотаріату розпорядження короля Філіппа Красивого, яке було видано ним 1304 року та встановлювало, що при укладанні актів нотаріуси повинні складати спеціальний документ, який записувався до протокольної книги, і надавати сторонам докладний звіт, і що всі нотаріуси мали отримувати затвердження від короля і бути обраними з числа бездоганних та здібних осіб[3].

Щодо правової системи Англії, там закон виявлявся гнучким, тобто його тлумачення часто залежало від суто суб'єктивної думки та в абсолютно однакових обставинах рішення по них відрізнялися, викликали непорозуміння в суспільстві, відчуття заплутаності, багатозначності. На жаль, таке притаманно наразі й сучасній Україні, коли варто голосно піднімати питання з приводу рівності сторін у судовому процесі при розгляді спорів, наприклад, між фізичною особою та державною установою. Особливо наші захисники, які боронять лінію фронту від ворога, точно заслуговують на впевненість у тому, що при виникненні суперечок між ними та їхніми військовими частинами, тощо, вони матимуть всі права на наш належний захист і, відповідно, більше часу на важливіші завдання, відпрошування не заради ходіння по судах, а заради довшої відпустки з сім'єю.

Тобто ми повинні категорично відмовитися від такої «гнучкості» закону та орієнтуватися не тільки на найкращі практики дії нотаріальних систем, а й на гірші їх історичні приклади.

Вимоги до нотаріусів всюди в європейських країнах приблизно однакові: вік не молодше за 25 років, бути громадянином країни, володіти державною мовою, мати вищу юридичну освіту та певний кількарічний досвід, стаж роботи.

Хіба що треба ще згадати про модернізацію не тільки організаційної діяльності, прихід нових молодих практиків у сферу, внесення нових поглядів і відновлення, але й про необхідність відслідковування можливостей для нотаріусів в епоху цифрових технологій.

Зокрема, процедура здійснення електронної нотаріальної дії в Австрії виглядає так:

- сторони надсилають нотаріусу документи для засвідчення у форматі PDF або DOCX, надають заповнену форму особистих даних та копію паспорта;

- нотаріус створює безпечну кімнату даних та завантажує туди документи (щоби отримати доступ до цієї кімнати, сторони

проходять відеоідентифікацію);

- нотаріус призначає відеоконференцію, впродовж тривалості якої відбувається підписання документів за допомогою електронного підпису;
- сертифікований документ стає справжнім електронним документом; оригінал на папері не видається. Закінчений варіант зазвичай надсилається сторонам електронною поштою.

Реформування нотаріату передусім спрямоване на економію часу та грошей громадян і бізнесу, забезпечення доступності нотаріальних дій, подолання корупції у сфері юстиції, створення надійного захисту від шахрайства[4].

Україна, щоби витримати наплив великої кількості справ у післявоєнні часи, що будуть відкриватися за усіма заявами після Перемоги, зараз адаптується до створення свого найкращого досвіду через запровадження багатьох реформ навіть у складні часи повномасштабної війни та продовжує втілювати можливість діджиталізаційних процесів у застосунку «Дія» (до прикладу посвідчення довіреностей, прирівнюваних до нотаріально посвідчених, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, довіреності на управління і розпорядження корпоративними правами, довіреностей на користування та розпорядження транспортними засобами). Цим значно облегшується комунікація українських нотаріусів з довірцями[5].

Подальший розвиток та вдосконалення таких ініціатив сприяють покращенню юридичного клімату, забезпечують швидший і зручніший доступ до всіх потрібних послуг.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану»/ 28.02.2022 / URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text>.
2. Комаров В. В., Баранкова В. В. Нотаріат в Україні URL : http://kizman-tehn.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/Notariat_2011.pdf.
3. Історія нотаріату в країнах світу. URL : http://npu.in.ua/uploads/files/global/documents/history_ukr.pdf.
4. Реформування нотаріату за стандартами ЄС: саморегулювання, Е-нотаріат (11.12.2019). Нотаріальна палата України. URL : <https://bit.ly/2ZyYX2Q>.
5. Захист від підробки документів та економія часу: відтепер у Дії можна перевірити нотаріальні документи з QR-кодом/ 02.11.2022. URL : <https://diia.gov.ua/news/zahist-vid-pidrobki-dokumentiv-ta-ekonomiya-chasu-vidteper-u-diyi-mozhna-pereviriti-notarialni-dokumenti-z-qr-kodom>.

Козій І. Р.

здобувач вищої освіти, групи
ВШБ-8-23-М1П(1.63)
(Міжрегіональна Академія
управління персоналом
Дніпровський інститут)
Науковий керівник:

Поліщук М. Г.

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри права,
(Міжрегіональна Академія
управління персоналом
Дніпровський інститут)

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ СПРОЩЕНИХ ФОРМ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ У ЗАКОНОДАВСТВІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Протягом останніх десяти років значний розвиток в правових системах багатьох країн світу спостерігається у напрямку спрощення судових процедур. Ця тенденція особливо активно проявляється у країнах, де закріпилися демократичні традиції та висока правова культура громадян, що дозволяє зменшити увагу до формалізму судочинства. Для України, яка вибрала шлях інтеграції в європейську правову спільноту та активно проводить реформування у всіх сферах публічної влади, досвід країн Європейського Союзу у спрощенні судочинства має величезне значення.

Однією з ключових галузей, де впроваджуються спрощені форми судового розгляду, є адміністративне судочинство. Наприклад, в Австрії провадження у справах адміністративного характеру регулюється Федеральним Законом про адміністративне судочинство. Зазначається, що у спрощеній процедурі розгляду адміністративних справ передбачається письмовий аналіз справи [1].

Згідно зі статтею 24 зазначеного Закону, усне слухання справи може бути проведене за вимогою сторін або за ініціативою суду. Проте у випадках, коли заява чи скарга може бути відхилена з технічних причин або коли вже очевидно, що адміністративне рішення потрібно скасувати на підставі наявних доказів, може бути відмовлено у проведенні усного слухання. Також може бути відхилена можливість проведення усного слухання, якщо порушується обов'язок вчасного ухвалення рішення або коли справою займається посадова особа суду, що відповідає за питання, що входять до сфери компетенції муніципалітету.

Отже, якщо усне слухання відхиляється, справа переходить до

письмової форми розгляду. Це свідчить про прагнення до ефективності та раціональності в судовому процесі, що є важливим для швидкого та ефективного правосуддя в адміністративних справах. Досвід країн Європейського Союзу у цьому аспекті може бути корисним для вдосконалення судової системи України, що сприяє прискоренню судових процесів та полегшенню доступу громадян до правосуддя.

Адміністративно-процесуальне законодавство Литовської Республіки, зокрема Закон від 14 січня 1999 року «Про провадження в адміністративних справах», встановлює специфічні правила для розгляду справ у судах адміністративної юрисдикції. Однією з ключових особливостей є можливість вирішення справи в письмовій формі, що передбачено відповідно до положень статті 78 цього Закону [2].

Вказані положення закону дозволяють суду визначати конкретні ситуації, коли може бути обрана письмова форма провадження. Це особливо стосується випадків, коли учасники справи не з'являються на судові засідання, незважаючи на повідомлення про час та місце проведення. В такому випадку, після оголошення рішення про розгляд справи у письмовому провадженні, суд видається до дорадчої кімнати для ухвалення відповідного рішення.

Крім того, письмова форма може бути обрана за проханням заявника у скарзі або за його запитом, якщо інша сторона не висловлює заперечень проти такого розгляду протягом визначеного судом строку. Це встановлено згідно зі статтями 78 та 79 закону. Однак усний розгляд справи все ж таки може відбутися, якщо обидві сторони подають клопотання про усний розгляд або якщо суд вирішує, що такий розгляд є необхідним [3].

Крім того, на етапі усного розгляду справи письмова форма може бути обрана за запитом однієї зі сторін або за ініціативою суду з погодженням іншої сторони. Якщо суд у ході розгляду в письмовій формі визнає, що усний розгляд необхідний для повнішого розслідування обставин справи, він може вирішити перейти до усного розгляду.

У результаті аналізу наведених положень, можна визначити, що литовське адміністративно-процесуальне законодавство враховує різні сценарії застосування письмової форми, як на етапі відкриття провадження, так і під час розгляду справи в усній формі. Важливо нотувати, що це закріплено достатньо детально, забезпечуючи високий рівень регулювання відповідних процедур та форм провадження в адміністративних справах.

Аналізуючи Положення про адміністративні суди Німеччини від 21 січня 1960 року, можна зауважити, що суд в основному ухвалює рішення після усних обговорень. Проте згідно зі статтею 84 передбачається можливість розгляду справи і ухвалення рішення в письмовій формі, якщо справа не утруднена особливими обставинами [4]. Важливо відмітити відсутність чітких критеріїв для визначення, коли

можливо провести розгляд у письмовій формі, що свідчить про широкі дискреційні повноваження суду.

На відміну від цього, у Кодексі адміністративного судочинства України чітко визначені критерії для вирішення, чи слід розглядати справу за правилами спрощеного чи загального позовного провадження. Цей підхід забезпечує більшу прозорість та об'єктивність процесу [5].

Однак, не зважаючи на ці нововведення, залишається відкритим питання дискреційних повноважень суду щодо розгляду справ в письмовій формі в Європейських країнах, що може створювати проблеми в об'єктивності судового рішення. Дослідження цих аспектів може призвести до розробки більш якісних та чітких стандартів у сфері судочинства адміністративних справ.

Для розуміння спрощених процедур розгляду адміністративних справ у Республіці Польща важливо ознайомитися з положеннями Закону про провадження в адміністративних судах від 30 серпня 2002 року. Цей закон встановлює механізми спрощеного провадження, яке використовується воєводськими адміністративними судами у певних обставинах, що розкриті у статті 199 [9].

Наприклад, згідно з цим законом, справу можна розглянути у спрощеному порядку, якщо одна зі сторін подає клопотання про такий розгляд, а інші сторони не висловлюють заперечень протягом 14 днів з моменту отримання цього клопотання. Крім того, до сфери застосування спрощеного провадження входять справи, пов'язані з бездіяльністю або надмірною тривалістю провадження.

У рамках спрощеного провадження, згідно зі статтями 120 та 122 цього закону, справи розглядаються у письмовій формі. Однак суд може вирішити провести судові засідання, якщо вважає це за необхідне [9].

Цей підхід вважається раціональним та ефективним з точки зору оптимізації процесу. Справи можуть бути вирішені у письмовій формі, але суд має можливість призначити засідання для розгляду конкретних питань або у випадках, коли вважається, що судові засідання допоможе досягти справедливого та об'єктивного рішення.

Незважаючи на раціональність та продуктивність, важливо враховувати, що додаткові можливості призначення судових засідань можуть призвести до додаткових витрат і сприйматися як проблема з точки зору доступу до справедливого судового процесу. Таким чином, важливо забезпечити баланс між ефективністю та захистом прав та інтересів сторін у судових адміністративних процедурах.

Таким чином, аналіз проблем застосування спрощених форм судового розгляду адміністративних справ у законодавстві країн Європи вказує на кілька важливих аспектів, які потребують уваги та поліпшень. Це стосується не лише практичної реалізації процедур, але і гармонізації самого законодавства країна. По-перше, проблемою є неоднозначність законодавства, що регулює спрощені форми судового розгляду

адміністративних справ. Нестача чітких норм та їх відсутність може породжувати ризики в інтерпретації і застосуванні правил під час винесення судових рішень.

По-друге, важливо враховувати різноманітність судових систем у різних країнах Європи. Використання спрощених форм судового розгляду варіюється в залежності від традицій, культурних особливостей та рівня розвитку судової системи. Це може призвести до нерівномірності у застосуванні та розумінні таких форм. По-третє, важливо звернути увагу на доступність та зрозумілість процедур, пов'язаних із спрощеними формами судового розгляду для громадян. Забезпечення правової освіти та консультацій може покращити рівень правової свідомості серед населення та якість правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко В. А. Адміністративне судочинство як правовий інститут адміністративного права. *Соціально-правові студії*. 2020. Вип. 1 (7). С. 72–78.
2. Галабурда Н. А. Сутність поняття «адміністративна юстиція» як елемента правової держави. *Bulletin of Alfred Nobel University Series «Law»*. 2020. Т. 1, № 1. С. 111–115. URL : <https://doi.org/10.32342/2709-6408-2020-1-1-15> (дата звернення: 04.01.2024).
3. Галіцина Н. Адміністративне судочинство як процесуальний засіб вирішення соціальних спорів. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 9 (295). С. 119–126.
4. Гембара Г. І. Спрощені форми судового розгляду адміністративних справ у законодавстві європейських країн. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. № 78. С. 17–22.
5. Кодекс адміністративного судочинства України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 04.01.2024).
6. Європейські стандарти адміністративного процесу. *Міністерство юстиції України*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6738 (дата звернення: 04.01.2024).

Коптєвський О. Ю.

здобувач вищої освіти,

групи М-ЮД-322

Навчально-наукового інституту

права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Ярошевська Т. В.

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри цивільно-

правових дисциплін

(Дніпропетровський державний

університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН

Сім'я є основною одиницею суспільства, де формуються та розвиваються міжособисті відносини. Регулювання цих відносин має велике значення для забезпечення стабільності та добробуту суспільства в цілому. У зв'язку зі суспільними змінами та еволюцією цінностей, важливо вивчати та аналізувати особливості регулювання сімейних відносин у сучасному світі.

Одним з основних засобів регулювання сімейних відносин є правові норми. Сімейним кодексом України визначаються права та обов'язки членів сім'ї, порядок розлучення та вирішення спорів. Важливою складовою є захист прав дітей та створення умов для їх гармонійного розвитку.

За своєю природою сімейні відносини є частиною цивільного права, оскільки відповідають критеріям цивільних відносин, визначеним у статті 1 Цивільного кодексу України. Це включає особисті та майнові відносини, що базуються на рівності перед законом, вільному волевиявленні, та майновій самостійності учасників. Одним з основних завдань законодавства про сім'ю є встановлення принципів шлюбу, визначення прав і обов'язків подружжя, батьків, дітей та інших членів сім'ї [1, с. 28-31].

Варто зазначити, що останнім часом набуло популярності використання шлюбного договору в сімейних відносинах. Сімейним кодексом України передбачено, що шлюбний договір регулює майнові відносини між подружжям, визначає їх майнові права та обов'язки, а також майнові права та обов'язки подружжя як батьків.

Відповідно до третьої частини статті 93 Сімейного кодексу України шлюбний договір не може регулювати особисті відносини подружжя, а також особисті відносини між ними та їхніми дітьми. Таким чином, подружжя не зможе брати на себе деякі обов'язки особистого характеру по

відношенню один до одного, а також особисті немайнові відносини між ними та дітьми. Це відповідь на питання, чи можна встановлювати у шлюбному договорі, наприклад, порядок інтимних відносин, як у таких договорах за законодавством інших країн.

Важливою умовою шлюбного договору є те, що його положення не можуть обмежувати обсяг прав дитини, встановлених сімейним законодавством, а також ставити одного з подружжя у вкрай несприятливе матеріальне становище.

Крім того, передбачено, що нерухоме та інше майно, право на яке підлягає державній реєстрації, за шлюбним договором не може передаватися одному з подружжя. Наприклад, у шлюбному договорі не може бути зазначено, що чоловік дарує дружині квартиру. Такий договір дарування має бути укладений окремо та нотаріально посвідчений.

Найважливішою особливістю шлюбного договору є можливість встановлення майнових прав та обов'язків подружжя відмінно від загальних норм сімейного права. Наприклад, у такому договорі може бути передбачено, що певне майно, яке було власністю одного з подружжя до шлюбу або отримане в подарунок під час шлюбу, стає спільною власністю обох; розмір часток у праві власності на майно, набуте під час шлюбу, може визначитися в угоді між подружжям; також можна встановити умови щодо поділу спільного майна у разі розірвання шлюбу та порядок погашення боргів кожного з подружжя за рахунок спільного або окремого майна. Крім того, шлюбний договір може містити положення про те, що він не поширюється на майно, набуте протягом шлюбу, або про умову вважати це майно спільною частковою власністю або особистою приватною власністю кожного з них [2, с. 49-53].

У шлюбному договорі може бути передбачено, що якщо за час шлюбу майно, що належить одному з подружжя, значно збільшилося в ціні внаслідок спільної праці або грошових витрат іншого з подружжя, у разі спору воно може бути визнане за рішенням суду об'єктом права спільної власності. Також може бути передбачено, що це майно не змінить свого правового режиму, тобто воно перейде до того з подружжя, який був його первісним власником, або до подружжя у спільній власності в нерівній частці.

У шлюбному договорі сторони можуть встановити використання майна, що належить обом або одному з них, для забезпечення потреб своїх дітей, а також інших осіб. Наприклад, можна включити до договору положення про те, що подружжя зобов'язується утримувати непрацездатних батьків, одного з них або дітей, народжених поза шлюбом, надавати цим особам матеріальну допомогу та/або надавати їм можливість проживати. спільно з подружжям шляхом виділення окремої кімнати в будинку чи квартирі тощо.

Згідно з договором, одним з обов'язків дружини, наприклад, може бути дбайливий підхід до сімейного бюджету, фіксування витрат до певної

суми та інформування про ці витрати чоловіка.

На практиці шлюбний договір в першу чергу використовується не для регулювання спільного проживання та користування майном, а у разі припинення шлюбних відносин. Тому визначити можливий порядок розподілу майна у шлюбному договорі, безумовно, можна навіть після припинення шлюбу. У цьому випадку в разі розлучення можна уникнути тривалих судових розглядів поділу майна та мати більше шансів зберегти добрі стосунки після розлучення.

У шлюбному договорі необхідно відзначити важливість визначення правил користування житлом. Власник майна, який може бути одним із подружжя, повинен враховувати інтереси всієї сім'ї, зокрема дітей. При цьому у поведінці з майном слід враховувати інтереси дітей та інших членів сім'ї, які також мають право на користування майном згідно з законом. При укладанні шлюбного договору сторони можуть включити положення щодо користування житлом, вказати умови вивільнення житлових приміщень після розірвання шлюбу для тих, хто проживав у них через реєстрацію шлюбу, а також визначити умови проживання родичів одного з подружжя [3, с. 136-149].

У шлюбному договорі особи можуть на власний розсуд визначити право на аліменти незалежно від непрацездатності та потреби в матеріальній допомозі, умови, розмір і строки їх виплати. Водночас у разі невиконання одним із подружжя зобов'язань за договором, аліменти можуть бути стягнені на підставі виконавчого запису нотаріуса, а значить, звертатися до суду не доведеться. Шлюбним договором може бути встановлена можливість припинення права на утримання одного з подружжя у зв'язку з одержанням майнової (грошової) компенсації.

Укладення шлюбного договору є вільним вирішенням обох осіб вирішувати питання сімейного життя на власний розсуд, а не обов'язковим застосуванням. Такі умови шлюбного договору, які суперечать волі одного з подружжя та погіршують їхнє становище порівняно з правовими нормами України (наприклад, дискримінаційні, позбавляють права на частку в нажитому майні), вважаються недійсними згідно з законодавством України. Шлюбний договір повинен бути укладений у письмовій формі та нотаріально посвідчений. Перед укладенням такого договору нотаріус повинен роз'яснити сторонам його основні положення, права та обов'язки. Посвідчити шлюбний договір можуть як державні, так і приватні нотаріуси [4, с. 29-32].

Якщо шлюбний договір укладено до реєстрації шлюбу, він набирає чинності з дня реєстрації шлюбу. Якщо шлюбний договір укладено подружжям, він набирає чинності з дня його нотаріального посвідчення, про що має бути зазначено в тексті договору.

У шлюбному договорі можуть бути встановлені загальний строк його дії, тривалість окремих прав та обов'язків. Дійсність договору або окремих його умов може настати й після розірвання шлюбу.

Що стосується віку, з якого особи мають право самостійно укласти шлюбний договір, то він збігається зі шлюбним віком, який встановлюється сімнадцять років для жінок і вісімнадцять років для чоловіків.

Законодавець встановив можливість внесення змін до шлюбного договору. Крім того, не допускається одностороння зміна умов шлюбного договору. Подружжя може змінити шлюбний договір. Договір про внесення змін до шлюбного договору також нотаріально посвідчується.

Отже, регулювання сімейних відносин є складним та багатограним процесом, який вимагає уваги до різних аспектів. Правові, соціальні та психологічні аспекти взаємодіють між собою, впливаючи на стан та розвиток сімей у сучасному суспільстві. Для забезпечення стабільності та гармонії в сімейних відносинах необхідно враховувати всі ці аспекти та працювати над їх вдосконаленням.

Список використаних джерел:

1. Сафончик О. І. Теоретичні аспекти шлюбно-сімейних відносин. *Часопис цивілістики*. 2016. Вип. 21. С. 28–31.
2. Менджул М. В. Застосування принципів сімейного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 11. С. 49–53.
3. Калашник О. М. Механізм правового регулювання цивільних відносин як об'єкт наукових досліджень: генеза та сутність. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (14). С. 136–149.
4. Середницька І. А. Цивільний процес в питаннях та відповідях: навчальний посіб. Одеса: ОДУВС, 2019. 143 с.

Коптєвський О. Ю.

здобувач вищої освіти, групи М-ЮД-322
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Бондар О. С.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРИРОДА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

В процесі свого розвитку людство все більше використовує можливості своєї фантазії та інтелекту. Воно усвідомило, що результати інтелектуальної творчості є найвищим виразом інтелекту людини. Сучасна економіка ґрунтується на знаннях, які реалізуються у високих технологіях.

Знання стали основним чинником економічного лідерства розвинених держав у світі.

Сучасне виробництво є складним і науково-орієнтованим. Появанових технічних рішень передуює періоду накопичення знань, що дозволяє вийти за межі і відомого рівня технологій. Україна завжди відзначалась високим науковим потенціалом, займаючи відповідні позиції за кількістю патентів. Однак, не зважаючи на значні наукові досягнення, в країні відчувається дефіцит їх використання в промисловості, освіті, науці, медицині та інших галузях.

Ця теза є неоспоримою і вимагає негайних дій. Якщо виходити з цього припущення, суспільство повинно створити всі умови для активізації інтелектуальної та творчої діяльності та забезпечити ефективний захист її результатів – інтелектуальної власності [1, с.45]. Один з ключових шляхів розвитку інтелектуальної творчості полягає у забезпеченні творця впевненості, що суспільство адекватно оцінить його творчість. Високооцінка творчого результату та відповідна винагорода є важливими чинниками для стимулювання творчості в суспільстві. Чим більше людей бере участь у творчому процесі, тим більше буде його результатів. Якісні результати інтелектуальної творчості є найціннішим інтелектуальним капіталом. Для успішного розвитку творчої діяльності та розширення інтелектуального потенціалу необхідно впровадити комплекс правових заходів.

Одним найважливіших таких заходів є встановлення у законодавстві України принципу інтелектуальної власності, який гарантує право власності на досягнутий інтелектуальний результат усіх випадках його створення, разом з усіма наслідками, що з цього випливають.

Покращення захисту прав інтелектуальної власності в Україні є пріоритетною метою на шляху до інтеграції в європейське співтовариство та відновлення громадянського суспільства. Від ефективності цього захисту залежить не лише інтелектуальний потенціал країни та її привабливість для інвестицій, але й міжнародний авторитет, а також зменшення випадків порушень законодавства [2, с.242].

Право інтелектуальної власності в Україні є складовою цивільного права. Відповідні норми законодавства містяться у Цивільному кодексі України у Четвертій книзі, яка розташована після розділу, присвяченого праву власності.

Це створює підґрунтя для застосування загальних положень про власність до регулювання відносин, пов'язаних з результатами інтелектуальної діяльності, і водночас передбачає особливий підхід до правового регулювання питань інтелектуальної власності [3, с.88]. Поняття права інтелектуальної власності, згідно статтею 418 Цивільного кодексу України, описується як право особи на результат своєї інтелектуальної або творчої праці, або на інший об'єкт, що є предметом права інтелектуальної власності, визначений відповідними законами. Це

поняття включає дві основні групи прав.

Згідно зі статтею 422 Цивільного Кодексу України, підстави виникнення (набуття) права інтелектуальної власності можуть бути передбачені Цивільним кодексом України, угодою або іншими законодавчими актами. Право інтелектуальної власності на результат творчої діяльності виникає з моменту його створення, якщо цей об'єкт відповідає вимогам закону стосовно предмету права інтелектуальної власності (тобто має новизну, матеріальну втіленість, придатність для використання та відповідає іншим вимогам, встановленим законодавством).

Отже, відносини у сфері інтелектуальної власності підпадають під загальні принципи права, які закріплені в Конституції України, особливо принцип верховенства права, а також загальні принципи цивільного права. Крім того, цивільні правовідносини у цій сфері підпорядковані галузевим цивільно-правовим принципам. Включення загальних цивільно-правових принципів до Цивільного кодексу України свідчить про визнання законодавцем природного права як основного джерела цивільного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Гумега О. Реалізація принципу захисту прав інтелектуальної власності в європейській практиці та її відбиття в національному законодавстві України. *Юридична Україна*. 2017. № 4. С. 41–48.
2. Кушинська Л. А. Трансформація правових та етичних поглядів у глобалізованому суспільстві. *Альманах права. Ціннісно-правові засади сучасних інтеграційних процесів в Україні*. 2015. Вип. 6. С. 240–245.
3. Якубівський І. Є. Проблема набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності в Україні : дис. ... доктора юрид. наук : спец. 12.00.03. Львів. 2019. 520 с.

Косенко Є. Є.

фахівець науково-редакційного відділу
Науковий керівник:

Киян В. Я.

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри
цивільно-правових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОКРЕМІ ПИТАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах сьогодення організація трудових відносин передбачає установаження та здійснення зав'язків між роботодавцем і працівниками в процесі працевлаштування, укладання трудових договорів, визначення умов праці, регулювання робочого часу, встановлення оплати праці, забезпечення безпеки та соціального захисту працівників тощо. Цей процес ґрунтується на відповідних нормативних актах та внутрішніх положеннях підприємства, спрямованих на створення ефективних та справедливих умов праці для всіх учасників. Сьогодні, з урахуванням воєнного стану, питання вдосконалення нормативно-правової бази адаптованої під умови війни є необхідною та актуальною. Питання тривалості, складу, режиму і порядку обліку робочого часу регулюються Кодексом законів про працю України (далі – КЗпП України).

З 24 лютого 2022 року відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» в Україні введено режим воєнного стану[1]. Закон України від 15.03.2022 №2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (далі – Закон № 2136) визначає, зокрема, встановлюються особливості трудових відносин між працівниками всіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності та належності філій, представництв іноземних осіб, що здійснюють господарську діяльність на території нашої країни, а також особи, які працюють на підставі трудового договору, укладеного з фізичними особами, у період дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Стаття 6 Закону № 2136 зазначає нормальну тривалість робочого часу у період дії воєнного стану, яка може бути збільшена до 60 годин на тиждень для працівників, зайнятих на об'єктах критичної інфраструктури (в оборонній сфері, сфері забезпечення життєдіяльності населення тощо). Подовження тривалості робочого часу є правом роботодавця, і, водночас, Закон не вимагає встановлення такої тривалості в обов'язковому порядку для усіх. Таке рішення може бути прийняте щодо працівників організації,

які працюють на об'єктах критичної інфраструктури[2].

Відзначимо, що робочий час – це є встановлений законодавством або на його підставі угодою сторін час, протягом якого працівник повинен виконувати свої трудові обов'язки відповідно до правил внутрішнього трудового розпорядку підприємства, організації, установи, графіку роботи та умов трудового договору.

Існує така класифікація робочого часу: нормальної тривалості (згідно ст. 50 КЗпП України не може перевищувати 40 годин на тиждень); скороченої тривалості (згідно ст. 51 КЗпП України така класифікація встановлюється для: працівників віком від 16 до 18 років – 36 годин на тиждень; для осіб віком від 15 до 16 років (учнів віком від 14 до 15 років, які працюють в період канікул) – 24 години на тиждень.); неповний робочий час (менший за 40 годин на тиждень і встановлюється за особистою угодою між працівником і роботодавцем) [3].

Нагадаємо, що згідно зі статтею 1 Закону «Про критичну інфраструктуру» під об'єктами критичної інфраструктури розуміються об'єкти інфраструктури, системи, їх компоненти та компоненти, які мають велике значення для економіки, національної безпеки та оборони країни, порушення функціонування яких може завдати шкоди життєво важливим національним інтересам [4].

Але, водночас, частиною другою статті 6 Закону № 2136 передбачено, що для працівників критичної інфраструктури, для яких, відповідно до законодавства, встановлюється скорочена тривалість робочого часу, на час воєнного стану тривалість робочого часу не може перевищувати 40 годин на тиждень[2].

Конкретна тривалість робочого часу встановлюється на рівні організації – через локальні нормативно-правові акти та за угодою сторін трудового договору [3].

Не суперечить нормам Закону положення частини другої статті 50 КЗпП, згідно з яким підприємства і організації при укладенні колективного договору можуть встановлювати меншу норму тривалості робочого часу, ніж передбачено в частині першій цієї статті [2].

Для встановлення скороченого робочого часу є підстава зайнятості працівників на роботах зі шкідливими та небезпечними умовами праці. Право на скорочену тривалість робочого часу (тижня) мають працівники виробництв, цехів, посад, професій, зазначених Переліком виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого часу (тижня), затвердженим постановою КМУ від 21.02.2001 р. № 163, на підставі результатів атестації робочого місця за умовами праці [5].

Варто зауважити, що відповідно до частини шостої статті 6 Законом № 2136 передбачено, що на період дії воєнного стану не діють норми КЗпП України щодо:

- скорочення роботи на одну годину як при п'ятиденному, так і при

шестиденному робочому тижні напередодні святкових і неробочих днів;

- тривалості робочого дня напередодні вихідних днів при шестиденному робочому тижні не більше 5 годин;
- обмеження граничних норм надурочних робіт;
- перенесення вихідного дня на наступний після святкового або неробочого;
- заборони залучення до робіт у вихідні, святкові і неробочі дні;
- компенсації за залучення до робіт у вихідні, святкові і неробочі дні [2].

У правовому режимі воєнного стану роботодавці встановлюють п'ятиденний або шестиденний робочий тиждень. Тобто на період дії воєнного стану з 19 липня 2022 року п'ятиденний або шестиденний робочий тиждень встановлюється без рішення військового управління спільно з військовою адміністрацією або без погодження з профспілковими організаціями чи погодження місцевої ради[2].

Керівники мають право залучати працівників до роботи у святкові, неробочі та вихідні дні без урахування обмежень, встановлених статтями 71-73 КЗпП України. При цьому працівникам, які мають дітей, встановлено обмеження щодо залучення у таких роботах. За їх згодою, вони можуть брати участь у нічних, надурочних, святкових і неробочих днях, а також у відрядження. При цьому, вагітним жінкам і жінкам, які мають дітей віком до одного року, не дозволяється залучатися до таких робіт. Робота у вихідний день може компенсуватися наданням іншого дня відпочинку. Скасовані також обмеження залучення працівників до надурочних робіт. Тобто, працівник може залучатися до надурочних робіт більше чотирьох годин протягом двох днів підряд і більше 120 годин на рік [3].

Список використаних джерел:

1. Закон України від 12.05.2015 № 389-VII «Про правовий режим воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 11.04.2024).
2. Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>(дата звернення: 11.04.2024).
3. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 11.04.2024).
4. Закон України від 16.11.2021 № 1882-IX «Про критичну інфраструктуру». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>(дата звернення: 11.04.2024).
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня»; Перелік від 21.02.2001 № 163. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/163-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.04.2024).
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.1992 № 442 «Про Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-92-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.04.2024).

Косяченко К. Е.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК У ПЕРІОД ВОЄНОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Податковий контроль є надважливою частиною ефективної політики країни, яка відіграє невід’ємну роль у забезпеченні справедливості і економічної стабільності. Саме тому організація і здійснення фінансового контролю Державною податковою службою України є не просто діяльністю компетентних органів влади, він є правовою формою діяльності держави.

Податки завжди були важливим об’єктом для розвитку держави. Вони є одним з джерел формування публічних грошових фінансів, які в подальшому розподіляються на різні сфери життєдіяльності суспільства, зокрема, і на потреби оборони держави. Шляхом посилення прозорості та незалежності податкового контролю, можна сприяти створенню конкурентоспроможної та стабільної економічної системи, яка буде позитивно впливати на розвиток країни та підвищення життєвого рівня громадян.

Форми контролю – це окремі сторони прояву його змісту, які залежать від конкретної мети та самого об’єкта контролю. Справляння податків і зборів, проведення податкових перевірок здійснюється з урахуванням певних особливостей, відмінність яких виявляється у процесі реалізаційних норм, якими встановлено, що тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного стану на території України, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України від 24 лютого 2022 року №2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», є ряд змін до Податкового кодексу України.

Податковий кодекс України законодавчо обґрунтовує функції податкового контролю та визначає його як систему заходів, що вживаються контролюючими органами та координуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових і касових операцій, патентування, ліцензування та іншого

Матеріали Всеукраїнського студентського науково-практичного онлайн-семінару (ДДУВС, 11.04.2024)
законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [1].

На думку науковця Маринів Н., що податковий контроль як елемент управління вирішує декілька завдань:

1) контроль за фінансовою і господарською діяльністю суб'єктів у зв'язку з оподаткуванням;

2) регламентована нормами права діяльність владних і зобов'язаних осіб, пов'язана з формуванням публічних грошових фондів за рахунок надходжень від податків, зборів;

3) засіб забезпечення законності у сфері оподаткування [2].

З початку військової агресії Податковий кодексбагато змін, що стосуються податкових перевірок. Законом України від 03.03.2022 №2118-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» [3] було визначено деякі особливості справляння податків і зборів.

Цей Закон ввів мораторій на проведення всіх податкових перевірок упродовж дії воєнного стану, а також чотирьох місяців з моменту його припинення або скасування, а також передбачено, що у разі неможливості подання податкової та іншої звітності у строк, визначений законом або сплати податкових зобов'язань, платники податків звільняються від відповідальності, яка передбачена Податковим кодексом, за умови виконання своїх обов'язків упродовж 6 місяців з моменту припинення або скасування воєнного стану в Україні.

З початку березня було скасовано всі види перевірок, планувалось не розпочинати податкові перевірки, а розпочаті перевірки зупинити. Однак уже у наступному Законі України від 15.03.2022 №2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [4] було здійснено уточнення і дозволено контролюючим органам проводити такі види перевірок як: фактичні та камеральні у разі бюджетного відшкодування, а також законодавець дозволив застосовувати штрафні санкції до підприємців за порушення порядку здійснення розрахункових операцій під час продажу піддакцизних товарів.

У підсумку, варто зазначити, що уперіод дії воєнного стану законодавство щодо податкових перевірок змінювалося декілька разів: то повністю забороняли всі види перевірок, то відновлювали одні та розширювали можливості проводити інші.

Тож спочатку було введено мораторій на перевірки на час воєнного стану, потім дозволені фактичні та камеральні перевірки декларацій щодо відшкодування ПДВ, а пізніше дозволено також камеральні перевірки податкових декларацій платників єдиного податку 4-ої групи.

Пізніше законом були закріплені особливості проведення фактичних перевірок під час здійснення контролю за дотриманням платниками

податків вимог законодавства щодо встановлених державою фіксованих цін, граничних цін та граничних рівнів торговельної надбавки, дозволено фактичні, камеральні й окремі документальні позапланові перевірки.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України: *Закон України* від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 03.01.2023. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 10.01.2023).

2. Маринів Н. А. Податкова перевірка як організаційно-правова форма реалізації податкового контролю : *автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук*: 12.00. Харків, 2007. 21 с.

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: *Закон України* від 03.03.2022 №2118-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> (дата звернення: 10.01.2023).

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : *Закон України* від 15.03.2022 №2120-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 10.01.2023).

Крюк Альона, Крюк Анастасія
здобувачки вищої освіти, групи ЮД-043
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:
Карпенко Р. В.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

НОТАРІАТ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА АДАПТАЦІЯ

В умовах воєнного конфлікту правова стабільність та захист прав громадян стають особливо актуальними завданнями. Нотаріат, як ключовий елемент правової системи, має важливе значення у забезпеченні законності та порядку в таких складних умовах.

Нотаріат в Україні є невід'ємною складовою правової системи, а його розвиток тісно пов'язаний з законодавчими ініціативами та змінами у суспільстві. У контексті останніх реформ та законодавчих нововведень національної системи правосуддя, ця стаття досліджує тенденції, що визначають сучасний розвиток нотаріату в Україні.

Нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на яких

покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності. Вчинення нотаріальних дій в Україні покладається на нотаріусів, які працюють в державних нотаріальних конторах, державних нотаріальних архівах (державні нотаріуси) або займаються приватною нотаріальною діяльністю (приватні нотаріуси) [2].

Забезпечення рівних умов доступу громадянам до зайняття нотаріальною діяльністю відбувається шляхом: встановлення єдиних вимог для претендентів на посаду нотаріуса, чіткої регламентації як порядку проведення кваліфікаційного іспиту, такі рівними для всіх осіб умовами щодо доступу до інформації стосовно процедури проведення іспиту, місця складання та тривалості іспиту, а також щодо кількості та ступеня складності екзаменаційних завдань та відкритості інформації про результати іспиту.

Державні гарантії розповсюджуються і на забезпечення професійної нотаріальної діяльності, включаючи рівні можливості для нотаріусів у їхній роботі. Це виражається у наданні нотаріусам права обирати нотаріальний округ, вибирати між приватною нотаріальною практикою та роботою на посаді державного нотаріуса, а також у встановленні однакових повноважень для всіх нотаріусів України і т. д. Ця гарантія є справедливою з точки зору доступності нотаріальних послуг для громадян і полягає у забезпеченні їхнього права на вибір нотаріуса, за винятком визначених обмежень [].

В Україні станом на кінець 2022 року нотаріальне обслуговування населення здійснюють 685 державних нотаріальних контор і 25 державних нотаріальних архівів, в яких здійснювали свою діяльність 834 державних нотаріуси, та 5 730 приватних нотаріусів. Загальна кількість вчинених нотаріальних дій державними нотаріусами за 2022 рік склала 619 674, а приватними нотаріусами 6 618 175 [4].

З огляду на прагнення України до євроінтеграції, проводяться реформи в нотаріальній сфері з метою гармонізації законодавства та стандартів з європейськими. Реформи в нотаріальній сфері України спрямовані на підвищення ефективності роботи нотаріусів, підвищення прозорості та дотримання міжнародних стандартів, а також впровадження сучасних технологій для полегшення доступу до нотаріальних послуг [1, с. 225-228].

1. Реформи спрямовані на впровадження електронних сервісів та інформаційних технологій з метою спрощення спілкування з громадянами та підприємствами. Це включає онлайн-запис на консультації, використання електронних форм документів, а також створення електронних реєстрів та баз даних. За допомогою електронної реєстрації та обробки документів можна підвищити ефективність роботи нотаріусів та забезпечити безпеку електронних даних. Автоматизація контролю

допомагає виявляти аномалії та підвищує точність процесів. Система аудиту та тренінгів сприяє підтримці високих професійних стандартів серед нотаріусів[4].

2. З метою наближення до європейських стандартів та врахування вимог євроінтеграції, проводяться реформи, спрямовані на гармонізацію внутрішнього законодавства України з нормами Європейського Союзу[4].

3. Намагаються спростити та ускорити процедури надання нотаріальних послуг, зокрема у частині угод про купівлю-продаж нерухомості, спадкування, визнання правочинів тощо. Мета - зробити нотаріат більш доступним та зручним для громадян.

4. Проводяться заходи для зміцнення системи контролю та нагляду за діяльністю нотаріусів з метою забезпечення дотримання етичних стандартів та запобігання корупційних практик. Нотаріус повинен уникає будь-яких проявів корупції, включаючи вимагання хабарів чи неправомірний вплив. Забезпечення прозорості в процесі роботи, включаючи оприлюднення вартості послуг, процедур та умов надання нотаріальних послуг. Встановлення системи, яка дозволяє працівникам або громадянам повідомляти про підозрілі ситуації або випадки корупції без страху перед відповідальністю[5].

5. Забезпечення більшої відкритості та участі громадськості в нотаріальному процесі може бути досягнуте шляхом залучення громадських представників до наглядових органів. Введення етичних стандартів відіграє важливу роль у забезпеченні доброчесності та надійності нотаріусів. Широка доступність інформації про їхню діяльність сприяє взаємодії з громадськістю та забезпечує прозорість. Це може значно підвищити рівень довіри до нотаріусів і забезпечити ефективний контроль за їхньою діяльністю. Проте успіх залежить від системності, регулярності та строгості проведення цих заходів, а також від сприйняття та підтримки їх соціальним середовищем.

6. Розробка та впровадження заходів з захисту інформації, особливо у сфері електронних послуг, для запобігання можливим кібератакам та неправомірному доступу до даних. Захист інформації нотаріусів, особливо в контексті електронних послуг, вимагає комплексного підходу та впровадження різноманітних заходів для запобігання можливим кібератакам та неправомірному доступу до даних. Важливо враховувати, що безпека – це постійний процес, і система повинна адаптуватися до нових загроз та технологічних розвитків. За відсутності простеженості і систематичності заходів, інформаційна безпека може бути вразливою перед різними загрозами [5].

7. Роль нотаріату в захисті прав та інтересів громадян є важливою. Реформи можуть бути спрямовані на підвищення відповідальності нотаріусів перед клієнтами та суспільством. Україна регулює відповідальність нотаріусів перед клієнтами за допомогою законодавства та нормативних актів, які встановлюють обов'язки, права та процедури,

пов'язані з нотаріальною діяльністю. Основні документи, які визначають нормативну базу відповідальності нотаріусів перед клієнтами в Україні, включають Конституцію України, Закон України «Про нотаріат», Кодекс професійної етики нотаріуса, договір про надання нотаріальних послуг та інші[6].

Умови воєнного стану ставлять перед нотаріатом складні виклики, але водночас вони вимагають швидкої та ефективної реакції для забезпечення правової стабільності та захисту прав громадян. Адаптація нотаріату до умов воєнного конфлікту є ключовим елементом в забезпеченні надійності та ефективності його функціонування.

Шляхи адаптації, такі як впровадження заходів безпеки та використання дистанційних технологій, дозволять нотаріату зберігати свою роль як важливого гаранта правового порядку та захисту прав громадян навіть у найскладніших умовах воєнного конфлікту. Подальші дослідження в цій області можуть сприяти розробці ефективних стратегій адаптації та підвищенню стійкості нотаріальної системи в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Кононець В. П. Центри надання правової допомоги як засіб забезпечення виконання судових рішень органами державної виконавчої служби. Безоплатна правова допомога в Україні: шляхи подальшого розвитку та модернізації : матеріали Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 5 жовтня 2018 р.). Дніпро : ДДУВС, 2018. С. 225–228.
2. Коротюк О. В. Науково-практичний коментар Закону України «Про нотаріат». Х.: Право, 2012.
3. Міністерство юстиції України . URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2023/01/31/20230131133303-31.pdf>.
4. Нагальні проблеми системи нотаріату в Україні. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/2610/>.
5. Нотаріат під час воєнного стану: ключові зміни https://biz.ligazakon.net/analytics/209961_notarat-pdchas-vonnogo-stanu-klyuchov-zmni.
6. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.

Крюк Альона, Крюк Анастасія
здобувачки вищої освіти, групи ЮД-043
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:
Карпенко Р. В.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ КЛІЄНТІВ НОТАРІУСАМИ

Нотаріальна діяльність відіграє важливу роль у системі правового забезпечення громадян та бізнесу. Нотаріуси є ключовими посередниками між державою та громадянами у справлянні цивільно-правових актів. Однією з основних функцій нотаріуса є захист прав індивідуумів та законних інтересів укладання правочинів, що потребують нотаріального посвідчення.

Слід пам'ятати, що механізм забезпечення прав і свобод людини і громадянина є складним правовим явищем, яке (у вужчому розумінні) включає внутрішньодержавні та міжнародні засоби забезпечення прав і свобод.

Отже, з одного боку, це внутрішні нормативно-правові акти України та державних органів, органів місцевого самоврядування, спрямовані на їх реалізацію, з іншого – міжнародні договори, які згідно зі ст. 9 Конституції України є частиною національного законодавства, а також створених на їх основі міжнародних організацій, метою діяльності яких є забезпечення виконання норм, визнаних державами-учасницями обов'язковими [3].

Статтею 18 Цивільного кодексу України визначено, що нотаріус здійснює захист цивільних прав шляхом вчинення виконавчого реєстру на борговому документі у випадках і в порядку, встановлених законом [5].

Як відомо, нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язки посвідчення прав, а також фактів, що мають юридичне значення, та вчинення інших нотаріальних дій, встановлених Законом України «Про нотаріат», з метою забезпечити їм юридичну визначеність.

Для стягнення з боржника грошових сум або майна нотаріуси вчиняють виконавчі записи на документах, що підтверджують заборгованість.

Нотаріуси відіграють важливу роль у забезпеченні захисту прав та

інтересів своїх клієнтів. Одним із основних аспектів цього завдання є підтвердження законності та відповідності правових угод чинному законодавству. Нотаріуси перевіряють законність укладених між сторонами договорів та забезпечують їх відповідність вимогам законодавства.

Крім того, нотаріуси гарантують автентичність і достовірність правовстановлюючих документів, складених у їх присутності. Переконаються, що сторони свідомо прийняли всі умови угоди і немає ознак шахрайства чи примусу.

Порядок вчинення такої нотаріальної дії регулюється Законом України «Про нотаріат» та Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5. Законодавець встановив декілька вимог, за яких нотаріус має право вчинити цю нотаріальну дію[1, с. 129-133]:

– безспірності боргу або іншої відповідальності боржника перед стягувачем. Заборгованість або інша відповідальність стягувача визнається безспірною і не потребує додаткового доказування у випадках, якщо документи, подані для звернення за виконавчим документом, зазначені в описі документів;

– що з дня набрання чинності законом минуло не більше трьох років, а у відносинах між підприємствами, установами та організаціями - не більше одного року. Якщо для заяви, за якою видано виконавчий документ, законом встановлено інший строк позовної давності, виконавчий документ видається в цей строк. Строки, протягом яких може бути звернено виконавче провадження, обчислюються з дня виникнення у стягувача права стягнути борг.

Вчинення стягнення на нерухоме майно, передане в іпотеку, у разі порушення основного зобов'язання та (або) умов іпотечного договору має свої особливості, а саме те, що воно вчиняється нотаріусом після спливу тридцяти років. днів. з моменту направлення повідомлень забезпеченому кредитору - письмова вимога про усунення порушення до заставодержателя та боржника, якщо він є іншим, ніж заставодержатель. При цьому повідомлення вважається надісланим за наявності відмітки заставодавця про письмове повідомлення про його отримання або відмітки поштового відділення про те, що повідомлення надіслано за адресою, зазначеною в договорі застави[2, с. 146-152].

Також зазначаємо, що відповідно до ст. 9 ЗУ «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» будь-які органи, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території та їх діяльність визнаються незаконними, якщо ці органи чи особи були незаконними. створюється, обирається чи призначається відповідно до , не встановленого законом України. Будь-який акт (рішення, документ), виданий такими органами та/або особами, є

недійсним і не створює правових наслідків[1, с. 129-133].

Отже, нормативно-правові акти органів АРК, спрямовані на регулювання нотаріальних процесуальних відносин, або нотаріальні акти, вчинені з порушенням норм Конституції та законів України, не створюють правових наслідків, за винятком тих, що пов'язані з їх недійсністю. Також необхідно враховувати вимоги ст. 11 цього закону, згідно з якою на тимчасово окупованій території будь-який правочин щодо нерухомого майна, вчинений з порушенням вимог законів України, вважається недійсним з моменту його вчинення та не тягне правових наслідків, за винятком тих, що пов'язані з його недійсністю.

Громадяни, які обрали модель реалізації безспірних цивільних прав у нотаріальному провадженні, мають право реалізувати свої права за межами тимчасово окупованої території на підставах, у порядку та порядку, встановлених законами України. Україна шляхом подання заяви нотаріусу України або у випадках, встановлених законом, компетентному органу державної влади України, місцезнаходження якого визначається на підставі ст. ст. 11, 17 Закону «Про забезпечення прав і свобод громадян та про правовий режим на тимчасово окупованій території України»[4, с. 93].

Отже, нотаріуси відіграють важливу роль у захисті прав та законних інтересів своїх клієнтів. Їхня професійна діяльність базується на високих етичних стандартах та строгому дотриманні законодавства. Завдяки їхній роботі забезпечується надійність та відповідність правових угод, а також консультації клієнтів з питань їхніх прав та обов'язків. Нотаріуси є невід'ємною складовою правової системи, що забезпечує стабільність та законність у сфері цивільних правовідносин.

Список використаних джерел:

1. Кармаза О. О. До питання про забезпечення прав на житло на тимчасово окупованій території України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2015. Вип. 30. Т. 1. С. 129–133.
2. Кармаза О. О. Поняття та зміст цивілістичного юридичного процесу. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*: Журнал. Серія Право. Івано-Франківськ, 2017. № 3(15). С. 146-152.
3. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
4. Неюрисдикційні форми захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання: монографія / Н. В. Ільків, М. С. Долинська та ін.; за заг. ред. д. ю. н. М. С. Долинської. — Львів : ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2020. — 174 с.
5. Цивільний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n6586>.

Крюк Альона, Крюк Анастасія
здобувачки вищої освіти, групи ЮД-043
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:
Косяченко К. Е.
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Актуальність теми правового регулювання податкової системи України особливо виражена у контексті сучасних викликів та загроз, зокрема, воєнного конфлікту на сході країни. Введення воєнного стану та необхідність внесення швидких змін у податкове законодавство підкреслюють актуальність ефективного та гнучкого реагування держави на непередбачені обставини.

Крім того, в контексті глобальних викликів, таких як пандемія COVID-19 та економічна нестабільність, актуальність правового регулювання податкової системи стає ще більшою. Ефективне податкове законодавство, спрямоване на підтримку бізнесу та забезпечення стабільності економіки, є критично важливим для подолання економічних труднощів та відновлення зростання. Таким чином, постійне оновлення та удосконалення правового регулювання податкової системи має стратегічне значення для суспільного розвитку та забезпечення стабільності країни.

Мета роботи полягає в аналізі та оцінці правового регулювання податкової системи України з урахуванням воєнного стану та пропозицій щодо її подальшого вдосконалення.

У зв'язку з введенням воєнного стану, викликаного військовою агресією росії проти України, Верховна Рада України затвердила ряд законів, що стосуються внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів країни [1].

Відповідно до Закону України від 03.03.2022 року №2118-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» [2], було визначено деякі особливості справляння податків і зборів. Цим Законом було встановлено мораторій на проведення всіх податкових перевірок протягом дії воєнного стану, а також протягом чотирьох місяців після його припинення або скасування.

Крім того, передбачено, що у разі неможливості подання податкової та іншої звітності у встановлений законом строк або сплати податкових зобов'язань, платники податків будуть звільнені від відповідальності за порушення вимог ПКУ за умови виконання своїх обов'язків протягом шести місяців з моменту припинення або скасування воєнного стану в Україні. Було вказано, що у випадку, якщо платники податків, які через свою пряму участь у воєнних діях, не встигли виконати свої податкові обов'язки у встановлені строки, такі особи будуть звільнені від відповідальності за невиконання податкових обов'язків, передбаченої Податковим кодексом України (ПКУ), за умови виконання цих обов'язків протягом одного місяця з дня припинення наслідків, що унеможливили їх виконання [2].

До припинення або скасування воєнного стану на території України не будуть застосовуватися фінансові санкції за порушення, які пов'язані з використанням реєстраторів розрахункових операцій. Іншими словами, з 3 березня 2022 року податкові перевірки, здійснювані ДПС України, проводилися з урахуванням особливостей, викладених у статті 69 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України. З початку березня всі види перевірок було скасовано, а планувалося не розпочинати нові податкові перевірки та зупинити розпочаті [2].

Проте, в наступному Законі України від 15.03.2022 року № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [3], було внесено уточнення та дозволено контролюючим органам проводити фактичні та камеральні перевірки у випадку бюджетного відшкодування. Також законодавець дозволив застосовувати штрафні санкції до підприємців за порушення порядку здійснення розрахункових операцій під час продажу підакцизних товарів. Було надано право платнику податку на додану вартість на період дії воєнного стану формувати податковий кредит на підставі первинних документів без реєстрації податкових накладних або розрахунків коригування у Єдиному реєстрі податкових накладних.

Аналізуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що правове регулювання податкової системи України зазнало значних змін у зв'язку з введенням воєнного стану та військовою агресією росії проти України. Ці зміни, викликані непередбаченими обставинами, призвели до внесення певних правових актів, які надають певні пільги та захист платникам податків, особливо тим, хто зазнав безпосередніх наслідків війни.

Проте, незважаючи на тимчасові пільги та уточнення в законодавстві, можливість застосування штрафних санкцій та проведення перевірок контролюючими органами залишається, що може створювати додатковий тиск на підприємців та платників податків.

У цьому контексті, для подальшого покращення податкової системи України, важливо забезпечити більшу прозорість та стабільність у

правовому регулюванні. Доцільно розглянути можливість спрощення процедур та зменшення бюрократичних бар'єрів для підприємств, особливо у періоди кризових ситуацій, таких як воєнний стан.

Крім того, варто акцентувати увагу на розвитку ефективних механізмів моніторингу та контролю за використанням податкових пільг та уникненням податкових зловживань, що допоможе забезпечити більшу справедливість та економічну стабільність країни.

Наприкінці, важливо підкреслити необхідність постійного аналізу та оновлення податкового законодавства, з урахуванням змін в економічних та соціальних умовах, що дозволить уникнути негативних наслідків та забезпечити стійкий розвиток економіки країни.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук І. В. Правове регулювання податкових змін в українському законодавстві, покликаних підтримати економіку в умовах воєнного стану. 2022.
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: Закон України від 03.03.2022 №2118-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> (дата звернення: 10.01.2023).
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану :Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 10.01.2023).

Крюк А. А.

здобувачка вищої освіти, групи ЮД-041
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Косяченко К. Е.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ФІНАНСОВЕ ПРАВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В контексті сучасних геополітичних та економічних турбулентностей, тема фінансового права в умовах воєнного стану стає досить актуальною та нагальною. З врахуванням інтернаціональних конфліктів, військових загроз та економічних санкцій, правове регулювання фінансового сектору відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності та безпеки національної економіки. У таких умовах,

необхідність адаптації правових механізмів до воєнного стану стає необхідністю для забезпечення ефективного функціонування фінансової системи та захисту інтересів споживачів.

Відмітною рисою актуальності цієї теми є постійна зміна обставин та поява нових викликів, які потребують негайного реагування та адаптації правових норм. Військовий конфлікт може суттєво підірвати економічну стабільність країни, а отже, ефективне фінансове право в цих умовах визначається здатністю швидко реагувати на зміни в середовищі та вживати необхідні заходи для збереження стійкості та функціонування фінансової системи. Таким чином, розгляд теми фінансового права в умовах воєнного стану стає необхідним кроком у забезпеченні ефективного функціонування економіки та захисту інтересів громадян у непередбачуваних умовах військових конфліктів.

Метою дослідження є аналіз та визначення ефективних стратегій фінансового права в умовах воєнного стану з метою забезпечення стабільності фінансової системи та захисту прав споживачів фінансових послуг.

Прийняття Постанови Правління Національного банку України «Про здійснення придбання внутрішніх державних облігацій «Військові облігації» у період дії воєнного стану» від 8 березня 2022 року № 43 було важливим кроком для підтримки фінансової спроможності громадян. Відповідно до положень цього акта, Національний банк України не вимагає від банків перевіряти джерела походження готівкових коштів осіб у разі придбання ними військових облігацій у період дії воєнного стану [1]. Завдяки вказаним пруденційним заходам станом на 11 березня 2022 року для підтримки Збройних Сил України було перераховано 11,3 мільярда гривень на спеціальний рахунок Національного банку України. Це дозволило Національному банку України перерахувати 194 мільйони гривень на гуманітарні цілі на рахунок Міністерства соціальної політики.

Важливим актом, спрямованим на захист прав споживачів фінансових послуг у виняткових обставинах, є рішення Правління Національного банку України «Про використання банками хмарних послуг в умовах воєнного стану в Україні», прийняте 8 березня 2022 року під номером 42. Згідно з цією постановою, банки отримують дозвіл надавати фінансові послуги та здійснювати операції з використанням електронних платіжних засобів, таких як платіжні картки, за допомогою хмарних сервісів, які надаються з обладнанням, розміщеним у Великобританії, Канаді та США. Ця норма буде чинною під час воєнного стану та протягом двох років після його припинення [2].

На 25 лютого 2022 року Національний банк прийняв історичне рішення щодо відкликання банківських ліцензій та припинення діяльності банків, які знаходяться під контролем росії: акціонерного товариства «Міжнародний резервний банк», що належить акціонерному товариству «Сбербанк росії», і акціонерного товариства «Акціонерний промислово-

інвестиційний банк» (відомого як «Промінвестбанк»), що на 99,77 % належить Державній корпорації «веб.рф». Право на такі рішення Національному банку надає постанова «Про особливості припинення діяльності банків в умовах воєнного стану» від 24 лютого 2022 року під номером 19 [3].

Регулювання діяльності фінансових установ, що здійснюється в межах пруденційного нагляду, становить основний механізм захисту прав споживачів фінансових послуг у період воєнного стану і включає в себе страхування вкладів. На міжнародному рівні зараз триває обговорення можливості страхування депозитів мікрофінансових організацій [4]. Хоча деякі авторитетні думки висловлюють сумніви щодо необхідності такого страхування, оскільки воно довів свою ефективність у стримуванні панік на банки, варто звернути увагу на можливі проблеми, які може

Отже, в умовах воєнного стану фінансове право набуває особливого значення та потребує ретельного аналізу та регулювання. Аналізуючи зміст вищезгаданого повідомлення, стає очевидним, що пруденційний нагляд здійснюється як ключовий механізм захисту прав споживачів фінансових послуг. Це підтверджується прийняттям історичних рішень, таких як відкликання банківських ліцензій та припинення діяльності банків, що перебувають під контролем Росії, а також введення нормативно-правових актів щодо використання банками хмарних послуг під час воєнного стану.

Проте, окрім реагування на поточні ситуації, важливо розглядати перспективи розвитку фінансового права в умовах воєнного стану. Однією з ключових проблем, яку необхідно вирішити, є дискусія щодо можливості страхування депозитів мікрофінансових організацій. Введення страхування вкладів може забезпечити більшу стабільність фінансової системи в умовах кризових ситуацій, але потребує ретельного аналізу та розробки ефективних механізмів реалізації.

Однак, варто пам'ятати, що фінансове право в умовах воєнного стану має бути не лише реактивним, але й прогностичним. Для цього необхідно активно залучати експертів з різних галузей, а також залучати міжнародний досвід та найкращі практики. Потрібно активно працювати над розвитком і вдосконаленням фінансового права з урахуванням специфіки воєнного стану та можливих загроз фінансовій стабільності країни. Тільки таким чином можна буде ефективно захищати права споживачів фінансових послуг та забезпечити стійкість фінансової системи в умовах кризи.

Список використаних джерел

1. «Військові облигації» у період дії воєнного стану: Постанови Правління НБУ від 8 березня 2022 року № 43. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_08032022_43 (дата звернення 12.02.2022).
2. Про використання банками хмарних послуг в умовах воєнного стану в Україні:

Постанова Правління Національного банку України від 08 березня 2022 року № 42. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_08032022_42 (дата звернення 12.02.2022).

3. Про особливості припинення діяльності банків в умовах воєнного стану: Постанова Правління Національного банку від 24 лютого 2022 року № 19 URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_08032022_42 (дата звернення 12.02.2022).

4. Washington D. C. Lukonga I. Fintech, Inclusive Growth and Cyber Risks: Focus on the MENAP and CCA Regions. Working Paper No. 18/201, International Monetary Fund. 2018.

Кучерява К. А.

здобувачка вищої освіти, групи ЮД-247
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Карпенко Р. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

**ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ ТА СЕРТИФІКАЦІЯ:
ЗНАЧЕННЯ, ПРИНЦИПИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ В КОНТЕКСТІ
ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА**

Сучасний світ стикається зі складними екологічними проблемами, включаючи забруднення повітря, води, ґрунтів, втрату біорізноманіття та зміну клімату. У цьому контексті екологічний аудит та сертифікація виступають як важливі інструменти для визначення, контролю та зменшення негативного впливу людської діяльності на навколишнє середовище.

Екологічний аудит – це систематичний процес оцінки екологічних аспектів діяльності підприємства, продукту чи послуги, який дозволяє виявити вплив на довкілля та ризики для нього[1]. Сертифікація відповідності екологічним стандартам підтверджує виконання встановлених екологічних вимог та стандартів.

Процес екологічного аудиту та сертифікації базується на декількох ключових принципах:

- Прозорість: інформація про результати аудиту та сертифікації повинна бути доступною та зрозумілою для всіх зацікавлених сторін.
- Об’єктивність: оцінка повинна ґрунтуватися на об’єктивних критеріях та методиках.
- Поетапність: аудит та сертифікація виконуються у декілька етапів

з метою систематичного та комплексного підходу до оцінки.

– Узгодженість з вимогами: процедури аудиту та сертифікації повинні відповідати встановленим екологічним вимогам та стандартам [2].

Впровадження екологічного аудиту та сертифікації вимагає від підприємств та організацій системного підходу та відданості принципам сталого розвитку. Цей процес включає:

– Визначення областей діяльності, що підлягають аудиту та сертифікації.

– Проведення аудиту з визначенням впливу на довкілля та ідентифікацією ризиків.

– Впровадження заходів для зменшення негативного впливу та вдосконалення екологічної продукції.

– Отримання сертифікатів відповідності та їх публічне оприлюднення.

Екологічний аудит та сертифікація є важливими інструментами для забезпечення сталого розвитку та збереження природного середовища. Впровадження цих процедур допомагає підприємствам та організаціям зменшити свій екологічний відбиток, забезпечуючи більш безпечне та стабільне майбутнє для нашої планети.

Список використаних джерел:

1. Ліндзі, Р. та Мюррей, Д. Екологічний аудит та сертифікація: теорія та практика. Видавництво «Екологічна діяльність», 2019.
2. Картер, М. та Джексон, С. Основи екологічного аудиту та сертифікації. Видавництво «Екологічні стандарти», 2018.

Лещенко А. С.

здобувачка вищої освіти, групи ЮД-042
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Фокша Л. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

СПІВВІДНОШЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ТА ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

Визначаючи поняття «цивільного права України», слід звернути увагу на визначення надане Доліненко Л. О. та Сарновською С. О., яке звучить таким чином, що «цивільне право, як галузь права являє собою

сукупність встановлених чисанкціонованих державою цивільно-правових норм, що відбивають інтереси окремих осіб, тобто громадян і організацій, як членів цивільного суспільства та сприяють на основі їх волевиявлень досягненню цілей»[1]. Авторами вдало описано суть та значення цивільного права України.

Що стосується «цивільного процесуального права України», то тут слід визначити, що це сукупність цивільно-правових норм, які регулюють суспільні відносини в сфері здійснення правосуддя в цивільних справах територіальними судами загальної юрисдикції, а саме регулюють відносини майнового та немайнового характеру. Багато авторів досліджували питання цивільного процесуального права та зазначали, що «цивільне процесуальне право виконує соціальну функцію, яка полягає у забезпеченні захисту, охороні та відновленні порушених, оспорюваних, невизнаних прав та інтересів особи (фізичної, юридичної), інтересів держави і суспільства»[2].

Порівнюючи поняття «цивільного права» та «цивільного процесуального права», можна помітити, що цивільне право полягає у регулюванні виникненню та припиненню суспільних відносин, а цивільне процесуальне право – у вирішенні та усуненні аномальних проявів суспільних відносин та захисті цивільних прав.

Тертишніков В. І. визначає, що предметом цивільного процесуального права є «суспільні відносини між судом і іншими учасниками процесуальної діяльності при здійсненні правосуддя в цивільних справах»[3]. Тоді як предметом цивільного права, на думку Косяченко К. Е. та Замкової Д. Р. є «регулювання норм цивільного права, окрім традиційно «цивільних» для вітчизняної правової системи відносин власності, деліктних, спадкових та договірних, відповідно до доктрини судової практики належать також корпоративні, сімейні, земельні, підприємницькі відносини, а також відносини з використання природних ресурсів та охорони навколишнього середовища, які мають майновий характер між юридично рівними учасниками»[4].

Отже, порівнюючи «цивільне право» з «цивільним процесуальним правом» прослідковується певний зв'язок між галузями права. І цивільне право і цивільне процесуальне право є сукупністю цивільно-правових норм, проте цивільне право характеризується регулюванням виникнення та припинення суспільних відносин майнового та немайнового характеру, тоді як цивільне процесуальне право – врегулюванням та ліквідацією аномальних проявів суспільних відносин та захисті цивільних прав. Також, співвідношення цивільного та цивільного процесуального права з'являється при визначенні предмету галузей права. Предметом «цивільного права» є контролювання норм права суспільних відносин, а предметом «цивільного процесуального права» – саме ці відносини. Таким чином, «цивільне право» та «цивільне процесуальне право» співвідносяться між собою та напряду залежать один від одного.

Список використаних джерел:

1. Цивільне право України: Навч. посіб. для студ. вищ. навч.закл. / Л. О. Доліненко, С. О. Сарновська. К.: МАУП, 2005. 384 с
2. Цивільне процесуальне право України (Загальна частина): підруч. / О. В. Гетманцев, Л. А. Кондрат'єва, Л. А. Остафійчук, А. Л. Паскар, І. Ю. Татулич; за ред. О. В. Гетманцева. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022, 412 с.
3. Цивільний процес України (курс лекцій) : навч.-практ. посіб. / В. І. Тертишніков. Харків : Видавництво «ФІНН», 2011. – 376 с.
4. Косяченко К. Е., Замкова Д. Р. Сучасні проблеми цивільного права України в інших галузях права. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. № 6. С. 30–33. URL: <https://doi.org/10.15421/391988>. (дата звернення 03.04.2024).

Лещенко А. С.

здобувачка вищої освіти, групи ЮД-042
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Косяченко К. Е.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ

Сімейне законодавство України визначає «сім'ю», як первинним та основним осередком суспільства, що складається з осіб, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, а також проголошує, що держава охороняє сім'ю, дитинство, материнство, батьківство, створює умови для зміцнення сім'ї[1]. Отже, сім'я – це союз певних людей, які мають спільне життя, взаємні права та обов'язки, а також охороняються державою.

Жилінкова І. В. розглядає сім'ю як об'єднання осіб, пов'язаних між собою спільністю життя та взаємними правами і обов'язками, що виникають за підстав, передбачених у законі [2, с. 126].

Згідно з ч. 2 ст. 3 СК України сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно. Дитина належить до сім'ї своїх батьків і тоді, коли спільно з ними не проживає[1]. Таким чином, законодавець на рівні закону визначив коло

осіб, які складають сім'ю.

Кожна людина має право на сім'ю, адже майже кожна людина є членом певної сім'ї, а тому має сімейні права та обов'язки, які закріплені сімейним законодавством України. Проте, кожна особа при здійсненні свої сімейних прав зобов'язана втримуватись від вчинення дій, які можуть порушувати сімейні права інших людей. У випадку порушення сімейних прав особа, чиї права порушено, має право звернутися до суду за захистом, як проголошено Конституцією України, права та свободи людини захищаються судом[3].

Сімейним Кодексом України закріплено, що Кожен учасник сімейних відносин має право на безпосереднє звернення до суду за захистом свого права або інтересу[1]. Дане право надано члену сім'ї, який досяг чотирнадцятироків. При цьому, одним із форм захисту в сімейному праві є самозахист. Така форма може застосовуватися у разі порушення права або виникнення загрози його порушення, а також у випадку необхідності припинити або ж попередити правопорушення.

Авторка наголошує, що сімейним законодавством передбачений перелік способів захисту сімейних прав та інтересів, а саме такий:

- 1) встановлення правовідношення;
- 2) примусове виконання добровільно не виконаного обов'язку;
- 3) припинення правовідношення, а також його анулювання;
- 4) припинення дій, які порушують сімейні права;
- 5) відновлення правовідношення, яке існувало до порушення права;
- 6) відшкодування матеріальної та моральної шкоди;
- 7) зміна правовідношення [4, с. 23].

Необхідно зазначити, що в процесі захисту сімейних прав та інтересів важливу роль відіграє не лише суд, а ще органи опіки та піклування, відповідно до 19 ст. СК України, до їх повноважень входять такі дії: звернення до суду в інтересах певних категорій осіб для захисту їхніх прав, а саме: позбавлення батьківських прав, скасування усиновлення чи визнання його недійсним; участь у судовому розгляді певних категорій справ, визначених законом, тобто справи пов'язані з місцем проживання дитини, позбавленням та поновленням батьківських прав, управління батьками майном дитини та ін.; самостійне вирішення окремих спорів або надання згоди на вчинення їх. Також певними повноваженнями щодо захисту сімейних прав та інтересів окремих категорій осіб, наділений і прокурор. Він має право на звернення до суду з позовом про визнання шлюбу недійсним, відповідно до 42 ст. СК України, про визнання шлюбу неукладеним, відповідно до 48 ст. СК України, про позбавлення батьківських прав, відповідно до 165 ст. СК України, та ін[1].

Гаврік Р. зауважує, що існують дві форми захисту сімейних прав та інтересів батьків та дітей органами опіки та піклування: безпосередня участь у захисті сімейних прав та інтересів, коли орган опіки та піклування самостійно застосовує відповідні способи захисту і опосередкована, коли

орган опіки та піклування залучається до участі у вирішенні сімейного спору щодо виховання та утримання дитини, однак самостійно відповідні способи захисту не застосовує. Орган опіки та піклування застосовує наступні способи захисту сімейних прав та інтересів: встановлення сімейного правовідношення, його зміна, надання права здійснювати окремі права та обов'язки як батьків чи законних представників дитини, попередження дій, які порушують сімейні права. Останні два способи є особливими і притаманні лише органам опіки та піклування[5].

Аналізуючи вищезазначену думку автора Гавріка, ми бачимо, що автор наводить нові способи захисту сімейних прав, що не закріплені сімейним законодавством. Тобто способи, які діють на практиці захисту сімейних прав та інтересів, також автор зазначає, що дані способи захисту прав притаманні лише органу опіки та піклування, таким чином, дані способи захисту сімейних прав є спеціальними.

Отже, захистом сімейних прав є передбачені сімейним законодавством заходи, що здійснюється державними органами, а саме судовими, та іншими, органами які спрямовані на визначення цих прав та поновлення. Кожен учасник сімейних відносин має право на захист своїх прав та інтересів. Законодавством закріплений перелік способів захисту сімейних прав, проте на практиці дедалі часто здійснюється захист прав спеціальними способами, які характерні певним органам, що здійснюють захист прав.

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України : Кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 05.04.2024).
2. Жилінкова І. В. Проблема визначення поняття «сім'я» за Сімейним кодексом України. Університетські наукові записки. Хмельницький, 2007. № 2. С. 119–126
3. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 05.04.2024).
4. Єфремова І. Заходи сімейно-правової відповідальності та способи захисту сімейних прав та інтересів. Цивільне право і процес. 2017. № 5. С. 21–24.
5. Гаврік Р. Особливості застосування способів захисту сімейних прав та інтересів органами опіки та піклування: питання змісту. «Аналітично-порівняльне правознавство» : Електронне наук. видання. С. 89–93. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.04.16> (дата звернення: 05.04.2024).

Лисенко А. А.

здобувачка вищої освіти, групи ЮД-045
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Косяченко К. Е.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Місцевий бюджет – це фінансовий план або кошторис, який створюється та управляється місцевими органами влади (наприклад, місцевими радами чи адміністраціями) і призначений для фінансування різноманітних програм, послуг та інфраструктурних проєктів на рівні територіальних одиниць. Доходи місцевого бюджету складаються з різних джерел, таких як податки, внутрішні та між бюджетні трансферти, надходження від різноманітних зборів і тарифів тощо. Формування доходів місцевого бюджету згідно з бюджетною політикою є важливою частиною фінансової системи країни і має значний вплив на соціально-економічний розвиток регіону. Такі процеси регулюються положеннями Конституції України, Бюджетного кодексу України, Податкового кодексу України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» тощо.

Доходи місцевого бюджету є основним джерелом фінансування для вирішення місцевих потреб і забезпечення надання різноманітних послуг громадянам, таких як освіта, охорона здоров'я, благоустрій, комунальні послуги та інфраструктурні проєкти. Проте, формування доходів місцевих бюджетів часто стикається з рядом різноманітних проблем. Фінансова «самостійність» є уявною і переоціненою, хоч і передбачена Європейською хартією про місцеве самоврядування, де ознакою такої незалежності є наявність фінансових ресурсів для виконання своїх повноважень. Самостійність не буде повноцінною у разі залежання місцевих бюджетів від центральної влади. Деякі місцеві бюджети можуть бути надто залежними від трансфертів з центрального бюджету або інших джерел, що може призводити як до нестабільності фінансування, так і до обмеження можливості місцевих органів у вирішенні місцевих проблем [2, с. 136]. Але така самостійність є матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування, яка містить в собі рухоме та нерухоме майно,

природні ресурси тощо, що передбачено ст. ст. 142, 143 Конституції України.

Згідно з положеннями статті 9 Бюджетного кодексу України, доходи бюджету слід класифікувати на такі види: податкові надходження; неподаткові надходження; доходи від операцій із капіталом; трансферти[1]. У той час, доходи місцевого бюджету складаються з податків та зборів, що становлять основу власних бюджетів, оскільки складаються із надходжень і видатків на виконання повноважень місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

Самостійність формування місцевих бюджетів, незважаючи на те, що вона закріплена і на національному, і на міжнародному рівнях, містить низку проблем у процесі формування доходів, що є ключовим аспектом незалежності адміністративно-територіальних одиниць у фінансовій сфері. Такими проблемами є: прогалини у праві, а саме в нормативному регулюванні процесу формування доходів місцевих бюджетів; відсутність механізму розподілу державних доходів між адміністративними одиницями, відповідно не систематичність надходження доходів до місцевих бюджетів; відсутність громадянської політики щодо сплати податків та зборів, їхня не зацікавленість, відповідно маленький відсоток надходження податків та зборів до місцевого бюджету; відсутність належного рівня фінансової грамотності представників органів державної влади у сфері мобілізації місцевих податків та зборів; відсутність належної та реалістичної системи планування надходжень доходів до місцевих бюджетів; знаходження фінансів у державному бюджеті у великому обсязі, без швидкого розподілу між місцевими бюджетами; наявність нерівномірного розвитку адміністративно-територіальних одиниць, де формуються місцеві бюджети, відповідно різний відсоток надходжень до місцевих бюджетів – нерівномірність.

Питання надходжень у фінансово-правовому секторі насправді знаходиться між інституціями та розташоване на перетині бюджетного та податкового права. Деякі науковці відзначають, що поняття доходів є складовою частиною системи фінансового права та має здатність охопити весь комплекс норм фінансового права щодо регулювання фінансових надходжень до державного бюджету, оскільки останні містять доходи поза бюджетних фондів[4]. Відповідно до визначення бюджету у Бюджетному кодексі України бюджет розглядається як «план фінансових ресурсів». Таким чином, законодавець чітко визначає, що окрім доходів, у бюджеті є й інші складові елементи, які не входять до категорії доходів бюджету. Внаслідок цього цілком обґрунтованим є введенням законодавцем двох термінів: «доходи бюджету» і «надходження бюджету».

Якщо звернутись до проблем несистематичності надходження фінансів до місцевих бюджетів, то такий дисонанс слід вирішувати на державному рівні шляхом розширення можливостей суб'єктів фінансового

права. Це потрібно для того, щоб існував стабільний прибуток, і, відповідно економічний розвиток конкретних міст, сіл, селищ на однаковому рівні. Відсутність же механізму розподілу державних доходів між адміністративними одиницями слід вирішувати розподілом доходів між місцевими бюджетами та державним, але слід враховувати економічний розвиток конкретних територіальних одиниць, щоб не залишити їх «пустими»[3, с. 186]. Органи місцевого самоврядування треба наділяти реальним правом самостійного введення певних податків та зборів, але лише після узгодження з вищестоящими посадовими особами-представниками влади та з урахуванням потреб конкретної територіальної одиниці. Головним же шляхом вирішення відсутності належного рівня фінансової грамотності представників органів державної влади у сфері мобілізації місцевих податків та зборів є запровадження спеціальних програм та державної політики, спрямованої на підвищення рівня фінансової грамотності і призначеної для державних службовців, а також створення відносно самостійних територіальних громад.

Розв'язання цих проблем вимагає комплексного підходу та співпраці між різними рівнями влади, ефективного управління фінансами та впровадження сучасних методів фінансового управління.

Місцеві бюджети відіграють ключову роль у фінансуванні різноманітних місцевих програм і послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, обладнання благоустрою території та інфраструктурні проекти. Дослідження проблем їх формування допомагає зрозуміти, як забезпечити стабільні та достатні доходи для розвитку місцевих громад. Розуміння проблем формування доходів місцевого бюджету дозволяє виявляти можливості для оптимізації податкової політики, підвищувати ефективність збору податків та надходжень, а також вдосконалення системи управління фінансами на місцевому рівні. Дослідження проблем формування доходів місцевого бюджету дозволяє виявити фактори, що обмежують розвиток місцевої економіки та бізнесу. Шляхом вирішення цих проблем можна створити сприятливі умови для залучення інвестицій та розвитку підприємництва на місцевому рівні, що сприятиме створенню нових робочих місць та підвищенню рівня життя громадян.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України* від 8 липня 2010. № 2456-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
2. Єрмоєнко А. Місцеві бюджети у системі фінансового забезпечення територіальних громад. *Економічний вісник університету*, 2023. Вип. 57. С. 132-137.
3. Канева Т. В., Карпенко М. Ю. Доходи місцевих бюджетів як інструмент забезпечення соціально-економічного розвитку території. *Проблеми економіки*, 2023. Т. 55. Вип. 1. С. 185-191.
4. Гончар Г. П. Особливості формування доходів місцевих бюджетів. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 45 URL : <http://www.market-infr.od.ua/uk/45-2020>.

Литвинова А. В.

здобувачка вищої освіти 15 групи 4 курсу
факультету прокуратури
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

Ігнатенко І. В.

кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри земельного та
аграрного права
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Забезпечення продовольчої безпеки є важливим елементом національної безпеки будь-якої держави, а наша країна має ключове значення у світовій аграрній політиці. Особливо це актуально в контексті прагнення України до інтеграції в Європейське співтовариство. Але впродовж декількох років аграрна галузь стикається зі значними труднощами через тривалу агресію росії.

Закон України «Про державну підтримку сільського господарства» закріплює поняття «продовольча безпека» як захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності [1].

У міжнародному законодавстві у тексті Римської декларації продовольча безпека означає становище, у якому люди постійно мають фізичний, соціальний та економічний доступ до їжі у необхідній кількості та поживній якості, яка задовольняє їхні потреби у харчуванні для здорового й активного життя.

Основні показники продовольчої безпеки містять:

- здатність економіки, зокрема аграрного сектору, функціонувати не тільки в звичайних умовах та в екстремальних ситуаціях [2, с. 198];
- забезпечення державного контролю над важливими ресурсами, такими як природні багатства, енергоносії, паливо, насінневий фонд та сільськогосподарська продукція, що входять у групи 1-24 УКТ ЗЕД згідно з митним тарифом України і т. д.;
- здійснення балансу між власними національними інтересами, що стосуються національної безпеки, та інтересами інших країн у контексті глобальної безпеки в сфері забезпечення продовольчої безпеки;

- максимальне зниження економічної залежності від імпорту основних продуктів, зокрема сільськогосподарської;
- підтримка умов життя населення, що гарантує безперешкодний економічний доступ до продуктів харчування з метою підтримання звичайної життєвої діяльності; [8, с. 42]
- стабільність фінансової і банківської систем тощо. [8, с. 43]

Для оцінки продовольчої безпеки використовується Індекс глобальної продовольчої безпеки (GFSI), який дозволяє порівнювати країни також відстежувати основні проблеми економічної доступності, фізичної наявності та якості продовольства країни. Стан продовольчої безпеки в Україні суттєво погіршився, оскільки наразі посідає 71-у сходинку серед 113 країн, хоча у 2021 році було 58-е місце. Тому вирішення продовольчої безпеки є дуже вагомим чинником для майбутнього.

До вагомих чинників, що негативно впливають на продовольчу захищеність нашої країни можна віднести :

- втрату контролю земель внаслідок тимчасової окупації територій, які використовуються в аграрному секторі економіки. Зокрема, з 2014 року росія окупувала близько 20,7 % території України, що приблизно складає 125 тисяч квадратних кілометрів [3]. Це призвело до зниження обсягів посіву основних культур, який за даними Мінагрополітики становить 69 % земель. Цьогорічний врожай очікується приблизно 50 % від минулого року через військові дії на сході та півдні України;
- руйнування інфраструктури аграрних підприємств, наприклад, втрата 13 мільйонів тонн елеваторної потужності [4];
- знищення унікального Національного центру генетичних ресурсів рослин України, що сталося в Інституті рослинництва імені В.Я. Юр'єва Національної академії аграрних наук України в Харкові. В результаті, було втрачено значну кількість генетичних ресурсів, які мали велике значення для світової науки [5];
- проблеми з логістикою, зокрема, блокування українських портів агресором, через які експортується близько 85-90 % сільськогосподарської продукції;
- перешкоди, що виникли під час експорту української сільськогосподарської продукції через блокування українських портів рф і внаслідок так званої «зернової» блокади, яка була ініційована польськими фермерами.

У зв'язку з цим в Україні за останні місяці в умовах правового режиму воєнного стану було прийнято низку нормативно-правових актів, спрямованих на регламентацію стратегічних відносин забезпечення продовольчої безпеки. До них належать, зокрема: Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» від 24

березня 2022 р. [6], який спрямований на спрощення процедур надання у користування сільськогосподарських земель державної та комунальної власності, а також невикористаних, нерозподілених та колективних земельних ділянок у воєнний період. Також був прийнятий Наказ Міндовкілля України «Про затвердження Методики визначення розміру шкоди завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану» від 4 квітня 2022 р. №167.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо безперервного виробництва та постачання сільськогосподарської продукції під час воєнного стану» запроваджений з метою спрощення вимог до сільського господарства під час воєнного стану та зменшення бюрократичних обмежень для аграрного сектору. У липні 2022 року була укладена угода між Україною, Туреччиною та ООН щодо транспортування зерна через «зерновий коридор» вздовж Чорного моря. Подібна угода була укладена між Туреччиною, ООН і росією. Згідно з даними від Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, це дозволила транспортувати близько 33 мільйонів тонн зерна, що призвело до зниження світових цін на продовольство близько 20 % [7].

Для того, щоб забезпечити продовольчу безпеку в Україні має бути комплексний підхід та впровадження сучасних стратегій. Щоб вирішити цю проблему, можна запропонувати кілька змін. Наприклад, уряд може вкласти зусилля в реконструкцію інфраструктури аграрних підприємств, зокрема елеваторів, які були пошкоджені чи зруйновані внаслідок конфлікту. Це може бути здійснено через державні програми підтримки та інвестицій. Надання спеціальних кредитних програм для аграріїв з метою відновлення техніки та виробничих потужностей, які пошкоджені або знищені внаслідок конфлікту.

Формування державних страхових фондів продовольства. У свою чергу прийняти законодавство, що сприятиме розвитку логістики в аграрному секторі та, яке забезпечить захист українського експорту від блокад та інших обмежень. Це може включати заходи з модернізації портової інфраструктури та створення альтернативних маршрутів експорту. Основна мета буде полягати в скороченні відстані, яку продукція перевозиться від виробника до споживача. Що сприятиме оптимізації логістичних витрат, зменшенню ресурсів, витрачених на транспортування та зберігання, підвищенню стресостійкості економічних ланок та ланцюгів постачання. А введення переробки внутрішньої сировини може стати ефективним засобом збільшення виробництва та доходів. Наприклад, замість експорту продуктів може бути переробка, що набагато вигідніше. Кукурудзу, яку країна вирощує з надлишком, можна переробляти на пальне. Науковці та фахівці в агросекторі вже давно володіють інформацією про такі можливості. Паливний етанол з кукурудзи як домішка до палива значно зменшує викиди CO₂, а його ринкова цінність

оцінюється в десятки мільярдів доларів у всьому світі.

Також можна впровадити програми та стимули для сприяння інновацій в аграрному секторі. Які будуть полягати в наданні фінансової підтримки для впровадження новітніх технологій та методів вирощування, що допоможе збільшити продуктивність та забезпечити стабільність постачання продовольства. Таким чином, інновації в аграрному секторі можуть стати ключовим фактором у забезпеченні продовольчої безпеки. А це можливо за умови прийняття своєчасних і правильних рішень.

Список використаних джерел:

1. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24 червня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>.
2. Продовольча безпека держави та її аграрна політика. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення: монографія / А. П. Гетьман, М. В. Шульга, А. М. Статівка та ін. ; за ред. А. П. Гетьмана та В. Ю. Уркевича. Харків : Право, 2012. С. 196–211.
3. Площа окупованої України, втрати російської техніки та 17 діб столичних тривоги. Вісім фактів про три місяці війни від Forbes. Інфорграфіка. URL: <https://forbes.ua/inside/ploshcha-okupovanoiukraini-vtrati-rosiyskoi-tehniki-ta-17-dib-stolichnikhtrivog-10-faktiv-pro-tri-misyatsi-viyni-vid-forbesinfografika-24052022-6167>.
4. Потужностей для зберігання зерна у новому сезоні буде недостатньо – думка. URL: <https://kurkul.com/news/35509-za-rezultatami-peremovin-pitannya-schodo-eksportu-z-ukrayini-kuryatini-i-yayets-znyate--solSKIY>.
5. Національний центр генетичних ресурсів рослин України. URL: <https://yuriev.com.ua/ua/pro-institut/nacionalnij-centr-genetichih-resursiv-roslin-ukraini>.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: Закон України від 24 березня 2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text>.
7. How is Ukraine exporting its grain now the Black Sea deal is over? BBC News. URL: <https://www.bbc.com/news/world-61759692>.
8. Гойчук О. І. Критерії продовольчої безпеки / О. І. Гойчук // Вісн. Полтав. держ. аграр. акад. – 2004. – № 1. – С. 42–44.

Лужецька В. Р.

здобувач освітнього ступеня

бакалавр

(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

Науковий керівник:

Парасюк В. М.

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри теорії права,

конституційного та приватного права

(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Військова збройна агресія росії відносно України з 2014 року, а особливо після повномасштабного наступу 24 лютого 2024 року змусила залишити або покинути своє місце проживання сотні тисяч жителів тимчасово анексованих і окупованих територій. Даний виклик вимагає прискіпливого ставлення держави до належного забезпечення права таких осіб на захист не лише життя, а й інших соціальних прав. Такими виступають і права, пов'язані з правом власності на речі, що залишилися на зруйнованій та окупованій територіях. Дана тема є особливо актуальною у 2024 році, так як кожного дня кількість внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) зростає та вище наведена проблема не зникає.

Одним з найбільших ризиків, що стосуються проблем ВПО є втрата ними майна, що залишилося на окупованих територіях та у зоні активних бойових дій. Також неймовірно складним процесом є відновлення такого майна. Знищення майна окупантами, етнічні чистки, відмова у поверненні майна чи компенсації за нього, невиселення окупантів з квартир є одним із дієвих механізмів ведення війни. Права на власність включають низку формальних та неформальних прав та обов'язків, пов'язаних з доступом до власності, її використанням, контролем над нею та її передачею. Не тільки національне законодавство, а й звичаєве або релігійне право можуть установлювати ті чи інші правила права на власність та ці права можуть бути набутими послідовного використання та практики. Такі права можуть належати окремій особі або, наприклад, сім'ї, соціальній групі або громаді [2, с. 179].

Глава 3 Цивільного кодексу України (далі – Кодекс) закріплює різні форми та загальні способи (ст. 16) захисту цивільних прав та інтересів, зокрема Глава 29 Кодексу відображає умови застосування таких способів

та форм у ситуаціях, які моделюють типові порушення нормативного порядку цивільного обороту в Україні (ст.ст. 387-388, 390-394) [1]. Ними є:

- незаконне заволодіння майном, без відповідної правової підстави;
- добросовісне придбання майна за відплатним договором в особи, яка не мала права його відчужувати;
- стягнення доходів від майна з недобросовісного набувача;
- створення перешкод власнику майна у користуванні або розпорядженні ним;
- оспорювання (невизнання) права власності на майно за його законним власником;
- порушення права власності внаслідок видання органом державної влади чи місцевого самоврядування правового акту, який не відповідає законові;
- зниження цінності об'єкта нерухомості внаслідок дій, що призвели до погіршення умов проживання або ведення господарської діяльності на відповідній території [1].

Головною ознакою, що робить неможливим безумовне перенесення таких умов у правовий стан ВПО є те, що відносно таких ситуацій існують порушення чинного законодавства, а загрози на право власності ВПО можуть виникнути за межею дії Закону України, тобто неможливість забезпечення діяльності гілок влади та здійснення правосуддя на тимчасово окупованих територіях та у зонах активних бойових дій [4, с. 135].

З огляду на вище наведене ми бачимо, що більшість звернень ВПО з приводу захисту їх прав на власність у звичній традиційній формі українського судочинства є неефективними, так як цивільно-правові відносини з приводу об'єктів, які перебувають на тимчасово окупованих територіях відбуваються не у правовому полі держави [4, с. 135].

У період з 2014 по 2023 рр. можна простежити розвиток юрисдикційних та неюрисдикційних способів захисту права власності у таких умовах, що склалися для ВПО. Одним з таких змін є виникнення положення частини третьої та частини шостої ст. 5 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» про покладання відповідальності за порушення прав і свобод людини та громадянина, покладання обов'язку з відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної внаслідок тимчасової окупації для ВПО на рф як на державу, що здійснює окупацію [3]. Обов'язковою умовою є й те, що держава Україна зобов'язується усіма наявними та реальними ресурсами сприяти у стягненні такого відшкодування [4, с. 137].

За нашими спостереженнями нововведення в українському законодавстві у період 2021-2022 рр. однозначно було спрямовано на виправлення недоліків, пов'язаних з забезпеченням права власності ВПО.

Враховуючи це можемо визначити, що вагомою зміною стало викладення ч. 1 ст. 1 та ч. 3 ст. 5 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» у новій редакції (на підставі Закону № 2217-IX від 21.04.2022 р.). Ці норми отримали забарвлення імперативного характеру та визначили, що за усіма без виключення суб'єктами права, зокрема, ВПО зберігається право власності та інші речові права на майно, у тому числі на нерухомість, яка знаходиться на тимчасово окупованій території (за умови, відповідності набуття згідно з законами України). Ця позиція держави несе правових характер та є гарним інструментом вирішення проблемних питань у справах про визнання права власності ВПО щодо «добросовісних набувачів», які під час окупації фактично володіли цим майном на підставах, визначених «законодавством» окупаційної влади та у інших перспективних спорах.

На жаль, механізм захисту права власності у діючому міжнародному праві є доволі слабким, особливо у питаннях захисту прав ВПО у сфері бажання повернути окуповане, захоплене, знищене майно. Враховуючи те, що велика частина України знаходиться під щоденними обстрілами, можна зробити висновок, що багато з володінь ВПО є або значно пошкодженими або взагалі знищеними. Саме тому останнім часом активізувалися міжнародні зусилля, які є спрямовані на зміцнення права ВПО [2, с. 182].

Отже, узагальнення вищенаведеного дозволяє зауважити, що законотворча діяльність із забезпечення цивільних прав ВПО набуває вагомого значення для розвитку нових форм та механізмів щодо захисту цивільних прав. Так як проблеми ВПО є загальними для багатьох держав світу, для міжнародного права все актуальнішим стає питання захисту прав саме ВПО. Залишається сподіватися, що ці принципи стануть частиною міжнародного договору або внутрішнього законодавства держав, що зіткнулися з переміщенням, і в кінцевому підсумку будуть визнані як вираження обов'язкового і універсального права внутрішньо переміщених осіб на повернення і відновлення свого майна або отримання, якщо це неможливо, повної компенсації за втрачене майно.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 25.03.2024).
2. Малига В., Паркер М. Захист права власності внутрішньо-переміщених осіб: міжнародно-правовий аспект. *Scientific Collection «InterConf»*, (26(129), 2022. С. 177-186.
3. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 року № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>. (дата звернення: 25.03.2024).
4. Січко Д.С. Захист права власності внутрішньо переміщених осіб. *Правова держава*. 2023. № 50. С. 133-142.

Люберда Є. М.

здобувачка вищої освіти, групи ЮД-247
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Карпенко Р. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЩОДО ПОНЯТТЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ОБ'ЄКТІВ ТВАРИННОГО СВІТУ

Тваринний світ може бути об'єктом правової охорони через його важливе значення для екосистем, біологічного різноманіття та добробуту людей. Законодавство щодо захисту тварин може включати в себе різні аспекти, такі як:

1. Запобігання жорстокому поводженню з тваринами:

Закони та нормативні акти можуть забороняти жорстоке поводження з тваринами, включаючи зловживання, здирицтво, погане тримання та неправильне використання для розваг.

2. Заборона видів торгівлі та роздрібної продажу тварин, що перебувають під загрозою зникнення:

Закони можуть регулювати торгівлю та виробництво продуктів з тварин, включаючи види, що перебувають під загрозою зникнення.

3. Зоозахисні стандарти та норми щодо утримання тварин у неволі:

Встановлення вимог до утримання та догляду за тваринами у зоопарках, цирках, домашніх умовах та інших місцях, де вони перебувають у неволі.

4. Охорона середовища та природних місць мешкання:

Законодавство може передбачати заходи для збереження та відновлення природних середовищ, які є місцями мешкання різних видів тварин.

5. Відшкодування шкоди тваринам:

Встановлення механізмів відшкодування за шкоду, завдану тваринам унаслідок дій людини або природних катастроф.

6. Наукові дослідження та медичні дослідження з тваринами:

Регулювання використання тварин у наукових та медичних дослідженнях з метою забезпечення їх етичного та гуманного ставлення.

Такі правові норми та заходи спрямовані на забезпечення добробуту та захисту тваринного світу, збереження біорізноманіття та підтримку

екологічної рівноваги[1].

Основні напрями управління в цій галузі можуть включати розробку та реалізація програм з охорони та відтворення рідкісних та загрожених видів, включаючи заходи зі збереження середовища мешкання, розвиток інкубаційних програм, зооекологічні проекти та інші заходи, розробку стратегій збалансованого використання природних ресурсів, які забезпечують життя тваринного світу, таких як водні ресурси, ліси, морські та океанічні зони, впровадження ландшафтного планування для збереження та відновлення природних екосистем, у тому числі місць мешкання різноманітних видів тварин, проведення освітніх та інформаційних кампаній, спрямованих на підвищення свідомості громадськості щодо важливості збереження та охорони тваринного світу, розробку та впровадження правових норм, законів та регуляцій, спрямованих на забезпечення захисту тварин, заборону незаконного вилування та торгівлі тваринами, а також контроль за дотриманням цих норм, проведення наукових досліджень, моніторингу та оцінка стану тваринного світу для забезпечення ефективного управління та прийняття необхідних заходів з охорони[2].

Отже, тваринний світ є важливим об'єктом правової охорони, оскільки він відіграє ключову роль у збереженні екологічної рівноваги та біологічного різноманіття. Правові норми та заходи, спрямовані на захист тваринного світу, включають в себе заборону жорстокого поводження з тваринами, заходи з охорони та відтворення загрожених видів, управління природними ресурсами, освітні та інформаційні кампанії, правову регуляцію та моніторинг дотримання встановлених норм. Ці заходи спрямовані на забезпечення добробуту тварин та збереження їхнього природного середовища для майбутніх поколінь. Таким чином, правова охорона тваринного світу є важливим елементом сталого розвитку та збереження природи.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про тваринний світ» : від 13.12.2001 р., № 2894-III // ВВР України. – 2002. – № 14. – Ст. 97.
2. Екологічне право України : підручник [для студентів юрид. вищ. навч. закладів] / [В. К. Попов, А. П. Гетьман, С. В. Разметаєв та ін.]. за ред. В. К. Попова та А. П. Гетьмана. – Х. : Право, 2001. – 480 с.

Марчук Я. О.

здобувач освітнього ступеня бакалавр
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

Науковий керівник:

Парасюк В. М.

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри теорії права,
конституційного та приватного права
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ НА ЕКОЛОГІЮ УКРАЇНИ

Конфлікт в Україні має серйозний вплив на довкілля не лише в регіоні, але й у глобальному масштабі. Воєнні дії, знищення інфраструктури, викиди та забруднення можуть мати далекосяжні наслідки для навколишнього середовища, які ми можемо спостерігати навіть в теперішній час. Наша екосистема страждає через щоденні обстріли, ракетні удари все більше й більше. Військова агресія накладає величезний тиск на екосистеми та природні ресурси.

У результаті бойових дій зазнали пошкодження або ж отримали порушення у роботі одні з найбільш екологічно небезпечних підприємств України, до прикладу: Хмельницька, Запорізька, Кременчуцька АЕС, Дністровська ГЕС, металургійні підприємства. Також, варто відзначити прорив Каховської дамби, адже ситуація, яка склалася там зазнала свого найгіршого рівня. Щодня наша держава втрачає приблизно 4,3 мільйони м³ води. Такі дані нам надала Держекоінспекція України під кінець жовтня 2022 року [1, с. 22].

Водні ресурси зазнали серйозного забруднення. російська федерація порушила безліч міжнародних угод таких як : Конвенція ЄЕК ООН «Про охорону та використання водотоків та міжнародних озер», Конвенція про захист Чорного моря від забруднення, Рамсарська конвенція про водно-болотні угіддя та безліч інших. Сильних забруднень різноманітними токсичними речовинами, важкими металами нафти, радіонуклідами, мінами зазнав наш родючий чорнозем. Це постає величезною проблемою не лише для України, але й для інших держав. Тому, що наша батьківщина є постачальником зернових культур для усього світу. Щоби розмінувати наші землі потрібно понад десять років, а деякі відновити буде неможливо, через значні пошкодження. Дослідження екологічних організацій на території Донецької області показали, що внаслідок воєнних дій мають місце забруднення ґрунтів важкими металами – свинцем, стронцієм, титаном, ванадієм, кадмієм, марганцем, нікелем [2, с. 244].

Масовані ракетні удари, бомбардування стали причиною пожеж у лісах. За даними Регіонального Східноєвропейського центру моніторингу пожеж, отриманими з використанням супутникових даних, протягом 2022 року спричинені війною пожежі пройшли 330 тисяч гектарів лісового фонду [3]. Через усі пожежі було знищено цілі екосистеми, загибель флори та фауни, включно з червонокнижними видами [4].

З початком війни дуже відомим став термін екоцид. Давайте розберемося, що ж це таке. У Кримінальному кодексі України (КК України), а саме статті 441 екоцид є – масовим знищенням рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу [5]. Проблематика цієї статті в тому, що немає точності, ми ж не знаємо, що розуміється під «масовим знищенням», саме тому її потрібно удосконалити. На теперішній час встановлено 254 випадки екоциду.

Також у Римському статуті міжнародного кримінального суду (Статут) однією складовою частиною воєнних злочинів є знищення довкілля. Вказано це у статті 8(2)(b)(iv) – умисне вчинення нападу з усвідомленням того, що такий напад призведе до випадкової загибелі чи поранення цивільних осіб або заподіє шкоди цивільним об'єктам чи масштабної, довготривалої та серйозної шкоди навколишньому природному середовищу, яка буде явно надмірною в порівнянні з конкретною та безпосередньою очікуваною загальною військовою перевагою [6]. Тут проблема така ж – Статут не роз'яснює, що означають ці оцінюючі терміни.

Підсумовуючи, важливо визнати, що російська агресія має серйозний вплив на екологічну ситуацію в країні. Збройний конфлікт та окупація територій призводять до руйнування екосистем, забруднення навколишнього середовища та порушення екологічної рівноваги. Зважаючи на це, Україні необхідно приділяти особливу увагу охороні навколишнього середовища в умовах війни. Важливо здійснювати постійний моніторинг стану екології, приймати ефективні заходи з відновлення та збереження екологічного балансу. Крім того, уряду України слід активно співпрацювати з міжнародними партнерами з метою залучення додаткових ресурсів для вирішення екологічних проблем, спричинених російською агресією.

Список використаних джерел :

1. Дочинець В. В., Шуплат Т. І. Наслідки військових дій для водних ресурсів України. *Відновлення довкілля України внаслідок збройної агресії росії : збірник тез доповідей Круглого столу*, м. Львів, 17 березня 2023 року. Львів: ЛДУ БЖД, 2023. С. 22-28.
2. Кратко О. В., Головатюк Л. М., Бондаренко Т. ЄВплив воєнних дій на водне, ґрунтове та повітряне середовище України. *Науково-практичний журнал «Екологічні науки»*. 2023. № 2(47). С. 242-245.
3. Кратко О. В., Кратко С. В. Сучасний стан лісових ресурсів України в умовах війни. *VIII International scientific and practical conference «trends, theories and ways of*

improving science». 2023. С. 63-66.

4. Воєнна та повоєнна екологічна політика України : реалії та перспективи. Екологія право людина : веб-сайт. URL: <https://analytics.intsecurity.org/> (дата звернення: 25.03.2024).

5. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (дата звернення: 25.03.2024).

6. Римський статут міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588., <https://analytics.intsecurity.org/> (дата звернення: 25.03.2024).

Мельниченко В. Р.

здобувачка вищої освіти,

групи М-ЮД-321

Навчально-наукового інституту

права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Ярошевська Т. В.,

професор кафедри

цивільно-правових дисциплін,

доктор юридичних наук, доцент

(Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ ЗАПОВІТУ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

З початку 24 лютого 2022 року на території України було введено воєнний стан через вторгнення росії, через що, наше суспільство зазнало суттєвих змін в усіх аспектах життя, так само, змін та доповнень набуло і цивільне законодавство, мова йде про Цивільний кодекс України, який містить питання про оформлення заповіту. Потрібно зазначити, що за ЦК України стаття 1233 частина 1 заповітом є особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті[4].

Відповідно, за заповітом особа самостійно визначає кому та що саме з його майна залишається після смерті, тобто спадкоємцем можуть бути будь-які учасники цивільно-правових відносин, також, заповіт повинен бути складений у письмовій формі та нотаріально посвідченим.

Важливо зазначити, що в умовах введення воєнного стану, виникла потреба внести зміни у порядок нотаріальних дій щодо заповітів, тому Кабінетом Міністрів України (далі – КМ України) та Міністерством юстиції України, було врегульовано порядок нотаріальних дій стосовно заповітів, а саме Постановами КМ України про «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» від 28 лютого 2022 р. № 164, «Деякі питання державної реєстрації в умовах воєнного стану та внесення змін до

постанови КМ України від 28 лютого 2022 р. № 164» від 06 березня 2022 р. № 209 та Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів у сфері нотаріату» від 11 березня 2022 р.

№ 1118/5 від 19 березня 2022 року, а також, заповіт регулюється Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні та Наказом Міністерства юстиції України від 22 лютого 2012 року № 296/5 «Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України».

Наразі є такі особливості оформлення заповіту, а саме:

В умовах воєнного або надзвичайного стану за відсутності доступу до Спадкового реєстру нотаріальне посвідчення заповіту, внесення змін до нього та його скасування здійснюються без використання цього реєстру, однак, після відновлення доступу до нього усі ці дії мають бути внесені в даний реєстр протягом п'яти робочих днів [2].

Незавершені нотаріальні дії стосовно заповіту за зверненням особи, пов'язаної з державою-агресором, зупиняються, але, якщо відбувається посвідчення заповіту військовополоненим, якщо особа підтвердила автентичність свого підпису в заявці про вихід з громадянства росії або якщо у такої особи є свідоцтво про право на спадщину, то у такому разі нотаріальні дії з приводу заповіту не припиняються.

В умовах воєнного стану заповіти військовослужбовців Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також працівників правоохоронних (спеціальних) органів, органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави, можуть посвідчуватися командиром (начальником) цих формувань (органів) або іншою уповноваженою таким командиром (начальником) особою з подальшим надсиланням таких заповітів через Генеральний штаб Збройних Сил, Міністерство оборони, відповідний правоохоронний (спеціальний) або інший орган до Міністерства юстиції або його територіального органу для забезпечення їх реєстрації нотаріусами в Єдиному реєстрі довіреностей, Спадковому реєстрі [3].

Українським законодавством, незалежно від того суб'єкта уповноваженого, на посвідчення заповіту (нотаріуса, посадової особи органу місцевого самоврядування, відповідної посадової чи службової особи, в тому числі командира (начальника) або уповноважена таким командиром (начальником) особи) встановлено однаковий загальний порядок укладення та посвідчення заповітів [1, с. 6].

Отже, під час дії воєнного стану в Україні були внесені зміни у порядку регулюванні питання заповітів з метою адаптації до сьогоденних обставин.

Список використаних джерел:

1. Долинська М. С. Порядок посвідчення довіреностей та заповітів, прирівняних до нотаріально посвідчених: довідник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 184 с.
2. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів у сфері нотаріату» від 11 березня 2022 р. № 1118/5 від 19 березня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0325-22#Text> (дата звернення 06.04.2024).
3. Постанова Кабінету Міністрів України про «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» від 28 лютого 2022 р. № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#top> (дата звернення: 06.04.2024).
4. Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>(дата звернення: 06.04.2024).

Миргородська К. М.

Курсант 2 курсу

Навчально – наукового інституту
права та підготовки фахівців до
підрозділів Національної поліції
Науковий керівник:

Логінова М. В.

викладач кафедри цивільного права
та процесу
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

**ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ДОСТУП ДО
ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Право на доступ до інформації про стан довкілля є ключовим елементом гарантування екологічних прав громадян, особливо в умовах воєнного стану. Відповідно до Конституції України, таке право не підлягає обмеженням, і відповідна інформація не може бути засекреченою. Основними ознаками доступу до екологічної інформації є вільний та безперешкодний доступ до статистичних та моніторингових даних про стан довкілля на сучасний момент. В умовах воєнного стану реалізація права на доступ до екологічної інформації стає особливо важливою та складною. Військовий конфлікт та воєнний стан накладають серйозні обмеження на вільний доступ до інформації про стан довкілля та його компонентів. Однак, забезпечення цього права залишається необхідним для захисту життя та здоров'я громадян, а також для запобігання екологічним катастрофам.

Класифікація джерел надання екологічної інформації включає кілька

критеріїв, таких як спосіб отримання, підстави виникнення та мета. Вона дозволяє здійснювати ефективний та швидкий пошук актуальної інформації про стан довкілля, що допомагає захистити права громадян та зберегти здоров'я та життя.

Протягом років війни в Україні, країна стикається не лише з людськими жертвами, а й з руйнацією навколишнього середовища. Зростаюча кількість злочинів проти довкілля від російської агресії призводить до нових екологічних ризиків, які можуть мати серйозні наслідки для здоров'я та безпеки населення у майбутньому [2].

Окрім цього, останні події, пов'язані з захопленням Чорнобильської та Запорізької атомних станцій, підвищили загрозу ядерних і токсичних викидів з промислових підприємств України. Багато з них опинилися в зоні бойових дій, що призвело до серйозних екологічних наслідків. Особливо на сході України екологічна ситуація також є критичною через активні військові дії та окупацію території російськими військами. За десять років війни, відсутність доступу до цих територій ускладнює оцінку загального стану довкілля та масштабів його пошкодження. Умови воєнного стану ставлять перед українським суспільством серйозні виклики у збереженні екологічної стійкості та безпеки [4, с. 5].

Необхідно прикласти максимальні зусилля для забезпечення доступу до екологічної інформації та ефективного контролю за додержанням екологічних норм і стандартів, щоб захистити життя та здоров'я населення та зберегти природне середовище для майбутніх поколінь [1, с. 103].

Негативний історичний досвід та сучасна реальність наочно демонструють важливість забезпечення неухильного дотримання права на доступ до інформації про стан довкілля. Прикладом цього є приховування радянською владою катастрофи на Чорнобильській атомній електростанції у 1986 році, що відкрило очі на необхідність своєчасного інформування громадськості про будь-які загрози для екології. Це могло б запобігти багатьом людським жертвам і хворобам, а також зменшити негативні наслідки техногенної катастрофи [1, с. 7].

На міжнародному рівні важливе значення має Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, відома як Орхуська конвенція. Ця конвенція підтримує принципи доступу до екологічної інформації та її розповсюдження серед громадськості.

Згідно зі статтею 13 Закону України «Про інформацію», екологічна інформація включає відомості та дані про стан довкілля, фактори, що впливають на нього, а також про стан здоров'я та безпеки людей та інші важливі аспекти [3].

У контексті воєнного стану, право на доступ до інформації про стан довкілля має особливу важливість, оскільки своєчасне поширення такої інформації може врятувати життя та здоров'я громадян. Тому в умовах воєнного конфлікту обмеження доступу до екологічної інформації не має

виправдання, адже лише її вчасне розповсюдження може допомогти у запобіганні негативних наслідків для навколишнього середовища та здоров'я населення.

Список використаних джерел:

1. Тараненко, Л. С., Федорченко А. О.. Правовіаспекти обмеження доступу до екологічної інформації в умовах воєнного стану. Адреса редакційної колегії: 75.
2. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР). 1991. № 41. Ст. 546. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.
3. Закон України «Про інформацію» Від 2 жовтня 1992 року № 2657-ХІІ *Відомості Верховної Ради України* (ВВР). 1992. № 48. Ст. 650.
4. Бахур, Олександр Валерійович. Особливості земельних та екологічних правовідносин в умовах воєнного стану. *Академічні візії* 2023. С. 68

Мішина А. А.

здобувачка вищої освіти, групи ЮД-044
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Косяченко К. Е.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

**АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Податкова система відіграє важливу роль у керуванні економікою держави, забезпечуючи значне джерело доходів для бюджету та функціонуючи як важливий економічний механізм, сприяючи регулюванню виробництва та наданню соціальних гарантій. Однак податкова система України не часто проявляла високу ефективність. Періодичні спроби реформування цього механізму не завжди були успішними і викликали значну кількість критики. Науковці вказують на недоліки в підходах до оподаткування, які не дозволяють належним чином здійснювати фіскальні, регуляторні, розподільчі, стимулюючі та контрольні функції податків. Бюджет держави постійно стикається з нестачею коштів, а надходження податків до різних рівнів бюджету не відзначаються стабільністю. Значна різниця в доходах між різними верствами населення сприяє соціальній диференціації. Замість стимулювання економічного розвитку, податки частіше заганяють економіку в тінь [1, с. 61].

Серед основних проблем оподаткування, які, на нашу думку, є потенційними загрозами для економічного розвитку держави, можемо виділити такі аспекти:

– нинішня система оподаткування переважно спрямована на збір фіскальних коштів, а не на підвищення конкурентоспроможності країни. Регулююча функція податків не завжди орієнтована на стале економічне зростання.

– витрати на утримання податкової служби зростають і не завжди відповідають результативності, чому сприяє дублювання функцій між Міністерством фінансів та ДПС.

– система оподаткування складна для підготовки та подання звітності, що ускладнює підприємницьку діяльність.

– зменшення мотивації для підприємців, а також недостатня зацікавленість суб'єктів господарювання в зміні свого статусу відбивається на розвитку та зростанні обсягів виробництва.

– нинішня система митно-тарифного регулювання не дозволяє оперативно реагувати на зміни на світовому ринку та в структурі економіки України.

– розподіл податкових надходжень між центральним і місцевими бюджетами залишається малоефективним, що впливає на розвиток економіки в окремих регіонах України [2; 3].

Оподаткування в Україні відіграє ключову роль у фінансовій системі країни. Його загальний рівень порівняно високий у порівнянні з іншими країнами світу, що може створювати певні виклики для бізнесу та економіки загалом. Проте, при правильному використанні надходжень від оподаткування, ця складова може стати джерелом фінансування для розвитку країни та її інфраструктури. Україна може розвиватись, збільшуючи обсяги доходів до бюджету та ефективно їх використовуючи для інвестиційних проєктів та програм підтримки бізнесу та населення.

Крім того, країна має ряд переваг, які можуть сприяти розвитку оподаткування та економіки в цілому, такі як висококваліфікована робоча сила, розвинута транспортна і логістична інфраструктура, потужний сільськогосподарський сектор, великі запаси корисних копалин та інші. Ефективне використання доходів від оподаткування для забезпечення розвитку та модернізації економіки, підтримки бізнесу та підвищення рівня життя населення є важливою складовою державної стратегії. Шляхом раціонального управління фінансовими ресурсами, Україна може досягти сталого економічного зростання та покращення соціального статусу своїх громадян.

Важливим завданням, що стоїть перед нашою державою, є максимальне спрощення структури податкової системи в Україні з метою забезпечення необхідної стабільності надходжень податків до бюджетів на всіх рівнях. Реформування існуючої податкової системи є значущим

викликом для економічного прогресу країни, і це завдання вимагає проведення заходів зі значним зменшенням податкового тягаря для платників податків та інвесторів у сфері виробництва. На нашу думку, це можливо шляхом скорочення кількості існуючих податків та зменшення податкового навантаження на підприємців.

Напрацювання та вдосконалення механізмів податкового адміністрування, а також посилення співпраці між податковими органами та іншими відомствами в боротьбі з податковими злочинами, також має велике значення для ефективного функціонування системи оподаткування. Загалом, надійна та ефективна система оподаткування є ключовим чинником стабільного економічного розвитку країни, і постійні зусилля у напрямку її вдосконалення є важливим завданням для держави [5, с. 82].

Оптимізація податкової системи в Україні є стратегічним завданням для забезпечення сталого економічного розвитку країни. Головною перспективою у цьому контексті є зменшення тінізації економіки та збільшення обсягів податкових надходжень до бюджету. Для досягнення цієї мети необхідно проводити глибоку податкову реформу, спрямовану на вирішення низки виявлених раніше проблем:

– Раціоналізація податкової системи: нинішня система оподаткування в Україні є складною та заплутаною через велику кількість різних податків і зборів, що ускладнює життя бізнесу та населення. Необхідно зменшити кількість податків та зробити їх сплату більш простою та зрозумілою для всіх.

– Впровадження електронного збору податків: сучасні технології можуть значно полегшити процес збору податків, зменшити можливості для корупції та покращити ефективність збору податків.

– Стимулювання розвитку бізнесу та інвестицій: надання податкових пільг для компаній, які інвестують у виробництво, науку, технології та інші сфери сприятиме створенню сприятливого середовища для розвитку бізнесу та приверненню інвестицій.

– Міжнародне податкове співробітництво: Україні важливо активно співпрацювати з міжнародними партнерами у сфері податкової політики, що дозволить уникнути подвійного оподаткування, а також ефективніше боротися з ухиленням від сплати податків.

Загалом, вдосконалення податкової системи є важливим кроком для стабілізації економічної ситуації в Україні та сприятиме зростанню доходів до бюджету, що забезпечить необхідні ресурси для інфраструктурних проєктів, програм соціальної підтримки та інших важливих напрямів розвитку країни [4].

Отже, Україна стоїть перед важливими викликами у сфері оподаткування, які потребують невідкладного вирішення. Актуальні аспекти оподаткування в країні включають ряд проблем, таких як складна податкова система, низька ефективність збору податків, тінізація

економіки та недостатня прозорість у податкових процедурах. Проте, на тлі цих викликів також простежується ряд перспективних напрямків для покращення ситуації, що є важливим етапом на шляху до сталого економічного розвитку країни. Зростання ефективності оподаткування сприятиме покращенню бізнес-клімату, залученню інвестицій та забезпеченню фінансової стабільності держави.

Список використаних джерел

1. Гречко А. В. Перспективи реформування податкової системи України в умовах євроінтеграції. *Економіка та управління національним господарством*. 2016. № 3. С. 60–70.
2. Кондратюк В. Л. Сучасні тенденції розвитку оподаткування в Україні. *Наукові записки. Серія: Економіка*. 2019. Т. 28. С. 34-39.
3. Лисенко В. І. Система оподаткування в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2020. Т. 30. С. 59-65.
4. Мельничук Л. С. Трансформація оподаткування в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2021. Т. 31. С. 77-84.
5. Шеремета О. Л. Оподаткування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економічні науки*. 2020. № 5 (88). С. 80-85.

Моїсеєнко Д. М.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

«ГОНОРАР УСПІХУ» В КОНТЕКСТІ ВІДШКОДУВАННЯ СУДОВИХ ВИТРАТ

Так званий «гонорар успіху», або, як ще кажуть, «умовний гонорар» неодноразово ставав предметом дискусії як вчених так і юристів-практиків. Під цим поняттям мається на увазі спосіб винагороди за правничу допомогу, де оплата адвокату здійснюється лише у випадку досягнення результату, узгодженого між адвокатом та клієнтом. Обговорення в різний час точилося навколо дійсності угоди про такий спосіб оплати послуг адвоката, стягнення коштів з клієнта на користь адвоката, нормативної неврегульованості та інших аспектів.

Якщо по вказаних вище питаннях приблизний консенсус у юридичній спільноті досягнутий, то питання відшкодування гонорару успіху учаснику справи до цього часу є неврегульованим. Війна поставила вирішення цього питання, як і багатьох інших, «на паузу», однак, своєї актуальності воно не втрачає.

Наразі судова практика в цьому питанні носить дуже суперечливий

характер. Так, наприклад, Господарським судом Київської області (додаткове рішення від 08.09.2023 по справі № 911/1375/23) відмовлено у відшкодуванні «гонорару успіху» у складі судових витрат. Узагальнена аргументація суду наступна. Така додаткова винагорода адвокату за досягнення позитивного рішення у справі як «гонорар успіху», за своїм змістом і правовою природою не є ціною договору (платою за надані послуги), а є платою за сам результат (позитивне рішення), досягнення якого відповідно до умов договору не ставиться в залежність від фактично наданих послуг, так як і не є професійною правничою допомогою, оскільки не є послугою адвоката та не відноситься до судових витрат. Витрати на правничу допомогу у вигляді «гонорару успіху» не відповідають критерію розумності, оскільки не мають характеру необхідних, без понесення яких у позивача буде відсутня можливість захистити свої права та законні інтереси, не містять обґрунтування обсягу фактичних дій представника позивача, які достатньою мірою можуть бути співвіднесені із досягненням успішного результату, у зв'язку з чим їх відшкодування з огляду на обставини вказаної справи матиме надмірний характер [1].

Хмельницький міськрайонний суд Хмельницької області також відмовив у стягненні гонорару успіху (рішення від 06.03.2024 по справі № 686/330/24). Суд вказує, що для суду не є обов'язковими зобов'язання, які склалися між адвокатом та клієнтом, зокрема, у випадку укладення ними договору, що передбачає сплату адвокату «гонорару успіху», у контексті вирішення питання про розподіл судових витрат. Вирішуючи останнє, суд повинен оцінювати витрати, що мають бути компенсовані за рахунок іншої сторони, ураховуючи як те, чи були вони фактично понесені, так і оцінювати їх необхідність.

Ключовим критерієм під час розгляду питання щодо можливості стягнення «гонорару успіху» у даному спорі є розумність заявлених витрат, тобто розмір відповідної суми має бути обґрунтованим. Крім того, підлягає оцінці необхідність саме такого розміру витрат, а стягнення заявленої суми має співвідноситися із виконаною роботою щодо представництва інтересів у суді [2].

Натомість, Господарський суд м. Києва та Комунарський районний суд міста Запоріжжя стягнули гонорар успіху з учасника, що програв справу. Вказується, що обчислення гонорару успіху пов'язане з настанням певної події, зокрема, позитивного вирішення справи для клієнта у суді першої інстанції, є обґрунтованою та логічною в силу самої суті гонорару успіху, можливість обчислення якого залежить виключно від певних подій – досягнутих адвокатом та обумовлених в договорі результатів при наданні послуг правової допомоги. Визначений у договорі «гонорар успіху» за формою його обчислення є фіксованим розміром та відповідає вимогам чинного законодавства. Виплата «гонорар успіху» була погоджена сторонами як плата за досягнутий адвокатом результат, нарахування та здійснення якої залежать від настання певної події [3], [4].

Таким чином, однозначної позиції щодо відшкодування «гонорару успіху» в складі судових витрат наразі нема. Наступним кроком в цьому обговоренні може стати пошук ефективних механізмів регулювання відшкодування «гонорару успіху». Це може включати в себе розробку стандартів для адвокатів і учасників справи, що визначають умови та обмеження для такого виду оплати. Такі стандарти можуть допомогти забезпечити чесність та прозорість угод між адвокатами та клієнтами, а також захистити інтереси обох сторін.

При розробці таких механізмів важливо враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін, включаючи адвокатів, клієнтів, а також загальну громадську довіру до адвокатури та системи правосуддя. Такий підхід може допомогти забезпечити баланс між захистом прав клієнтів та стимулюванням адвокатів до досягнення результатів у справах.

Список використаних джерел:

1. Додаткове рішення Господарського суду Київської області від 08.09.2023 по справі № 911/1375/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113425974>.
2. Рішення Хмельницький міськрайонний суд Хмельницької області від 06.03.2024 по справі № 686/330/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117604634>.
3. Додаткове рішення Комунарського районного суду міста Запоріжжя від 29.05.2023 по справі № 333/6209/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111452236>.
4. Додаткове рішення Господарського суду міста Києва від 30.09.2022 по справі № 910/3504/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106581160>.

Мосякіна О. А.

старший аналітик Відділу аналізу інформації та управління ризиками Територіального управління БЕБ у Волинській області

ПОНЯТТЯ Й ОСОБЛИВОСТІ ДЕТЕРМІНАНТИ «ОХОРОНА АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ»

Атмосферне повітря може бути об'єктом правової охорони через його важливе значення для здоров'я людини, екосистем та загального добробуту. В багатьох країнах існують законодавчі акти, які регулюють забруднення атмосфери, обмежують викиди шкідливих речовин у повітря та встановлюють норми якості повітря.

Наприклад, це можуть бути закони, що обмежують викиди парникових газів, таких як діоксид вуглецю, метан чи діоксид азоту, які

сприяють глобальному потеплінню. Також існують нормативні акти, що регулюють викиди токсичних речовин, таких як діоксид сірки, оксиди азоту, хлоровані вуглеводні та інші, які можуть становити загрозу для здоров'я людини та навколишнього середовища.

Правова охорона атмосферного повітря – це система правових норм, яка регулює відносини, пов'язані з охороною якості повітря, зменшенням забруднення та збереженням екологічної рівноваги атмосфери.

Система правових заходів щодо охорони атмосферного повітря включає різноманітні законодавчі, адміністративні та регуляторні інструменти, спрямовані на забезпечення чистого та безпечного повітря для людей, тварин і рослин.

Уряди встановлюють нормативи щодо допустимих рівнів забруднювачів у повітрі, таких як оксиди азоту, діоксид сірки, токсичні метали та інші речовини. Промислові підприємства, енергетичні установки, транспортні підприємства та інші джерела викидів зазвичай повинні отримувати ліцензії на викиди та дотримуватися встановлених нормативів. Уряди встановлюють системи моніторингу якості повітря для визначення рівнів забруднення та виконання встановлених стандартів. Підприємства можуть бути зобов'язані представляти звіти про свої викиди. Законодавчі акти можуть передбачати стимули для компаній, які використовують чисті технології та зменшують викиди шкідливих речовин. У випадку порушення нормативів якості повітря можуть бути застосовані адміністративні штрафи, судові санкції або інші заходи відповідно до законодавства. Уряди співпрацюють на міжнародному рівні для вирішення проблеми забруднення атмосфери, укладаючи міжнародні договори та угоди для зменшення викидів парникових газів та інших шкідливих речовин.

Отже, правова охорона атмосферного повітря є необхідною для збереження здоров'я людей, екологічної рівноваги та майбутнього планети. Ця система дозволяє урядам регулювати викиди шкідливих речовин та забезпечувати виконання нормативів якості повітря, що сприяє покращенню якості життя та збереженню природних ресурсів. Таким чином, правова охорона атмосферного повітря відіграє ключову роль у створенні сталого та екологічно безпечного середовища для сучасного суспільства та майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Рибачек В. К. Правова охорона атмосферного повітря за законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Національна академія наук України Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2010. 259 с
2. Оверковська Т. К. Правові аспекти охорони атмосферного повітря у процесі здійснення сільськогосподарської діяльності. Людина, суспільство, держава : Правовий вимір в сучасному світі: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 27 лют. 2014 р. Київ, 2014.
3. Державна служба України з надзвичайних ситуацій // Офіційний сайт / URL : <http://www.dsns.gov.ua>.

Мякінін М. О.

здобувач вищої освіти, групи ЮД-142
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Моїсеєнко Д. М.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року росія здійснила повномасштабний наступ на територію України, у зв'язку з цим, Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 в Україні запроваджено воєнний стан. З цього моменту почав діяти Закон України «Про правовий режим воєнного стану», в якому, зокрема, визначаються правові положення діяльності органів державної влади, військових адміністрацій, військового командування, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина, а також законних прав та інтересів юридичних осіб.

Цим Законом передбачено функціонування судів, органів та установ системи правосуддя виключно на підставі, в межах повноважень та у спосіб, визначені Конституцією України та законами України (ст. 12-2); правосуддя на території, де введено воєнний стан, здійснюється виключно судами, утвореними відповідно до Конституції України. Одночасно зазначеним Законом встановлено, що у разі неможливості здійснення правосуддя судами, які діють на території, де введено воєнний стан, законодавством України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, які розглядаються цими судами, або змінено місцезнаходження судів. Ці законодавчі приписи впливають з положень Конституції України, яка забороняє обмежувати право на судовий захист в умовах воєнного чи надзвичайного стану (ст. 55, 64 Конституції).[1]

Серйозною проблемою є випадки неможливості вивезення судових справ з тимчасово окупованих територій або територій, де ведуться активні бойові дії, з різних об'єктивних причин, наприклад, місце перебування суду, який припинив свою діяльність, знаходиться на тимчасово окупованій території, або матеріали справи знищено або втрачено під час передачі.
[2, с.450]

Відповідно до цього Голова Верховного Суду зазначив, якщо є змога вивести справи із суду, то вони будуть передані до іншого суду, визначеного розпорядженням Голови Верховного Суду. Якщо з певних причин справи не можуть бути передані до іншого суду, існують такі варіанти. Згідно з процесуальними нормами, справа може бути відновлена, за наявності судового рішення суду першої інстанції. Якщо ж у справі ще не було ухвалено судове рішення, це є підставою для подання стороною нового позову. Тому розгляд судової справи відбувається з самого початку.[3]

Але якщо суд, який розглядає відповідну справу, все ж знаходиться на окупованій території, то алгоритм, передбачений чинним процесуальним законодавством, має певні недоліки. Справа в наступному. Якщо у справі прийнято рішення або провадження в справі закрито, то заінтересована особа відповідно до ст. 490 ЦПК України, має звертатись з заявою про відновлення втраченого провадження в суд, що розглядав справу, як суд першої інстанції. В зазначеній ситуації, це суд, до якого розпорядженням голови Верховного Суду переноситься підсудність. Однак, якщо позов подано, але провадження не закінчене, то існує чималий ризик, при поданні аналогічного позову до суду, який на даний момент має право розглядати справу, отримати ухвалу про повернення позовної заяви, оскільки суд вже розглядає позов до тієї самої особи з тим же предметом і тією ж підставою. Щоб цього не сталося, до позову необхідно додати докази, що провадження втрачене. Однак таким доказом є лише лист (довідка) суду, який розглядав цю справу. Ми розуміємо, що отримати такий документ у суді на окупованій території практично неможливо, а спроби його отримати пов'язані з ризиком для життя та здоров'я відповідної особи.

Однак таким доказом є лише лист (довідка) суду, який розглядав цю справу. Ми розуміємо, що отримати такий документ у суді на окупованій території практично неможливо, а спроби його отримати пов'язані з ризиком для життя та здоров'я відповідної особи [4, с.369].

Механізм відновлення втрачених судових проваджень наразі тільки напрацьовується суддями та відповідними працівниками суду. Останні у своїй діяльності повинні керуватися вказівками органів вищої юрисдикції, цивільним процесуальним законодавством та іншими нормативно-правовими актами, що регулюють ці питання [5,с.41]. Раніше вже було передбачено певну процедуру «відновлення матеріалів справи», якщо неможливо передати справи, які незавершені провадженням із судів на тимчасово окупованих територіях та в районі проведення антитерористичної операції на розгляд до інших судів. Відповідно, абз. 2 ч. 3 ст. 1 Закону України «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» від 12 серпня 2014 року № 1632-VII передбачає, що у разі неможливості передачі матеріалів справи відповідно до встановленої згідно з цим Законом

підсудності вчинення необхідних процесуальних дій здійснюється за документами і матеріалами, поданими учасниками судового процесу, за умови, що такі документи і матеріали є достатніми для ухвалення відповідного судового рішення [6, с.66].

Підводячи підсумки, можна зазначити, що з метою забезпечення можливості реалізації всіх аспектів конституційного права на судовий захист, особливо права на доступ до правосуддя, а також процесуальних прав учасників справи, є за доцільне поширити вище згаданий абзацом 2 ч. 3 ст. 1 Закону України «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції», механізм відновлення втраченого, але незакінченого судового провадження у випадках, передбачених в ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», де змінено територіальну підсудність судових справ у разі неможливості здійснення правосуддя судами, які діють на території, де введено воєнний стан. І навіть якщо матеріали втраченої справи згодом потраплять до суду, який за зміненою підсудністю все одно розглядатиме «відновлену» справу, їх лише врахують та долучать при ухваленні рішення. В даному випадку суд буде позбавлений можливості відмовити у відновленні втраченого, незакінченого судового провадження та зобов'язаний ухвалити рішення по суті спору.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Борщевська О., Богданова М. Територіальна підсудність цивільних справ в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 2. С. 448–454.
3. Зміна підсудності, передача справ та відрядження суддів – підсумки наради Голови ВС з керівниками апеляційних судів (26 березня 2022 р.). Офіційний веб-сайт Верховного Суду. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1264923/>.
4. Моїсеєнко Д. М. Цивільне судочинство : доступ в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. С. 366–369. URL : <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/08/63.pdf>.
5. Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану : *матеріали всеукр. наук.-практ. конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 16 грудня 2022 р.)* / за заг. ред. д.ю.н., проф. Н. Ю. Голубевої. Одеса : Фенікс, 2022. 155 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22871>.
6. Короєд С. О. Проблема відновлення втраченого незакінченого судового провадження в цивільній справі при зміні територіальної підсудності в умовах воєнного стану. *Право і суспільство*. 2022. № 2. С. 63–68. URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/2_2022/10.pdf.

Новак О. Є.

здобувач вищої освіти, групи ЮД-246
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Нестерцова-Собакарь О.В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЕЛЕКТРОННІ ДОГОВОРИ У СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Розвиток сучасних технологій дозволяє покращити рівень життя у будь-якій сфері. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій справив значний вплив на всі сфери життя, зокрема й на цивільні правовідносини. Одним із проявів цього впливу є поширення електронних договорів. Вони відображають вплив технологій на традиційні правові процеси, а також мають ряд певних особливостей та перспектив. На сьогоднішній день є актуалізація підписання e-contract.

Законодавством передбачені нормативно-правові акти, які регулюють та пояснюють систему роботи електронних договорів. Після ухвалення відповідних нормативних актів до Цивільного кодексу України були додані зміни. Керуючись, відповідно до п. 5 ст. 3 «електронний договір – домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків та оформлена в електронній формі» [1]. Відповідно до положень Цивільного кодексу України, правочини, вчинені за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем прирівнюються до таких, що вчинені у письмовій формі. Звертаючи увагу на вищезазначене, електронний договір відповідає таким самим вимогам, що і письмовий договір, а саме:

- умови, за якими укладається договір, мають бути надруковані на одному або кількох листах, що зберігаються в електронному варіанті;
- добровільне волевиявлення сторін виражається через застосування електронних засобів зв'язку;
- підписаний сторонами відповідно до вимог нормативно-правових актів, що регулюють підписання договорів із застосуванням електронного цифрового підпису[2, с. 190].

Розглянемо термін стосовно електронного документу, який застосовується у Закон України «Про електронні документи та

електронний документообіг», а саме згідно зі ст. 5 «електронний документ – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Склад та порядок розміщення обов'язкових реквізитів електронних документів визначається законодавством. Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму. Візуальною формою подання електронного документа є відображення даних, які він містить, електронними засобами або на папері у формі, придатній для приймання його змісту людиною» [3]. В свою чергу Цивільний кодекс України регламентує згідно ч. 2 абз. 2 ст. 639 Цивільного кодексу України «договір, укладений за допомогою інформаційно-комунікаційних систем за згодою обох сторін вважається укладеним в письмовій формі» [4].

Розглянувши термінологію електронного договору згідно з відповідними нормативно-правовими актами, важливе значення відіграють перспективи та реалії щодо використання даного виду договору. Варто пам'ятати, що для ідентифікації автора електронного договору чи документа може використовуватися електронний підпис. Відповідно до п. 6 ст. 3 Закон України «Про електронну комерцію» «електронний підпис одноразовим ідентифікатором – дані в електронній формі у вигляді алфавітно-цифрової послідовності, що додаються до інших електронних даних особою, яка прийняла пропозицію (оферту) укласти електронний договір, та надсилаються іншій стороні цього договору» [2]. Документи, які оформлені шляхом накладання електронного цифрового підпису та передаються адресату в мережі передачі даних, мають високий ступінь захисту від несанкціонованого доступу, фальсифікації або знищення змісту документа, оскільки такий підпис отримано в результаті криптографічного перетворення електронних даних тощо [5]. Загалом, електронні договори в системі цивільного права відкривають нові можливості для бізнесу і т. д., а також сприяють зручному укладанню та виконанню правочинів. Електронний договір, крім істотних умов, встановлених Цивільним кодексом України для відповідного виду договору, може містити додаткову інформацію про порядок (технологію) укладення договору, можливість та порядок внесення змін до умов договору чи спосіб та порядок прийняття пропозиції укласти електронний договір (акцепту). Що стосується конкретних перспектив даного виду договору. По-перше, це розвиток електронної комерції, оскільки електронна комерція буде й надалі розвиватися, що в свою чергу призведе до збільшення кількості електронних договорів. По-друге, зі збільшенням використання гаджетів та використання застосунку «Дія» відбувається поширення застосування електронного цифрового підпису, а це надає популярності швидкому укладенню електронних договорів. По-третє, за допомогою вищевикладених фактів можливе покращення електронних договорів з метою усунення прогалин та кращого захисту прав сторін

договору [5]. Натомість існують й певні реалії з приводу даного питання. Необхідність досягнення угоди завсіма істотними умовами електронного договору також закріплена в положеннях Цивільного кодексу України, який підтверджує законодавче визначення електронного договору як письмового договору в цифровому середовищі. Якщо сторони не досягли угоди або уклали електронний договір з порушенням вимог законодавства, угода вважається такою, що не відбулася, і її правові наслідки не настають. Укладання

e-contract, як і письмового договору, не може відбуватися без участі сторін. Це пов'язано з тим, що укладення договору ґрунтується на інтересах і намірах сторін [1, с. 191]. Також в Україні хоча законодавство про електронні договори загалом відповідає європейським стандартам, проте потребує певних доопрацювань, враховуючи те, що більшість країн прийняли спеціальні нормативні акти або адаптували існуючі правила для регулювання електронних договорів.

Отже, електронний договір – угода між двома або більше сторонами, укладені в електронній формі з метою встановлення, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків. Електронні договори мають значний потенціал для розвитку цивільних правовідносин. Їх використання може зробити укладення договорів більш зручним, економним та екологічним. Законодавство України визнає електронні договори дійсними та надає їм однакову юридичну силу з паперовими договорами, проте слід пам'ятати не лише про перспективи такого договору, а й про реалії, а саме розвиток, покращення та захист даних осіб тощо.

Список використаних джерел:

1. Слободська І. А., Процько В. М. Правове забезпечення електронних договорів в Україні. *Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2023. С. 189–195. URL: https://www.researchgate.net/profile/Tetiana-Obikhod/publication/373735933_Ekologichni_problemi_zemlekoristuvanna_v_period_vijskovogo_stanu/links/64f9e96f05a98c1b63fa397c/Ekologichni-problemi-zemlekoristuvanna-v-period-vijskovogo-stanu.pdf#page=189.
2. Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>.
3. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.
4. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV : станом на 8 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
5. Електронні договори: сучасний стан та перспективи. FEMIDA.UA – інформаційно-аналітичне онлайн видання про суспільство, бізнес та юриспруденцію. URL: <https://femida.ua/advice/elektronni-dogovory-suchasnyj-stand-ta-perpektyvy/>.

Носенко Ю. В.

здобувачка вищої освіти 1- курсу,
групи М-ЮЗ-322

Навчально-науковий інститут
заочного навчання та підвищення
кваліфікації

Науковий керівник:

Бондар О. С.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА
УКЛАДЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Українське законодавство щодо укладення трудових договорів базується на Кодексі законів про працю України та інших нормативно-правових актах. До основних аспектів, що регулюють укладення трудових договорів відносять:

Обов'язкові умови трудового договору: у трудовому договорі повинні бути визначені обов'язкові умови, такі як місце роботи, посада, режим робочого часу, заробітна плата та інші умови праці.

Типи трудових договорів: законодавство передбачає можливість укладення трудових договорів на певний строк, на виконання конкретної роботи (цивільно-правовий договір) та інші види договорів.

Офіційне оформлення: трудовий договір повинен бути укладений в письмовій формі та містити всі обов'язкові умови, що визначені законодавством. Захист прав працівників: Законодавство передбачає захист прав працівників від несвоєчасної виплати заробітної плати, незаконного звільнення та інших порушень.

Додаткові умови: сторони можуть включати до трудового договору додаткові умови, які не суперечать законодавству та колективному договору.

Укладення трудових договорів під час воєнного стану може мати деякі особливості та обмеження через військовий конфлікт і введення особливого правового режиму. Виокремлено основні аспекти [1].

Обмеження свободи договірних відносин. У воєнний період правове положення населення може бути обмежене владними органами, що може впливати на умови укладення та зміни трудових договорів.

Зміна умов праці. Умови праці можуть бути змінені через введення

воєнного стану, що може вплинути на умови трудового договору та оплати праці.

Збереження працівників у роботі. У воєнний час можуть бути введені обмеження на звільнення працівників, що може вплинути на умови трудових відносин [2].

Особливості роботи на підприємствах з військовим спрямуванням. На підприємствах, які мають військове призначення, можуть діяти особливі умови праці, які встановлюються відповідними військовими чи владними органами.

Захист прав та інтересів працівників у воєнний час. У разі введення воєнного стану можуть діяти особливі механізми захисту прав та інтересів працівників, які включають умови роботи та оплати праці [3].

Ці аспекти можуть варіюватися залежно від конкретних обставин та законодавства країни, яка перебуває у воєнний час.

Список використаних джерел:

1. Закон про працю: Проект Закону України від 28.12.2019 р., № 2708. URL: [http:// search.ligazakon.ua.1_doc2.nsf.link](http://search.ligazakon.ua.1_doc2.nsf.link).

2. Бровінська В. М. Правовий аналіз особливостей укладення та виконання договору з нефіксованим робочим часом. *Вісник студентського наукового товариства ДОНУ імені Василя Стуса*. Том 2. №14 2022 С. 82-85.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання трудових відносин з нефіксованим робочим часом: Закон України від 18 липня 2022 року, № 2421-IX. *Голос України*. 2022. № 162.

Носенко Ю. В.

здобувачка вищої освіти 1-курсу,
групи М-ЮЗ-322

Навчально-науковий інститут заочного
навчання та підвищення кваліфікації
Науковий керівник:

Бондар О. С.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

У воєнний час можуть діяти особливі процедури та механізми вирішення трудових спорів з метою забезпечення безпеки та стабільності на робочому місці. Роль військових чи владних органів у вирішенні

трудовах спорів: Воєнний стан може призвести до змін у владних структурах, які відповідають за вирішення трудових спорів, що може вплинути на процес розгляду та вирішення спорів. Обмеження на право на страйк та інші форми протесту: У воєнний період право на страйк та інші форми протесту може бути обмежене з метою забезпечення безпеки та військової дисципліни [1].

Можливість вирішення трудових спорів через альтернативні механізми: У воєнний період можуть використовуватися альтернативні механізми вирішення трудових спорів, такі як посередництво чи арбітраж, для швидкого та ефективного вирішення конфліктів. Захист прав та інтересів працівників у воєнний період: Працівники мають право на захист своїх прав та інтересів у воєнний період, і механізми вирішення трудових спорів повинні це враховувати. Правові гарантії вирішення трудових спорів у воєнний період: Законодавство може передбачати спеціальні правові гарантії щодо вирішення трудових спорів у воєнний період, щоб забезпечити справедливість та законність у вирішенні конфліктів [2].

Медіація та посередництво: вирішення трудових спорів через медіацію та посередництво може сприяти швидкому та мирному врегулюванню конфліктів без необхідності судового розгляду.

Колективне вирішення спорів: підтримка колективного вирішення спорів через переговори з профспілками та укладання колективних угод може забезпечити більш справедливі умови для працівників.

Захист прав працівників: важливо забезпечити, щоб система вирішення трудових спорів гарантувала захист прав працівників, включаючи право на справедливий судовий процес та участь у колективних переговорах.

Прозорість та ефективність системи: важливо, щоб система вирішення трудових спорів була прозорою та ефективною, щоб всі сторони могли отримати доступ до неї та вирішувати свої конфлікти шляхом діалогу та взаєморозуміння [3].

Доступність системи: система вирішення трудових спорів повинна бути доступною для всіх працівників та роботодавців, незалежно від їхнього соціального статусу чи фінансових можливостей. Застосування цих принципів може сприяти покращенню системи вирішення трудових спорів в Україні та забезпечити більш справедливі та ефективні умови праці для всіх сторін.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.01.1971р. № 322-VIII із змін.
2. Цивільний кодекс України : Прийнятий Верховною Радою України від 16.01.2003 № 435-1У.
3. Анікіна Г. В., Білоусов Ю. В., Бондаренко-Зелінська Н. Л. та ін. Вступ до альтернативного вирішення спорів : навчальний посібник / за ред. У. Хелльманна. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права. 2017 С. 234

Пазинич Л. Ю.

здобувачка вищої освіти, група № Ю-111
(Національний університет
«Запорізька політехніка»)

Науковий керівник:

Смолярова М. Л.

кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри
конституційного,
адміністративного та трудового права,
(Національний університет
«Запорізька політехніка»)

ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ (КОНТРОЛЮ) ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАЦЮ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Дослідження питання щодо здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням законодавства про працю, саме в період дії воєнного стану є досить актуальним. Звісно, що в умовах воєнного часу йому приділяють особливу увагу, оскільки забезпечення безпеки працівників стає надзвичайно важливим завданням для держави. Метою державного нагляду (контролю) за дотриманням норм законодавства про працю України є створення умов, в яких працівники мають можливість працювати в безпеці та отримувати справедливую оплату за свою працю, а також соціальні гарантії.

Слід відзначити, щона час дії воєнного стану Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин» №2352-ІХ було відновлено лише позапланові перевірки з питань додержання законодавства про працю і лише з обмеженого переліку підстав, який визначено у статті 16 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» № 2136-ІХ від 15.03.2022 року [1]. Крім того, у частині другій статті 16 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» визначено, що позапланові перевірки з питань додержання законодавства про працю на період дії воєнного стану мають здійснюватися у порядку, визначеному Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 року № 877-V від 05.04.2007 року [2].

Підставою для позапланової перевірки Державної служби з питань праці може стати заява працівника або профспілки щодо перевірки додержання законодавства про працю юридичними особами незалежно від форми власності, виду діяльності, господарювання та фізичними особами,

які використовують найману працю приписів Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», законності припинення трудових договорів, а також виявлення неоформлених трудових відносин. Тобто інспектори Державної служби з питань праці можуть перевірити роботодавців, з таких підстав як: звернення фізичної особи з заявою, в якій буде викладено факти порушення роботодавцем її трудових прав; отримання доручення Прем'єр-Міністра України, якщо виявиться, що факти порушення роботодавцями трудових прав працівників є масовими та систематичними (доручення може стосуватися як конкретних суб'єктів господарювання, так і суб'єктів господарювання окремої галузі); у разі отримання інформації щодо настання аварії, смерті працівника внаслідок нещасного випадку або професійного захворювання, що було пов'язано з діяльністю роботодавця; за зверненням військових адміністрацій, посадових осіб органів місцевого самоврядування; у разі невиконання роботодавцем приписів про усунення порушень вимог законодавства, виданих після 01.05.2022 року.

Які ж правові наслідки можливі для роботодавців за встановлення факту порушення ними трудових прав працівників? Вони встановлені у ст. 265 Кодексу законів про працю України. На період дії воєнного стану законодавець передбачив, що у разі виконання роботодавцем у повному обсязі та у встановлений строк припису про усунення порушень, виявлених під час здійснення перевірки, штрафи, передбачені ст. 265 Кодексу законів про працю України, до нього не застосовуватимуться. В іншому ж випадку штрафи будуть стягуватися у повному обсязі [3].

Отже, у період воєнного стану ситуація з регулюванням трудових відносин може бути винятковою і відрізнятися від нормальних умов. Зазвичай у таких періодах державні органи можуть мати розширені повноваження, щоб забезпечити додержання законодавства. Проте важливо, щоб такі заходи були проведені відповідно до закону та з урахуванням прав людини та громадянина, навіть у період воєнного стану. Тобто, будь-які заходи контролю та перевірки повинні бути обґрунтованими, пропорційними та здійснюватися з дотриманням правових процедур.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин: Закон України від 01.07.2022 № 2352-IX / *Офіційний вісник України*. 2022. № 58. Ст. 3434.
2. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон від 15.03.2022 № 2136-IX / *Офіційний вісник України*. 2022. № 31. Ст. 1634.
3. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII/ Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1971. № 50, ст. 375.

Перетяцько К. С.

здобувачка вищої освіти, групи ЮД-141
Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Киян В. Я.

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри

цивільно-правових дисциплін

(Дніпропетровський державний

університет внутрішніх справ)

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА ТРУДОВЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Євроінтеграція стала невід'ємною частиною стрімкого розвитку України, відкриваючи нові можливості та виклики для країни на шляху до гармонізації з європейськими стандартами. Одним із суттєвих аспектів цього процесу є вплив на трудове право України. На перший погляд, він обіцяє вдосконалення законодавства та захист прав працівників, проте в той же час викликає ряд викликів із забезпеченням конкурентоспроможності національних підприємств у європейському контексті. Дослідження впливу євроінтеграції на трудове законодавство України відкриває широкий простір для розуміння та аналізу цих процесів і їхнього потенційного впливу на суспільство та економіку країни.

Щоб дати ґрунтовне авторське визначення дефініції «реалізація права на працю», спершу слід розглянути суть поняття «право на працю» та його реалізацію в Україні. Таким чином, відповідно до ст. 43 Конституції України, право на працю означає можливість кожної людини заробляти собі на життя шляхом праці, яку вона вільно обирає або на яку добровільно погоджується [1].

У ст. 2 Кодексу законів про працю України гарантується право громадян на працю як можливість знайти роботу з належною оплатою, не нижче встановленого державою мінімального розміру, включаючи вибір професії та виду діяльності, що забезпечується державою [2].

Середа О. Г. вважає, що реалізація права на працю може бути розглянута як процес, спрямований на забезпечення цього права та визначення змісту всіх норм трудового права, що відповідає потребам розвитку соціально-трудова відносин [3, с. 74].

В умовах євроінтеграції України, право на працю варто розглядати як ключовий інструмент для досягнення стратегічних цілей і завдань національного, економічного, політичного та культурного розвитку. Це не просто обов'язковий елемент сучасності, але і невід'ємна складова процесу, спрямованого на забезпечення прогресивного розвитку країни.

Процес адаптації трудового законодавства України до європейських стандартів має стратегічне значення для розвитку країни та підвищення якості життя громадян. Це сприяє зближенню національного законодавства з правовими нормами Європейського Союзу і сприяє соціальному, культурному та економічному прогресу. Для досягнення цієї мети в Україні проводиться ряд заходів, включаючи нормопроекування, підготовку фахівців та забезпечення відповідної інституціональної, науково-освітньої та фінансової бази.

При впровадженні права на працю у контексті євроінтеграції необхідно оновити чинне законодавство, спрямоване на регулювання трудових відносин. Це передбачає перегляд і узгодження його з міжнародними стандартами та нормами, а також впровадження позитивного досвіду з регулювання окремих аспектів праці у ринкових умовах [4, с. 217]. Метою таких змін є зниження конфліктів між працівниками та роботодавцями, забезпечення ефективного вирішення спорів за допомогою соціального діалогу.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 27 червня 2014 року [5] стало важливою подією для українського народу, що викликало оптимізм щодо співпраці з ЄС та сподівання на швидке й ефективне проведення реформ, включаючи сферу трудового права. Однак, варто відзначити, що законодавство України у цій галузі, зокрема Кодекс законів про працю України, який був прийнятий ще в 1972 році, залишається застарілим та не відповідає сучасним вимогам. Його соціалістичний підхід до захисту працівників не відображає до кінця потреб та реалій сучасного ринку праці. Протягом багатьох років внесені численні зміни та доповнення не лише до Кодексу, а й до інших законодавчих актів, суттєво поліпшили регулювання трудових відносин. Однак, в деяких випадках ці зміни призвели до нестабільності, відсутності системності та внутрішньої суперечливості в трудовому законодавстві, коли ті ж самі норми дублюються у різних нормативно-правових актах з відмінною юридичною силою. Як правильно вказує Сімутіна Я. В.: «...це призвело до дисбалансу між прописаними на папері нормами трудового права та реальними відносинами між працівниками та роботодавцями» [6, с. 375].

Вкрай важливо для адаптації вітчизняного трудового законодавства до стандартів Європейського Союзу розглянути, які конкретно норми трудового права ЄС має враховувати Україна та яким чином це повинно бути здійснено. Це стосується не лише директив ЄС у соціально-трудої сфері, визначених в Угоді про асоціацію, а й інших нормативних та доктринальних аспектів, що мають відношення до цієї області. Згідно з Законом України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [7], що діє з 2004 року, ця політика є важливою складовою правової реформи в Україні, що передбачає врахування вимог європейського права під час

ухвалення нормативно-правових актів українськими законодавцями. Цей Закон включає перелік понад 300 актів Європейського Союзу і понад 100 рішень Європейського Суду, які потрібно врахувати при адаптації українського законодавства у сферах трудових відносин до європейських стандартів. Ця ініціатива є частиною процесу реформування трудового законодавства України відповідно до вимог Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Деякі директиви ЄС щодо регулювання трудових відносин вже включені у цю Угоду, а також у Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

Сьогодні ми можемо вести мову про певну кількість нормативно-правових актів щодо регулювання трудових відносин, які були оновлені за європейським зразком упродовж останніх декількох років. Зокрема, у сфері соціальної політики та у сфері безпечності нехарчової продукції, безпеки та гігієни праці уже імплементовано 13 директив. Упродовж 2019 р., наприклад, національне трудове законодавство було приведене у відповідність 341 з нормами Директиви 2014/68/ЄС про гармонізацію законодавства держав-членів стосовно надання на ринку обладнання, що працює під тиском, шляхом ухвалення постанови КМУ № 27 від 16.01.2019 р. Про затвердження Технічного регламенту обладнання, що працює під тиском [8], а також положеннями Регламенту (ЄС) 2016/425 від 09.03.2016 р. Про засоби індивідуального захисту через ухвалення постанови КМУ від 21.08.2019 р. №771 [9]. Ще раніше було виконано зобов'язання України щодо адаптації вітчизняного правового регулювання із вимогами Директиви Ради 89/686/ЄЕС про наближення законодавства держав-членів стосовно засобів індивідуального захисту, Директиви 2006/42/ЄС щодо машин і механізмів, Директиви 2014/34/ЄС про гармонізацію законодавства держав-членів стосовно обладнання і захисних систем, призначених для використання в потенційно вибухонебезпечному середовищі та Директиви 96/50/ЄК про гармонізацію умов отримання національних свідоцтв капітанів для перевезення пасажирів і вантажів внутрішніми водними шляхами у межах Співтовариства [10, с. 340-341].

Наукові дослідження, спрямовані на євроінтеграцію, в Україні з'явилися з метою зближення трудового законодавства з європейськими стандартами, щоб забезпечити високий рівень трудових прав громадян. Українські науковці систематично досліджують і аналізують норми трудового права, порівнюючи їх з європейськими, щоб впроваджувати нові конструкції, що відповідають сучасним вимогам. Вплив права ЄС стимулює оновлення національного трудового законодавства та сприяє його розвитку [11, с. 126]. Учені наголошують на необхідності поступового, продуманого та послідовного процесу трансформації трудового законодавства, з обов'язковим врахуванням перехідного періоду адаптації до нових стандартів.

Отже, впровадження Україною європейських стандартів у сфері трудового права відкриває перед країною нові можливості та виклики.

Вплив євроінтеграції на трудове право України є багатограним і суперечливим процесом. З одного боку, це дозволяє адаптувати законодавство до вимог та стандартів Європейського Союзу, що сприяє захисту прав працівників, підвищенню якості праці та розвитку соціально-економічної сфери. З іншого боку, це ставить перед Україною завдання гармонізації власного законодавства з європейськими нормами, що може вимагати значних зусиль та ресурсів. Такий процес може також викликати опозицію та непорозуміння серед деяких соціальних груп чи політичних сил. Однак, загальний вплив євроінтеграції на трудове право України має потенціал сприяти покращенню умов праці та забезпеченню більшого захисту прав працівників, що відповідає загальній меті зближення України зі стандартами сучасного трудового законодавства та сприяє сталому соціально-економічному розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: від 28.06.1996р. №254к/96-ВР: станом на 1січ. 2020 р.
2. Кодекс законів про працю України : Кодекс України від 10.12.1971р. № 322-VIII: станом на 24 груд. 2023 р.
3. Серета О. Г. Реалізація права на працю в умовах євроінтеграції України. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 73-80.
4. Циганчук Н. А. Про необхідність реформування трудового законодавства України. *Вісник Запорізького національного університету*. 2013. № 2 (1). С. 216-220.
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода Україна від 27.06.2014р.: станом на 30 листоп. 2023 р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text(дата звернення: 03.04.2024).
6. Сімутіна Я. В. Сучасні виклики трудового права України в контексті євроінтеграції. *Альманах права*. 2016. № 7. С. 375-379.
7. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004р. №1629-IV: станом на 4листоп. 2018р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>(дата звернення: 03.04.2024).
8. Про затвердження Технічного регламенту обладнання, що працює під тиском: Постанова Каб. Міністрів України від 16.01.2019 р. №27: станом на 10 берез. 2022р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/27-2019-п#Text>(дата звернення: 04.04.2024).
9. Про затвердження Технічного регламенту засобів індивідуального захисту: Постанова Каб. Міністрів України від 21.08.2019р. №771: станом на 28серп. 2020р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771-2019-п#Text>(дата звернення: 04.04.2024).
10. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу та його вплив на розвиток трудового права України: дис. .доктора юрид. наук: 12.00.05. Львів, 2021. 507с.
11. Хуторян Н. М. Напрями розвитку науки трудового права. *Правова держава*. 2014. № 25. С. 121-133.

Петрів С. Ю.

здобувач освітнього ступеня магістр
(Національна академія внутрішніх справ)

Андрієцький Р. В.

здобувач освітнього ступеня бакалавр
(Львівський державний університету
внутрішніх справ)

Науковий керівник:

Парасюк В. М.

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри теорії права,
конституційного та приватного права
(Львівський державний університету
внутрішніх справ)

ЕКОЦИД В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Мабуть доцільно розпочати з того що з 2014 року немає жодної інформації щодо стану нашого довкілля на тимчасово окупованій території Східної України.

На даний момент росія свідомо і цілеспрямовано створює екоцид на території України. Підрив Каховської ГЕС, лісові пожежі в зоні ЧАЕС, спалювання та мінування наших родючих земель продовжувати цей список можна довго...

Окрім цього, країна агресор застосовує високоточну зброю для атак на: нафтопереробний завод, гідроелектростанції, водну інфраструктуру тощо. Усе це призводить до забруднення не лише атмосферного повітря, а й забруднення підземних вод і ґрунтів.

Злочини, які вчинила і вчиняє кожного дня росія проти навколишнього середовища України сміливо можна назвати поняттям «екоцид». Відповідно до ст. 441 КК України, екоцид – масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу [1].

Міністр захисту довкілля та природних ресурсів України Руслан Стрілець закликав міжнародних партнерів створити Глобальну платформу для оцінки збитків довкіллю внаслідок війни.

Як зазначають Майкл Лоуренс, Холлі Штембергер, Аарон Золдердо, Деніел Стразерс та Стівен Кук, сучасна війна та військова діяльність надзвичайно негативно впливає на біорізноманіття природного середовища, руйнуючи структуру та функціонування екосистем, докорінно змінюючи, руйнуючи та забруднюючи ґрунти, підземні води та водойми, знищуючи рослинність та тваринний світ [2].

Вибухи провокують збільшення лісових пожеж. Найбільшої шкоди у

горіння лісів зазнають рослини, птахи та інші тваринки, які проживання у лісі. Безліч заповідників перебувають зараз в окупації.

6 червня 2023 року окупанти цілеспрямовано підірвали Каховську ГЕС у Херсонській області. Безліч будинків та населених пунктів було затоплено водою, загинула величезна кількість тварин. У Дніпро потрапило багато тонн нафтопродуктів, мертвих тварин та іншого бруду, який потрапить у Чорне море. Стан води у Чорному морі значно погіршився.

Найбільше випадків екоциду було виявлено на Київщині – 34, Донеччині – 27 та Дніпропетровщині – 22. Ракетні обстріли спричиняють масштабні пожежі на об'єктах критичної інфраструктури, передусім нафтосховищ та хімзаводів. Це завдає суттєвої шкоди екосистемам, призводить до забруднення довкілля, зменшення популяцій видів рослин та тварин. Під обстріли військ РФ в Україні часто потрапляють об'єкти, де зберігаються небезпечні для навколишнього середовища речовини. Також зафіксовані факти обстрілу складів з міндобривами, аміаком тощо, що становить надзвичайну небезпеку [3, с. 19].

Відходи війни в Україні вже набули таких масштабів, яких на Європейському континенті не існувало з часів Другої світової війни. Сотні тисяч тонн відходів руйнації забруднюють територію України, впливаючи у тому числі на клімат. Лише від знищеної російської техніки на нашій землі накопичено понад 325 000 тонн відходів. А маємо сьогодні ще і відходи руйнації житлової та транспортної інфраструктури. Лише на деокупованих територіях Київської, Чернігівської та Сумської областей від руйнувань будівель та споруд через дії росії утворилося близько 15,2 млрд тонн відходів. В Україні знищено понад 200 тисяч легкових і вантажних автомобілів, які зараз складено в спеціально відведених місцях [4].

Отже, екоцид – це вчинення свідомих дій, які спрямовані на завдання шкоди або серйозних проблем щодо навколишнього природнього середовища.

Війна, яку почала росія на території України має шкідливі наслідки для нашого навколишнього природнього середовища. Хімічне забруднення атмосферного повітря від обстрілів та ракет призводять до забруднення ґрунту та підземних вод. Лісові пожежі знищують верхній шар ґрунту та усіх лісових мешканців та рослин (і тих, які внесені до Червоної книги України). Залишки уламків ракет, нерозірвані міни, снаряди і тому подібне теж завдає величезної шкоди нашому довкіллю.

Збитки нашому довкіллю є величезними і нажаль кожного дня вони збільшуються. Екологічні наслідки є катастрофічними. росія цілеспрямовано знищує не лише українців, як націю, а й українське природне середовище. росія грубо поширює всі міжнародні норми введення війни і злочини проти довкілля є частиною цих «норм».

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.
2. Lawrence, M. J., Stemberger, H. L. J., Zolderdo, A. J., Struthers, D. P. & Cooke, S. J. The effects of modern war and military activities on biodiversity and the environment. *Environmental Reviews*. 2015. № 23. P. 443-460.
3. Вагалюк, Л. В. Екологічні злочини країни агресора та його вплив на біологічні ресурси України. *Молодий вчений*. 2022. С. 18-21.
4. За час війни в Україні знищено тисячі кілометрів доріг і сотні тисяч авто (статистика). URL: <https://focus.ua/uk/auto/511292-za-vremya-voyny-v-ukraine-unichtozheny-tysyachi-kilometrov-dorog-isotni-tysyach-avto-statistika> (дата звернення 01.04.2024).

Поліщук М. Г.

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри права,
(Міжрегіональна
Академія управління персоналом,
Дніпровський інститут)

НАСЛІДКИ РОЗІРВАННЯ ДОГОВОРУ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ ПІСЛЯ ОНОВЛЕННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ФІНАНСОВИЙ ЛІЗИНГ»

Розвиток лізингових правовідносин в Україні відбувався паралельно з розбудовою ринкових відносин в усіх галузях господарської діяльності оновленої країни. В Україні законодавець намагався прискореними темпами врегулювати наростаючі запити суб'єктів господарювання на нові складні правовідносини, що давно вже існували у цивілізованому ринковому середовищі, але не мали свого правового підґрунтя у колишній пострадянській державі.

Такого прискореного врегулювання спіткала і доля лізингових правовідносин. Починаючи з 1997 року законодавець намагався надати правове значення лізингу та розмежувати його від оренди (фінансовий та оперативний лізинг), надати лізингу основні складові, визначити права та обов'язки та відповідальність сторін цих правовідносин, визначити специфічні особливості. Все це втілилося у Законі України «Про лізинг» від 16.12.1997 р., у різних його редакціях. Натомість, цей закон мав безліч бланкетних норм і посилань на цивільне законодавство [1, с. 204–208] та недостатньо вимальовував специфічність лізингових договорів із низки договорів, що вже були притаманні на той час підприємницькому середовищу. У зв'язку з вищенаведеним у 2021 році лізингові правовідносини отримали довгоочікувані революційні оновлення і Україна

побачила новий Закон «Про фінансовий лізинг», яким викорінено масу правових колізій та недоліків минулої редакції.

В юридичній літературі проблематику правового регулювання та правозастосовні аспекти фінансового лізингу нажаль розглядалось незначною кількістю правників, до переліку можна віднести наукові праці: Барбара В. П., Грабовської А. О., Малишка В. М., Микитюка М. С., тому можна зазначити про недостатню дослідницьку роботу за цією темою збоку вітчизняних юристів.

Для повного розуміння нашої теми, потрібно опрацювати саме сутність договору фінансового лізингу. Старий закон України «Про фінансовий лізинг» від 16 грудня 1997 р. визначав договір фінансового лізингу як договір, за яким «лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її в користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше ніж один рік за встановлену плату (лізингові платежі)» [2, ст. 1]. Таке визначення не розкривало повної суті договору та обмежувало його характеристику, тому що у визначенні не зазначено перелік лізингових послуг, які могли надаватись за цим договором.

У новій редакції закону України «Про фінансовий лізинг» у ч. 1 ст. 1 надано наступне визначення: «договір фінансового лізингу – це договір, за яким надаються послуги з фінансового лізингу» [3, ст. 1]. Так, визначення дуже стисле, але за результатом аналізу цього нормативно-правового акту на відмінну від попередньої редакції вбачається повний зміст договору фінансового лізингу, що охоплює та характеризує всі можливі послуги за ним. Отже, вже бачимо результат нового тексту, який змінив уявлення про повну сутність договору лізингу. Як зазначалося раніше, проблематикою оновленого закону про фінансовий лізинг стала не повна регламентація наслідків дострокового розірвання договору для сторін, які уклали його до набрання чинності закону у новій редакції. Адже за специфічністю самого лізингу, його значної тривалості у часі, відголоски перших лізингових правовідносин, що були створені за часів Закону України «Про лізинг» («Про фінансовий лізинг») 1997 р., наздогнали теперішній час. Наразі постає безліч невирішених питань, які на зорі формування лізингових відносин не викликали нагальної потреби у їх доскональному законодавчому висвітленні.

Цікавість проблеми полягає в тому, що минуле законодавство про лізинг не дає чіткої однозначної відповіді, а її вирішення знаходиться в аналізі діючого законодавства часів попереднього законодавства про лізинг і це характеризується наступним:

1. Згідно з приписами ст. 2 Закону України «Про фінансовий лізинг» 1997 р. відносини, що виникають у зв'язку з договором фінансового лізингу, регулюються положеннями Цивільного Кодексу України (далі – ЦКУ) про лізинг, найм (оренду), купівлю-продаж, поставку з урахуванням

особливостей, що встановлюються цим Законом.

Відповідно до приписів ч.ч. 2, 3, 4 ст. 806 ЦКУ [4, ст. 806] до договору лізингу застосовуються загальні положення про найм (оренду) з урахуванням особливостей, встановлених цим параграфом та законом. До відносин, пов'язаних з лізингом, застосовуються загальні положення про купівлю-продаж та положення про договір поставки, якщо інше не встановлено законом. Особливості окремих видів і форм лізингу встановлюються законом.

Ст. 628 ЦКУ [4, ст. 628] передбачено, що сторони мають право укласти договір, в якому містяться елементи різних договорів (змішаний). До відносин сторін у змішаному договорі застосовуються у відповідних частинах положення актів цивільного законодавства про договори, елементи яких містяться у змішаному договорі, якщо інше не встановлено договором або не впливає із суті змішаного договору.

Таким чином, Закон України «Про фінансовий лізинг» та ЦКУ передбачають, що врегулювання окремих договорів змішаного договору лізингу покладається на положення ЦКУ, які регулюють договори оренди (найму) та купівлі-продаж (поставки) [5, с. 121–124]. Сам же Закон України «Про фінансовий лізинг» взяв на себе врегулювання специфічних положень фінансового лізингу, що не охоплюються вищенаведеними положеннями ЦКУ.

Підсумовуючи викладене робимо висновок, що компенсацією прогалин минулого законодавства з лізингу, а саме Закону України «Про лізинг» («Про фінансовий лізинг» від 16.12.1997 р., є ретельний аналіз діючого на той час законодавства. Правовий аналіз законодавства призводить до висновку, що у разі розірвання договору лізингу лізингоодержувач здобуває право на повернення від лізингодавця сплачених ним лізингових платежів в рахунок сплати вартості об'єкту лізингу, керуючись ч. 2 ст. 693 ЦК України. В той же час у разі розірвання договору лізингу і повернення лізингоодержувачем лізингодавцю об'єкту лізингу у лізингодавця виникає обов'язок виконати правило двосторонньої реституції та зворотно повернути лізингоодержувачу сплачені ним лізингові платежі.

Такий висновок буде стосуватися лише тих договорів, котрі укладено до затвердження нової редакції закону України «Про фінансовий лізинг».

Список використаних джерел:

1. Карпечкін Т. П. Договір фінансового лізингу: поняття та основні елементи. Актуальні проблеми держави і права. 2008. Вип. 38.
2. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 16.12.1997 № 723/97-ВР, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 04.02.2021 № 1201-ІХ, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201>.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-ІV, URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

5. Малишко В.М., Микитюк М.С. Правова природа лізингу. Наукові праці Національного авіаційного університету. 2015. № 1 (34).

6. Принципи від 01.01.1994, Принципи міжнародних комерційних договорів (Принципи УНІДРУА)», URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU94386>.

Прохоренко М. С.

здобувач вищої освіти, групи Б-ПД-131
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Фокша Л. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВОГО ПРАВА У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Житлове право України – сукупність правових норм в Україні, що регулюють житлові правові відносини між громадянами, та громадян із державними та громадськими організаціями у процесі реалізації конституційного права людини і громадянина на житло. Перш за все розвиток житлового права має велике значення для суспільства, з кількох причин:

1. **Забезпечення житлом:** житлове право визначає правові рамки, що регулюють доступ до житла. Це включає в себе власність на житло, права оренди та інші форми користування житлом. Розвиток цих прав забезпечує, що люди мають доступне, безпечне та зручне житло, що є основою для здорового та стабільного суспільства.

2. **Захист прав споживачів:** правові норми щодо житлового права забезпечують захист прав споживачів, включаючи права орендарів та покупців житла. Це охоплює такі аспекти, як якість будівель, умови оренди та купівлі, права на ремонт та інше.

3. **Соціальна справедливість:** розвиток житлового права може сприяти зменшенню соціальних нерівностей шляхом забезпечення доступу до житла для всіх верств суспільства, включаючи малозабезпечених та вразливі групи.

4. **Економічний розвиток:** житлове право також впливає на економічний розвиток, оскільки воно створює правові умови для інвестування в будівництво та розвиток житлової інфраструктури. Це може

сприяти створенню робочих місць, розвитку міських і сільських територій та загальному економічному зростанню.

5. Сприяння стабільності та безпеці: забезпечення стабільності та безпеки в сфері житлового права допомагає зменшити конфлікти та сприяє соціальній стабільності.

Але існують проблеми та виклики, з якими стикається житлове право України. Перш за все це корупція, корупція в судовій системі та в органах, що відповідають за житлове право, може призводити до несправедливих рішень, порушення прав громадян та загальної довіри до системи. Через це виникає нестабільність законодавства. Часті зміни законодавства у сфері житлового права можуть створювати плутанину та невизначеність щодо прав та обов'язків сторін. Вагомою проблемою є недостатня доступність житла. Багато людей, особливо з малозабезпечених верств населення, стикаються з проблемою недостатньої доступності до житла, яке було б якісним та доступним за ціною. Тому малозабезпечені верстви населення стикаються із такою проблемою як погана якість житла, через те що житло з поганими умовами більш доступне для них. Житло для молодих людей надзвичайно дороге і недоступне. В Україні на сьогоднішній день будується багато елітного, дорогого житла, через це існує проблема перевищення попиту над пропозицією на житло менш вартісне. Відродження сільських населених пунктів України, могло б дати можливість людям з середнім достатком купувати житло у сільській місцевості, та частково вирішити проблему з житловою кризою. Але для цього потрібно проведення реформування не тільки на рівні держави, але й на рівні органів місцевого самоврядування[3].

На мою думку для покращення доступності житла для населення в Україні можуть бути прийняті різноманітні заходи, такі як:

1. Розвиток соціального житлового будівництва. Уряд може розробити програми соціального житлового будівництва для малозабезпечених груп населення, які мають низький рівень доходу. Ці програми можуть включати підтримку у вигляді субсидій, надання земельних ділянок для будівництва житла тощо.

2. Стимулювання розвитку орендного житла, а саме заохочення приватних інвесторів до будівництва орендного житла може зменшити дефіцит житла у містах та забезпечити людей доступним житлом за помірну орендну плату.

3. Реформування місцевого самоврядування, для покращення управління місцевими ресурсами та земельними відносинами. Що може сприяти раціональному використанню земельних ділянок для будівництва житла та розвитку інфраструктури.

4. Фінансова підтримка для забезпечення доступу до кредитів за пільговими умовами, грантів та субсидій може допомогти людям придбати чи побудувати власне житло.

5. Створення сприятливого інвестиційного клімату. Уряд може

приймати заходи для залучення інвестицій у будівництво житла шляхом створення прозорих та стабільних правових умов, а також заохоченням іноземних та внутрішніх інвесторів.

6. Підвищення ефективності житлових програм, які необхідно постійно аналізувати та вдосконалювати існуючі житлові програми з метою забезпечення їх ефективності та спрямованості на розв'язання конкретних проблем.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003, в редакції від 01.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

2. Житловий кодекс України: Закон України від 30.06.1983 р. № 5464-X. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>.

3. Аврамова О. Є. Теоретичні засади приватно-правового регулювання житлових відносин в Україні: монографія. Тернопіль: ЗУНУ, 2021. 426 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/92d8fdcd-e54f-4c66-8e46-1251d1a49d77/content>.

Рак С. Ю.

здобувачка вищої освіти, групи ЮД-231 МСН
Навчально-наукового інституту

права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Моїсеєнко Д. М.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

(Дніпропетровський державний університет

внутрішніх справ)

**ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО РОЗГЛЯДУ СПРАВ
ПРО ВСТАНОВЛЕННЯ БАТЬКІВСТВА**

Дослідження цього питання варто розпочати з того, що в першу чергу, батько дитини – це чоловік, який був одружений із жінкою, яка народила йому дитину. Окрім того, якщо дитина була народжена протягом наступних десятих місяців після припинення шлюбу, вона вважається такою, яка походить від подружжя. Однак, в сучасному світі, громадянські відносини, які стрімко розвиваються, внесли свої деякі корективи. Наприклад у випадку коли дитина народилася у шлюбі або поза ним, але від іншого чоловіка, існує такий правовий інститут для встановлення істини, як встановлення батьківства.

Відповідно до Сімейного кодексу України, існують дві форми встановлення батьківства, а саме добровільна та в судовому порядку. Встановлення факту батьківства в судовому порядку є лише частиною

процедури, яка передбачає закріплення походження дитини від конкретного батька.

Відповідно до ч. 3 ст. 128 СК України: «Позов про визнання батьківства може бути пред'явлений матір'ю, опікуном, піклувальником дитини, особою, яка утримує та виховує дитину, а також самою дитиною, яка досягла повноліття». Також позов може бути пред'явлений особою, яка вважає, що саме він є батьком дитини [1].

Розгляд справи про встановлення батьківства здійснюється у тому самому порядку як і будь-які інші справи окремого провадження, з додержанням загальних правил визначених ЦПК України, винятком є змагальність та межі судового розгляду [2, с. 148].

Відповідно до положень ч. 1 ст. 130 СК України суд приймає рішення про встановлення факту батьківства у випадку смерті батька дитини, який не перебував у шлюбі з матір'ю, а також в тому разі коли у Книзі реєстрації народжень запис про батька дитини, а саме його ім'я та по батькові, записують зі слів матері дитини. Також відповідно до ч. 2 ст. 128 СК України, батьківство встановлюється за рішенням суду на підставі наявності будь-яких відомостей, що засвідчують походження дитини від певної особи [1].

Катерина Гичка наполягає на тому, що чоловік повинен, безпосередньо, визнавати своє батьківство за життя. Таке рішення має бути свідомим, прийнятим з власної волі і виражатися активними діями, які підтверджують те, що особа визнає своє батьківство [3, с. 17].

Для встановлення факту батьківства у судовому порядку, в першу чергу, потрібно зібрати докази, які підтвердженням того, що конкретна особа є батьком дитина. Відповідно до ч. 1 ст. 76 ЦПК України, докази є дані, які встановлюються такими засобами як: письмові, речові та електронні докази, висновки експертів, а також показання свідків [4].

Стрімкий розвиток новітніх технологій, в умовах сьогодення, спричинив можливість підтвердити походження дитини від конкретної особи з високим відсотком вірогідності. Таким чином, в наш час, встановити батьківство можна за допомогою експертизи ДНК.

Сучасне судочинство надає можливість встановити батьківство шляхом проведення експертизи ДНК. Такий вид експертизи має вирішальне значення та відіграє основну роль з-поміж тих усіх форм, для проведення яких обов'язковою є наявність спеціальних знань.

Дяченко С. В. та Гордієнко Т. С. вважають, що найбільш достовірним доказом під час установлення батьківства є «судово-генетична експертиза, основою якої є метод молекулярно-генетичної ідентифікації (ДНК аналіз)» Клопотання про призначення такої експертизи, залучення додаткових доказів суд задовольняє в ході проведення засідання [5, с. 68].

У постанові ВС від 16.08.2018 у справі 399/1029/15-ц зазначається, що об'єктом молекулярно-генетичного дослідження є ядра ДНК, яка може бути отримана з крові, слини, букального та іншого епітелію,

волосся, а також з часток тканин і органів людини. Варто наголосити на тому, що у разі для проведення експертизи ДНК обов'язково повинен бути біологічний матеріал обох сторін, тобто і батька, і дитини. У разі відсутності біологічного матеріалу хоча б однієї зі сторін, проведення експертизи ДНК унеможлиблюється [6].

Часто, на практиці, після винесення судом ухвали про призначення експертизи ДНК, сторони або ж одна зі сторін можуть свідомо ухилятися від участі. В такому разі відповідно до ст. 109 ЦПК України: «У разі ухилення учасника справи від подання експертам необхідних матеріалів, документів або від іншої участі в експертизі, якщо без цього провести експертизу неможливо, суд залежно від того, хто із цих осіб ухиляється, а також яке для них ця експертиза має значення, може визнати факт, для з'ясування якого експертиза була призначена, або відмовити у його визнанні».

Гелецька І. О. звертає увагу на те, що у випадку коли рішення суду про визнання батьківства без попереднього проведення судово-медичної експертизи, це виглядатиме так ніби суд призначив батька дитини, а не встановив його особу. В такому разі, виникає невпевненість в законності прийнятті такого рішення, його правдивості та у зв'язку з цим виникають деякі сумніви, так як в подальшому може виникнути така ситуація, коли судово-медичну експертизу все ж таки за згодою сторін буде проведено і виявиться що кровне споріднення батька з дитиною відсутнє [7, с. 25].

У зв'язку з тим, що потреба у встановленні батьківства може виникнути у випадку смерті ймовірного батька, який не перебував у шлюбі з матір'ю дитини, то Гузь Л. Є. звертає увагу на таке важливе питання, як посмертна судово-генетична експертиза. Автор зазначає, що так як в законодавстві відсутні будь-які заборони щодо проведення посмертної експертизи ДНК, то у разі якщо є всі необхідні матеріали, вона може бути проведена за клопотання особи [8, с. 83].

Але з вище наведеного, стає і без додаткових роз'яснень зрозуміло, що у разі якщо відсутні необхідні, то проведення посмертної експертизи ДНК є неможливим.

Не дивлячись на те, що процедура встановлення батьківства має свої переваги та особливості, виникають також і деякі проблемні питання, які потребують законодавчого врегулювання.

Першою проблемою Дяченко С. В. та Гордієнко Т. С. вважають: «...питання застосування методів допоміжних репродуктивних технологій та створення можливості для безплідних подружніх пар мати дітей. Не дивлячись на те, що це питання законодавчо врегульоване, але все ж таки, на практиці, виникають деякі проблеми...» [5, с. 68].

Законодавством нашої держави без уваги залишилося питання стосовно прав та обов'язків чоловіка сурогатної матері, у разі якщо вона перебуває у шлюбі. Жінка, яка виявила бажання стати сурогатною матір'ю, підписує документ, в якому надає свою згоду на застосування до неї

відповідних процедур. Щодо чоловіка, то про його згоду, як правило, ніхто не запитує. У випадку, коли сурогатна мати з якихось причин залишає дитину та реєструє її на своє ім'я, її чоловік автоматично стає батьком дитини. Але чоловік міг би заперечувати проти рішення дружини стосовно сурогатного материнства, або ж взагалі навіть не знати про наміри своєї дружини. В такому разі, право чоловіка, оскаржити батьківство в суді, унеможлиблюється [5, с. 68].

Ще однією проблемою є те, що українським законодавством залишається не врегульоване питання стосовно визначення батьківства дитини, у випадку коли мати дитини вступає в повторний шлюб.

Худякова О. Ю., досліджуючи це питання, дійшла до висновку, що у тому випадку коли жінка одружилася повторно і народила дитину, батьком якої може бути як колишній, так і теперішній чоловік, то батьком, відповідно до принципу пріоритету інтересів дитини, варто вважати другого чоловіка. В такому разі, є потреба захистити інтереси дитини та унеможливити втручання в сімейні справи колишнім чоловіком. Тобто потрібно обмежити право першого чоловіка оскаржувати батьківство другого чоловіка. Відповідно до вище наведеного, Худякова О. Ю. вважає, що необхідно встановити обмеження щодо строків оскарження батьківства другого чоловіка матері дитини. Таким чином, строк на оскарження повинен становити 6 місяців із дати народження дитини [9, с. 88].

Дяченко С. В. та Гордієнко Т. С., в свою чергу, пропонують встановити так зване «подвійне батьківство», тобто юридичним батьком вважатиметься та особа, яка записана в статусі батька в актовому записі про народження дитини, а біологічним батьком та особа, за допомогою якої була зачата дитина. Отже, у дитини буде два батька: біологічний та юридичний [5, с. 69].

Отже, підсумовуючи все вище наведене, варто зазначити, що встановлення батьківства досить актуальне явище в наш час та досить поширене в судовій системі України. Воно є лише частиною інституту, який передбачає закріплення походження дитини від конкретного батька. В наш час, хоча і законодавчо неврегульована, але і законодавча не заборонена, є можливість встановити батьківство посмертно у разі, якщо є біологічні матеріали для проведення експертизи ДНК. Окрім переваг та особливостей процедури встановлення батьківства, на практиці, виникають також і проблемні питання. Причиною цього є недосконалість законодавства, а тому є потреба у врегулюванні цих проблемних питань.

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.
2. Т. Ц. Кашпервська. Особливості розгляду судом справ про встановлення факту батьківства (материнства). *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. №2. 2015. С. 145-153.
3. Катерина Гичка. Особливості судового розгляду справ про встановлення факту

батьківства та материнства (на матеріалах судової практики). *Підприємництво, господарство і право. Цивільне право і процес.* №10. 2018. С. 15-20.

4. Цивільний процесуальний кодекс. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.

5. Дяченко С. В., Гордієнко Т. С. Судове визнання факту батьківства, судова практика. *Київський часопис права.* №3. 2021. С. 65-70.

6. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду України у справі № 399/1029/15-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74342267>.

7. Гелецька І. О.. Судове визнання батьківства: теорія та практика застосування правових норм. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція.* 2015. Вип. 17(2). С. 23-26.

8. Гузь Л. Є., Гузь А. В. Судово-практичний коментар до Сімейного кодексу України / за ред. Гузь Л. Є. Харків. Фактор, 2011. 576 с.

9. Дяченко С. В., Рябченко Ю. Ю., Самілик Л. О. Цивільний процес: практикум . Серія «На допомогу студенту УДФСУ». 2020. 312 с.

Руденко К. В.

здобувачка вищої освіти
факультету міжнародної торгівлі та права
(Державний торговельно-економічний
університет)

Науковий керівник:

Тищенко Ю. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
(Державний торговельно-економічний
університет)

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ ШЛЮБУ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ В УКРАЇНІ

Інститут шлюбу є одним із найдавніших інститутів міжнародного приватного права і привертає неабияку увагу у зв'язку з тим, що з кожним роком все більше громадян України вступають у шлюб на території інших держав, причому другою стороною у цих відносинах зазвичай є громадяни європейських країн. Дані шлюбно-сімейні відносини, ускладнені іноземним елементом, вважаються частиною міжнародних цивільних правовідносин. Саме іноземний елемент є ключовою ознакою, який надає цьому шлюбу «міжнародного характеру».

Щодо правового регулювання шлюбно-сімейних відносин, варто зазначити, що в міжнародному сімейному праві переважає колізійне та уніфіковане регулювання цих відносин. Окрім цього, слід звернути увагу на те, що обов'язковою умовою для визнання шлюбу дійсним, є

дотримання матеріальних та формальних умов його укладення та розірвання.

З цього випливає те, що законодавством різних країн передбачені відмінні умови, які безпосередньо взаємопов'язані з правом на укладення та розірвання шлюбного союзу. Водночас необхідно встановити саме колізійне регулювання. Щоб вирішити це питання, варто звернутися до положень статті 55 Закону України «Про міжнародне приватне право», у яких передбачено, що право на шлюб визначається особистим законом кожної з осіб, які подали заяву про укладення шлюбу [1].

Для того щоб іноземний громадянин міг укласти шлюб з особою в Україні необхідно надати певний перелік документів, який наведений у гл. 2 Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджених Міністерством Юстиції України від 18 жовтня 2000 р. № 52/5. А саме, це: 1) закордонний паспорт іноземця та засвідчений в установленому порядку нотаріусом переклад першої сторінки закордонного паспорта на українську мову; 2) довідка Державної міграційної служби України про легальність перебування на території України; 3) якщо в іноземця є дозвіл на проживання, то додатково надається посвідка на тимчасове чи постійне місце проживання в Україні з відміткою в закордонному паспорті про видачу такої посвідки; 4) якщо особа вже перебувала у шлюбі, то додатково надається документ, що підтверджує розірвання попереднього шлюбу, легалізований (апостильований) відповідним чином та засвідчений в установленому порядку з перекладом усіх сторінок на українську мову та нотаріальним посвідченням перекладу [2].

Рішення суду про розірвання шлюбу повинно набрати законної сили, бути легалізованим або апостильованим, якщо воно винесене іноземним судом, і також перекладено українською мовою. Інші документи про розірвання шлюбу (наприклад свідоцтва, довідки тощо) також мають відповідати даним вимогам.

Якщо паспорт іноземця був виданий менш ніж за шість місяців до звернення про реєстрацію шлюбу, іноземець також повинен надати довідку про перетин кордону від Національної прикордонної служби України за останні 180 днів або ж пред'явити свій попередній закордонний паспорт.

Також дуже часто постає практичне запитання, до якого органу потрібно подавати заяву про реєстрацію шлюбу з іноземним громадянином. Відповідно до загального правила, передбаченого статтею 28 Сімейного Кодексу України, заява про реєстрацію шлюбу подається жінкою та чоловіком до будь-якого органу державної реєстрації актів цивільного стану за їхнім вибором. Тобто можна дійти до висновку, що місце реєстрації та громадянство наречених не грає ролі при поданні документів для державної реєстрації шлюбу в Україні і вони можуть обрати будь-який орган реєстрації актів цивільного стану. Разом з цим, слід наголосити на тому, що громадяни України, які проживають за її

межами, мають можливість подати заяву про реєстрацію шлюбу до закордонних дипломатичних установ України [3].

При цьому, із запровадженням пілотного проєкту «Шлюб за добу», у деяких населених пунктах України стало можливо подати необхідні документи до відповідних визначених підприємств, з подальшою передачею їх до органів реєстрації актів цивільного стану [4].

У контексті даної проблематики було б доцільно прояснити, який же саме порядок подання документів для державної реєстрації шлюбу з іноземним громадянином в Україні. Варто згадати положення статті 56 Закону України «Про міжнародне приватне право» де йдеться про те, що форма і порядок укладення шлюбу в Україні між громадянином України та іноземцем або особою без громадянства, а також між іноземцями або особами без громадянства визначаються правом України.

Заява про реєстрацію шлюбу подається жінкою та чоловіком особисто. Якщо жінка та або чоловік не можуть через поважні причини особисто подати заяву про реєстрацію шлюбу до органу державної реєстрації актів цивільного стану, таку нотаріально засвідчену заяву можуть подати їх представники. Повноваження представника мають бути нотаріально засвідчені.

У тому разі, коли чоловік та жінка звернулися до органів реєстрації актів цивільного стану чи до підприємств, що здійснюють реєстрацію шлюбу за добу, то останні самостійно направляють відскановану копію паспорта іноземця та його перекладу на перевірку до Державної міграційної служби України та отримують відповідь. При цьому документи на перевірку відправляються лише після подання заяви на реєстрацію шлюбу.

Після отримання відповіді від Державної міграційної служби України визначається день реєстрації шлюбу. Особиста явка наречених для реєстрації шлюбу у визначений день є обов'язковою, укладення шлюбу через представника не допускається.

Але треба мати на увазі, що під час дії воєнного стану на території України деякі категорії людей можуть зареєструвати шлюб в режимі онлайн або через свою військову частину. Таку можливість мають люди, яких розлучила війна і вони не можуть відвідати РАЦС. Про це нас інформує Постанова Кабінету Міністрів України від 7 березня 2022 року № 213 «Деякі питання державної реєстрації шлюбу в умовах воєнного стану». Одружитися за спрощеною процедурою можуть військовослужбовці Збройних сил, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Державної прикордонної служби, Управління державної охорони, Національної гвардії, іншого утвореного військового формування. Також це стосується, поліцейських деяких працівників служби цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Державної кримінально-виконавчої служби, Бюро економічної безпеки тощо [5].

Пройшовши всі попередні етапи та проживаючи подружнім життям,

сімейна пара має знати про те, що реєстрацію їхнього шлюбу можна підтвердити свідоцтвом про шлюб, яке було видане кожному з них після законної реєстрації. У той же час вважаю доречним приділити увагу положенням Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, спрямованих на лібералізацію Європейським Союзом візового режиму для України», де зазначено, що у ч. 10 ст. 14 та ч. 8 ст. 15 Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» виключено норму щодо проставлення відміток про державну реєстрацію шлюбу, розірвання шлюбу в паспортах громадян України. Тобто наразі ніякі відмітки про одруження у паспорті громадянина України чи іноземного громадянина не проставляються [6].

Отже, в результаті аналізу норм діючих нормативно-правових актів, слід зазначити, що процес реєстрації шлюбу з участю іноземних громадян українськими законами регулюється достатньо гнучко, що створює сприятливі умови для міжнаціонального подружжя. Проте, необхідно враховувати вимоги законодавства, зокрема Сімейного кодексу України та інших відповідних норм, щоб уникнути можливих негативних наслідків у майбутньому. Такий підхід сприяє правовій визначеності та забезпечує захист прав та інтересів усіх сторін, які залучені до процесу реєстрації шлюбу з іноземним елементом в Україні.

Список використаних джерел:

1. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005р. № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>(дата звернення: 06.04.2024).
2. Про затвердження Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні: наказ Міністерства Юстиції України від 18 жовтня 2000р. № 52/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00/conv#n1538> (дата звернення: 06.04.2024).
3. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002р. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>(дата звернення: 06.04.2024).
4. Про реалізацію пілотного проекту щодо державної реєстрації шлюбу: наказ Міністерства Юстиції України від 22 липня 2016р. № 2247/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1018-16> (дата звернення: 06.04.2024).
5. Деякі питання державної реєстрації шлюбу в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів від 7 березня 2022 р. № 213. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-derzhavnoyi-reyestraciyi-shlyubu-v-umovah-voeynogo-stanu-213> (дата звернення: 06.04.2024).
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, спрямованих на лібералізацію Європейським Союзом візового режиму для України: Закон України від 14 липня 2016р. № 1474-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1474-19#Text> (дата звернення: 06.04.2024).

Рудник О. Р.

здобувач вищої освіти, група 6.0510-ме
(Запорізький національний університет)
Науковий керівник:

Калініченко З. Д.

кандидат економічних наук, доцент
(Запорізький національний університет)

КОЛІЗІЙНІ ПРИНЦИПИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ЗАСТОСУВАННЮ У ПРАВОВІДНОСИНАХ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ

У міжнародній економіці актуальними для вивчення є зміст національних нормативних актів, міжнародних договорів з питань, пов'язаних з міжнародним приватним правом; колізійні принципи та норми, що підлягають застосуванню; існуючі національні засоби вирішення колізійних питань з загальними вимогами міжнародного приватного права; питання регламентації порядку та процедур розгляду спорів, які виникають або можуть виникнути у правовідносинах з іноземним елементом.

Метою дослідження є аналіз колізійних теорій на прикладі доктрини «придбаних прав», теорій «lex fori» та «кращого права», які використовуються при регулюванні приватноправових відносин з іноземним елементом, та дослідження проблем застосування колізійного методу в сфері міжнародних економічних відносин.

Дослідження авторів – фахівців з міжнародного приватного права – дозволяє узагальнити і систематизувати правовий матеріал з даної проблеми.

Колізійні норми можуть міститись у різних джерелах права, зокрема в законах з міжнародного приватного права: Австрії 1978 р., Угорщини 1979 р., Польщі 1965р., Швейцарії 1987р., Румунії 1992 р., Законі Албанії 1964 р. Про користування цивільними правами іноземцями та застосування іноземного права. Зазначені нормативно-правові акти містять систему колізійних норм, призначених для врегулювання правосуб'єктності осіб у цивільних, сімейних, трудових відносинах, визнання та виконання рішень іноземних судів [2].

У державах, де немає єдиного закону з питань міжнародного приватного права, колізійні норми можуть бути в окремих юридичних актах. Так, у Болгарії колізійні норми містяться в Декреті про економічне, промислове, наукове й технічне співробітництво з іноземними юридичними та фізичними особами від 12 червня 1974 р. тощо. Правові системи колишніх радянських республік свого часу опинилися в неоднаковому становищі стосовно наявності колізійних норм, покликаних урегулювати відносини з «іноземним елементом» [1].

В Україні колізійні норми сьогодні систематизовані в окремих актах

–Кодексі про шлюб та сім'ю України; у ст. 8, «Регулювання трудових відносин громадян, які працюють за межами своїх держав» Кодексу законів про працю України; Законах України: «Про зовнішню економічну діяльність», «Прорежим іноземного інвестування», «Про Міжнародне приватне право» та ін.

Свого часу в проект Цивільного Кодексу, була включена книга восьма «Міжнародне приватне право», яка містила колізійні норми цивільного, сімейного, трудового права та міжнародного цивільного процесу, яка не увійшла до ЦК 2004 р. Згодом було ухвалено рішення прийняти окремий Закон про міжнародне приватне право та процес. Але затвердження

в 2001 р. Сімейного кодексу, який містить колізійні норми, фактично зруйнувало концепцію єдиного Закону про МПрП в Україні[2].

Для приватного права значення мають небудь-які колізії, а тільки такі, що виникають між іноземними правовими системами, так звані міжнародні колізії. Внутрішні колізії,наприклад такі, що виникають в одній правовій системі між різними її правовими джерелами чигалузями, не входять до сфери міжнародного приватногоправа. Вони регулюються правовими джерелами тієї держави, де виникли. Іноді важко кваліфікувати колізію як міжнародну чи внутрішню, як, приміром, колізію між правом Англії та правом Гонконгу. Наслідки кваліфікації можутьне збігатися за змістом, оскільки використовуються різні колізійні правила.

Водночас, як показала правозастосовна практика, у деяких правових системах застосування того чи іншого колізійного правила до різних видів колізійне має значення.Так,американські юристи використовують одні принципи для вирішення як міжнародних, так і між штатних колізій.

Такий підхід частково обумовлений тим, що колізійне право США почало розвиватися саме з огляду на необхідність вирішення внутрішніх колізій між законами штатів. Ситуація залишається такою й досі. Правники США стверджують, що в системі американськогоправа колізійні проблеми розглядаються насамперед як міжнародні. Такийпогляд покладено в основу одного з неофіційних джерел колізійного права США – Другого Зводу колізійного права 1971 р. Але поділ колізій на міжнародні, міжгалузеві і т. д.потребує різного правового вирішення.

Дебатуються проблема міжнародних інтерперсональних (міжперсональних) колізій, їх виникнення викликане різним правовим статусом громадян однієї країни на її ж території. Указані колізії найчастіше виявляються у сфері особистих правовідносин. Ці колізії виникають у державах, де поряд із територіальним правом діє правоперсональне, де сповідують різні релігії.

Є спірні питання, які стосуються колізійного методу, але його наявність і потрібність під сумнів небереться. В науці триває дискусія про роль і місце колізійних теорій та доктрину практиці міжнародних приватноправових відносин. Так, коли суддя вирішує справу, пов'язану з

наявністю іноземного елемента, і йому необхідно розв'язати колізію законів, перед ним, як правило, виникають два головних запитання: по-перше, чи є суд, у якому розглядається дана справа, належним судом, і, по-друге, якщо цей суд є належним, законодавство якої держави слід застосувати в конкретній справі?

Щоб відповісти на ці запитання, судді користуються низкою теорій вирішення колізій законів, які поступово сформувалися в юридичній доктрині та судовій практиці МПрП. Отже, коли суд має визначитися, законодавство якої країни слід обрати для вирішення конкретної справи, обтяженої іноземним елементом (коли ні Конституція, ні законодавство не вказують прямо, чи є право необхідно застосувати в даній ситуації), він передусім повинен вирішити, якою колізійною теорією йому слід скористатися. У той же час кожна з колізійних теорій має не тільки свої позитивні сторони, а й певні недоліки. В остаточному підсумку застосування судом до однієї й тієї ж справи різних теорій неминуче призводить до різних, інколи навіть протилежних, результатів[3].

Конфліктною теорією вважається доктрина «придбаних прав», за якою у разі конфлікту законів застосовується законодавство того місця, де було «придбано» права, тобто де їх створено. Як зазначав Лунц Л. А., «держави взагалі застосовує лише власне право, але може визнавати суб'єктивні права, основані на іноземному законі, так звані придбані права. Причому «визнання прав, придбаних на основі іноземного закону, відбувається з огляду на міжнародну ввічливість»[2].

Щоб застосувати цю теорію на практиці, суду треба зробити два кроки. По-перше, слід визначити характер судового позову, тобто з'ясувати, на основі порушення яких прав висувається даний позов (наприклад, делікту, контракту чи майнових прав). Цей етап іноді називають «кваліфікацією» позову. На другому етапі, виходячи з попередньої «кваліфікації» позову, суд розглядає факти, які лежать в основі позову, щоб визначити найвагоміший і найістотніший із цих фактів. Так, у разі делікту найбільш істотним фактом, найвірогідніше, буде місце заподіяння шкоди. Після проходження обох згаданих етапів суд застосовує право держави, у якій було «придбано» право[2]. Така конфліктна теорія має найбільше значення у вирішенні спорів, пов'язаних з контрактами в ЗЕД.

Ще однією колізійною теорією, є теорія найбільш істотного зв'язку, яку було запропоновано в Другому Зводі конфліктного права США. Згідно з нею суд визначає державу, яка має найбільш істотний зв'язок з конкретним питанням справи, а не з усією справою. Для вирішення справи суд спочатку виокремлює конкретне питання зі справи, а потім застосовує низку принципів, які містяться у Другому Зводі конфліктного права. Ці принципи включають: потреби між штатної та міжнародної систем; політику інших держав, що мають відношення до справи, та їхні інтереси у застосуванні донеісвого законодавства.

Відповідно до теорії *Iexfori* у колізійних питаннях треба використовувати принцип «належне право в належному суді». Теорія «кращого права» виходить з того, яке рішення є найсправедливішим з урахуванням таких міркувань:

- передбачуваність результатів – протидія пошукові сторонами «зручного» суду та заохочення доспільності результатів;
- підтримання міжнародних порядків;
- спрощення завдання суду, що означає заохочення судових органів до застосування місцевого права;
- просування урядових інтересів суду, що є виявом специфіки урядових інтересів у підтриманні правосуддя;
- останнє міркування пов'язане з вибором найкращого права, тобто права тієї держави, що має найбільший соціально-економічний сенс[2].

Підводячи підсумки, можна сказати, що указані концепції та підходи покликані розв'язати колізійну проблему, яку разі неідентичності законодавства різних правових систем з одного і того ж питання, так і у випадку їх абсолютної схожості застосовуються також за відсутності міжнародної уніфікації матеріально-правових норм із певного питання.

На вирішення проблем спрямовані саме уніфікація колізійних норм, що дозволить: 1) створити однаковість регулювання приватно правових відносин з іноземним елементом; 2) усунути колізії в матеріальному законодавстві окремих країн; 3) скоротити число судових розглядів; 4) підвищити ступінь правової захищеності сторін, що сперечаються, від порушеньних прав один одного; 5) сприяти міжнародно-правовому і діловому співробітництву; 6) забезпечити стабільність правового простору.

Список використаних джерел:

1. Корецький В. М. Нариси англо-американської доктрини і практики міжнародного приватного права. Київ, 1952.
2. Алексеенко І. Г. Проблеми уніфікації колізійних норм у сфері приватноправових відносин Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара. URL: http://apnl.dnu.in.ua/1_2021/3.pdf.
2. Міжнародне економічне право: навч. посіб. М. М. Бліхар. Львів: Ліга-прес, 2014. 480 с.
3. Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23.06.2005р. № 2709 (ред. 23.12.2022р) URL : https://protocol.ua/ua/pro_mignarodne_privatne_pravo.

Рукіна Д. О.

здобувачка вищої освіти, група ЮД-141
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Киян В. Я.

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри
цивільно-правових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ШЛЯХИ ГАРАНТУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ

Засади демократичного розвитку у всіх сферах життєдіяльності, які пропагує кожен член цивілізованого суспільства, обумовило перегляд усталених стандартів розуміння ролей та в цілому взаємовідносин між чоловіком і жінкою. Україна, як одна із наступниць такої течії зараз знаходиться на шляху гуманізації та створення громадянського суспільства, де за останні роки наша держава досягла значного прогресу в дослідженні та розумінні проблематики забезпечення гендерної рівності. Відповідно, однією з таких правових гарантій її забезпечення є ст. 24 Конституції України, якою передбачено нові засади громадської організації населення, а саме рівності жінки і чоловіка [1]. Водночас дискримінація за ознакою статі найбільш поширена у сфері трудових відносин, не дивлячись на наявність ст. 2-1 КЗпП України, яка забороняє будь-які прояви дискримінації у сфері праці, зокрема порушення принципу рівних прав і можливостей, що прямо чи опосередковано обмежує права працівників [2]. Втім, злободенна проблема українського законодавства полягає саме в декларативності положень, які мають забезпечити гендерну рівність, адже суспільство усвідомлює ілюзорність цих законів, що призводить до порушення одного з головних принципів – принципу рівності. Своєю чергою ігнорування гендерних питань тягне за собою значні соціальні витрати, шкодить добробуту людей і впливає на потенціал сталого розвитку та операційну ефективність підприємств, тому обране питання наукової розвідки потребує подальшого дослідження.

Окрім цього актуальність обраної теми підтверджується значною кількістю наукових праць, якими окреслена проблематика забезпечення гендерної рівності саме на ринку праці, де серед найбільш ґрунтовних слід виокремити імена таких науковців, як: Богдана І., Богуша Л., Вєтухової І., Грицай І., Кальницької К., Красюк Т., Лепілової В., Наливайко Л., Саміло А., Хавліної Т., Чернової А. та інші.

З вищезазначеного вбачається, що сьогодні існує нагальна потреба у прийнятті правових норм для забезпечення розвитку гендерної рівності та рівноправних стосунків між різностатевими особами, адже правовий статус жінки на соціальному та сімейному рівнях є показником політичного та соціально-правового розвитку країни.

Державна політика має дедалі більше зосереджуватися на створенні рівних можливостей для чоловіків і жінок і реалізовуватися з урахуванням міжнародних документів, ратифікованих Україною. До них належать, зокрема, Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок тощо.

Реалізація ефективної політики рівності вимагає правової бази, яка забезпечує не тільки юридичну, але й фактичну рівність між чоловіками та жінками, а також механізму запобігання будь-яким формам дискримінації, як щодо чоловіка, так і до жінки. Втім, законодавство України встановлює певні обмеження щодо праці жінок, наприклад, статтями 174-177 КЗпП України, передбачено види робіт для яких заборонено застосування жіночої праці; робіт у нічний час та заборони залучення вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до трьох років, до нічних, надурочних робіт, робіт у вихідні дні і направлення їх у відрядження; обмеження залучення жінок, що мають дітей віком від трьох до чотирнадцяти років або дітей з інвалідністю, до надурочних робіт і направлення їх у відрядження [2]. Такі положення є дещо суперечливими, адже якщо роботодавець порушує ці вимоги, відповідно до нього можуть бути застосовані штрафні санкції, хоча жінка може бути зацікавлена у такому відрядженні чи нічній роботі, оскільки це може бути кроком до її кар'єрного росту, збільшення заробітної плати тощо.

Водночас прийняття Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» стало важливим кроком у боротьбі з гендерною нерівністю [4]. При цьому окремі положення Наказу МОЗ № 256 «Про затвердження Переліку важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок» у 2017 році втратили чинність [3]. У цьому випадку дискримінація проявилася в обмеженні можливостей жінок працювати в певних галузях промисловості, особливо в регіонах, де ці галузі є панівними або єдиною можливістю заробляти на життя, що призвело до порушення їхнього права на працю. Зокрема, згідно з *Global Gender Gap Report*, який щороку випускає *World Economic Forum*, гендерний розрив за 2022 р. в Україні становив 29 %. Це означає, якщо чоловік заробляє 100 грн., то за аналогічну роботу жінка такого самого рівня компетенцій та освіти отримує лише 71 грн. В індексі гендерного розриву Україна перебуває на 81-му місці зі 147 досліджуваних країн. Дослідження також свідчить, що в Україні цей показник минулого року погіршився на 0,7% [7]. Це означає, що в Україні, з одного боку, декларується гендерна рівність, але з іншого

боку, державна політика обмежує реалізацію трудових можливостей жінок. Наприклад, жінки не можуть працювати водолазами, пожежниками, екскаваторниками, асфальтоукладачами, операторами бурових установок, береговими боцманами тощо [2]. Через це забезпечення принципу рівності вимагає не тільки законодавчих новел, а й зміни гендерних стереотипів, що існують у вигляді консервативних поглядів, що є проявом гендерної нерівності в Україні, попри те, що законодавство стверджує протилежне.

На нашу думку, найважливішим кроком до подолання дискримінації на ринку праці є надання жінкам права вибору. Необхідно внести зміни до статей 175-177 КЗпП України, щоб дозволити жінкам вирішувати, чи працювати в нічний час, чи займатися важкою працею, чи їхати у відрядження, що потребує від держави активної співпраці з роботодавцями, працівниками та ЗМІ [5, с. 61].

Першочергово, важливо забезпечити відкритість і прозорість систем найму та оплати праці. Це дозволить уникнути прихованої дискримінації та сприятиме рівним можливостям на ринку праці. Оскільки соціальні стереотипи часто виникають через брак інформації, де не менш важливими у боротьбі з цією проблемою є освітні кампанії та ініціативи, спрямовані на підвищення обізнаності про важливість гендерної рівності серед роботодавців, працівників та суспільства загалом. Такі кампанії включають розробку та впровадження навчальних програм і курсів з гендерної рівності. Ці програми можуть охоплювати такі аспекти, як гендерні стереотипи, гендерні ролі та сприйняття прав жінок.

Інформаційні кампанії також можуть бути ефективним інструментом у боротьбі за гендерну рівність. Такі кампанії включають виробництво рекламних матеріалів, створення веб-сайтів та кампаній у соціальних мережах, адже дослідження та аналіз статистичних даних щодо гендерної рівності на ринку праці є дуже важливими, оскільки вони не лише дозволяють відстежувати тенденції погіршення чи покращення цього питання на ринку праці, але й допоможуть виявити проблеми та встановити цілі для подальших дій [6, с. 75-77].

Ще одним важливим кроком є ратифікація міжнародних конвенцій, необхідних для подолання проблеми гендерної нерівності та забезпечення рівних прав чоловіків і жінок при працевлаштуванні. Серед них – досягнення рівної економічної незалежності чоловіків і жінок шляхом скорочення розриву в оплаті праці та розвитку жіночого підприємництва, рівна участь чоловіків і жінок у прийнятті рішень, викорінення гендерних стереотипів у всіх сферах соціальної взаємодії (освіта, ринок праці, ЗМІ) та популяризація принципів гендерної рівності.

Таким чином, ідея рівності в контексті гендерної в Україні є лише формальністю і не обов'язково гарантує реальну рівність прав і можливостей чоловіків і жінок. Хоча українське законодавство визначає, що всі люди мають рівні права, але на практиці існує значна дискримінація

між жінками та чоловіками на ринку праці, в політичній, соціальній та економічній сферах. Тому воно потребує змін для забезпечення чесної конкуренції та створення суспільства гендерної рівності. Тільки тоді принцип рівності стане реальністю, а не ілюзією, а гендерна рівність на ринку праці не лише покращить умови та якість праці для жінок, але й призведе до економічного зростання та стабільності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (дата звернення: 27.03.2024).
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 27.03.2024).
3. Про затвердження Переліку важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29.12.1993 № 256, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 30.03.1994 за № 51/260 - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0051-94> (дата звернення: 27.03.2024).
4. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17> (дата звернення: 27.03.2024).
5. Остапенко Ю. О. Основні форми реалізації трудових прав працівника. Правова позиція. 2021. № 2(31). С. 60-63.
6. Клименко М.В. Гендерна рівність у трудових правовідносинах: питання сьогодення. Актуальні проблеми держави і права. 2021. Вип. 90. С. 77–82.
7. *Global Gender Gap Report*. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2022/digest/>

Серга Д. О.

здобувач вищої освіти, групи ЮД-042
Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Фокша Л. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З моменту введення воєнного стану по всій території України, перед українським законодавством постало багато нових викликів. Воєнний стан сприяв змінам у правовому регулюванні суспільних відносин, в тому числі

цивільно-правових, в результаті чого захист цивільних прав суб'єктів втратив свою цінність, порівнюючи з актуальністю заходів оборони країни та забезпечення армії.

Запровадження воєнного стану є безпосереднім обмеженням прав громадян, але це є нагальною потребою. Виключними правами, які не можуть бути обмеженими навіть при дії воєнного стану, відповідно до Конституції України є: заборона позбавлення громадянства; право на повагу до людської гідності; рівність конституційних прав і свобод та рівність перед законом; невід'ємне право на життя; право на свободу та особисту недоторканість; право на житло; право на судовий захист та ін. [1].

Не оспорюваним є той факт, що в умовах активних бойових дій, окупації, тероризму та обстрілах досить складно забезпечити додержання основоположних прав та інтересів людини і громадянина. Виходячи з цього, можна виокремити цивільні права, які важко та подекуди неможливо реалізувати. Найгострішою проблемою є забезпечення безпеки для усіх громадян, оскільки насильницькі дії, обстріли мирного населення, тероризм з боку збройних угруповань країни-агресора, прямо порушують право на життя, безпеку та житло. Це безпосередньо проявляється в прямому умислі окупаційного війська зруйнувати об'єкти, території, міста, знищити населення, природний фонд, пограбувати та виселити громадян України з їхніх будинків тощо. Велика кількість населення змушена залишати свої домоволодіння/майно в зонах окупації та активних бойових дій, переселяючись в інші регіони, міста та країни.

В результаті введення воєнного стану цивільне законодавство, як і законодавство України зазнало певних змін. Так, виключно в умовах воєнного або надзвичайного стану, відповідно до ст. 353 Цивільного кодексу України, майно може бути примусово відчужене у власника з наступним повним відшкодуванням його вартості. Реквізоване майно переходить у власність держави або знищується. Оцінка, за якою попередньому власникові була відшкодована вартість реквізованого майна, може бути оскаржена до суду. У разі реквізиції майна його попередній власник може вимагати взамін надання йому іншого майна, якщо це можливо. Якщо після припинення надзвичайної обставини реквізоване майно збереглося, особа, якій воно належало, має право вимагати його повернення у судовому порядку. У разі повернення майна особі у неї поновлюється право власності на це майно, одночасно вона зобов'язується повернути грошову суму або річ, яка була нею одержана у зв'язку з реквізицією, з вирахуванням розумної плати за використання цього майна [2].

Питання реквізиції також закріплене Конституцією України, а саме ст. 41, яка передбачає примусове відчуження майна державою з наступним повним відшкодуванням їх вартості лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану [1].

Законом України «Про правовий режим воєнного стану», а саме п. 4 ч. 1 ст. 8, закріплена можливість військового командування разом із

військовими адміністраціями (у разі їх утворення) примусово відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучати майно державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку та видавати про це відповідні документи встановленого зразка [3].

Суб'єктом для здійснення примусового відчуження об'єктів права власності в умовах воєнного стану, виходячи зі змісту ч. 3 ст. 353 ЦК України, може бути виключно держава.

Відповідно до ч. 1, 2 ст. 4 Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану», рішення про реквізицію конкретно визначеного майна може бути ухвалено виключно військовим командуванням Збройних сил України та за погодженням з державною адміністрацією. Без погодження реквізиція допускається лише у місцях бойового зіткнення. Про реквізицію складається акт, який підписується власником майна або його законним представником і уповноваженими особами військового командування та органу, що погодив рішення про примусове відчуження майна, або військового командування чи органу, що прийняв таке рішення. У разі відсутності особи, такий акт складається без її участі [4].

У разі якщо майно, що було примусово відчужене у юридичних і фізичних осіб, після скасування правового режиму воєнного стану збереглося, колишній власник або уповноважена ним особа має право вимагати у судовому порядку повернення такого майна на умовах, визначених законом. Колишній власник майна, примусово відчуженого у зв'язку із запровадженням та здійсненням заходів правового режиму воєнного стану, може вимагати взамін надання йому іншого майна, якщо це можливо [3].

Отже, у висновку можна сказати, що у період воєнного стану зазвичай зменшується можливість захисту і гарантування прав людей. Цивільні права можуть бути обмежені або призупинені у зв'язку з потребами національної безпеки. Цивільне законодавство регламентує майновий захист цивільних прав, проте в умовах воєнного часу залишаються неврегульованими деякі права та інтереси фізичних та юридичних осіб як приватного, так і публічного права.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення 08.04.2024).
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 08.04.2024).
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 №389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 09.04.2024).
4. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17.05.2012 № 4765-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text> (дата звернення 09.04.2024).

Серга Д. О.

здобувач вищої освіти, групи ЮД-042
Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Косяченко К. Е.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На рівні держави, обов'язковим елементом фінансової політики є організація та координування робочої системи фінансового контролю як єдиного механізму. Наявність фінансового контролю зумовлена тим, що фінанси як економічна категорія виконують як розподільчу так і контролюючу функцію. В ході цього, процеси розподілу та використання державою та адміністративно-територіальними інститутами фінансових ресурсів має в обов'язковому порядку включати контроль за цими процесами [1].

Фінансовий контроль – це основний елемент фінансового управління, який забезпечує перевірку відповідності розподілу ресурсів у фінансовій сфері встановленим стандартам та нормам, який спрямований на забезпечення їх ефективного використання [2]. Тобто, він передбачає проведення контролю за виконанням і використанням державного бюджету, організацією грошового обігу, станом державних резервів, надання фінансових та податкових пільг і т.д.

На сьогоднішній день, перед системою фінансового контролю постають нові виклики та проблеми, які проявляються в неефективному використанні державних фінансових ресурсів, загостренні соціально-економічної кризи. В результаті введення на території України воєнного стану, ця проблема є найбільш гострою.

В умовах воєнного стану виникає велика потреба в удосконаленні системи державного фінансового контролю по всій території України. Боротьба із корупцією та забезпечення фінансової стабільності є першочерговими завданнями, оскільки в ході бойових дій зросла кількість порушень у фінансовій сфері, виросла потреба в зміні фінансової політики країни.

Ухвалення Верховною Радою України у березні 2022 року Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» в результаті мало

негативні наслідки, зумовлені неконтрольованим витрачанням державних коштів. Окрім цього, внесені поправки до закону дозволяли суб'єктам декларування не подавати декларації, якщо вони не можуть це зробити вчасно через наслідки війни, і вони звільняються від адміністративної та кримінальної відповідальності.

Вирішенням цієї проблеми стало внесення змін Верховною Радою України до Закону України «Про запобігання корупції», відповідно до яких суб'єкт декларування має право подати виправлену декларацію протягом 30 днів після подання декларації. Також, у разі притягнення суб'єкта декларування до відповідальності за неподання декларації або в разі виявлення у ній недостовірних відомостей, що підтверджується відповідним рішенням суду, яке набрало законної сили, або рішенням Національного агентства, суб'єкт декларування упродовж 10 днів зобов'язаний подати відповідну декларацію, у тому числі виправлену декларацію з достовірними відомостями [3].

Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану» від 7 травня 2022 р. № 561 встановлено, що Державна аудиторська служба та її міжрегіональні територіальні органи під час воєнного стану та протягом місяця після його припинення або скасування виконують свої повноваження з урахуванням таких особливостей: здійснюють заходи державного фінансового контролю з урахуванням воєнного стану; до тривалості заходів державного фінансового контролю (інспектування, державного фінансового аудиту, перевірки закупівель) та інших строків, визначених порядками проведення цих заходів, не включають строк, упродовж якого такий захід (організація проведення, оформлення, реалізація) нездійснювався у зв'язку з обставинами, обумовленими воєнним станом; надання документів під час заходів державного фінансового контролю, зустрічних звірок, збору інформації та документування процесу контролю, реалізація матеріалів за його результатами здійснюють в паперовій та/або електронній формі[4].

Отже, в сучасних умовах, реформування державного фінансового контролю є необхідною мірою. Наразі метою державного фінансового контролю є підвищення ефективності управління державними фінансовими ресурсами. Важливо забезпечити єдність системи фінансового контролю та вдосконалити методологічну та правову базу для координації дій органів законодавчої та виконавчої влади.

Список використаних джерел:

1. Піхоцький, В. (2015) Система державного фінансового контролю в Україні: концептуальні засади теорії та практики. Львів: Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України, 21.
2. Колпакова Анастасія. Державний фінансовий контроль на сучасному етапі: огляд концептуальних засад. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. Vol. 2, No. 1, 2023, pp. 9-18. doi: 10.46299/j.isjmef.20230201.02.

3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII.
4. Дата оновлення: 12.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>(дата звернення: 10.04.2024).
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 7 травня 2022 р. № 561 «Деякі питання здійснення державного фінансового контролю» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-2022-%D0%BF#Text>(дата звернення: 10.04.2024).

Сидоренко А. А.

здобувач вищої освіти, група М-ЮД-322
Навчально-наукового інституту права та
інноваційної освіти

Науковий керівник:

Ярошевська Т. В.

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільно-правових
дисциплін

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПРИВАТНОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Україна продовжує пошук оптимальної моделі державного будівництва, яка б відповідала реаліям і перспективам суспільно-політичного розвитку та сприяла становленню правової держави й громадянського суспільства. Зміна суспільно-політичних пріоритетів зумовила появу нових форм взаємодії права, державної влади та громадян, що потребують удосконалення механізмів реалізації системи публічних і приватних потреб та інтересів.

Приватне і публічне право – це відносно незалежні підсистеми, які відрізняються специфікою предмета правового регулювання, особливістю способів та методів правового регулювання, тобто вони вирізняються специфікою правового режиму. Слід звернути увагу на те, що приватне і публічне право умовно є протилежними правовими явищами, але у своїй системній єдності вони повною мірою забезпечують реалізацію регулятивної та охоронної функцій права[1, с. 78]. Ці функції належать до спеціально-юридичних функцій права, під якими в теорії права розуміють вплив права на суспільні відносини, поведінку та діяльність людей з метою їх упорядкування. Право здійснює свій вплив шляхом: а) надання учасникам відносин, які упорядковуються взаємними правами та обов'язками. Такий правовий вплив знаходить свій вираз переважно в реалізації регулятивної функції права; б) охорони відносин, що

регулюються, закріплення в санкціях норм права відповідальності за посягання на загально суспільні інтереси, або за протиправну поведінку [2, с.7].

Правова доктрина визначає, що основу системи права становить його поділ на дві частини – приватне право та публічне право. Отже, сучасна система права України ґрунтується на поділі права на приватне і публічне, поклавши в основу такого поділу зміст інтересу. Там, де відносини ґрунтуються на владно-розпорядчих засадах, йдеться про загальний, публічний, а не приватний інтерес.

В основі поділу права на приватне і публічне лежать відмінності в об'єктах та інтересах, що підлягають правовій охороні. У сучасному праві поділ права на публічне і приватне має важливе значення з погляду категоризації правових явищ, особливо при створенні правових систем [3, с. 7]. Однак такий поділ потребує застережень щодо таких важливих моментів. А саме: у судовій практиці поняття «публічне» може використовуватися у вузькому сенсі, маючи на увазі лише ті частини права, які стосуються функціонування держави як суб'єкта правовідносин. Іншими словами, публічне право включає адміністративне, фінансове, кримінальне та процесуальне право, тоді як приватне право включає цивільне право та інші галузі права.

В юридичній літературі приватне право визначається як сукупність правил і норм, що визначають статус і захищають інтереси приватних осіб, які не є суб'єктами держави і які встановлюють свої права та обов'язки рівноправно і вільно у відносинах, що виникають з їхньої власної ініціативи, без владного втручання і підпорядкування один одному [4, с. 3-4]. У світлі вищезазначеного, приватноправові відносини – це відносини, в яких не бере участі публічна влада, а якщо і бере, то в ролі суб'єктів цивільного права, які не здійснюють публічно-владних повноважень [5, с. 149]. Іншими словами, приватне право характеризується рівністю учасників відповідних відносин, суб'єктивністю учасників у встановленні правовідносин та диспозитивністю у виборі правил поведінки.

Публічне право, з іншого боку, характеризується захистом публічних інтересів за допомогою конкретних правових розпоряджень, обов'язкових рішень, правил та обмежень, що мають по суті обов'язковий характер.

Слід зазначити, що межа між приватним і публічним правом є рухомою. Це розмежування не було постійним протягом історії. Залежно від відповідних соціально-політичних подій у країні, приватне і публічне право можуть перетинатися.

Розмежування на державному рівні базується на публічному та приватному праві для цивільного та адміністративного права як двох основних, визначальних галузей регулятивного права, які своєю чергою базуються на конституційних положеннях [2, с. 8].

Слід зазначити, що межа між приватним і публічним правом рухається відповідно до постійно мінливих відносин між державою та

особою в пошуках оптимального балансу. Особа і держава, приватний інтерес і публічний інтерес є незмінними полюсами, на які орієнтуються людські суспільства. Особа і держава, приватний інтерес і публічний інтерес – це незмінні полюси, на які орієнтується людське суспільство[6, с.78].

Таким чином, приватне право України – це галузь об'єктивного права, яка складається з юридичних (державно-вольових) норм, що врегульовують на засадах формальної рівності суспільні відносини між юридично правоздатними особами. Характерними рисами приватного права є рівність учасників відповідних відносин, їхня ініціативність при встановленні правовідносин, вільний розсуд при обранні правил поведінки, прямо не заборонених законодавством, позовний порядок захисту інтересів його суб'єктів у суді тощо.

Отже, інститут приватного права посідає важливе місце в сучасному праві, оскільки це система правових норм, сутність яких спрямована на регулювання недержавних (приватно-правових) відносин, що є предметом приватного права. Внаслідок переходу України до ринкової економіки та свободи підприємницької діяльності приватне право набуває все більшого значення.

Наразі вивчення приватного права не обмежується сукупністю норм, а визначається як досягнення суспільства, соціальних груп і громадян у сфері регулювання суспільних відносин, які полягають у забезпеченні верховенства права в суспільному житті, правових принципів справедливості та гуманізму, захисту прав і свобод людини, честі та гідності людини як найвищої соціальної цінності, реальному гарантуванні статусу особи.

Список використаних джерел:

1. Римське право : підруч. / О. А. Підпригора, Є. О. Харитонов. 2-ге вид. Київ : Юрінком Інтер, 2009. 528 с.
2. Харитонova О. І. Поділ права на приватне та публічне: теоретичні питання. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2002. № 2. С. 7-9.
3. Сучасний тлумачний словник української мови : 65 000 слів / за заг. ред. В. В. Дубічинського. Харків: Школа, 2006. 1008 с.
4. Харитонов Е. О. История частного (гражданского) права Европы / Е. О. Харитонов. Одесса, 1998. Ч.1. 344 с.
5. Банчук О. А. Публічне і приватне право: історія українських вчень та сучасність / О.А.Банчук. Київ : Конус-Ю, 2008. 184 с.
6. Бровдій А. М. Законодавче забезпечення приватноправових відносин. Частина 1. Міжнародне приватне право : конспект лекцій для студентів усіх форм навчання всіх спеціальностей та напрямів підготовки / А.М. Бровдій, І. І. Килимник; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 102 с.

СозаВідал А. К.

здобувачка вищої освіти, групи ЮД-041
Навчально-наукового інституту права та
інноваційної освіти

Науковий керівник:

Фокша Л. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

КРИПТОВАЛЮТА ЯК ЗАСІБ ПЛАТЕЖУ В УКРАЇНІ

Цифрова економіка та проблеми її правового регулювання стали найважливішою темою наукових дискусій останніх кількох років. Необхідне встановлення у законодавстві обґрунтованих механізмів контролю з боку держави за діяльністю суб'єктів цифрової економіки. Дослідження нормативного регулювання цифрових відносин є стратегічним завданням, що є елементом державної політики, спрямованим на забезпечення безпеки всього сучасного світу та підпорядкування діяльності вітчизняних суб'єктів цифрової економіки існуючим міжнародним стандартам.

Станом на 2023 рік понад 6 мільйонів громадян України володіють криптовалютами [1]. Але кількість людей, які володіють цифровими грошима і користуються ними як засобом платежу, зростає з кожним днем, тому потрібне ефективне правове регулювання. У той же час, в Україні ще не встановлено остаточного юридичного статусу для криптовалют та відповідних відносин, які виникають при їх використанні. Категорія «криптовалюти» вважається відносно новою та не розкритою в юридичних вченнях.

Наразі немає єдиної думки щодо визначення терміна «криптовалюта». Це обумовлено широким спектром функцій, а також динамічним розвитком цієї сфери. Однак серед існуючих спроб тлумачення терміна, особливу увагу заслуговує дослідження Гонака І., який надає комплексне та детальне тлумачення цього феномену. Він запропонував таке визначення терміну «криптовалюта», яке, на нашу думку, повною мірою показує її зміст. Криптовалюта (криптовалютна монета, криптомонета) – це новий цифровий вид грошей, якими можна вимірювати вартість товарів, послуг та інших грошових одиниць, використовувати для товарно-грошового обігу, заощаджень та інвестування, захищених криптографічним кодом з неможливістю підробити чи скопіювати, а емітувати їх має змогу кожен охочий за наявності Інтернету та необхідного обладнання при повній

анонімності емітента (майнера) [2, с. 125].

Деякі науковці відносять криптовалюту до «віртуальної валюти» та називають інноваційною мережею платежів і новим видом грошей, інші заперечують «причетність» криптовалюти до грошей і називають її «цифровим активом».

Михайловський В. та Костюк О. у своєму дослідженні пишуть: «віртуальна валюта – це цифровий вимір вартості, що може бути виражений в цифровому вигляді, який не емісується та не гарантується державним регулятором, не має юридичного статусу валюти чи грошей, не прив'язаний до національної валюти, але використовується учасниками ринку криптовалют як засіб обміну і може передаватися, зберігатися та торгуватися в електронному вигляді [3, с. 230].

Після аналізу літератури, можемо виокремити такі переваги криптовалюти:

- обіг криптовалюти відбувається всередині системи, без участі третіх осіб, що забезпечує швидкість та надійність транзакцій;
- безпека є однією з головних переваг криптовалюти, оскільки зламати електронний гаманець та викрасти гроші практично неможливо;
- платежі за допомогою криптовалют проходять безпосередньо та анонімно;
- криптовалюти забезпечують абсолютну рівність учасників.

Недоліки:

- нестабільність курсу є основною причиною недовіри багатьох людей до криптовалютів;
- відсутність повного правового регулювання призводить до негативного відношення влади до криптовалюти, а також до відкритості для шахрайства та торгівлі на чорних ринках;
- транзакції криптовалют не можна скасувати або оскаржити, що в певних випадках може бути недоліком

Слід зазначити, що на сьогоднішній день криптовалюта все ще не набула повноцінного правового регулювання у багатьох країнах, що викликає недовіру у багатьох людей та організацій. Однак, з урахуванням того, що криптовалюта продовжує розвиватися і набувати все більшої популярності, можна припустити, що згодом її становище покращиться, і можливості для використання в різних сферах будуть розширені.

Так, в Україні першою спробою регулювання криптовалюти вважається публікація Національним банком України рекомендаційних пояснювальних документів, а саме «Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin» від 10 листопада 2014 року. У цих поясненнях «Bitcoin розглядається як грошовий сурогат, який не має реальної цінності та не може функціонувати як засіб оплати для фізичних та юридичних осіб на території України, оскільки це протирічить вимогам українського

законодавства» [4].

6 жовтня 2017 р. в Україні був розроблений законопроект під назвою «Про обіг криптовалюти в Україні», з метою створення правового середовища для визнання криптовалют офіційними засобами платежу. Однак цей законопроект мав ряд недоліків, включаючи неоднозначні та суперечливі положення, і не враховував інтереси вітчизняної криптоіндустрії, що призвело до його відкликання.

У квітні 2021 р. Комітет з питань цифрової трансформації рекомендував Верховній Раді розглянути у другому читанні законопроект під назвою «Про віртуальні активи» від 11 червня 2020 р. під номером 3637. Цей законопроект спрямований на легалізацію криптовалют в Україні та встановлення остаточного регулювання операцій з ними [5]. Станом на квітень 2024 р. він ще не набув чинності.

Станом на квітень 2024 р. в Україні немає прямої заборони на використання криптовалют, вони є легальними активами та засобом платежу, але вони унормативному полі мають дещо невизначений статус. Тому податки при використанні криптовалют сплачуються на загальних підставах. Ситуація має змінитися після набрання чинності законодавством, яке регулює віртуальні активи [6]. Фактично, це відтермінує побудову нормативної бази обігу криптовалют в Україні.

Отже, проаналізувавши законодавчу базу України, можна зробити висновок, що криптовалюта як засіб платежу набуває все більшої актуальності в українському фінансовому контексті. Держава демонструє інтерес до регулювання криптовалют, що підкреслюється прийняттям законів та нормативних актів, які спрямовані на визначення правового статусу криптовалют і механізмів їх обігу. Такий підхід не тільки сприяє захисту прав учасників ринку, але й стимулює інвестиційну привабливість криптовалютної індустрії в Україні.

Список використаних джерел:

1. Скільки відсотків українців є тримачами криптовалюти у 2023 році. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/ekonomika/20230901-skilky-vidsotkivukrayincziv-yetrymachamy-kryptovalyuty-u-2023-roczy/> (дата звернення: 07.04.2024).
2. Гонак І. М. Теоретичне обґрунтування визначення криптовалюти як грошей. *Інноваційна економіка*. 2021. № 5-6. С. 123-130. URL : <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/830> (дата звернення: 07.04.2024).
3. Михайловський В., Костюк О.. Визначення поняття «криптовалюти»: міжнародний досвід. *Науковий вісник публічного та приватного права*. № 1. 2019. С. 226-231.
4. Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin від 10.11.2014. Національний банк України. 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0435500-14#Text> (дата звернення: 07.04.2024).
5. National risk assessment of money laundering and terrorist financing UK 2020 URL: <http://surl.li/kuyvd>. (дата звернення: 07.04.2024).
2. Моїсєєв В. Оподаткування криптовалют: світова практика та ситуація в Україні. *Економіка України*. 2023. URL: <https://thepage.ua/ua/economy/opodatkuv-annya-kryptovalyut-u-sviti-ta-ukrayini-u-zhovtni-2023-roku>. (дата звернення: 07.04.2024).

Стоєва Т. І.

здобувачка вищої освіти, групи ЮД-141
Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Киян В. Я.

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри

цивільно-правових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПОРЯДОК НАДАННЯ ВІДПУСТОК ПРАЦІВНИКАМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сьогодні, в умовах воєнного стану, головним завданням держави є забезпечення та захист основних прав і свобод людини та громадянина. Не залишилось поза увагою права в трудовому законодавстві. Захисна функція трудового права полягає у створенні та забезпеченні належного соціального середовища для людей, що перебувають у трудових відносинах. Насамперед, це право на відпочинок, яке є однією із першооснов законності та справедливості трудового права. З огляду на зміни в українському законодавстві, викликані регулюванням воєнного стану в державі, постало питання щодо дослідження права працівників на відпустку в умовах воєнного стану. Виходячи з цього метою роботи є визначити порядок надання права на відпустку в умовах воєнного стану в Україні, відповідно розкрити питання обґрунтованості права на відпустку працівників під час регулювання воєнного стану.

Указом Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року в Україні було введено воєнний стан [1]. Так, в Україні з 24 лютого 2022 року введено воєнний стан, що в свою чергу зумовлює ряд особливостей у правовій регламентації трудових відносин. Тобто правовий режим воєнного стану в Україні обумовлює низку питань, що пов'язанні з гарантуванням трудових прав при одночасному їх обмеженні.

З метою урегулювання трудових відносин в умовах війни, Верховною Радою було прийнято Закон України від 15.03.2022р. «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (далі – ЗУ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану») [2]. Зокрема, цей Закон визначає особливості трудових відносин у період дії воєнного стану, веденого відповідно до законодавства.

Звертаючись до положень Закону України «Про відпустку» (далі – ЗУ «Про відпустку»), зауважимо, що право на відпустки мають громадяни

України, які перебувають у трудових відносинах з підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, виду діяльності та галузевої належності, а також працюють за трудовим договором у фізичної особи [3]. Суб'єктом права на час відпочинку є кожен, хто працює, тобто кожен, хто має право на працю. Таким чином, Аналіз норм ЗУ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» викликає ряд запитань щодо прав працівників в умовах воєнного стану, оскільки право на щорічну відпустку є одним із основних прав працюючої особи.

Право на відпочинок в Україні гарантується передусім нормами Конституції України. Згідно статті 45 Конституції України: «Кожен, хто працює має право на відпочинок» [4].

Кузнецова М. Ю., у своєму дослідженні визначає, що статтею 45 Конституції України забезпечено право кожного, хто працює, на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час [5, с. 333]. На сьогодні право на відпочинок в Україні гарантується насамперед нормами Конституції України. Таким чином, можна трактувати право на відпустку як основоположне конституційне право будь-якої людини, яка перебуває в трудових відносинах.

Дане право конкретизується також трудовим законодавством. Так, відповідно до статті 2 Кодексу законів про працю України, працівники мають право на відпочинок відповідно до законів про щорічні оплачувані відпустки [6]. Забезпечення даного права є одним з основних принципів правового регулювання трудових відносин.

Аналізуючи питання регулювання права на відпустку в умовах воєнного стану, варто звернутися до положень ч. 1 статті 12 ЗУ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», де вказано, що у період дії воєнного стану надання працівнику щорічної основної відпустки за рішенням роботодавця може бути обмежено тривалістю 24 календарні дні за поточний робочий рік. Якщо тривалість щорічної основної відпустки працівника становить більше 24 календарних днів, надання не використаних у період дії воєнного стану днів такої відпустки переноситься на період після припинення або скасування воєнного стану [2].

Однак, відповідно до законодавства, деякі категорії працівників відповідно до законодавства України мають право на подовжений строк щорічної відпустки. Так, одним з прикладів варто зазначити, що стаття 6 ЗУ «Про відпустку» тлумачить, що керівним працівникам навчальних закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічним, науково-педагогічним працівникам та науковим працівникам надається щорічна основна

відпустки тривалістю до 56 календарних днів у порядку, затверджуваному Кабінетом Міністрів України [3]. Тут виникає питання, чи поширюється обмеження трудових відносин в умовах воєнного стану на категорії працівників, що мають право на подовжений строк щорічної відпустки?

Отже, з вище вказаного, варто виділити, що зміна тривалості щорічної відпустки працівників, для яких передбачений її подовжений строк, розглядається як тимчасове обмеження трудових прав працівника. Правовою основою цього обмеження є стаття 64 Конституції України, у якій визначено, що в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції України.

Водночас законодавець встановив додаткові обмеження щодо реалізації права на відпочинок протягом дії воєнного стану, зокрема, в частині: наділення роботодавця правом відмовити працівнику у наданні невикористаних днів щорічної відпустки; визнання такими, що не застосовуються норм, які визначають гарантії реалізації права на невикористану частину щорічної відпустки та заборони ненадання щорічних відпусток повної тривалості протягом двох років підряд, а також ненадання їх протягом робочого року неповнолітнім та працівникам, які мають право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами чи з особливим характером праці; неврахування святкових і неробочих днів при визначенні тривалості щорічних відпусток [7, с. 75].

Так, до переліку прав та свобод людини та громадянина, що не можуть бути обмежені, положеннями статті 64 Конституції України не віднесено трудові права громадян та право на відпочинок, закріплене статтею 45 Конституції України, у вказаному переліку також відсутнє. З огляду вказаних положень, обмеженню підлягають лише окремі права і свободи людини і громадянина, а відповідно до Основного закону – Конституції, трудові права в умовах воєнного стану також можуть бути обмежені. Отже, порушення щодо обмеження прав працівників, для яких передбачений подовжений строк відпустки в умовах воєнного стану відсутнє.

Отже, на основі проведеного дослідження можливо дійти висновку, що сьогодні, в умовах воєнного стану, в Україні особливої уваги набувають питання особливостей регулювання трудових відносин. Право на відпочинок закріплене як одне із основних трудових прав на конституційному рівні. Якщо звернути увагу на вагомий внесок наукових праць щодо вивчення різних аспектів реалізації окремих трудових прав в умовах воєнного стану, проблеми порядку надання та, відповідно, регулювання права на відпочинок в умовах воєнного стану не знайшли свого належного висвітлення у науковій літературі. Акцентується увага на тому, що закріплення на законодавчому рівні обмеження права на

відпустку в умовах воєнного стану є обґрунтованим відповідно до конституційних положень з огляду на забезпечення реалізації державної політики в сфері трудових відносин та економічного процесу в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022р. № 64/2022: станом на 13 лют. 2024р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>(дата звернення: 04.04.2024).
2. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022р. №2136-IX: станом на 24 груд. 2023р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>(дата звернення: 04.04.2024).
3. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996р. № 504/96-ВР: станом на 24 груд. 2023р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-вр#Text>(дата звернення: 04.04.2024).
4. Конституція України: від 28.06.1996р. №254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>(дата звернення: 04.04.2024).
5. Кузнецов М. Ю. Правова регламентація права на щорічну відпустку в період воєнного стану в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 6. 2022. С. 331-333. URL:http://www.lsej.org.ua/6_2022/73.pdf (дата звернення: 04.04.2024).
6. Кодекс законів про працю України: Кодекс України від 10.12.1971р. № 322-VIII: станом на 24 груд. 2023р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 04.04.2024).
7. Черноус С. М. Конституційне право працівників на відпочинок: проблеми обмеження в умовах воєнного стану в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції* № 4. 2022. С. 71-78. URL : http://apnl.dnu.in.ua/4_2022/12.pdf(дата звернення: 04.04.2024).

Стоєва Т. І.

здобувачка вищої освіти, групи ЮД - 141
Навчально-наукового інституту права та
інноваційної освіти

Науковий керівник:

Моїсеєнко Д. М.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАДАННЯ НЕПОВНОЛІТНІЙ ОСОБІ
ПОВНОЇ ЦИВІЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

Участь неповнолітніх у цивільному судочинстві має свої особливості регулювання, оскільки вони є носіями певних цивільних прав та обов'язків. І відповідно оголошення неповнолітньої особи повністю

дієздатною істотно змінює її правовий статус. Протягом останніх десятиліть проблема визначення підстав і порядку набуття повної цивільної дієздатності неповнолітньої особи отримала досить широкий аспект розповсюдження. В Україні дедалі частіше виникають проблеми пов'язані з наданням неповнолітній особі повної цивільної дієздатності. Таким чином, метою роботи є наукове дослідження актуальних питань надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності у цивільному судочинстві. У зв'язку з цим необхідним є проаналізувати підстави та порядок надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі, їхню актуальність для сучасного розвитку суспільних відносин.

Відповідно до Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), цивільну дієздатність має фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій і може керувати ними. Цивільна дієздатність поділяється на три основні види:

- часткова (ст. 31 ЦК України) – належить фізичній особі, яка не досягла чотирнадцяти років (малолітня особа);
- неповна (ст. 32 ЦК України) – належить фізичній особі у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (неповнолітня особа);
- повна (ст. 34 ЦК України) – належить фізичній особі, яка досягла вісімнадцяти років (повнолітня особа) й фізичній особі, яка не досягла повноліття, але зареєструвала шлюб (з моменту реєстрації шлюбу) [1]. Так, відповідно до законодавства повну цивільну дієздатність набуває фізична особа, яка досягла повноліття, тобто вісімнадцяти років. Однак у передбачених законом випадках повна цивільна дієздатність може бути надана особі яка не досягла повноліття та не зареєструвала шлюб.

Зокрема, стаття 35 ЦК України передбачає, що повна цивільна дієздатність може бути надана таким категоріям фізичних осіб: по-перше, фізичній особі, яка досягла шістнадцяти років і працює за трудовим договором; по-друге, фізичній особі, яка досягла шістнадцяти років і бажає займатися підприємницькою діяльністю; по-третє, неповнолітній особі, яка записана матір'ю або батьком дитини[2]. Таким чином, законодавець закріпив виключні підстави, які дозволяють набутти повної цивільної дієздатності раніше досягнення повноліття. Зазначене дає змогу визначити, що законодавець визначає, що саме ці підстави надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності свідчить про здатність належною мірою самостійно набувати прав та обов'язків, виконувати їх та нести відповідну відповідальність за їх невиконання.

Таким чином, існують дві основні процедури надання повної цивільної дієздатності: якщо є згода батьків (усиновлювачів) або піклувальника – надання повної цивільної дієздатності провадиться за рішенням органу опіки й піклування; якщо немає згоди батьків (усиновлювачів) або піклувальника – може бути надана за рішенням суду [3, с.38-39].

Слід акцентувати увагу, що якщо повна цивільна дієздатність

здійснюється за рішенням органу опіки й піклування, то всі дії відбуваються в чітко визначеному порядку, передбаченому ЦК України. А вже судова процедура надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі визначається главою III розділу IV Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), норми якого встановлюють, що такі справи мають розглядатись у порядку окремого провадження згідно з вимогами статей 301–304 ЦПК України [4].

Загалом, Демків Р. Я. цитував, що процесуальною формою звернення в справах окремого провадження є письмова заява, яка повинна відповідати вимогам чинного ЦПК України щодо змісту й порядку її пред'явлення. Аналізуючи провадження у справах про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності, слід відзначити, що процесуальний порядок ініціювання процесу тут має загальні риси, які притаманні як позовному, так і окремому провадженню, але водночас має специфіку, яка властива лише цій категорії справ [5, с. 162]. Варто погодитися, що саме подання належним чином оформленої заяви та додержання процесуального порядку звернення до суду зобов'язує суддю відкрити провадження у справі про надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі.

Так, Голубцова О. О. відмітила, що відповідно до статті 301 ЦПК України, заява про надання повної цивільної дієздатності у випадках, встановлених ЦК України, за відсутності згоди батьків (усиновлювачів) або піклувальника подається до суду за місцем проживання неповнолітньою особою, яка досягла шістнадцятирічного віку [6, с.87].

Отже, про відсутність згоди батьків (усиновлювачів) або піклувальника має бути зазначено в заяві. Адже ця вимога є обов'язковою і при відсутності посилання на дану обставину заява може бути залишена без руху або повернена на підставі ЦПК України. Однак, у тих випадках, коли зі змісту заяви неповнолітнього зрозуміло, що батьки (усиновлювачі) або піклувальник згодні на надання повної цивільної дієздатності, суд має відмовити в прийнятті такої заяви, оскільки це суперечить перш за все законодавству та, відповідно, компетенції суду.

Ще однією проблемою, яку зазначають науковці Ватрас В. та Калаур І., пов'язаною із вирішенням справ про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності є те, що відповідно до статті 301 Цивільного процесуального кодексу України, заява про надання повної цивільної дієздатності може бути подана лише особою, яка досягла шістнадцяти років, однак це положення ЦПК України не зовсім відповідає статті 35 ЦК України, в якій зазначено, що повна цивільна дієздатність може бути надана також неповнолітній особі, яка записана матір'ю або батьком дитини [7, с. 94].

Підтримуючи дане положення, слід акцентувати увагу, на тому, що положення ЦК України не встановлює вік у шістнадцять років задля можливості набуття повної цивільної дієздатності осіб, які записані

матір'ю або батьком дитини, а використано термін «неповнолітня особа». Відповідно, неповнолітня особа, згідно із ЦК України, – це особа віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років [1]. Таким чином, якщо неповнолітня особа у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років народила дитину, записана матір'ю або батьком дитини й захоче набути повної цивільної дієздатності через суд, вона не зможе звернутися до суду в порядку статті 301 ЦПК України, саме через обмеження у віці – від шістнадцяти років. Отже, правове становище щодо неповнолітніх осіб віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, що народили дитину, записані матір'ю або батьком дитини залишається невизначеним.

Аргументуючи цю думку, слід також звернутися до судової практики. Зокрема, у реєстрі судових рішень вдалося знайти лише одну справу про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності заявником, в якій була б неповнолітня особа, яка записана матір'ю або батьком дитини віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років [8]. Так, суд у рішенні по даній справі посилається лише на статтю 35 ЦК України й ч. 2 статті 29 ЦПК України (стаття 47 у чинному ЦПК України), не згадуючи статтю 242 ЦПК України (стаття 301 у чинному ЦПК України), й не обґрунтовує свою позицію щодо прогалів між наведеними процесуальними нормами.

Останнім актуальним питанням щодо тематики роботи є те, що в науковій літературі також зазначається, що для надання особі повної цивільної дієздатності недостатньо встановити тільки зазначені у статті 35 Цивільному кодексі України факти, оскільки предмет доказування у цих справах становлять також факти, які свідчать про наявність у неповнолітньої особи волі, рівня зрілості та свідомості, достатніх для здійснення дій, спрямованих на набуття цивільних прав і обов'язків, та про її здатність усвідомлювати наслідки цих дій та нести самотійну відповідальність [9, с. 136].

Зокрема, на нашу думку, основним юридичним фактом, який прямо не вказаний ні в ЦК України, ні в ЦПК України є здатність особисто реалізувати свої права і обов'язки, усвідомлювати їх наслідки і нести відповідну відповідальність за свої дії. Слід передбачити відповідні питання у вказаних нормативних актах.

Отже, здійснено аналіз проблематики актуальних питань надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності. На підставі проведеного наукового дослідження сформувався висновок, що в теоретичному та практичному аспектах існує ряд проблем щодо надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності. Зокрема, не визначеним залишається питання узгодженості ЦК України й ЦПК України щодо регулювання віку особи, як правосуб'єкта провадження у вказаній категорії справ. У зв'язку із цим доцільно запровадити відповідні зміни до цивільного процесуального законодавства. Наприклад, прибрати вимогу щодо віку особи, яка просить надати їй повну цивільну дієздатність у зв'язку із

набуттям статусу матері, батька і, відповідно до цього, уточнити обставини, щодо надання особі повної цивільної дієздатності.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003р. № 435-IV: станом на 8 берез. 2024 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 24.03.2024).
2. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. Станом на 15 вересня 2021 року / За заг. ред. Теремецького В. І. Київ.: Видавничий дім «Професіонал», 2021. 1158 с.
3. Коваленко О. Проблеми емансипації неповнолітніх осіб, які бажають займатися підприємницькою діяльністю. *Цивільне право і процес*. 2018. С. 36-40. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/5/8.pdf>(дата звернення: 24.03.2024).
4. Цивільний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 18.03.2004р. №1618-IV: станом на 20 лют. 2024р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 24.03.2024).
5. Демків Р. Я. Особливості надання повної цивільної дієздатності (емансипація) неповнолітній особі, яка записана матір'ю або батьком дитини. *Порівняльно-аналітичне право*. № 1. 2020. С. 161-164.
6. Голубцова О. О. Емансипація як категорія справ про зміну правового статусу фізичної особи в порядку окремого провадження. *Часопис Цивілістики*. Випуск 34, спецвипуск «Цивільний процес». С. 86-89.
7. Ватрас В., Калаур І. Актуальні питання надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності у цивільному судочинстві. *Актуальні проблеми правознавства*. 3 (35). 2023. С.91-96. URL : <file:///C:/Users/User/Downloads/3-2023-91-96.pdf> (дата звернення: 24.03.2024)
8. У справі № 318/2258/13-ц Рішення Кам'янсько-Дніпровського районного суду Запорізької області від 23 серпня 2013 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/34615801>(дата звернення: 24.03.2024).
9. Жукевич І. В. Проблеми судового розгляду цивільних справ про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2014. № 10. С. 132-138.

Твердохліб Я. В.

здобувачка вищої освіти, групи ЮД-141
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Косяченко К. Е.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ ОРГАНІВ НЕЗАЛЕЖНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Подальший розвиток ринкових відносин в Україні потребує реорганізації системи контролю – функціонування відповідних форм і суб'єктів контролю. Створення недержавних компаній вимагало запровадження нової форми контролю – аудиту.

Аудит – це перевірка публічної бухгалтерської звітності, реєстрів бухгалтерського обліку, первинних документів та іншої інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства з метою визначення достовірності звітності, обліку, їх повноти та відповідності чинному законодавству та встановленим стандартам [1].

Наступний етап розвитку аудиту в Україні характеризується дослідженням можливостей використання аудиту в державному секторі економіки. У різних країнах світу по-різному підходять до проблеми організації та функціонування фінансово-адміністративного контролю в державному секторі економіки. Це зумовлено такими факторами, як історично прийнята в країні форма правління, форма правління, особливості розподілу функціональних повноважень між гілками влади та ступінь демократичного розвитку суспільства.

У 1977 році IX. Конгрес Міжнародної організації вищих органів фінансового аудиту (INTOSAI), заснованої в 1953 році, прийняв Лімську декларацію про керівні принципи фінансового аудиту, застосування якої не є обов'язковим з точки зору міжнародного права. Він оприлюднює положення щодо розвитку державного фінансового контролю в демократичних країнах, а саме: обсяг контролю; характеристика організації контролю; принципи побудови системи валютного контролю; основи незалежності та підзвітності вищих органів фінансового контролю та їх повноважень. корисний практичний досвід.

Досвід країн з давніми традиціями ринкової економіки показує, що

фінансовий контроль будується за певною схемою з розмежуванням сфер контролю та підпорядкованістю контролюючих органів. Крім того, не існує єдиного критерію класифікації.

Органи державного фінансового контролю за кордоном при проведенні перевірок ефективності керуються такими основними принципами:

– Аудит ефективності перевіряє не процес прийняття рішень представницькими та виконавчими органами влади, а хід виконання цих рішень;

– Аудит ефективності проводиться не для визначення правильності поточного політичного курсу чи затверджених державних програм, а для оцінки діяльності органів виконавчої влади з їх реалізації.

Крім того, простежується його чітка ієрархічна система: на вершині знаходиться Вищий орган фінансового контролю, який має найбільше прав і повноважень, усі інші або підпорядковані йому, або підлягають координації та перевірки на відповідність і ефективність роботи над ним. частина.

Кожна країна світу має свої особливості в системі організації аудиторської діяльності, які визначають сутність та призначення аудиту, умови його регламентації і регулювання, підходи до організації і проведення аудиторських перевірок та надання аудиторських послуг.

Державна концепція поширена в країнах континентальної Європи, таких як Франція, Німеччина, Польща, де аудит орієнтований, головним чином, на потреби державних органів як основних користувачів аудиторських висновків. У цих країнах аудиторська діяльність суворо регламентується державними органами влади, на які покладаються функції контролю за веденням аудиторської діяльності. У багатьох країнах Європи спостерігається високий рівень впливу держави при встановленні вимог щодо освіти та стажу роботи спеціальністю, які визначають можливість допуску претендентів до кваліфікаційних іспитів з аудиту. [2]

У Данії аудитори призначаються акціонерами на щорічних загальних зборах. Ви маєте право запропонувати професійні послуги на наступному засіданні конкретної організації. Не існує обмеженої кількості бухгалтерських фірм, пов'язаних з організацією.

У Швеції основною метою аудиту є перевірка фінансових звітів компаній, фірм, банків і організацій. Органами, що регулюють аудиторську діяльність і здійснюють підготовку аудиторських кадрів, є:

- Ревізійна комісія.
- Альянс аудиторів Швеції.

У Франції основною метою аудиту є зовнішній контроль достовірності фінансової звітності недержавного сектора економіки. Органами, що регулюють аудиторську діяльність і здійснюють підготовку аудиторських кадрів, є:

– Національна палата бухгалтерів.

Питання бухгалтерського обліку та звітності входять до компетенції Міністерства фінансів, а аудит – до компетенції Міністерства юстиції. Перевірка здійснюється аудиторами, які обираються зборами акціонерів строком на 6 років. Після цього термін повноважень уповноважених може бути продовжений, хоча кількість продовжень не обмежена [1].

У Великій Британії, на відміну від інших країн ЄС, усі без винятку британські компанії повинні подавати свою річну звітність аудитору для перевірки. Основним законодавством, що вимагає проведення аудиту у Великобританії, є Закон про компанії 1985 року. Аудитор призначається власниками компанії.

У Нідерландах Закон про бухгалтерський облік і звітність 1970 року вимагає подання «правдивого висновку» відповідно до 4-ї Директиви ЄС. Для забезпечення цього вся додаткова інформація повинна бути розкрита в примітках до фінансової звітності. Рекомендується також дотримання міжнародних принципів бухгалтерського обліку: безперервність діяльності, послідовне застосування принципів бухгалтерського обліку, тимчасова впевненість щодо фактів господарської діяльності, обачність, пріоритет змісту над формою [3, с. 31].

Таким чином, вивчення зарубіжного досвіду організації незалежного фінансового контролю має принципове значення для концептуальних підходів до зміцнення економічної безпеки держави в Україні, оскільки дає можливість творчого застосування практичного досвіду країн з розвинутою демократією при конструюванні української національної моделі незалежного фінансового контролю, сприяє всебічному теоретичному осмисленню аудиту ефективності та усвідомленню його місця в практичній діяльності органів, які його здійснюють.

Список використаних джерел :

1. Даценко Г. В., Шпильова Д. В., Синиченко К. Г. Здійснення державного фінансового контролю в зарубіжних країнах. URL: http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Economics/64441.doc.htm (дата звернення: 09.04.2024).
2. Стефанюк І. Б. Зарубіжний досвід! Є чому навчатися, є що запозичувати (Організація урядового фінансового контролю у Франції). URL : http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/arti-cle?art_id=34227&cat_id=34204.
3. Піхоцький В. Зарубіжний досвід організації державного фінансового контролю та можливість його використання в Україні. *Економіст*. 2016. Вип. 1. С. 31-34.

Томенко Д. Ю.

здобувач вищої освіти, курсант2
курсу факультету № 4

(Харківський національний
університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:

Піхурець О. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін,

факультету № 4

(Харківський національний
університет внутрішніх справ)

ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОДІЛУ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ

Порядок поділу спільного майна подружжя – це ключове питання у сімейному праві, що має значні правові, економічні та соціальні наслідки для обох сторін. Де спільним майном подружжя є майно, набуте подружжям під час шлюбу. Це може включати нерухомість, рухоме майно, цінні папери, банківські рахунки, а також майнові права інтелектуальної власності. Правова доктрина визнає це майно спільною сумісною власністю обох подружжя, незалежно від того, на ім'я кого з подружжя воно зареєстроване [1].

Поділ майна, що належить подружжю на правах спільної сумісної власності, можливий у будь-який період шлюбу або після його припинення. Згідно ст. 69 СК України, обидва подружжя мають право на поділ такого майна, незалежно від того, чи триває шлюб. Майно може бути розділене за згодою обох сторін, наприклад, шляхом укладення відповідного договору про розподіл спільного майна. Однак, коли до складу спільного майна належить нерухомість, договір про її поділ має бути дотримана нотаріальна форма. При поділі майна враховуються різні фактори, включаючи тривалість шлюбу, внесок кожного з подружжя у набуття майна, потреби дітей, а також економічне становище кожної сторони.

Для поділу спільного майна необхідно визначити, яке майно є спільним, а яке – є особистою власністю кожного з подружжя. Особисте майно включає майно, набуте до шлюбу, а також майно, отримане одним з подружжя в подарунок або у спадок під час шлюбу.

Майно може бути розділене, як у добровільному порядку, шляхом укладення цивільно-правового договору, так, і в судовому. Судовий розгляд вимагає детального аналізу всіх аспектів майнових відносин подружжя,

включаючи визначення вартості майна, його ліквідність та можливі податкові наслідки поділу. Суди можуть застосовувати різні методи оцінки майна, враховуючи як ринкову вартість, так і економічний потенціал майна. Важливо також враховувати зобов'язання, які подружжя має спільно, такі як кредити та іпотеки, оскільки вони також впливають на розподіл майна [2].

Добровільний поділ майна подружжя дозволяє подружжю самостійно вирішувати питання розподілу спільно набутого майна без звернення до суду. Цей процес передбачає взаємну згоду сторін щодо того, як майно буде розділене, та охоплює різні види майна, включаючи нерухомість, рухоме майно, фінансові активи та інші цінності. Основною перевагою добровільного поділу майна є можливість уникнути тривалого та витратного судового процесу, а також можливість сторін самостійно контролювати умови угоди.

Однак є декілька моментів, на які треба зважати сторонам. Так, необхідно чітко визначити, яке саме майно є спільним, а яке належить до особистої власності кожного з подружжя. Чітко визначити, чи досягли подружжя згоди щодо способу поділу кожного активу. Це може бути прямий поділ майна (коли кожна сторона отримує частину майна), продаж майна та розподіл отриманого доходу, або компенсація однієї сторони іншій за частину майна у разі неможливості чи небажання його розподілу в натурі.

В процесі поділу майна слід враховувати декілька основних категорій майна. Тобто, об'єкти нерухомості, такі як будинки, квартири та земельні ділянки; рухоме майно, включно з автомобілями, меблями та домашньою технікою; фінансові ресурси, що охоплюють банківські рахунки, акції та облігації; пенсійні заощадження та інші фінансові інструменти; а також інтелектуальну власність, до якої відносяться авторські права, патенти та товарні знаки. Окрім цього, враховувати варто і бізнес-інтереси, особливо якщо обидва члени подружжя брали участь у спільному бізнесі або інвестували кошти в підприємства своїх партнерів[1].

Визначення майна, що підлягає поділу, може бути складним процесом, оскільки необхідно враховувати не тільки його вартість на момент поділу, але й економічний внесок кожного з подружжя у його придбання або підвищення вартості. До прикладу, якщо один з подружжя вносив основний вклад у купівлю домоволодіння, але інший значно вкладався у його обслуговування, ремонт чи поліпшення, обидва мають права на частку цього майна.

У той же час, існують види майна, які не враховуються як частина спільного майна подружжя для поділу. До такого майна належить власність, отримана до вступу у шлюб, предмети, отримані в подарунок або у спадщину одним з подружжя індивідуально, а також окремі види особистих компенсацій, наприклад, компенсації за фізичні травми.

Судовий поділ майна подружжя вимагає від обох сторін дотримання

певних процедур і правил. Перед поданням позову до суду про поділ майна, зазвичай необхідно визначити обсяг спільного майна, яке буде підлягати поділу. Це може включати нерухомість, автомобілі, меблі, банківські рахунки, акції, інтелектуальну власність та інші активи, набуті подружжям під час шлюбу[2].

В процесі розгляду справи про поділ майна у судовому порядку, кожна зі сторін викладає свої аргументи та надає відповідні докази, щоб обґрунтувати свої претензії на певну частину активів. Доказова база може включати документи, які свідчать про внесок кожного з подружжя в придбання майна, оцінку його вартості, а також особливі обставини, які необхідно врахувати при його розподілі. При ухваленні рішення суд оцінює ряд важливих факторів, зокрема тривалість шлюбу, внесок сторін у створення спільного майна, потреби дітей (у випадку їх наявності) та фінансовий стан сторін.

Першочерговим завданням для суду є забезпечення справедливого поділу майнова подружжя. Проте справедливий розподіл не завжди є синонімом рівного поділу. Так, у випадках, коли одна зі сторін має обмежені можливості для заробітку або зіткнулася потребами у фінансовій підтримці, зокрема при наявності на її утриманні дітей, суд може вирішити надати цій стороні більшу частку майна.

Після вирішення справи суд виносить рішення, яке стає основою для подальшого поділу майна. Це рішення є обов'язковим для обох сторін і може бути примусово виконане в разі невиконання однією зі сторін[2].

Судовий поділ майна часто є тривалим та емоційно виснажливим процесом. Це вимагає значних фінансових витрат, особливо враховуючи витрати на юридичні послуги та оцінку майна. Також цей процес може мати довготривалі емоційні наслідки, особливо якщо в сім'ї є діти. Тому для подружжя варто зважати на альтернативні способи вирішення конфліктів, такі як медіація. Однак у деяких випадках судове втручання залишається єдиним способом досягнення справедливого поділу майна.

Список використаних джерел :

1. Сімейний Кодекс України: Закон України від 10 січ. 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>(дата звернення 01.04.2024).
2. Цивільний Кодекс України: Закон України від 16 січ. 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>(дата звернення 01.04.2024).
3. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>(дата звернення 01.04.2024).

Фокша Л. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ГІГ-КОНТРАКТ: ОСОБЛИВОСТІ ТА УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ

Важливою складовою інтеграції України в світову економіку є запровадження цифрової економіки, як механізму стимулювання розвитку цифрових технологій та інновацій, розвитку цифрової інфраструктури. Розвиток цифрової або гіг-економіки забезпечить створення нових робочих місць, залучення фахівців із різних галузей та збільшення конкурентоспроможності української економіки.

Розвиток в Україні гіг-економіки передбачає впровадження нових інструментів правового оформлення взаємовідносин. Закон України № 1667-IX від 15.07.2021 р. «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» (далі -Закон № 1667-IX) [1] передбачає створення спеціального правового режиму для ІТ-галузі та запровадження гіг-контрактів.

В світовій практиці, гіг-контракт – це особлива форма залучення спеціалістів, яка поєднує в собі ознаки трудового та цивільно-правового договору. Це правовідносини, в яких робота виконується на проектній або тимчасовій основі, зазвичай на визначений термін або до завершення конкретного завдання. Гіг-контракти забезпечують гнучкість як для замовника, так і для виконавця. Виконавці можуть вибирати проекти, в яких бажають брати участь, і працювати за розкладом, який відповідає їхнім потребам. Замовники можуть швидко залучати спеціалістів для виконання конкретних завдань або проектів [2].

При цьому, спеціалісти, які працюють за гіг-контрактом, зазвичай мають більшу автономію щодо своєї роботи. Вони можуть вирішувати, коли і де працювати, які проекти приймати, і як керувати своїм робочим часом.

Згідно Закону № 1667-IX, гіг-контракт – це цивільно-правовий договір, за яким гіг-спеціаліст зобов'язується виконувати роботи та/або надавати послуги відповідно до завдань резидента Дія Сіті як замовника, а резидент Дія Сіті зобов'язується оплачувати виконані роботи та/або надані послуги і забезпечувати гіг-спеціалісту належні умови для виконання робіт та/або надання послуг, а також соціальні гарантії, передбачені розділом V цього Закону [1].

Згідно вищезазначеного Закону, гіг-спеціаліст – це фізична особа, яка за гіг-контрактом є підрядником та/або виконавцем.

Гіг-контракти є поширеним явищем у багатьох країнах світу. США є одним з лідерів у сфері гіг-економіки. Гіг-контракти тут часто називаються «gig economy» або «freelance economy», що означає економіку фрілансу. Також цей вид зайнятості може бути описаний термінами «gig work», «gig jobs», «on-demand economy» (економіка на вимогу) або «sharing economy» (економіка спільного використання). Однак термін «gig economy» є найбільш поширеним і використовується для опису робочих умов, де робота виконується на основі тимчасових або проектних контрактів без сталої зайнятості на повний робочий день. Популярні платформи, такі як Uber, Lyft, Airbnb, Upwork, Freelancer, забезпечують зв'язок між роботодавцями та гіг-робітниками у різних галузях.

У Великій Британії гіг-контракти також дуже поширені. Робітники часто використовують такі платформи, як Deliveroo, TaskRabbit, JustPark, для знаходження роботи на проектах або для виконання конкретних завдань.

В Індії гіг-контракти поширені серед фрілансерів у галузі програмування, дизайну, веб-розробки та інших ІТ-сферах. Популярні платформи, такі як Upwork, Freelancer, Fiverr, надають можливість роботи над проектами з усього світу.

В ЄС гіг-контракти стають досить поширеними, особливо в галузі ІТ, транспорту (Uber, Deliveroo) та фінансів. Загалом станом на 2022 рік 28 мільйонів людей у ЄС працюють через одну (чи більше) із цих цифрових платформ праці. Очікується, що у 2025 році ця кількість сягне 43 мільйонів людей [2].

Це лише кілька прикладів країн, де гіг-контракти вже широко застосовуються. Однак цей тренд поширюється й на інші країни, оскільки гіг-економіка стає все більш популярною в усьому світі.

Міжнародний досвід впровадження гіг-контрактів різноманітний і варіюється в залежності від країни, галузі та конкретних умов ринку праці. Однак, є кілька загальних тенденцій, які можна виокремити:

1. Наявність спеціалізованих платформ: у багатьох країнах існують спеціалізовані онлайн-платформи, які забезпечують зв'язок між роботодавцями та гіг-робітниками. Ці платформи надають можливість робити замовлення на послуги або знаходити роботу на проектах у різних галузях, від програмування та дизайну до копірайтингу та віртуальної асистенції.

2. Регулювання та захист прав гіг-робітників: деякі країни впроваджують правове регулювання для захисту прав гіг-робітників, включаючи право на мінімальну оплату, відпустки, страховку та інші соціальні пільги. Однак рівень захисту може значно відрізнятись в залежності від країни.

3. Конкуренція та гнучкість: гіг-контракти сприяють збільшенню конкуренції на ринку праці та забезпечують гнучкість як для виконавців, так і для замовників. Це може призвести до більш ефективного

використання ресурсів та стимулювати інновації в бізнесі.

4. Розширення глобального ринку праці: гіг-контракти надають можливість роботодавцям залучати талановитих спеціалістів з усього світу без необхідності фізичної присутності. Це сприяє розвитку глобального ринку праці та стимулює міжнародну співпрацю.

5. Різноманітність моделей гіг-контрактів: відповідно до специфіки галузі та потреб бізнесу, моделі гіг-контрактів можуть варіюватися від короткострокових проєктів до тривалих співпраць на певних умовах.

Ці фактори вказують на те, що гіг-контракти мають потенціал для відображення сучасних тенденцій у розвитку ринку праці та можуть стати важливим інструментом для розвитку економіки у багатьох країнах. Однак важливо враховувати соціальні аспекти цього виду зайнятості, зокрема захист прав виконавців та забезпечення їх соціального захисту.

Сполучені Штати Америки та Європейський Союз прийняли законодавство, яке регулює використання гіг-контрактів та забезпечує певний рівень захисту прав гіг-спеціалістів. Наприклад, Європейський Союз ухвалив «Directive of the European Parliament and of the council on improving working conditions in platform work», яка встановлює мінімальні стандарти соціального захисту та прав працівників, які працюють за контрактом[3].

Що ж до поширення гіг-контрактів в Україні та особливостей їх укладення, то Закон України № 1667-IX передбачає важливу умову їх застосування – гіг-контракт може бути укладено лише за участю резидента Дія-сіті. Цивільно-правовий договір не вважається гіг-контрактом, якщо в ньому прямо не зазначено про укладення саме гіг-контракту [2].

Строк дії гіг-контракту, права, обов'язки та відповідальність сторін гіг-контракту, винагорода гіг-спеціаліста, умови припинення гіг-контракту та інші умови визначаються у гіг-контракті за домовленістю сторін з урахуванням особливостей, визначених Законом № 1667-IX.

Законом № 1667-IX передбачено що укладення та виконання гіг-контракту не є здійсненням підприємницької чи іншої господарської діяльності гіг-спеціаліста [1].

Згідно ст. 18 Закону № 1667-IX гіг-контракт, як і трудовий договір, укладається на невизначений строк, якщо інший строк не встановлений сторонами гіг-контракту чи законом. У разі продовження виконання гіг-контракту обома його сторонами після закінчення строку його дії гіг-контракт вважається продовженим на такий самий строк і на таких самих умовах, якщо інше не передбачено гіг-контрактом чи законом.

Підставами припинення гіг-контракту можуть бути: угода сторін; закінчення строку дії гіг-контракту; одностороння відмова резидента Дія Сіті від гіг-контракту; одностороння відмова гіг-спеціаліста від гіг-контракту; втрата статусу резидента Дія Сіті; підстави, передбачені гіг-контрактом [1].

Це вигідно відрізняє гіг-контракт від трудових договорів, розірвати

які роботодавець може лише за наявності визначених підстав (скорочення штату або суттєві проступки працівника: невідповідність займаній посаді, прогул, поява на роботі в нетверезому стані, розкрадання тощо).

Суттєвою перевагою гіг-контракту є те, що сторони самостійно визначають розмір винагороди і порядок її виплати. Крім того, гіг-контракт дозволяє здійснювати виплати в іноземній валюті. Розмір винагороди за гіг-контрактом може встановлюватися за певний період, наприклад виплачуватись помісячно, або нараховуватися за фактом виконання проекту. Також передбачена можливість погодинної оплати.

На відміну від трудового, гіг-контракт не передбачає такого поняття як мінімальна заробітна плата та не зобов'язує роботодавця виплачувати аванс.

Роботодавець (резидент Дія Сіті) не може здійснювати відрахування чи зменшувати розмір винагороди, визначеної гіг-контрактом, крім випадків, коли йому необхідно компенсувати шкоду, заподіяну працівником.

На відміну від цивільно-правового договору, гіг-контракт передбачає права працівників на соціальні гарантії, такі як відпустка, лікарняний, декрет тощо. Відпустка іменується як «щорічна оплачувана перерва», триває 17 робочих днів і може бути надана лише якщо працівник відпрацював 6 місяців за гіг-контрактом. Гіг-спеціалісти підлягають страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та мають право на лікарняний на умовах, передбачених Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [1].

Отже, гіг-контракт, як інструмент врегулювання правовідносин між замовником та виконавцем, є перспективним механізмом впровадження цифрової економіки в Україні. Проте уніфікація норм вітчизняного та європейського законодавства потребує розширення сфери запровадження гіг-контрактів, і застосування їх не тільки в сфері IT-послуг, а і в сфері фінансів, транспортних послуг, освіти тощо.

Список використаних джерел:

1. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15.07.2021 р. № 1667-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (дата звернення: 04.04.2024).
2. Platform workers: Council confirms agreement on new rules to improve their working conditions. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/03/11/platform-workers-council-confirms-agreement-on-new-rules-to-improve-their-working-conditions/> (дата звернення: 04.04.2024).
3. EU rules on platform work. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/platform-work-eu/> (дата звернення: 04.04.2024).

Kateryna Khmelenko

The 4rd year of studying Higher
Education Applicant Law Speciality
Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs

Erasmus student of the FABIZ
Bucharest University of Economical
Studies

Scientific adviser:

Andreea Stoican

Ph.D. and Associate professor
Bucharest University of Economical
Studies

**LEGAL REGULATION OF FRANCHISING IN UKRAINE:
THE FRANCHISE AGREEMENT. THE GENERAL RULES**

The main aim of business is to receive a profit. The main aim of legal regulation is to organise social relations, create an official ground for protection of human rights, and develop the interactions between subjects. One of the business models that increases in popularity is franchising.

The purpose of the article is to share the results of the research of the Ukrainian franchising legal regulation (notably on contracts) among foreign audiences in order to attract potential entrepreneurs or investors to open a franchise or invest in developing business on the Ukrainian territory.

In the beginning it is important to mention the main legal acts that are the basis of the franchising functioning and franchise contracts writing in Ukraine: the Constitution of Ukraine, the Civil Code of Ukraine (CCU) and the Economical Code of Ukraine (ECU).

General rules of contract writing in Ukraine. It is important to notice that we divide contracts on civil and commercial. According to part 7 art.179 and art.181 of the Economical Code of Ukraine (ECU), commercial contracts are concluded in accordance with rules established by the Civil Code of Ukraine (CCU) with consideration of the specifics provided for by the ECU and other regulatory legal acts on certain types of contracts [1]. So during the research of the franchising agreement we will take into account the provisions of both codes.

The material terms of a contract are subject matter, a contract price and terms. Article 180 of the ECU obligates contract parties to agree these three terms [1].

Term definition. Ukrainian legislation does not contain terms «franchising», «franchise» or «franchise agreement».

However, according to the International Franchise Association, franchise

(or franchising) is a method of distributing products or services involving a franchisor, who establishes the brand's trademark or trade name and a business system, and a franchisee, who pays a royalty and often an initial fee for the right to do business under the franchisor's name and system [2]. This definition explains that the parties of franchising are a franchisor (the owner of business and holder of rights) and a franchisee (the user of the owner's rights in business).

In Ukrainian legislation a «franchise contract» is called *a commercial concession agreement*. There are two definitions:

In accordance with part 1 art. 1115 of the Civil Code of Ukraine (CCU), under a commercial concession agreement, one party (the right holder) undertakes to grant the other party (the user) the right to use, in accordance with its requirements, a set of rights belonging to that party for the purpose of manufacturing and/or selling a certain type of goods and/or providing services [3].

According to art.366 of the Economical Code of Ukraine (ECU), under a commercial concession agreement, one party (the right holder) undertakes to grant the other party (the user) the right to use a set of rights belonging to the right holder in the user's entrepreneurial activity for a fixed term or without any time limit, and the user undertakes to comply with the terms of use of the rights granted to him and to pay the right holder the remuneration (consideration) stipulated by the agreement (with or without specifying the territory of use in relation to a certain area of business activity) [1].

The second explanation is more detailed. From the definition we determine that it is vital to fix 1) parties (their rights and obligations); 2) subject matter; 3) remuneration (consideration) in the commercial concession agreement. The additional elements are 1) time limits, 2) the territory etc.

Subject matter of the contract is a right to use intellectual property rights on trademarks, industrial design, inventions, trade secrets, works (of literature, art and science) etc, commercial experience and business reputation (part 1 art.1116 CCU) [3].

Trademarks. Only rights on officially registered trademarks could be the subject matter of the commercial concession contract. It means that the franchisor has to indicate the data from the Certificate on trademark in the contract. The procedure of registration takes two years. The registration allows the use of trademarks (logos, names etc) in advertising, on signs, on goods and their package etc. We want to highlight that using a non-registered logo or name on signs is a violation of the legislation on advertising.

Important. The same requirements are for other intellectual property objects. The rights holder must prove the rights of ownership or use by registration documents, licenses, license agreements etc.

Form of the contract. The commercial concession agreement must be concluded in written form in the form of a single document. The violation of this rule will lead to the nullity of the contract (art. 367 ECU [1] and art.1118 CCU [3]).

Contract parties. The parties in a commercial concession agreement could be natural and legal persons who are subjects of entrepreneurial activity (art.1117 CCU) [3]. It is an important term of franchise business relations.

In Ukraine a person can become a subject of entrepreneurial activity from the age of 16 with the written consent from parents (adoptive parents), a guardian or a guardianship and trusteeship authority. In the same time incapacitated person (art. 41 CCU), person with limited civil capacity(art. 37 CCU) and minors under 16 (art. 35 CCU) are not allowed to be subjects of entrepreneurial activity and, accordingly, the parties of commercial concession agreement.

According to the legislation, the rights holder (franchisor) and user (franchisee) have rights and obligations.

The obligations of the rights holder are: 1) to provide the user with technical and commercial documentation and other information necessary for the performance of the rights granted to it under the commercial concession agreement, as well as to inform the user and its employees on issues related to the performance of these rights; 2) issue to the user the licenses (permits) provided for in the agreement, ensuring that they are executed in accordance with the procedure established by law. The rights holder is obliged, unless otherwise established by the commercial concession agreement: 1) provide the user with permanent technical and advisory assistance, including assistance in training and professional development of employees; 2) to control the quality of goods (works, services) produced (performed, provided) by the user on the basis of a commercial concession agreement (art. 1120 CCU [1], art. 370 ECU [3]). *But* the rights holder is not allowed to determine the price of goods (works, services) or establish an upper or lower limit of this price (art. 1120 CCU) [3].

The obligations of the user are: 1) to pay the right holder the consideration stipulated in the contract; 2) to use the trademark and other designations of the right holder in the manner specified in the contract; 3) to ensure that the quality of goods (works, services) produced (performed, rendered) under the commercial concession agreement is consistent with the quality of similar goods (works, services) produced (performed, rendered) by the right holder; 4) to follow the instructions and guidelines of the rights holder aimed at ensuring that the nature, methods and conditions of use of the set of granted rights are in line with the rights holder's use of these rights; 5) to provide customers (clients) with additional services that they could expect when purchasing (ordering) goods (works, services) directly from the right holder; 6) not to disclose the secrets of the right holder's production and other confidential information received from him/her; 7) to inform customers (clients) in the most obvious way about the use of the trademark and other designations of the right holder under the commercial concession agreement (art. 1121 CCU [1], art. 371 ECU [3]).

We make a conclusion that the user has more responsibilities to the rights holder. However, the rights holder (franchisor) is subsidiarily liable for claims against the commercial concession user in the case of non-compliance with the

quality of goods (works, services) sold (performed, provided) by the user (art. 373 ECU [1] and art. 1123 CCU [3]).

The user has the right to conclude a commercial concession agreement for a new term on the same terms and conditions (art. 1123 CCU). Each of the parties to a commercial concession agreement for which the term is not fixed has the right to withdraw from the agreement at any time by notifying the other party at least six months in advance, unless a longer period is provided for in the agreement (art. 1126 CCU) [3].

Consideration. Article 369 of the ECU establishes types of the consideration: in the form of one-time or periodic payments or in any other form provided for by the agreement [1].

One-time payment, that we call the initial franchise fee or lump-sum payment (ukr. «паушальний платіж», «паушальний внесок»), is a one-time payment, which is a fixed amount and does not depend on the volume of production (sale) of products (goods, works, services) using the object of the right intellectual property (part. 3 of the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 03.10.2007 no.1185 «On approval of the National Standard no. 4 «Valuation of Intellectual Property Rights» [4]). The user makes this payment to receive the right to manage the franchise. The rights holder has the right to independently determine the amount of such payment.

The periodic payment is called royalty. According to subparagraph 14.1.225 of paragraph 14.1 art.14 of the Tax Code of Ukraine, royalty is a any payment, including payment received as a reward for the use or granting the right to use an object of intellectual property rights, namely any literary works, works of art or science, including computer programs, other records on data carriers, audiovisual works, etc., any rights protected by a patent, any registered trademarks (marks for goods and services), intellectual property rights to design, secret drawing, model, formula, process, intellectual property rights to information [5]. Usually, the user has to pay royalty every month and the rights holder has the right to independently determine the amount of such payment.

Except for the amount of payments the commercial concession agreement should contain the rules of payments such as payment terms, penalties for late payment, cases of delayed payments etc. For instance, the rights holder can fix the 10 days for lump-sum payment from the moment of contract conclusion. In the case of this clause infringement the user has to pay a penalty for the rights holder in the amount of 0,2 % of the overdue payment for each day of delay.

Responsibility. As we mentioned before, the parties can fix the liability for breach of contract. Usually this liability is expressed in monetary terms. The user can be obliged to pay the penalty for the rights holder in the case of changing the interior of the franchise without the consent of the rights holder, of failure to submit a monthly income statement or failure to submit it on time, of hiring of key administrative staff without an internship etc, of early termination (cancellation) of the contract on the grounds related to violation of the terms by the user etc.

Special conditions. To build a successful business and to protect the rights of the parties it is necessary to fix the rules about confidential information (its amount, types, liability in a case of contract infringement), internship (who will conclude, who will pay for that, the terms, types etc), intellectual property rights etc.

In conclusion: Ukrainian legislation does not contain the terms «franchising», «franchise agreement», «franchise» and their definitions. However, the Civil Code of Ukraine and the Economical Code of Ukraine establish the requirements for the commercial concession agreement that expresses all terms of the franchise agreement. From our point of view, the essential terms for this contract and franchise business relation are a subject matter (the rights to use the intellectual property rights, business reputation and commercial experience), the legal capacity of contract parties (they have to be the subjects of entrepreneurial activity), the intellectual property rights (the rights holder have to prove the ownership or the right to use them), consideration (usually the user have to pay the lump-sum and royalty). The parties should fix their rights and obligations and the responsibility in the case of contract violation.

References:

1. Economical Code of Ukraine: The Code of Ukraine of 16 January 2003 no. 436-IV. *Records of the Verkhovna Rada of Ukraine.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. What is the franchise? *International Franchise Association.* URL: <https://www.franchise.org/faqs/basics/what-is-a-franchise>.
3. Civil Code of Ukraine: The Code of Ukraine of 16 January 2003 no. 435-IV. *Records of the Verkhovna Rada of Ukraine.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
4. On Approval of the National Standard no. 4 «Valuation of Intellectual Property Rights»: the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 03.10.2007 no.1185. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-%D0%BF#Text>.
5. Tax Code of Ukraine: The Code of Ukraine of 12 December 2010 no.2755-VI. *Records of the Verkhovna Rada of Ukraine.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

Хританкова А. А.

здобувач вищої освіти, групи № 12
(Київський національний університет
імені Тараса Шевченка)

Науковий керівник:

Кодинець А. О.,

професор, доктор юридичних наук,
завідувач кафедри інтелектуальної
власності та інформаційного права
(Київський національний університет
імені Тараса Шевченка)

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ПРАВ НА ВИНАХОДИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність теми дослідження спричинена фактом повномасштабного вторгнення російських військ на територію України та введенням воєнного стану, що безперечно внесли свої зміни в усі сфери суспільних відносин України. Навіть попри той факт, що на сьогоднішній день Україна героїчно захищає свій суверенітет та незалежність, а на деяких територіях точаться жорстокі бої й чути постійні обстріли, забезпечення достатньої охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності у цей важкий час є проявом підтримки держави суб'єктів, які володіють такими правами, або які перебувають лише в процесі набуття цих прав [1 с. 350].

Проблема захисту патентів в умовах війни між Україною та Росією є дуже актуальною і важливою для української науково-технічної галузі та промисловості. Захист інтелектуальної власності, зокрема патентів, є необхідним для забезпечення економічної стабільності та розвитку країни. Російська агресія призвела до руйнування підприємств та втрати значної частини науково-технічного потенціалу країни. Більшість з цих підприємств та наукових установ були власниками патентів на свої розробки та інновації. Втрата контролю над територіями та підприємствами стала причиною втрати контролю над патентами та іншими формами інтелектуальної власності [2, с. 647].

З метою забезпечення прав та інтересів всіх суб'єктів права інтелектуальної власності, Верховна Рада України прийняла закон «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності у період дії воєнного стану». З базових положень закону передбачається зупинення перебігу строків, охорони майнових прав інтелектуальної власності та строків щодо процедур набуття цих прав у цій сфері, які встановлені спеціальним законодавством України та підзаконними актами [1 с. 351].

На думку Ільченка І. П. вказаний закон містить і окремі суттєві

недоліки: так, законом передбачено, що «майнові права інтелектуальної власності, строк чинності яких спливає на день введення в Україні воєнного стану або під час дії воєнного стану, залишаються чинними до дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану». Ця норма може призвести до необґрунтованого продовження чинності прав на винаходи, корисні моделі, особливо у сфері медицини та оборони, а також та промислові зразки [1 с. 351].

Вищевказана думка Ільченка І. П. підтверджується судовою практикою в Україні, зокрема у справі № 910/9215/21 за позовом Мерк Шарп енд Доме Корп. до ТОВ «Тева Україна» та Міністерства охорони здоров'я України про захист порушеного права інтелектуальної власності на патент України № 55409.

Компанія Мерк Шарп енд Доме Корп. (далі – Компанія) звернулася до суду з позовом до ТОВ «Тева Україна» та Міністерства про захист порушеного права інтелектуальної власності Компанії і просила суд:

- зобов'язати ТОВ «Тева Україна» припинити порушення прав позивача на винахід за патентом України № 55409;
- заборонити ТОВ «Тева Україна» використовувати винахід (сполука каспофунгін) за патентом України № 55409 у лікарському засобі «Каспофунгін-Тева», або в будь-якому іншому лікарському засобі, що містить сполуку каспофунгін;
- зобов'язати Міністерство відмовити в державній реєстрації лікарського засобу «Каспофунгін-Тева», у формі порошок для концентрату для розчину для інфузій, по 50 мг або по 70 мг флакон з порошком, по 1 флакону у картонній коробці [3].

Позовні вимоги обґрунтовані з посиланням на те, що подання відповідачем-1 заяви на державну реєстрацію лікарського засобу «Каспофунгін-Тева», діючою речовиною якого є сполука каспофунгін, яка, на думку позивача, тотожна з композицією, що захищена згідно з патентом України № 55409 на винахід (власник – позивач), є посяганням на права інтелектуальної власності позивача, відповідно є порушенням прав інтелектуальної власності позивача на винахід, яке (порушення) має бути припинене.

За твердженням Компанії, дії як з подання документів для державної реєстрації лікарського засобу, так і (або) отримання державної реєстрації лікарського засобу, в якому використано винахід, власником якого є позивач, є посяганням на права інтелектуальної власності володільця патенту на винахід, об'єктом якого є лікарський засіб (процес отримання лікарського засобу або застосування лікарського засобу), що згідно із законодавством України про охорону прав на винаходи і корисні моделі, є порушенням прав інтелектуальної власності.

Позовні вимоги у цій справі базуються на тому, що Компанія вважає, що дії ТОВ «Тева Україна», яке подало заяву на державну реєстрацію

лікарського засобу під назвою «Каспофунгін-Тева», який використовує сполуку каспофунгін, є порушенням прав інтелектуальної власності ТОВ «Компанія». Стверджує, що винахід, який використовується в цьому лікарському засобі, є їхньою інтелектуальною власністю, захищеною патентом України № 55409. Отже, вони вважають, що використання цього винаходу без їхньої згоди є порушенням їхніх прав на винахід. Таке порушення може мати місце як під час подання документів для державної реєстрації лікарського засобу, так і при отриманні державної реєстрації самого лікарського засобу.

Рішенням господарського суду міста Києва від 14.06.2022 у справі № 910/9215/21 позов задоволено повністю, з посиланням на його обґрунтованість. За результатом нового апеляційного розгляду справи № 910/9215/21 постановою Північного апеляційного господарського суду від 13.02.2023 рішення суду першої інстанції змінено; позов задоволено частково: в частині позовних вимог про зобов'язання ТОВ «Тева Україна» припинити порушення прав на винахід за патентом України № 55409 та зобов'язання Міністерства відмовити в державній реєстрації лікарського засобу «Каспофунгін-Тева» у формі порошок для концентрату для розчину для інфузій по 50 мг або по 70 мг флакон з порошком, по 1 флакону у картонній коробці у позові відмовлено; в частині задоволення позовних вимог про заборону ТОВ «Тева Україна» використовувати винахід (сполука каспофунгін) за патентом України № 55409 у лікарському засобі «Каспофунгін-Тева» або у будь-якому іншому лікарському засобі, що містить сполуку каспофунгін рішення суду першої інстанції залишено без змін [3].

Суди попередній інстанцій дійшли висновку про те, що у лікарському засобі «Каспофунгін-Тева» використана кожна ознака винаходу, що включена до незалежних пунктів формули 1, 7, 9, 12 винаходу за патентом України № 55409 на винахід, або ознака еквівалентна їй. Також суди попередніх інстанцій виходили з того, що патент України № 55409 на винахід є чинним станом на час вирішення спору судом в силу приписів абзацу 3 пункту 1 частини першої Закону України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час воєнного стану, введеного у зв'язку зі збройною агресією росії проти України» [3].

Верховний Суд вирішив, що Закон про захист інтелектуальної власності під час воєнного стану не може бути застосований до правовідносин, які виникли до його набуття чинності. Тому справа про порушення прав інтелектуальної власності у зв'язку з поданням заяви на реєстрацію лікарського засобу розглядалася без урахування цього закону.

Суд також вказав, що закінчення терміну дії патенту у майбутньому не має впливу на юридичні наслідки правопорушення, яке відбулося в минулому. Таким чином, дії відповідача щодо реєстрації лікарського засобу з порушенням прав патентованого винаходу мають бути оцінені в

контексті юридичних норм, що діяли на момент вчинення цього порушення.

У підсумку, суд вирішив, що рішення про припинення порушення прав на винахід та заборону використання винаходу у лікарському засобі залишається в силі. Однак скасовано рішення про заборону використання винаходу в будь-якому іншому лікарському засобі, що містить цей винахід, з мотивів, що закони не передбачають «узаконення» таких дій у минулому.

Таким чином, у справі «Мерк Шарп і Доме Корпорейшн» проти «Тева Україна» та Міністерства охорони здоров'я України виникли проблеми щодо захисту прав інтелектуальної власності на патент № 55409. Ця справа привернула увагу до проблем з захистом прав промислової власності в Україні, особливо під час воєнного стану. Однією з головних проблем була невизначеність правової бази щодо продовження терміну дії патентних прав під час воєнного стану. Дії компанії «Тева Україна», яка намагалася зареєструвати препарат, що містить речовину, ідентичну запатентованому винаходу, порушували права інтелектуальної власності. Проте правова база стосовно цього питання була неоднозначною, що призвело до невизначеності щодо продовження патентного захисту після закінчення терміну дії патенту.

Іншою значною проблемою було тлумачення і застосування правових положень щодо продовження дії патентних прав під час воєнного стану. Різне тлумачення закону ставило під сумнів чіткість та адекватність правової бази, що регулює захист прав інтелектуальної власності в умовах воєнного стану.

Ця справа підкреслила потребу в законодавчих реформах та більш чітких правових нормах для забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності в Україні, особливо в умовах воєнного стану. Потрібно вирішити проблему невизначеності щодо продовження терміну дії патентних прав, а також розглянути можливість внесення змін до законодавства, щоб уникнути правової невизначеності та забезпечити стабільність на фармацевтичному ринку України.

Список використаних джерел:

1. Ільченко І. П. Охорона та захист прав інтелектуальної власності в сучасних умовах протидії воєнній агресії. Актуальні питання розвитку юридичної науки та практики: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (12 травня 2022 року) / За заг. ред. д.ю.н., акад. НАПрН України О.П. Орлюк, к.ю.н., доц. Г. З Остапенко, к.ю.н. А. В. Айдинян. К., 2022. 389 с.

2. Осмоловська Віра. Війна та інтелектуальна власність: проблеми захисту патентів в умовах конфлікту. Актуальні питання розвитку юридичної науки і практики в умовах воєнного стану та мирної розбудови: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (5 травня 2023 року): ел. збірник. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2023. 721 с.

3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 27.04.2023 у справі № 910/9215/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110536260> (Дата звернення: 24.03.2024).

Черевко В. В.

здобувач освітнього ступеня магістр
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

Науковий керівник:

Парасюк В. М.

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри теорії права,
конституційного та приватного права
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК РУШІЙНА СИЛА ПІД ЧАС ВІЙНИ. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

В усі часи українці славилися своєю міццю та згуртованістю тоді, коли це найбільше необхідно. І саме волонтерство є одним з тих явищ, яке характеризує нашу незламність та вміння допомагати один одному.

Всі ми пам'ятаємо, що 2014 рік став значимим роком у розвитку волонтерства в Україні, він дав потужний поштовх для формування ряду волонтерських організацій, які стали яскравим прикладом високого рівня громадянської свідомості українців та їх здатності ефективно самоорганізовуватись.

Війна в Україні, яка розгорілася з 2014 року, засвідчила незламність та відвагу українського народу, який масово відгукнувся на потреби фронту та цивільного населення через волонтерську діяльність. Волонтери в Україні організують збір допомоги, розподіл ресурсів, медичне забезпечення, а також інформаційну підтримку, що стало важливим фактором підтримки як військових, так і цивільних осіб у складних умовах війни.

Ця активність не лише допомагає зміцнити обороноздатність країни, але й підтримує моральний дух українців, виховує почуття єдності та спільної відповідальності. Проте, поряд з перевагами, волонтерство під час війни має і свої труднощі та виклики. Йдеться про виснаження ресурсів, ризики для безпеки волонтерів, а також про складнощі у координації зусиль між різними групами та урядовими структурами.

Варто зазначити, що відповідно до ст. 1 Закону України «Про волонтерську діяльність», волонтерська діяльність – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Волонтерська допомога – роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерам [1].

Волонтерство є важливим джерелом допомоги та підтримки для

різних категорій населення, зокрема, дітей, людей похилого віку, осіб з інвалідністю та інших уразливих груп, а враховуючи події сьогодення, бачимо, що саме завдяки волонтерам наші захисники отримують колосальну допомогу. Повномасштабне вторгнення на територію України російських військ об'єднано всіх українців задля спільної мети. Було створено волонтерські групи, до яких долучалася значна кількість людей, які раніше не займалися такою діяльністю або навіть не задумувались про неї.

Найактуальнішими на сьогодні волонтерськими напрямками роботи є:

– надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, які потребують соціальної реабілітації, осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах;

– надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, дії правового режиму надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки та оборони, відсічі й стримування збройної агресії росії у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією росії проти України та/або іншої країни проти України;

– надання волонтерської допомоги для подолання наслідків бойових дій, терористичного акту, збройного конфлікту, тимчасової окупації;

– надання волонтерської допомоги для подолання наслідків збройної агресії росії проти України та/або іншої країни проти України, а також для післявоєнного відновлення і розвитку України;

– надання волонтерської допомоги особам/сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією, збройною агресією росії проти України та/або іншої країни проти України [2].

Світове співтовариство визнає волонтерський рух способом збереження та зміцнення загальнолюдських цінностей, реалізації прав і обов'язків громадян, особистісного зростання шляхом усвідомлення людського потенціалу. У Всесвітній Декларації Волонтерства відзначається, що волонтерська діяльність становить фундамент громадянського суспільства, привносячи в життя людей потребу в мирі, свободі, безпеці та справедливості [3, с. 67].

З власного досвіду хочемо відзначити, що волонтерство не тільки приносить багато користі, але й дуже зближує людей, піднімає рівень

патріотизму. Феноменом волонтерського руху в Україні є те, що за доволі короткий час великі маси населення: різні за віком, соціальним положенням, політичними поглядами, стали злагодженим механізмом – цілю якого є людське життя. І внесок кожного із них неможливо оцінити, хоч це школяр, який передав свій малюнок і тим самим підняв дух наших військових, або бізнесмен, що купив і обладнав автомобіль для фронту. Кожен з них вніс свій внесок і цим волонтерство є унікальним воно не спирається на матеріальні блага людини, а залежить від особистісної позиції по відношенню до своєї місії у суспільстві, що формується під впливом конкретних історичних умов, суспільних відносин і запитів, які визначають соціальну активність особистості та її спрямованість.

Варто зауважити, що крім беззаперечно позитивної сторони волонтерства, на жаль, є й негативна, адже не всі люди, які називають себе волонтерами є чесними та ведуть свої справи прозоро. Зросла чисельність псевдоволонтерів і недобросовісних службових осіб, які переслідуючи меркантильні інтереси, цинічно наживаються. Це не могло залишатися поза увагою держави, що й зумовило появу спеціальної норми у Кримінальному кодексі України. Статтею 201-2 ККУ України передбачено кримінальну відповідальність за «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» [4].

Правоохоронці дедалі частіше виявляють так званих псевдоволонтерів, які під виглядом збору коштів на потреби військових ошукують людей, привласнивши собі всі зібрані кошти, або розробляють інші злочинні схеми. До прикладу: «на Дніпропетровщині судитимуть групу осіб, яких підозрюють у тому, що вони через онлайн-банкінг по всій країні ошукували людей, котрі організовували збір коштів на допомогу армії. Про це повідомили в обласній прокуратурі» [5].

Волонтерство під час війни в Україні демонструє силу спільноти та солідарність людей у кризовий період. Основні переваги волонтерства включають зміцнення спільноти, надання невідкладної допомоги тим, хто її потребує, і збереження морального духу серед населення. Волонтери також сприяють розбудові важливих соціальних і матеріальних ресурсів, що критично необхідні під час війни.

Тим не менш, існують і недоліки, такі як ризик для особистої безпеки волонтерів, недостатність ресурсів або професійної підготовки для ефективної роботи в екстремальних умовах. Крім того, існує ризик вигорання через високу емоційну та фізичну вимогливість.

Підсумовуючи вищесказане бачимо, що волонтерство є необхідним у першу чергу для наших військових, адже будь-яка допомога – це врятовані життя. В силу своїх можливостей кожна людина повинна допомагати, а тим паче тоді, коли ворог такий жорстокий та безжальний. Всіх нас, українців, об'єднує спільна мета – вигнати окупантів з рідної землі та жити в своїй соборній, незалежній Україні. І якщо кожен з нас вкладатиме хоча б маленьку частинку себе, своєї допомоги, то ми швидше дійдемо до цієї

мети. Також вважаємо, що правоохоронним органам потрібно ще більше звертати увагу на волонтерські організації, людей, які збирають кошти, закупляють необхідні засоби для військових, для того, щоб їхня діяльність була законною і добросовісною.

Загалом, волонтерство в Україні під час війни відіграє вирішальну роль у підтримці стабільності та відновленні, попри певні виклики, які воно представляє. Важливо визнати і підтримувати ці зусилля, оскільки вони є життєвоважливими для виживання та відновлення країни.

Список використаних джерел:

1. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квітня 2011 року. № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>. (дата звернення 01.04.2024).
2. Волонтерство: основні нюанси. *Право в умовах війни*. URL: <https://law-in-war.org/volonterstvo-osnovni-nyuansy>. (дата звернення 01.04.2024).
3. Загальна декларація волонтерів, прийнята на XI конгресі Міжнародної асоціації волонтерів 14 вересня 1990 р. Права людини: навч. посіб. Київ: Просвіта, 2002. С. 67-80.
4. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року. № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (дата звернення 01.04.2024).
5. Підгола О. Суспільне новини. Ошукали людей, які збирали гроші для армії, на понад 1 млн грн. На Дніпропетровщині судитимуть псевдоволонтерів. *Суспільне Дніпро*. URL: <https://suspilne.media/718458-osukovali-ludej-aki-zbirali-grosi-dla-armii-na-ponad-1-mln-grn-na-dnipropetrovsini-suditimut-psevdivolonteriv>. (дата звернення 01.04.2024).

Шакало Л. С.

здобувачка вищої освіти,
групи М-ЮЗ-323
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Киян В. Я.

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри
цивільно-правових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЗДІЙСНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогодні, в період воєнного стану здійснення господарської діяльності є дуже складною і вимагає від підприємств швидкого реагування на непередбачені обставини. Адже важливо взаємодіяти між підприємствами та владою цілісно, а також між різними секторами

економіки. Умови воєнного стану можуть створювати нові можливості для певних секторів бізнесу, таких як виробництво військового обладнання або надання послуг безпеки, тоді як інші сектори можуть потребувати адаптації до нових умов. Критично важливим є забезпечення належного та безперервного функціонування діяльності суб'єктів господарювання. І вкрай важливого значення для українського народу набули питання щодо оборони держави, а також захисту суверенітету її цілісності та недоторканості. Функціонування національної економіки не припиняється з початку воєнного стану. Саме тому, забезпечення належного правового регулювання здійснення господарської діяльності за даних обставин стає основою формування національних оборонних спроможностей.

Окрім того, воєнний стан може впливати на економіку країни як в цілому, так і на окремі галузі промисловості, торгівлі та послуг. Тому розуміння та вивчення діяльності в період воєнного стану є важливим для розвитку стратегій управління кризовими ситуаціями та збереження стійкості економіки.

Питанням щодо здійснення господарської діяльності під час воєнного стану було проведено не так багато досліджень науковцями, але одними з таких були, як: Ментух Н. Ф., Шевчук О. Р., Прохоренко М. М., Матвійчук Л. О., Сергєєва Н. С. та інші.

У зв'язку з тим, що після оголошення воєнного стану на території України та від початку активної фази бойових дій більша частина бізнесу була фактично паралізована через безліч обставин, в тому числі починаючи від морального і психологічного шоку, до економічного спаду ділової активності та неможливості здійснення підприємствами своєї господарської діяльності, що знаходяться на території проведення бойових дій.

На думку Кузьменко А., який зазначає, що життєво необхідним є запуск потужного економічного фронту, який у сьогоденні непрості часи є надзвичайно важливим для суспільства. Без економічної активності неможливе повноцінне функціонування держави в умовах воєнного стану [1]. Власне тому держава почала активно запроваджувати комплексні зміни до законодавства та державних програм, що зосереджені на підтримку української економіки.

Згідно зі постановою від 18 березня 2022 року №314 «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану» було встановлено Кабінетом Міністрів України, що в період воєнного стану, право на провадження господарської діяльності може набуватися суб'єктами господарювання на підставі подання до Міністерства економіки України, а суб'єктами господарювання, що здійснюють охоронну діяльність, – до Міністерства внутрішніх справ України, декларації про провадження господарської діяльності.

Доречно зазначити стосовно визначення поняття, як «господарська діяльність», оскільки завдяки цьому, можна констатувати детальне

розуміння щодо того, яке правове регулювання держава повинна забезпечити для суб'єктів, що здійснюють вищезазначену діяльність.

Відповідно до ст. 3 ГКУ, то господарська діяльність – це діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [2].

Доречно додати, що згідно зі ст. 417 ГК України закріплено, що під час воєнного стану, що вводиться на території України чи в окремих місцевостях, правовий режим господарської діяльності визначається на основі закону про оборону України, інших законодавчих актів з приводу забезпечення обороноздатності держави та законодавства про режим воєнного стану [2]. У період дії воєнного стану критично важливим є забезпечення належного та безперервного функціонування діяльності суб'єктів господарювання.

Як зазначає Вінник О. М., то господарська діяльність – це суспільно корисна діяльність суб'єктів господарювання щодо виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою їх реалізації за плату (як товару), що ґрунтується на поєднанні приватних і публічних інтересів, здійснюється професійно та зазнає значного регулювання з метою соціального спрямування економіки [3].

Тому, якщо господарська діяльність здійснюється в умовах спеціального режиму, то дана діяльність передбачає правове регулювання на основі загального законодавства із врахуванням особливостей, визначених спеціальним законодавством. І саме встановлення спеціального режиму господарювання забезпечує можливість здобути результату реалізації норм права на тих територіях або галузях економіки, де загальних норм права для цього недостатньо [4, с. 9].

Законодавство може встановлювати спеціальні вимоги та обмеження для бізнесу в період воєнного стану, зокрема стосовно виробництва, торгівлі та імпорту-експорту. Забезпечення захисту конфіденційної інформації та даних компанії також є важливим аспектом безпеки під час конфліктних умов. Не менш важливим чинником і є те, що підприємства повинні вживати заходів для забезпечення безпеки працівників та майна в умовах конфлікту, включаючи розробку кризових планів та навчання персоналу. А підприємства в свою чергу повинні бути готові до фінансових викликів, таких як обмежений доступ до капіталу та зміни в податковому законодавстві.

Слушно зауважити, що 3 березня 2022 року Парламент схвалив Закон про зміни до Податкового кодексу, що передбачає введення нового тимчасового механізму оподаткування суб'єктів господарювання (оподаткування єдиним податком), на який вони за власним бажанням можуть перейти [5]. Окрім того, зміни попередньо визначають також зупинення перебігу строків визначених Податковим Кодексом на час дії воєнного стану. Також, зважаючи на надзвичайно важку ситуацію, що

відбувається на території України, Торгово-промислова палата України ухвалила рішення спростити процедуру засвідчення форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили), що дає змогу суб'єктам бізнесу відтермінувати виконання договірних зобов'язань. З цією метою ТПП України видала офіційний лист-підтвердження настання форс-мажорних обставин у зв'язку з початком війни з РФ, який опублікувала на своєму офіційному сайті [5].

В деяких випадках саме воєнний час може створювати нові можливості для певних секторів бізнесу, наприклад, виробництва військового обладнання або надання послуг безпеки. Тобто, підприємства, що спеціалізуються на виробництві військового обладнання, можуть мати збільшену замовленість у період воєнного стану. Це може включати виробництво зброї, військової техніки, амуніції та інших товарів, необхідних для військових операцій. Підприємства, які спеціалізуються на логістиці та постачанні, можуть мати нові можливості для розширення своєї діяльності в умовах воєнного стану. Це може включати постачання військового обладнання, продовольства, медичних засобів та інших необхідних ресурсів для військових операцій. Розвиток технологій безпеки та систем спостереження може стати пріоритетом у період воєнного стану. Компанії, котрі працюють в таких сферах, можуть мати збільшений попит на свої товари та послуги.

Під час воєнного стану влада може використовувати різні механізми для мобілізації ресурсів, що необхідні та важливі для підтримки оборонних потреб. Це може включати залучення додаткової праці, регулювання використання енергетичних ресурсів та матеріалів, а також мобілізацію фінансових ресурсів через спеціальні податки або кредитні програми. З метою забезпечення ефективного виконання оборонних завдань влада може обмежувати свободу підприємництва та власності. Це може включати націоналізацію підприємств, регулювання цін на товари та послуги, а також обмеження прав власності для підтримки оборонної промисловості. Під час воєнного стану можуть вводитися додаткові правила та процедури, що пов'язані з господарською діяльністю. Це може включати обов'язкову реєстрацію підприємств, контроль над рухом капіталу, а також заборону на певні види комерційної діяльності.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна констатувати, що керівництво підприємства повинно бути готовим до управління стресом та психологічними викликами, що виникають в умовах воєнного стану. А суцільна дерегуляція бізнесу та запровадження податкових пільг – єдиний шлях задля ефективного функціонування економіки, нормального здійснення господарської діяльності суб'єктами господарювання в умовах воєнного стану. Загалом, здійснення господарської діяльності в період воєнного стану потребує від підприємств гнучкості, стратегічного планування і спроможності адаптуватися до швидко змінюючихся умов.

Список використаних джерел:

1. Кузьменко А. Бізнес у воєнний час: як змінилося законодавство. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/28/684801/>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
3. Вінник О. М. Господарське право: курс лекцій. К.: Атіка, 2004. С. 624.
4. Зельдіна О. Р. Теоретичні аспекти спеціального режиму господарювання: автореф. дис. на здобуття наук. Ступеня докт. юрид. наук. Донецьк, 2007. С. 33.
5. Офіційний лист ТПП України щодо засвідчення форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили) від 28.02.2022 р. N 2024/02.0-7.1. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/mus36779?an=>.

Южека Р. С.

здобувач вищої освіти, групи М-ПД-321

Навчально-наукового інституту

права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Косиченко О. О.

кандидат технічних наук,

доцент кафедри інформаційних

технологій, доцент

(Дніпропетровський державний

університет внутрішніх справ)

**КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТА МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ**

Комп'ютерні програми, як продукт інтелектуальної праці, потребують правового захисту. Цей захист забезпечується правом інтелектуальної власності, яке набуває все більшого значення в умовах інформаційного суспільства.

Початок охорони комп'ютерних програм за правом авторства відбувся у 1964 році в США, і з того часу цей вид інтелектуальної власності став предметом правового регулювання практично в усіх країнах світу. Однак, попри загальне визнання необхідності правового захисту програмного забезпечення, пошук оптимального підходу до його визначення та охорони триває протягом багатьох років [1, с.132].

Комп'ютерні програми являють собою ключовий елемент сучасного інформаційного світу, і вони мають важливе значення як для держави в цілому, так і для окремих сегментів суспільства. В контексті правового визначення, комп'ютерна програма визначається як набір інструкцій у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які викликають його у дію

з метою досягнення конкретного результату. Це означає, що вони можуть включати операційні системи або прикладні програми, які вирішують різноманітні завдання.

У світі ростучої цифрової трансформації, важливо враховувати значення авторських прав на комп'ютерні програми. Це забезпечує захист інтелектуальної власності та стимулює творчість та інновації у цій сфері. Авторське право дозволяє розробникам програм отримувати відповідне визнання і винагороду за свою працю, що своєю чергою сприяє подальшому розвитку і вдосконаленню програмного забезпечення [1, с.133].

Законодавство, яке регулює авторські права на комп'ютерні програми, визначає права й обов'язки їхніх творців і користувачів. Це створює правову основу для використання програмного забезпечення у межах закону, а також розв'язує питання щодо ліцензування, передачі прав і відшкодування у разі порушення прав. Такий правовий фреймворк сприяє розвитку цифрової економіки та забезпечує баланс між інтересами розробників, користувачів та суспільства в цілому.

Визначення комп'ютерної програми, як запропоноване В. Дмитришиним, відображає її сутність як творчого продукту, створеного людською інтелектуальною діяльністю. Згідно з цим визначенням, програма являє собою набір інструкцій, які можуть мати різні форми вираження, включаючи слова, цифри, коди, схеми або символи, і є засобом для автоматизації обробки інформації [2, с.175].

Ключовим елементом цього визначення є акцент на творчості фізичної особи, яка створює програму. Це підкреслює важливість інтелектуальної праці розробника, який втілює свої ідеї та концепції в програмний код. Таке розуміння також враховує різноманітність форм і способів вираження програмного коду, які можуть існувати на різних носіях, включаючи електронні й паперові носії.

Поняття комп'ютерної програми включає як операційні системи, так і прикладні програми, що відображає їхню різноманітність та важливість для функціонування різних пристроїв та систем. Визначення також враховує роль допоміжних та проміжних матеріалів у процесі розробки програм, що підкреслює комплексний характер творення програмного забезпечення.

В Україні комп'ютерні програми визнаються об'єктами авторського права згідно зі статтею 6 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Це означає, що автори програм мають право на авторство, на ім'я, на недоторканність твору, на винагороду за використання твору, на інші особисті немайнові права, а також на майнові права, що включають право на відтворення, розповсюдження, публічне виконання, переклад, переробку, адаптацію, аранжування та інші права. Також, в ч. 4 ст. 433 Цивільного кодексу України зазначається: «Комп'ютерні програми охороняються як літературні твори» [3].

Важливим аспектом правового регулювання комп'ютерних програм в Україні є їх державна реєстрація. Згідно з чинним законодавством, реєстрація комп'ютерних програм не є обов'язковою, але вона дає ряд переваг, таких як:

- презумпція авторства;
- можливість захисту прав на програмне забезпечення в судовому порядку;
- можливість внесення інформації про програмне забезпечення до Державного реєстру прав на об'єкти інтелектуальної власності.

У багатьох юрисдикціях комп'ютерні програми визнаються як об'єкти авторського права, проте деякі країни також надають їм захист за патентним правом. Це особливо актуально у випадках, коли програмне забезпечення є частиною технологічного процесу або пристрою, і його можна розглядати як технічний винахід.

Наприклад, у США і Японії, де рівень розробки програмного забезпечення є високим, існує можливість отримання патентної охорони для комп'ютерних програм поряд з авторським правом. Європейське патентне відомство також видало значну кількість патентів на програми, визнаючи їх як технічні винаходи.

Деякі країни, такі як Бразилія, Угорщина, Ізраїль, Китай, розширили захист комп'ютерних програм патентним правом на основі наявних судових прецедентів. Це свідчить про постійний розвиток правового середовища, спрямованого на адаптацію до потреб сучасної технологічної індустрії й забезпечення адекватного захисту прав власності у цьому секторі.

На міжнародному рівні захист комп'ютерних програм забезпечується Бернською конвенцією про охорону літературних і художніх творів, Римською конвенцією про охорону виконавців, виробників фонограм і мовних радіопередач, Договором ВОІВ з авторського права (WCT) та Договором ВОІВ про виконання та фонограми (WPPT) [4, с.21].

Ці міжнародні договори встановлюють мінімальні стандарти захисту авторських прав, включаючи права на комп'ютерні програми. Україна є учасником всіх вищезазначених договорів.

Проблема захисту програмного забезпечення в Україні полягає у відсутності стимулів для розвитку власного інтелектуального потенціалу, який міг би підняти індустрію інформаційних технологій на новий рівень. У зв'язку з великою кількістю фахівців з ІТ, які річно залишають країну, та їхніми високими здібностями, необхідно звернути увагу на створенні сприятливих умов для роботи цієї категорії спеціалістів.

Серед можливих заходів варто розглянути розробку власного програмного забезпечення, альтернативного продукції від Microsoft, яке було б доступним для широкого кола користувачів та використовувалося в державних органах і управлінні. Такий крок допоміг би подолати проблему

неліцензійного використання програмного забезпечення та відповідав би вимогам світової спільноти.

Таким чином, Україна може взяти на увагу досвід інших країн, які поєднують авторське та патентне право для захисту комп'ютерних програм. Це передбачає необхідність удосконалення законодавства щодо охорони змісту програм, що дозволить ефективно захищати права розробників та запобігати порушенням.

Держава повинна створювати умови для розвитку ІТ-галузі на законодавчому рівні, включаючи зміни до Кримінального процесуального кодексу, щоб надати ефективний захист програмістам від недобросовісних дій правоохоронних органів.

Список використаних джерел:

1. Філик Н.В. Комп'ютерна програма як об'єкт авторського права: проблеми правової охорони. *Юридичний вісник*. 2016. № 2. С. 130–137.
2. Дмитришин В. С. Інтелектуальна власність на програмне забезпечення в Україні. В. С. Дмитришин, В. І. Березанська. Київ: Вірлен. 304 с.
3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01 грудня 2023 р. № 2811-IX. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення 08.04.2024 р.)
4. Капіца Ю. М. Єдиний європейський патент і нові можливості патентування в Європейському Союзі. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2016. № 2. С. 17–27.

Якушева Д. А.

здобувачка вищої освіти, групи № 10
(Державний торговельно-
економічний університет)
Науковий керівник:

Нескороджена Л. Л.

кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри
міжнародного, цивільного
та комерційного права
(Державний торговельно-
економічний університет)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЗА ЄВРОПЕЙСЬКИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Національне законодавство постійно розвивається та реформується, і вітчизняний законодавець не зупиняється на своєму шляху до вдосконалення та покращення чинних правових норм. Дедалі частіше, серед науковців постає питання про зменшення видів організаційно-

правових форм та запровадження єдиного принципу визначення форми суб'єктів господарювання в Україні. Так, зокрема Довгерт А. С. звертає увагу на можливість оновлення та конкретизації положень щодо юридичних осіб шляхом уніфікації та європеїзації норм національного законодавства

[6, с.22], тому варто здійснити порівняння організаційно-правових форм суб'єктів господарювання європейського законодавства, аналіз та визначення підходів унормування поставленого питання в різних державах.

Організаційно-правовою формою суб'єкта господарювання є форма провадження господарської діяльності, що ґрунтується на відповідній правовій основі та визначає режим правового регулювання питань, пов'язаних з веденням господарської діяльності. До таких питань належать: порядок створення, реорганізації та ліквідації суб'єкта господарювання, порядок управління та розподілу одержаних прибутків, вид та характер відносин між засновниками та режим майнової відповідальності за зобов'язаннями відповідного суб'єкта господарювання.

Стаття 62 Господарського кодексу України визначає підприємство як єдину організаційно – правову форму суб'єкта господарювання, що є самостійним суб'єктом господарювання, створеним компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому Господарським кодексом України та іншими законами [1]. Стаття 63 Господарського кодексу України визначає форми підприємств.

Згідно статті 83 Цивільного кодексу України, юридичні особи можуть створюватися у формі товариств, установ та в інших формах встановлених законом. [2] Товариством є організація, що створюється шляхом об'єднання осіб, які мають право участі в цьому товаристві та в свою чергу, поділяються на підприємницькі та непідприємницькі. Установою ж визнається організація, яка створюється однією або декількома засновниками, які не беруть участь в управлінні нею, шляхом об'єднання їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками за рахунок даного майна. В Україні існують наступні організаційно правові форми підприємств: приватне підприємство, повне товариство, командитне товариство, товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю, публічне або приватне акціонерне товариство, виробничий кооператив, державні та комунальні унітарні підприємства.[2] Після різноманіття організаційно-правових форм в національному законодавстві, звернемося до досвіду правового регулювання організаційно-правових форм держав Європейського Союзу, наприклад, Німеччини та Франції.

В цілому основним нормативно-правовим актом, що регулює

діяльність суб'єктів господарювання в Німеччині є Комерційний (Господарський) кодекс Німеччини. Однак організаційно-правові форми суб'єктів господарювання та їх правове регулювання визначаються Німецьким цивільним уложенням (Bürgerliches Gesetzbuch) – тобто Цивільним кодексом Німеччини та профільними законами, до яких, зокрема належать: Закон «Про товариства з обмеженою відповідальністю» (Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung), Закон «Про акціонерні товариства» (Aktiengesetz) та інші. Отже, законодавство Німеччини передбачає наступні організаційно-правові форми: товариство з обмеженою відповідальністю (Gesellschaft mit beschränkter Haftung), акціонерне товариство (Aktiengesellschaft), командитне товариство (Kommanditgesellschaft), повне товариство (Offene Handelsgesellschaft), звичайне товариство (Gesellschaft bürgerlichen Rechts) – яке в українському законодавстві відповідає товариству з додатковою відповідальністю, а також товариство з обмеженою відповідальністю та командитне товариство (Gesellschaft mit beschränkter Haftung & Compagnie Kommanditgesellschaft). [4]

Товариство з обмеженою відповідальністю та командитне товариство (Gesellschaft mit beschränkter Haftung & Compagnie Kommanditgesellschaft) є особливою організаційно-правовою формою в німецькому законодавстві, де командитне товариство несе відповідальність лише в межах статутного капіталу, незалежно від статусу учасника, як і товариство з обмеженою відповідальністю. Основними перевагами даної організаційно-правової форми є те, що відповідальність повних учасників командитного товариства обмежена лише їхніми вкладами (згідно параграфу 161 Комерційного (Господарського) кодексу Німеччини) [4].

Наступною економічно розвиненою країною Європейського Союзу, законодавство якої необхідно розглянути в аспекті даного дослідження є Франція. Комерційний кодекс Франції відіграє важливу роль у регулюванні господарських відносин та містить в собі положення, що унормовують доволі широкий спектр комерційної діяльності. Відповідно до Комерційного кодексу Франції, до організаційно-правових форм суб'єктів господарювання належать: повне товариство (Société en nom collectif), командитне товариство (Société en commandite simple), товариство з обмеженою відповідальністю (Société à responsabilité limitée), акціонерне товариство (Société anonyme), спрощене акціонерне товариство (Société par action simplifiée) [5].

Спрощене акціонерне товариство (Société par action simplifiée) є незвичною й нетиповою для нашого розуміння організаційно-правовою формою суб'єкта господарювання. Очевидно, нормативне регулювання певних питань пов'язаних з діяльністю даного типу акціонерного товариства є досить схожим з відомим українському законодавству приватним акціонерним товариством, хоча й містить суттєві відмінності. Так, наприклад, акціонерне товариство спрощеної форми власності не

може здійснювати публічну пропозицію фінансових цінних паперів та допускати свої акції до торгів на регульованому ринку. [5] Основною відмінністю спрощеного акціонерного товариства (*Société paractionssimplifiée*) від акціонерного товариства (*Société anonyme*) є повноваження та структура органів управління. Акціонерним товариством керує рада директорів, що складається щонайменше з трьох членів, в той час, як управління спрощеним акціонерним товариством здійснює президент товариства, хоча статутом можуть бути передбачені й інші посадові особи. [5] Крім цього, спрощене акціонерне товариство має більш гнучке правове регулювання, оскільки законодавством Франції для даної організаційно-правової форми не встановлено чітких вимог в порівнянні з іншими формами підприємств.

Таким чином, підбиваючи підсумки та ґрунтуючись на вищезазначеному, можна дійти висновку щодо багатоманітності організаційно правових форм у законодавстві різних європейських держав. Кожна європейська держава містить в своїй правовій системі особливі, певним чином схожі між собою, але в той же час різні організаційно-правові форми суб'єктів господарювання, що в першу чергу, пояснюється національним застосуванням основ ринкової економіки, світогляду, особливістю традицій, звичаїв та менталітету кожного народу. З огляду на правовий досвід європейських країн, необхідно зазначити, що зменшення видів організаційно-правових форм не покращить стан правового регулювання господарських відносин, а лише призведе до неузгодження з провідними європейськими стандартами. Тому основним напрямом реформації господарського законодавства має бути узгодження взаємодії чинних правових норм з іншими сферами права.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 29.03.2024 р.).
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 29.03.2024 р.).
3. Bürgerliches Gesetzbuch: of 18.08.1896. Retrieved from: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/index.html#BJNR001950896BJNE290601360> (дата звернення 29.03.2024 р.).
4. Handelsgesetzbuch: of 07.04.1897. Retrieved from: <https://www.gesetze-im-internet.de/hgb/index.html> (дата звернення 29.03.2024 р.).
5. Code de commerce: of 01.09.2000. Retrieved from: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000005634379/2024-03-29/ (дата звернення 29.03.2024 р.).
6. Довгерт А. С. Рекодифікація цивільного права: питання загальної частини пандектної системи у діалозі з німецькими вченими. *Нове українське право*. 2023. № 1. С.20-27.

Ярошевська Т.В.

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільно-
правових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ

Наразі в умовах війни нашої держави з російськими окупантами й інноваційний прогрес, і переваги України на полі бою залежать у тому числі від ступеня залучення результатів технологій з використанням штучного інтелекту. Даючи відсіч російській агресії, Україна почала використовувати широкий спектр інноваційних технологій зі штучним інтелектом. Завдяки цьому українські військові отримали низку переваг на полі бою, які не були б доступні без застосування цієї важливої сфери. Це встановлює нові виклики перед системою з правового регулювання сфери з використання штучного інтелекту та спонукає до впровадження у військову справу інноваційні цифрові технології [1, с. 435].

Для України штучний інтелект є досить новим явищем. Тому норми з чітким правовим визначенням щодо правового врегулювання правовідносин у сфері штучного інтелекту практично відсутні у чинному національному законодавстві, проте Україна також поступово прямує у цьому напрямку.

Так, 2 грудня 2020 року Кабінет Міністрів України затвердив Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні, у якій дається розроблений план дій для вдосконалення цієї сфери та визначається поняття «штучний інтелект». Наразі в Україні відбуваються реформаційні тенденції й у цивільному законодавстві, зокрема, 17 липня 2019 р. була затверджена Постанова КМУ «Про утворення робочої групи щодо рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України» та була розроблена Концепція щодо оновлення положень ЦК України, в якій пропонується перегляд деліктних норм, передбачених Главою 82 цього Кодексу. Також наразі в Україні існує секторальне регулювання сфери штучного інтелекту. Зокрема, питання автоматизованої обробки даних врегульовує Закон України «Про захист персональних даних».

Як зазначає головний спеціаліст експертного комітету з питань розвитку сфери штучного інтелекту Міністерства Цифрової трансформації України Володимир Бегей [2], в Україні серед основних законодавчих актів, які визначатимуть правовий статус штучного інтелекту і його застосування має буди закон, який є аналогом європейського Акту про штучний інтелект. Адже удосконалення законодавства у сфері

застосування штучного інтелекту є однією з вимог щодо інтеграції України до країн-членів Європейського Союзу. Втім, як вважає експерт, безпосередня імплементація цього акту у вітчизняне законодавство є справою досить складною та тривалою, а тому потребуватиме багато досліджень та часу.

Отже, наразі в Україні відсутнє комплексне законодавче регулювання сфери з використання технологій зі штучним інтелектом, але за участі представників профільного бізнесу, освітян та науковців з експертного комітету при Міністерстві Цифрової трансформації була розроблена та презентована Дорожня карта з регулювання штучного інтелекту в Україні. Саме вона допоможе українським компаніям підготуватися до ухвалення Закону про штучний інтелект, який буде аналогом відповідного законодавчого акту Європейського Союзу. Адже в Україні штучний інтелект щодня розвивається, тому ціль правового врегулювання цієї сфери – створення безпечного середовища, у якому штучний інтелект допомагатиме суспільству, а не створюватиме додаткові загрози.

Загальновідомо, що використання штучного інтелекту у військовій справі має і переваги, і недоліки. Так, технології зі штучним інтелектом можуть надати військовим значні переваги, аналізуючи та обробляючи величезні обсяги інформації у режимі реального часу, покращуючи обізнаність Збройних Сил України про ситуацію та, таким чином, зменшуючи ризик втрат. Військове застосування технологій зі штучним інтелектом охоплює спостереження та різні види розвідки, логістики, гуманітарної допомоги, наслідки стихійних лих тощо. Однак технології зі штучним інтелектом можуть бути небезпечними й мати такі загрози як, наприклад, зловживання у роботі з отриманою інформацією, збої у програмному забезпеченні, порушення безпеки тощо. Ці загрози можуть мати серйозні наслідки як для окремих людей, так і для суспільства в цілому. Зокрема, збої у програмному забезпеченні можуть спричинити аварійні ситуації, нашкодити здоров'ю людині чи тварині, пошкодити майно тощо. При тому буде важко встановити відповідальну особу за ці дії, оскільки відповідальними за шкоду можуть бути й розробники, й оператори, й користувачі та інші зацікавлені особи.

Тому потрібно ще раз наголосити на тому, що кожна людина повинна розуміти, що технологія з використанням штучного інтелекту – це перш за все робототехніка, і наразі однією з головних та масштабних проблем з використання цієї робототехніки є відсутність тієї особи, яка буде нести відповідальність у випадку помилки, як це відбувається на полі бою. Коли вбивство доручається машині, то незрозуміло, хто у такому разі буде нести відповідальність, і наразі ця проблема законодавчого врегулювання є актуальною та відкритою. А тому, створення спеціального вітчизняного законодавства, що буде ефективно регулювати відповідальність та гарантувати справедливість у суспільстві, де

використання цифрових технологій зі штучним інтелектом стає все більш поширеним, є важливим кроком для розвитку національної правової системи.

Таким чином, у світлі швидкого розвитку технологій з використання штучного інтелекту є важливим питанням адаптації правової системи України до законодавства країн ЄС. Це вимагає комплексного підходу, який включає розробку нових законодавчих актів, забезпечення міжнародної співпраці, встановлення принципів відповідальності та підготовку фахівців для забезпечення ефективного регулювання цієї важливої сфери [3, с. 9].

Наразі для України питання правового регулювання у сфері використання технологій зі штучним інтелектом та відшкодування шкоди, яка може бути спричинена від цього використання потребує вдосконалення. Тому для адаптації національної правової системи до законодавства країн-членів Європейського Союзу та у тому числі перемоги нашої держави проти російських окупантів, доцільно удосконалити правове регулювання відносин у сфері використання технологій зі штучним інтелектом, застосовуючи позитивний досвід європейських країн у цій важливій сфері.

Отже, у результаті дослідження, виконаного на основі фахівців зі сфери створення та використання технологій зі штучним інтелектом, розвитку новітніх цифрових технологій, можна зробити наступні висновки:

1. Звертається увага на те, що у світлі швидкого розвитку цифрових технологій, адаптація правової системи України до законодавства європейських країн є актуальним та важливим питанням. Це вимагає комплексного підходу, який включає розробку нових законодавчих актів, встановлення принципів відповідальності, забезпечення міжнародної співпраці та підготовку фахівців для забезпечення ефективного регулювання цієї сфери.

Для України правове регулювання у сфері використання технологій зі штучним інтелектом та відшкодування шкоди, спричиненої цим використанням, потребує вдосконалення. Тому нагальним питанням є створення законодавчої бази у цій важливій сфері та врегулювання проблемних питань стосовно відповідальності за використання штучного інтелекту. Для розвитку національної правової системи та розв'язання цього питання доцільно застосувати саме позитивний досвід європейських країн у цій сфері [4, с. 170].

2. Технології з використанням штучного інтелекту стрімко розвиваються і їх потенціал застосування розширюється. Проте спостерігаючи за швидкими тенденціями трансформації сучасних технологічних процесів, потрібно усвідомлювати й аналізувати не тільки позитивні результати використання технологій зі штучним інтелектом, а й виявляти негативні наслідки та наміри такого використання.

3. Звертається увага на те, що наразі однією з масштабних та головних проблем з використання технологій зі штучним інтелектом є відсутність тієї особи, яка буде нести відповідальність у випадку несправності такої робототехніки чи її неправильне використання в умовах війни, що може чинити шкоду цивільному населенню та призвести до непередбачуваних наслідків. Така відповідальність повинна бути також і на міжнародному рівні, бо зі сторони окупаційних військ автономна зброя вже давно використовується проти мирного населення України. Також наголошено на тому, що при розробці технологій зі штучним інтелектом у військових умовах важливо врахувати такі етичні принципи як: безпечне використання, повага до людської гідності, захист персональних даних.

Список використаних джерел:

1. Ярошевська Т. В. Шляхи вдосконалення національного законодавства у сфері інтелектуальної власності: аналіз реформи та концепція відродження України у післявоєнний час. *Науковий вісник ДДУВС*. 2022. Спеціальний випуск № 2. С. 435-442.
2. Володимир Бегей. Законодавче регулювання використання штучного інтелекту: Україна та Світ. URL: <https://university-blog.lnu.edu.ua/story-15/>
3. Ярошевська Т. В. Актуальні питання розвитку сфери штучного інтелекту в Україні: в умовах війни та післявоєнний час. Current issues of the modern development of legal and philosophical sciences: collective monograph / Yaroshevska T., Spytka L. etc. International Science Group. Boston : Primedia eLaunch, 2024. 148 p. P. 5-14.
4. Ярошевська Т. В. Правова охорона, захист та комерціалізація об'єктів права промислової власності в умовах євроінтеграційних процесів. *Ампаро*. 2022. Том. 2. С. 166-172.

Навчальне видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІДНОВЛЕННЯ
ТА РОЗВИТКУ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН
В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

*(Матеріали Всеукраїнського студентського
науково-практичного онлайн семінару
11 квітня 2024 року)*

Редактор, оригінал-макет – *А. В. Самотуга*
Оригінал-макет *С. В. Лобань*

Підп. до друку 08.07.2024. Формат 60x84/16. Друк – цифровий. Гарнітура
– Times. Ум.-друк. арк. 17,09. Обл.-вид. арк. 28,38. Зам. № 16/24-зб

Надруковано у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, sed@dduvs.edu.ua
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 8112 від 13.06.2024